

КАЛЕНДАР - АЛЬМАНАХ НОВОГО ШЛЯХУ НА 1986 РІК

СИМОН ПЕТЛЮРА

1926 - 1986

П.А.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА

В МОНТРЕАЛІ

**ЦЕНТРАЛЯ — для догіднішої обслуги членів,
перенесена до:**

**3246 Beaubien East, H1Y 1H7, corner 11th Ave. Rosemont
Тел.: 722-7845**

ЦЕНТРАЛЯ УРЯДУЄ:
понеділок до четверга включно
від 12 полудня до 7:30 вечора.
в п'ятницю до 8 вечора, в суботу від 9 рано до 12 полудня.

ВІДДІЛ при філії УНО: 5213 Hutchison, H2V 4B4. Tel: 271-3372
урядус від 12 пол. до 7:30 вечора, в п'ятницю до 8 вечора.
В середу і суботу урядування нема.

ВІДДІЛ ПРИ Т-ВІ "ПРОСВІТА: 252 Gordon Ave, Verdun, Tel: 768-2284

УНКС МОНТРЕАЛ —

**найкорисніше місце для ваших ощаностей, термінових вкладів,
життєво обезпечених вкладів, RSP — пенсійних вкладів, догідних
позичок, вільних від оплат чеків, подорожних American Express
чеків, банкових скриток, полагаджування усіх банкових справ.**

ROCHESTER FURNITURE

ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ, ШО НАЙБІЛЬША АЛЕ Й НАЙКРАЩА
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ І ДОМАШНЬОГО
УСТАТКУВАННЯ...У...

ЦІЛОМУ СВІТІ

ВЛАСНИК — МИРОН ГЕРУС із ДОНЬКАМИ

ЗАПРОШУЮТЬ

ЗАЙТИ Й ОГЛЯНУТИ, ЩОБ
ПЕРЕКОНАТИСЯ, ЩО МЕБЛІ — ВИСОКОЇ ЯКОСТІ,
НАЙКРАЩОГО ВИКОНАННЯ Й ПО УМІРКОВАНИХ ЦІНАХ,
МОЖНА ЗНАЙТИ — ТІЛЬКИ В

ROCHESTER FURNITURE

ПРИ ТОМУ ПРИГАДУЄМО, ЩО КУПУЮЧИ МЕБЛІ В
РОЧЕСТЕР ФІРНІЧЕР ВИ МАЄТЕ ПОВНУ ГАРАНТІЮ Й
ПОТРІБНУ ОБСЛУГУ, ТА АБСОЛЮТНО ВІЛЬНУ ВІД ОПЛАТИ
ДОСТАВУ ДО ВАШОГО ДОМУ

ЩЕ РАЗ ПРОСИМО — ЗАЙДІТЬ А ПЕРЕКОНАСТЕСЬ.

Rochester Furniture Co. Ltd.
1995 Dundas St. E.
MISSISSAUGA Ont. L4X 1M1

"41 РІК УСПІШНОЇ ФІНАНСОВОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ"

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА

СПІЛКА

В ТОРОНТО

UKRAINIAN (TORONTO)
CREDIT UNION LTD.

At your credit union

YOU come first!

Interest calculated daily
PAID MONTHLY

Compare with any bank!

Helping you and your family is what we're all about.

We offer complete service:

- ◆ Special education accounts for people under 18.
\$1 bonus for each \$50 deposit on top of regular interest.
- ◆ Free life and disability insurance.
- ◆ Registered retirement and home ownership plans.
- ◆ Free chequing with no limit.

Just a few of the services at your Ukrainian Toronto Credit Union.

In business since 1944

Three Branches for your convenience.

Central

West

Mississauga

295 College St.
Tel. 922-1402

2397 Bloor St. West
Tel. 762-6961

3635 Cawthra Rd.
(Beside the Ukrainian Catholic Church)
Tel. 272-0468

НОВИЙ
Український тижневик
ШЛЯХ

Зібрав, упорядкував і зредагував

В. ВЕРИГА

Обгортка роботи мистця Павла ЛОПАТИ

Published
by the
New Pathway Publishers Limited
297 College Street
Toronto, Ontario, Canada
M5T 1S2

Календар-Альманах

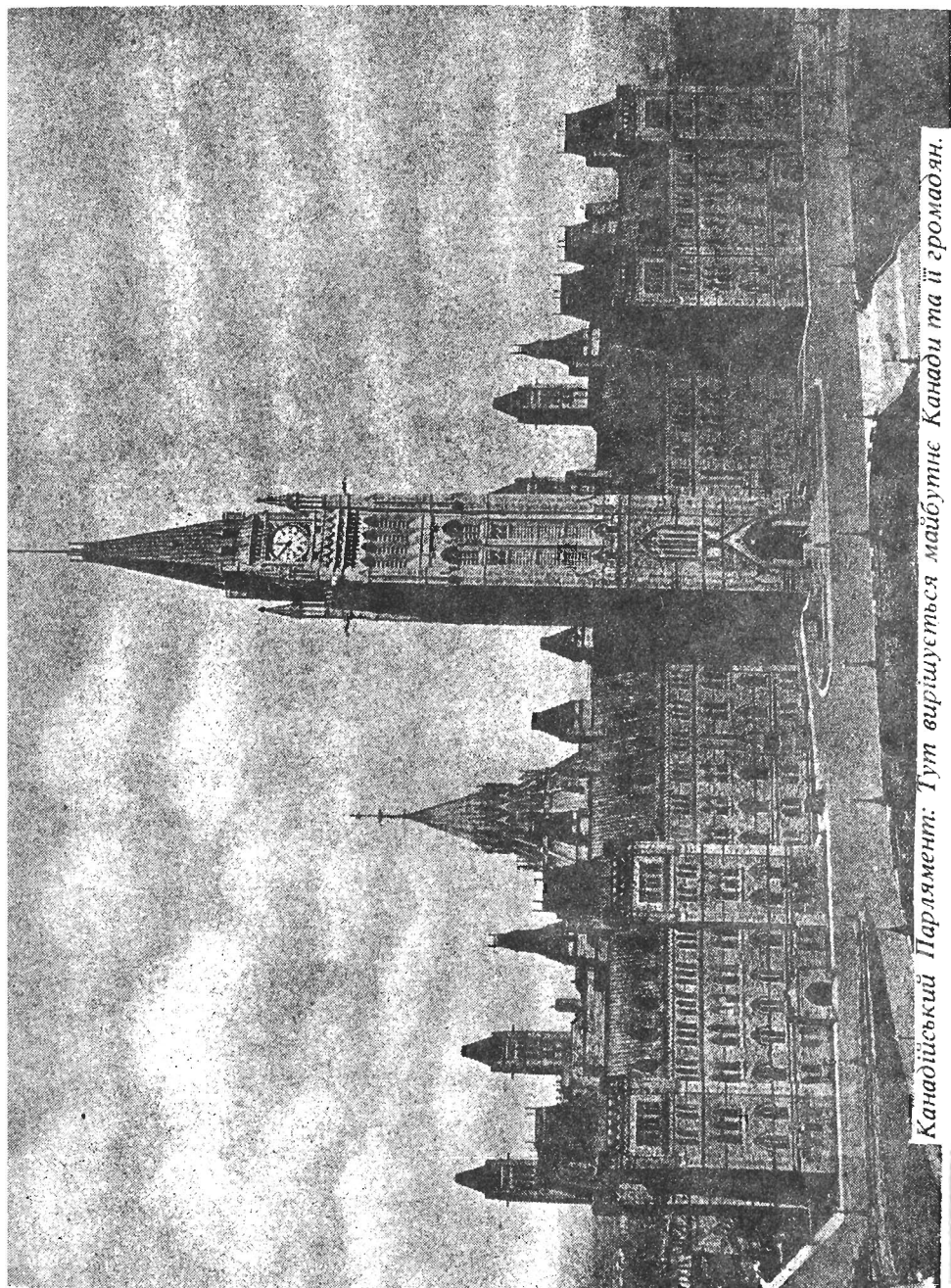
**НОВОГО
ШЛЯХУ**

1986

Dr. M Nebeluk
713-240 Scarlett Rd
Toronto ON M6N 4X4

ДРУКОМ І НАКЛАДОМ "НОВОГО ШЛЯХУ"
Торонто, Онтаріо

Канадський Парламент. Тут вирішується майбутнє Канади та її громадян.

Максим Грива (М. Загривний)

МИ

*Нас питають, якого ми роду,
І для кого торуєм шляхи.
Та ж це ми на вратах Царгороду
Залишили залізні цвяхи.*

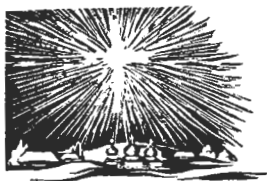
*Та ж це наша долоня шаршава
Так стискала залізо меча,
Що німіла зухвала Варшава
І султан мимоволі мовчав.*

*Ми водили в Москву Сігізмунда,
А в Полтаву варязькую рать.
Ми карали Росію за Суздаль,
За Москву ми ще будем карать*

*Хай горить пограбована хата,
Хай в руїнах лежить Чигирин, —
Стане степ українцеві татом,
За столичнеє місто яри.*

*Не почуєм: пакі і пакі, —
Немезіда освятить наш чин,
Ой, ще пальці будуть прилипати
До насичених кров'ю мечів!*

Цей вірш був поміщений в органі Легії Українських Націоналістів (ЛУН) в журналі “Державна Нація”, в 1926 році.

Свєнь - Јаншану

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліянський:	Григоріанський:
1 19 С	Боніфатія, мч.	НАЙМ. ХР. ВАС. ВЕЛ. Сильвестра папи
2 20 Ч	Ігнатія Богоносця, свт.	Малахії пр., Гордія, мч.
3 21 П	Юліанії, мч.	Собор 70 Апостолів
4 22 С	Анастасії, вмч.	
5 23 Н	Н. пер. РІЗДОМ – ОТЦІВ	Н. перед ПРОСВ. і Нав.
6 24 П	Навечір'я Різдва, Євгенії	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП. Собор Івана Христителя
7 25 В	РІЗДВО ХРИСТОВЕ	Юрія, Омеляна, Домін., пр.
8 26 С	Собор Пресв. Богородиці	Полієвкта, мч.
9 27 Ч	Степана, первомуч.	Григорія з Нісси, Домет.
10 28 П	Мучеників у Нікомидії	† Теодосія, пр.
11 29 С	Дітей убитих у Вифлеємі	
12 30 Н	Н. ПО РІЗДВІ, Анісії	Н. ПО ПРОСВІЧЕННІ Єрмила і Стратоніка, мч.
13 31 П	Меланії Римлянки, пр.	Отців із Синаю і Раїфи
14 1 В	НАЙМЕН. ХР., ВАС.	Павла і Івана, пр.
15 2 С	Сильвестра папи	Поклін оковам Ап. Петра
16 3 Ч	Малахії прор., Гордія, мч.	† Антонія Великого, пр.
17 4 П	Собор 70 Апостолів	Атанасія і Кирила, св.
18 5 С	Навечір'я Бог., Теопемта	
19 6 Н	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП.	Н. про МИТАРЯ І ФАР. † Євтимія Великого, пр.
20 7 П	Собор Івана Христителя	Максима, ісп. Неофіта
21 8 В	Юрія, Омеляна, Домініки, пр.	Тимотея, ап., Анастасія, пр.
22 9 С	Полієвкта, мч.	Климентія, свц.
23 10 Ч	Григорія з Нісси, Дометіяна	Ксені Римлянки
24 11 П	† Теодосія Вел. пр.	† Григорія Богослова
25 12 С	Тетяни, мч.	
26 13 Н	ПО ПРОСВ. Єрмила	Н. про БЛУДН. СИНА † Перен. моцїв Івана Зол.
27 14 П	Отців із Синаю і Раїфи. Ніни	Єфрема із Сирії, пр.
28 15 В	Павла і Івана, пр.	Перен. моцїв Ігн. Бого.
29 16 С	Поклін оковам Ап. Петра	Трьох Святителів
30 17 Ч	† Антонія Вел., пр.	Кира й Івана, безр.
31 18 П	Атанасія і Кирила, Олекс.	

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1.1919** Закон про Автокефалію Української Православної Церкви.
- 3.1.1919** Ухвала Української Національної Ради ЗУНР у Львові про Об'єднання ЗУНР з УНР.
- 5.1.1586** Львівське Успенське Братство дістало патріяршу грамоту з правами ставропігії (незалежності від церковної Ієрархії).
- 11.1.1647** Помер православний київський митрополит Петро Могила.
- 11.1.1886** Помер поет-співець Буковини Осип Юрій Федькович, редактор першого українського національного часопису на Буковині "Буковина".
- 13.1.1906** Появилось перше число першого укр. щоденника в Києві "Громадська Думка".
- 14.1.1649** Тріюмфальний в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва після перемоги над поляками.
- 17.1.1805** Заходами Василя Каразіна у Харкові відкрито перший університет на українських землях під Росією.
- 18.1.1654** Гетьман Б. Хмельницький підписав трагічну Переяславську умову з Московщиною, яка стала початком для московської експансії в Україну.
- 21.1.1919** Всенародні Збори Закарпаття у м. Хусті схвалили прилучитися до Української Народньої Республіки.
- 22.1.1918** Українська Центральна Рада проголосила IV Універсалом самостійність Української Народньої Республіки (УНР).
- 22.1.1919** Директорія УНР проголосила універсал соборности — з'єднання Зах. Укр. Народньої Республіки з УНР в одну державу.
- 23.1.1667** В м. Андрусові на Білорусі Москва і Польща підписали договір, яким поділили поміж себе Україну вздовж ріки Дніпро.
- 23.1.1928** У Вінніпезі створено перший гурток першої укр. ветеранської організації в Канаді п.н. Українська Стрілецька Громада (УСГ).
- 27.1.1790** Нар. Петро Гулак Артемовський, поет-байкар та ректор Харківського університету.
- 31.1.1918** Помер Іван Пулюй, видатний укр. фізик, електротехнік та винахідник.

Лютий - February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Макарія преподобного	Трифона, мч. Задуш. Суб.
2 20 Н	30 п. ЗШЕСТЯ, † Євтимія	М'ЯСОПУСНА, СТРИТ.
3 21 П	Максима, ісп., Неофіта, мч.	Симеона й Анни, прор.
4 22 В	Тимотея, ап., Анастасія	Ісидора, пр.
5 23 С	Климентія, свц.	Агафії, мч.
6 24 Ч	Ксені Римлянки, пр.	Вукола, пр.
7 25 П	† Григорія Богослова	Партенія і Луки, пр.
8 26 С	Ксенофонта і Марії, пр.	Теодора Страт., Вмч.
9 27 Н	31 п. ЗШЕСТЯ, † Пер. мщ. Ів.	СИРОПУСНА , Никифора
10 28 П	Єфрема із Сирії, пр.	Харлампія, мч.
11 29 В	Пер. м. Ігнатія Богоносця	Власія, свц.
12 30 С	Трьох Святителів	Мелетія з Антіохії, свт.
13 31 Ч	Кира й Івана, безср.	Мартиніяна, пр.
14 1 П	Трифона, мч.	† Кирила, ап. Слов'ян
15 2 С	Стрітєння Господне	Онисима, ап.
16 3 Н	32 п. ЗШЕСТЯ, Сим., Анни	Н. 1 ПОСТУ , Порфірія
17 4 П	Ісидора, пр.	Теодора Тирона, вмч.
18 5 В	Агафії, мч.	Льва, папи Рим.
19 6 С	Вукола, пр.	Архипа, ап.
20 7 Ч	Партенія і Луки, пр.	Льва Катанського, свт.
21 8 П	Теодора, Страт., Вмч.	Тимотея, пр. Євстахія
22 9 С	Никифора, мч.	Відн. моцїв муч. у Євгенії
23 10 Н	про МИТАРЯ Й ФАРИСЕЯ	Н. 2 ПОСТУ , Полікарпа
24 11 П	Власія, свц.	† 1 і 2 Найд. Гол. Ів. Хр.
25 12 В	Мелетія з Антіохії, свт.	Тарасія, свт.,
26 13 С	Мартиніяна, пр.	Порфірія з Гази, свт.
27 14 Ч	† Кирила, ап. Слов'ян	Прокопія Декаполіта, ісп.
28 15 П	Онисима, ап.	Василія, ісп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 3.2.1929** У Відні закінчився націоналістичний конгрес, на якому оформилася Організація Українських Націоналістів (ОУН).
- 4.2.1793** Внаслідок 3-го розподілу Польщі, Росія захопила укр. землі аж до ріки Бугу.
- 7.2.1933** Помер громадський діяч і корифей укр. побутового театру Микола Садовський.
- 7.2.1942** Перший собор укр. православних єпископів у Пінську зорганізував Українську Православну Церкву на землях звільнених німцями від большевицької окупації.
- 9.2.1918** Центральні Держави (Німеччина, Австрія, Болгарія і Туреччина) підписали в Бересті договір з Українською Народньою Республікою, визнаючи її як самостійну державу.
- 10.2.1900** Засновано підпільну Революційну Українську Партію (РУП) — першу політичну партію під російською займанщиною.
- 12.2.1924** Поляки замучили в тюрмі членку УВО Ольгу Басараб.
- 12.2.1939** Вибори до першого Союму Карпатської України.
- 12.2.1957** Папа Пій XII створив митрополію Української Католицької Церкви в Канаді з осідком у Вінніпезі на чолі з митрополитом Кир Максимом Германюком.
- 15.2.1979** Помер ген. Павло Шандрук, голова Укр. Нац. Комітету та головнокомандуючий Укр. Нац. Армії в 1945 р.
- 19.2.1969 р.** Помер М. Капустянський, генерал-хорунжий Армії УНР в 1919-1920 роках, заступник голови Проводу ОУН в роках 1938-1969.
- 21.2.1942** Німці розстріляли в Києві письменницю і членку ОУН Олену Телігу.
- 24.2.1574** У Львові вийшла з друку перша друкована в Україні книжка “Апостол”.
- 25.2.1871** Нар. поетка Лариса Косач-Квітка — Леся Українка.
- 26.2.1886** Нар. видатний укр. графік Юрій Нарбут.
- 28.2.1772** Помер мученицькою смертю митрополит Арсеній Мацієвич в казематі фортеці м. Ревель, за критику політики Катерини II.

Перезень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 16 С	Памфіла і Порфірія	Євдокії, прмч.
2 17 Н	про БЛУДНОГО СИНА	ХРЕСТОПОКЛІННА
3 18 П	Льва, папи Римського	Євтропія, Клеоніка, і Вас.
4 19 В	Архипа, ап.	Гарасима, пр.
5 20 С	Льва Катанського свт.	Конона, мч.
6 21 Ч	Тимотея, пр., Євстахія	42 мучеників в Аморії
7 22 П	Відн. моцїв у Євгенії	Василія, Єфрема і ін. мч.
8 23 С	Полікарпа із Смирни, свц.	Теофілакта, ісп.
9 24 Н	М'ЯСОП. , † Найд. Гол. I. Хр.	Н. 4 П. , † 40 муч. із Севас.
10 25 П	Тарасія, свт.	Кодрата й інших муч.
11 26 В	Порфірія з Гази, свт.	Софронія, патр. Єрусал.
12 27 С	Прокопія Декаполіта, ісп.	Теофана, ісп. Поклони
13 28 Ч	Василія, ісп.	Перен. моцїв Никифора
14 1 П	Євдокії, прмч.	Венедикта, пр.
15 2 С	Теодота, свц.	Агапія, (Акаф. субота)
16 3 Н	СИРОПУСНА , Євтропія	Н. 5 ПОСТУ , Савина
17 4 П	Гарасима (1-й день В. Посту)	Олексія, пр.
18 5 В	Конона, мч.	Кирила з Єрусалиму, свт.
19 6 С	42 мучеників в Аморії	Хризанта і Дарії, мч.
20 7 Ч	Василія, Єфрема і ін. мч.	Отців уб. ман. св. Сави
21 8 П	Теофілакта, ісп.	Якова, ісп.
22 9 С	† 40 муч. із Севасті	Лазарева субота
23 10 Н	1 ПОСТУ , Кодрата	КВІТНА (Верб.) НЕДІЛЯ
24 11 П	Софронія патр. Єрусал., свт.	Захарії, прор., Артемона
25 12 В	Теофана, ісп.	БЛАГ. ПРЕЧ. БОГОР.
26 13 С	Пер. моцїв Никифора, свт.	Собор Арх. Гавриїла
27 14 Ч	Венедикта, пр.	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)
28 15 П	Агапія й інших муч.	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ
29 16 С	Савина і Папи, муч.	ВЕЛИКА СУБОТА
30 17 Н	2 ПОСТУ , Олексія	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.
31 18 П	Кирила з Єрусалиму, свт.	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.3.1861** Скасування кріпацтва в Україні під Росією.
- 4.3.1750** Кирила Розумовського обрано гетьманом України, останнього з часів Козацької Доби.
- 5.3.1950** Смерть головного командира УПА, генерала Тараса Чупринки (Романа Шухевича).
- 7.3.1917** В Петербурзі розпочалася революція, якій дали початок полки Преображенський, Волинський та Ізмаїльський, складені в більшості з українців стаціонарних у Петербурзі.
- 8.3.1169** Суздальський князь Андрій Боголюбський жорстоко зруйнував та пограбував Київ.
- 9.3.1814** Нар. Тарас Шевченко, найбільший поет і національний пророк України.
- 10.3.1861** Смерть Тараса Шевченка.
- 14.3.1923** Рада Амбасадорів у Парижі признала Галичину Польщі.
- 14.3.1939** Карпатська Україна проголосила свою самостійність.
- 15.3.1979 р.** Помер д-р Денис Квітковський, Голова Проводу ОУН в роках 1978-1979.
- 16.3.1910** Появилася у Вінніпезі перше число канадського тижневика "Український Голос", який від самого початку пропагував у Канаді назву "українець" і "український" замість вживаної тоді "русин" і "руський".
- 18.3.1921** Польща, зрадивши свого союзника УНР на чолі з С. Петлюрою, підписала договір з РСФСР та УССР, поділившись укр. землями менш-більш по лінії, яку Польщі відступав Петлюра.
- 20.3.1639** Нар. гетьман Іван Мазепа, великий діяч укр. державности.
- 20.3.1917** У Києві створено Українську Центральну Раду.
- 21.3.1942** Померла Ольга Кобилянська, видатна укр. письменниця.
- 22.3.1842** Нар. видатний укр. композитор Микола Лисенко.
- 26.3.1909** Помер Микола Аркас, укр. історик і композитор (нар. 7.1.1853).
- 26.3.1908** Помер Володимир Антонович, славний укр. історик, археолог і етнограф.
- 30.3.1881 р.** Нар. М. Капустянський, генерал-хорунжий Армії УНР в 1919-1920, заступник голови Проводу ОУН в роках 1938-1969.

Квічень - Аргіі

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліянський:	Григоріянський:
1 19 В	Хризанта і Дарії, мч.	СВІТЛИЙ ВІТРОРОК
2 20 С	Отців вбитих у ман. св. Сави	Тита, прп.
3 21 Ч	Якова, ісп.	Никити, ісп.
4 22 П	Василія, свц.	Йосифа і Юрія, пр.
5 23 С	Никона, прмч., учнів його	Теодула й Агатопода, мч.
6 24 Н	ХРЕСТОПОКЛІННА	НЕДІЛЯ ТОМИНА
7 25 П	БЛАГОВІЩ. ПР. БОГОРОД.	Юрія, пр.
8 26 В	Собор Арх. Гавриїла	Іродіона і ін. ап.
9 27 С	Матрони, мч.	Євсихія, мч.
10 28 Ч	Іларіона, пр., Стефана, чуд.	Терентія й ін. мч.
11 29 П	Марка, пр., Кирила, мч.	Антипи, свц.
12 30 С	Івана Ліст., пр.	Василія, ісп.
13 31 Н	4 ПОСТУ, Іпатія	НЕДІЛЯ МИРОНОСИЦЬ
14 1 П	Марії Єгиптянки, пр.	Мартина, папи
15 2 В	Тита, прп.	Аристарха і ін. ап.
16 3 С	Никити, ісп. Поклони	Агапії й Ірини, мч.
17 4 Ч	Йосифа і Юрія, пр.	Симеона, пр., Акакія, єп.
18 5 П	Теодула й Агатопода, мч.	Віктора, Івана, пр.
19 6 С	† Методія, ап. Акаф. суб.	Йони, пр.
20 7 Н	5 ПОСТУ, Юрія	Н. про РОЗСЛАБЛЕН.
21 8 П	Іродіона й ін. ап.	Януарія, свц.
22 9 В	Євсихія, мч.	Теодора, пр. Віталія
23 10 С	Терентія й ін. мч.	† Юрія, великомученика
24 11 Ч	Антипи, свц.	Сави Стратилата, мч.
25 12 П	Василія, ісп.	† Марка, ап. і єван.
26 13 С	Артемона. свц. (Лаз. суб.)	Василія, свц.
27 14 Н	КВІТНА (Вербна) НЕДІЛЯ	НЕД. про САМАРЯНКУ
28 15 П	Аристарха й ін. ап.	Ясона і Сосипатра, ап.
29 16 В	Агапії й Ірини, мч.	9 мучеників в Кизиці
30 17 С	Симеона, прп. Акакія, єп.	† Якова, ап. брата І. Бог.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.4.1917** Перша укр. національна маніфестація у Києві п.н. “День свободи”.
- 5.4.1882** Нар. Вячеслав Липинський, визначний укр. історик і публіцист.
- 7.4.1340** Помер останній король Галицько-Волинської Держави Юрій II.
- 7.4.1966** Помер інж. Осип Бойдуник, член Проводу ОУН до 1966 р.
- 12.4.1897** У місцевості Теробовля коло Давфину, Ман. о. Нестор Дмитрів відправив першу укр. католицьку Службу Божу для імігрантів українців.
- 15.4.1918** Помер Іван Нечуй-Левицький, видатний укр. письменник.
- 17.4.1913** Андрій Шандро був обраний послом до провінційної легіслятури Алберти, перший українець парламентарист у Канаді.
- 19.4.1885** Помер Микола Костомаров, видатний укр. історик, письменник і публіцист.
- 19.4.1917** У Києві почався Всеукраїнський Національний Конгрес.
- 20.4.1622** Помер гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, талановитий полководець.
- 21.4.1785** Московська цариця Катерина II спеціальним указом закріпила в Україні кріпацький устрій.
- 22.4.1910** Помер Марко Кропивницький, батько модерного укр. театру.
- 25.4.1913** Помер визначний укр. письменник Михайло Коцюбинський.
- 26.4.1945** Помер Павло Скоропадський, гетьман України в 1918 р.
- 28.4.1915** Бої УСС на горі Маківці.
- 28.4.1943** У Львові проголошено формування Української Дивізії “Галичина”.
- 29.4.1918** Чорноморська фльота підняла укр. прапор, визнаючи свою підпорядкованість укр. владі: У Києві Зїзд землевласників і хліборобів вибрав ген. Павла Скоропадського гетьманом України.
- 30.4.1896** Заходом д-ра Й. Олеськова до Канади прибула група — 107 імігрантів з Галичини, яка започаткувала масову іміграцію українців до Канади.

Травень - Мау

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 Ч	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)	Єремії, прор.
2 19 П	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ	Атанасія Вел., свт.
3 20 С	ВЕЛИКА СУБОТА	† Теодосія Печ., пр.
4 21 Н	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.	Н. про СЛІПОНАРОДЖ.
5 22 П	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК	Ірини, мч., Никифора, пр.
6 23 В	СВІТЛИЙ ВІВТОРОК	Йова многострадального
7 24 С	Сави Стратилата, мч.	Поява Чес. Хр., Акакія
8 25 Ч	† Марка, ап. еван.	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТ.
9 26 П	Василя, свящ.	† Перен. м. св. Миколая
10 27 С	Симеона, свящ.	† Симона Зилоти, ап.
11 28 Н	НЕДІЛЯ ТОМИНА	Н. ОТЦІВ, † Кир. і Мет.
12 29 П	9 мучеників в Кизиці	Єпіфанія і Германа, свт.
13 30 В	† Якова, ап. брата Ів. Богос.	Гликерії, мч.
14 1 С	Єремії, прор.	Ісидора, мч.
15 2 Ч	Атанасія Вел., свт.	Пахомія, пр.
16 3 П	† Теодосія печ., пр.	Теодора Осв., пр.
17 4 С	Пелагії мч., Славомира	Андроніка, ап.
18 5 Н	НЕДІЛЯ МИРОНОСИЦЬ	ЗШЕСТЯ СВ. ДУХА
19 6 П	Йова многострадального	Пресвятої Трійці
20 7 В	Поява Чес. Хр., Акакія	Талалея, мч.,
21 8 С	† Івана Богослова	† Константина й Олени
22 9 Ч	† Перен. мощ. св. Миколая	Василіска, мч.
23 10 П	† Симона Зилоти, ап.	Михайла, свт.
24 11 С	† Кирила і Методія, ап. Сл.	Симеона Дивногор., пр.
25 12 Н	Н. про РОЗСЛАБЛЕНОГО	НЕДІЛЯ ВСІХ СВЯТИХ
26 13 П	Гликерії, мч.	Карпа, ап.
27 14 В	Ісидора, мч.	Терапонта, свщ.
28 15 С	Пахомія, мч.	Никити, пр.
29 16 Ч	Теодора Освящ., прп.	Пресвятої Євхаристії
30 17 П	Андроніка, ап.	Ісаакія Далмат., пр.
31 18 С	Теодора Анк., мч.	Єрмія, ап., Єрмея, мч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.5.1848** Створено у Львові Головну Руську Раду — першу політичну організацію галицьких українців під проводом єп. Г. Яхимовича.
- 5.5.1900** В селі Завалє, пов. Снятин (Галичина) д-р Кирило Трильовський заснував руханково-пожарне (протипожежне) товариство “Січ”.
- 6.5.1910** Помер Борис Грінченко, видатний укр. письменник, філолог та етнограф.
- 13.5.1933** Микола Хвильовий, талановитий письменник укр. відродження 20 рр. у Сов. Україні, поповнив самогубство.
- 14.5.1871** Нар. Василь Стефаник, видатний укр. письменник-новеліст.
- 15.5.1848** У Львові появилось перше число першого укр. часопису на всіх укр. землях під назвою “Зоря Галицька”, орган Гол. Руської Ради.
- 15.5.1848** У Галичині скасовано панщину.
- 16.5.1648** Богдан Хмельницький здобув першу блискучу перемогу над поляками над Жовтими Водами.
- 18.5.1917** У Києві розпочався перший Всеукраїнський Військовий З'їзд.
- 20.5.1914** 7000 українців Канади відзначили у Вінніпезі 100-річчя народин Тараса Шевченка.
- 22.5.1909** р. Нар. д-р Денис Квітковський, Голова Проводу ОУН в роках 1978-1979.
- 23.5.1938** У Роттердамі (Голляндія) загинув з рук большевицького агента полк. Євген Коновалець, Начальний комендант УВО та голова Проводу Українських Націоналістів.
- 24.5.1125** Помер Володимир Мономах, великий князь київський, автор видатного літературного твору “Поучення дітям”.
- 25.5.1926** У Парижі загинув з рук большевицького агента Шварцбарта Головний Отаман Військ УНР і Голова Директорії Симон Петлюра.
- 28.5.1916** Помер Іван Франко, великий укр. вчений, письменник, громадський і політичний діяч.
- 30.5.1876** Російський цар Олександр II видав “Емський Указ”, який забороняв друкувати та поширювати книжки українською мовою.

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 Н	НЕДІЛЯ про САМАРЯНКУ	2 після ЗШЕСТЯ
2 20 П	Талалея, мч.	Никифора, ісп.
3 21 В	† Константина й Олени	Лукиліяна й ін. муч.
4 22 С	Василиска, мч.	Митрофана, свт.
5 23 Ч	Михаїла, свт.	Доротея, свц.
6 24 П	Симеона Дивногор., пр.	Христа Чоловіколюбця
7 25 С	† З Найд. голови Івана Хр.	СОСТРАД. ПР. БОГОР.
8 26 Н	НЕД. про СЛІПОНАРОДЖ.	3 після ЗШЕСТЯ, Теодора
9 27 П	Терапонта, свц.	Кирила Олександр.
10 28 В	Никити, пр.	Тимотея, свц.
11 29 С	Теодосії, преп.	† Вартол. і Варнави, ап.
12 30 Ч	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТОВЕ	Онуфрія, пр., Петра Атон.
13 31 П	Єрмія, ап., Ермея, мч.	Аклини, мч.
14 1 С	Юстина Философа, мч.	Єлисея, прор. Методія, свт.
15 2 Н	НЕДІЛЯ ОТЦІВ	4 після ЗШЕСТЯ, Амоса
16 3 П	Лукиліяна й ін. муч.	Тихона з Амагуни, свт.
17 4 В	Митрофана, свт.	Мануїла, й ін. муч.
18 5 С	Доротея, свц.	Леонтія, мч.
19 6 Ч	Висаріона, Іларіона, пр.	† Юди Тадея, ап.
20 7 П	Теодота, свц., Богдана	Методія, свц.
21 8 С	Теодора Тир.	Юліяна з Тарсу, мч.
22 9 Н	ЗШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА	5 після ЗШЕСТЯ, Євсевія
23 10 П	Пресвятої Трійці	Агрипини, мч.
24 11 В	† Вартоломея і Варнави, ап.	Різдво Івана Христителя
25 12 С	Онуфрія, пр., Петра Атон.	Февронії, прмч.
26 13 Ч	Аклини, мч.	Давида, пр.
27 14 П	Єлесея, прор.	Самсона, пр.
28 15 С	Амоса, прор., Єроніма, пр.	Перен. м. Кира й Івана
29 16 Н	НЕДІЛЯ ВСІХ СВЯТИХ	6 п. ЗШ., Петра і Павла
30 17 П	Мануїла, й ін. муч.	† Собор 12 Апостолів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.6.1967** Відвідини Блаж. Кир Йосифом I, першоєрархом УКЦ міста Торонто та початок поїздки по Канаді.
- 2.6.1936** Помер видатний укр. письменник Андрій Чайковський.
- 5.6.1708** Договір гетьм. Івана Мазепи з шведським королем Карлом XII про спільну війну проти Московщини.
- 7.6.1843** Помер священник і поет Маркіян Шашкевич, член Руської Трійці в Галичині та співавтор “Русалки Дністрової”.
- 10.6.1917** У Києві розпочався перший Всеукраїнський Селянський З'їзд.
- 10.6.1944** Помер Олег Кандиба-Ольжич у концентраційному таборі Саксенгаузен.
- 14.6.1891** Євген Коновалець, командир корпусу Січових Стрільців, начальний комендант УВО та перший голова ПУН.
- 14.6.1931** Помер Вячеслав Липинський, визначний укр. історик.
- 15.6.1775** Цариця Катерина II зруйнувала Запорізьку Січ.
- 18.6.1569** Підписання Люблинської Унії, згідно з якою майже всі укр. землі перейшли під панування Польщі.
- 20.6.1895** Помер Михайло Драгоманов, визначний укр. вчений і публіцист. (Нар. 18.9.1841).
- 20.6.1948** В Авгсбурзі, Німеччина, укр. політичні партії й організації створили Українську Національну Раду та її Виконний Орган як екзильний уряд поневоленої України.
- 21.6.1863** Валуєвський Указ про заборону вживання української мови.
- 21.6.1957** Михайло Старр (Старчевський) перший українець, іменований міністром праці федерального уряду Канади.
- 22.6.1941** Вибух німецько-совєтської війни.
- 22.6.1943** Початок першого Конгресу Українців Канади у Вінніпезі.
- 23.6.1917** Центральна Рада проголосила свій перший Універсал.
- 29.6.1938** Помер генерал Мирон Тарнавський, начальний Вождь УГА в 1919 р.

В 1932-1933 роках в Україні загинуло не менше семи мільйонів людей через штучно створений Москвою голод. І цього ми не сміємо забувати!

Липень - July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 В	Леонтія, мч.	Косми і Дам'яна, безср.
2 19 С	† Юди Тадея, ап.	† Пол. Ризи Пр. Богород.
3 20 Ч	Пресвята Євхарстія	Якинта, мч.
4 21 П	Юліяна з Тарсу, мч.	Андрея Крит, свт.
5 22 С	Євсевія, свц.	† Атанасія Атон., пр.
6 23 Н	2 після ЗШЕСТЯ, Агрипини	7 після ЗШЕСТЯ, Сисоя
7 24 П	Різдво Івана Христителя	Томи й Акакія, пр.
8 25 В	Февронії, прмч.	Прокопія, вмч.
9 26 С	Давида, пр.	Панкратія, свч.
10 27 Ч	Самсона, пр.	† Антонія Печ., пр.
11 28 П	Христа Чоловіколюбця	Ольги, кн. Київ., Евфимії
12 29 С	Петра і Павла, Верх. Ап.	Прокла й Іларія, мч.
13 30 Н	3 після ЗШЕСТЯ,	8 після ЗШЕСТЯ,
14 1 П	Косми і Дам'яна, безср.	Акили, мч.
15 2 В	† Полож. Ризи Пр. Богор.	† Володимира, кн. укр.
16 3 С	Якинта, мч.	Антиногена, свц.
17 4 Ч	Андрея Крит. свт.	Марини, мч., Богдана
18 5 П	† Атанасія Атонського, пр.	Якинта і Єміліяна, мч.
19 6 С	Сисоя Великого, пр.	Макрини, пр., Дія, чуд.
20 7 Н	4 після ЗШЕСТЯ, Томи	9 після ЗШЕСТЯ, Іллі
21 8 П	Прокопія, вмч.	Симеона, пр.
22 9 В	Панкратія, свц.	Марії Магдалини, мирон.
23 10 С	† Антонія Печерського, пр.	Трофима, Теофіла, мч.
24 11 Ч	Ольги, кн. Київ. Евфимії	† Бориса і Гліба, мч.
25 12 П	Прокла й Іларія, мч.	† Успіння св. Анни
26 13 С	Собор Архангела Гавриїла	Єрмолая, свц., Параскевії
27 14 Н	5 після ЗШЕСТЯ, Акили	10 п. ЗШ., † Пантелеймона
28 15 П	† Володимира, кн. укр.	Прохора, Ніканора й ін.
29 16 В	Антиногена, свц.	Калиника, мч.
30 17 С	Марини, мч., Богдана	Сили, Силуана й ін. ап.
31 18 Ч	Якинта і Єміліяна, мч.	Євдокима, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.7.1867** Проголошено Британський Північно-Американський Акт, що створив Канаду і став її конституцією.
- 4.7.1776** Проголошення незалежності З'єднаних Стейтів Америки.
- 7.7.1709** Нещасливий для України бій під Полтавою Петра I з Карлом XII, королем шведським та козаками гетьмана І. Мазепи.
- 7.7.1949** У Манітобському університеті засновано катедру укр. мови.
- 8.7.1659** Гетьман Іван Виговський розбив московські війська під Конотопом.
- 8.7.1919** У летунській катастрофі загинув полк. Дм. Вітовський, організатор Листопадового Зриву у Львові 1918 р., пізніше військовий міністер ЗУНР.
- 9.7.1961** Величаве відслонення пам'ятника Т. Шевченкові у Вінніпезі перед будинком Манітобської Легіслятури.
- 11.7.1945** В Лефортовській тюрмі в Москві НКВД замучило о. А. Волошина, президента Карпатської України (нар.17.3.1874).
- 14.7.1917** Нар. Олег Штуль-Жданович, Голова Проводу ОУН в роках 1970-1977.
- 14-22.7.1944** Бої дивізії "Галичина" під Бродами.
- 15.7.1912** Никита Будка призначений Папою Пієм Х, єпископом для українців греко-католиків у Канаді.
- 17.7.1932** В Едмонтоні засновано Українське Національне Об'єднання на чолі з головою Олександром Григоровичем.
- 19.7.1918** У Саскатуні засновано Українську Греко-Православну Церкву Канади.
- 22.7.1944** Помер видатний укр. поет Олександр Олесь (Кандиба) (нар. 5.12.1878).
- 27.7.1834** Засновано Київський університет св. Володимира, третій з черги в Україні, а другий під Росією.
- 28.7.1955** Василь Валл (Волохатюк) іменований сенатором Канади, перший українець-сенатор.
- 29-30.7.1966** Відбувся Перший український народний фестиваль у Давфин. Ман.
- 31.7.1914** Німеччина виповіла війну Росії. Початок I Світової війни.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 П	Макрини, пр.	7 Макавейських мучен.
2 20 С	† Іллі пророка	Перен. мощів Стефана
3 21 Н	6 після ЗШЕСТЯ , Симеона	11 після ЗШЕСТЯ , Ісаакія
4 22 П	Марії Магдалини	7 молодців з Ефезу, мч.
5 23 В	Трофима, Теофіла, мч.	Євсигнія, мч.
6 24 С	† Бориса і Гліба, мч.	Преображення Господнє
7 25 Ч	† Успіння св. Анни	Дометія, прмч.
8 26 П	Єрмолая, свщ. Параскевії	Єміліяна, ісп.
9 27 С	† Пантелеймона, вмч.	† Матія, ап.
10 28 Н	7 після ЗШЕСТЯ , Прохора	12 п. ЗШЕСТЯ , Лаврентія
11 29 П	Калиника, мч.	Євпла, мч.
12 30 В	Сили, Силуана й ін. ап.	Фотія й Анікити, мч.
13 31 С	Євдокима, пр.	Максима, ісп.
14 1 Ч	7 Макавейських мучеників	Перен. м. Теодосія Печ.
15 2 П	Перен. мощів Стефана	УСПІННЯ ПР. БОГОР.
16 3 С	Ісаакія, Далматія, Фавста,	Діюмида, мч.
17 4 Н	8 після ЗШЕСТЯ , 7 мол. мч.	13 п. ЗШЕСТЯ , Мирона
18 5 П	Євсигнія, мч.	Флора і Лавра, мч.
19 6 В	Преображення Господнє	Андрія Страт., мч.
20 7 С	Дометія, прмч.	Самуїла, прор.
21 8 Ч	Єміліяна, ісп.	Тадея, ап., Васси, мч.
22 9 П	† Матія, ап.	Агатоніка, мч.
23 10 С	Лаврентія, архид., і мч.	Луппа, мч., Іринея, свщ.
24 11 Н	9 після ЗШЕСТЯ , Євпла	14 п. ЗШЕСТЯ , Євтиха
25 12 П	Фотія й Анікити, мч.	Вартоломея і Тита, ап.
26 13 В	Максима, ісп.	Адріяна і Наталії, мч.
27 14 С	Перен. мощів Теодосія Печ.	Пімена, пр.
28 15 Ч	УСПІННЯ ПР. БОГОРОД.	Мойсея, пр., Августина
29 16 П	Діюмида, мч.	† Усік. Гол. Івана Христ.
30 17 С	Мирона, мч.	Олександра, Івана, Павла
31 18 Н	10 після ЗШЕСТЯ , Флора	15 п.ЗШ. , † Пол. Пояса

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.8.1913** Померла Леся Україна, славетна укр. поетеса.
- 3.8.1860** Нар. Марія Заньковецька — видатна драматична акторка та громадська діячка.
- 8.8.1819** Нар. Пантелеймон Куліш, відомий укр. історик та етнограф. (Нар. 8.8.1819).
- 4.8.1687** Івана Мазепу обрано гетьманом України.
- 4.8.1914** Українці-емігранти з-під Російської займанщини заснували у Львові політичну організацію — Союз Визволення України.
- 6.8.1657** Помер гетьман Богдан Хмельницький.
- 8.8.1834** Нар. Осип Юрій Федькович, відомий укр. поет з Буковини.
- 10.8.1907** Померла видатна укр. письменниця Марко Вовчок. (Нар. 22.12.1833).
- 12.8.1969** У Торонто в замку Каса Лома відкрито постійну виставку “Українці в Канаді”.
- 14.8.988** Хрищення України-Руси.
- 14.8.1581** Іван Федорович випустив в Острозі першу друковану в Україні Біблію в церковно-слов'янській мові, відому як “Острозька Біблія”.
- 15.8.1628** Собор відновленої Української Православної Ієрархії в Києві.
- 15.8.1856** Нар. славетний укр. вчений і письменник Іван Франко.
- 17.8.1972** Відкриття Українського Піонерського Села і Музею біля Елк Айленд Парку в Алберті.
- 20.8.1843** Помер Григорій Квітка-Основ'яненко, перший видатний прозаїк нової укр. літератури (нар. 29.2.1778).
- 21.8.1925** Помер Осип Маковей, укр. письменник, педагог і публіцист (нар.10.8.1867 р.)
- 27.8.1897** До провінції Міссіонес в Аргентині прибула перша група укр. поселенців з Галичини.
- 29.8.1845** Нар. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий) видатний драматург, актор і режисер укр. театру.
- 29.8.1940** Помер Євген Петрушевич, президент ЗУНР.
- 30.8.1941** Смерть членів Проводу Українських Націоналістів Омеляна Сеника-Грибівського та Миколи Сціборського в Житомирі.
- 31.8.1919** Об'єднані укр. армії (УНР і УГА) здобули від большевиків Київ.

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 П	Андрея, мч.	† Початок церковного року
2 20 В	Самуїла, прор.	Маманта, мч.
3 21 С	Тадея, ап., Васси, мч.	Антима, свц., Теоктиста
4 22 Ч	Агатоніка, мч.	Вавила, свц., Мойсея, пр.
5 23 П	Луппа, мч., Іриней, свц.	Захарії, прор.
6 24 С	Євтиха, свц.	Чудо Арх. Михаїла
7 25 Н	11 п. ЗШЕСТЯ , Вартоломея	16 п. ЗШЕСТЯ , Созонта
8 26 П	Андріяна і Наталії, мч.	Різдво Пр. Богородиці
9 27 В	Пімена, пр.	Йоакима й Анни, Север.
10 28 С	Мойсея пр., Августина, свт.	Миноп., Митрод., Нимфод.
11 29 Ч	† Усік. Голови Івана Хрест.	Теодори преподобної
12 30 П	Олександ. Івана, Павла, свт.	Автонома, свц.
13 31 С	† Пол. Пояса Пр. Богород.	Корнилія, мч.
14 1 Н	12 після ЗШЕСТЯ , Н. Рік	17 п. ЗШ. , Возд. Чес Хр.
15 2 П	Маманта, мч.	Никити, вмч.
16 3 В	Антима, свц., Теоктиста	Євфимії, влкмч.
17 4 С	Вавила, свц., Мойсея, пр.	Софії, Віри, Надії, Люб.
18 5 Ч	Захарії, прор.	Євменія, пр.
19 6 П	Чуд. Арх. Михаїла	Трофима і Савватія, мч.
20 7 С	Созонта, мч.	Євстатія і Плакиди, мч.
21 8 Н	13 після ЗШЕСТЯ , Різ. Бог.	18 п. ЗШЕСТЯ , Кондрата
22 9 П	Йоакима й Анни, Северіяна	Фоки, свц., Йони, прор.
23 10 В	Минопори, Митрод. Нимфод.	Зачаття Ів. Христителя
24 11 С	Теодори, преподобної	Теклі, мч.
25 12 Ч	Автонома, свц.	Євфросимії, пр.
26 13 П	Корнилія, мч.	† Івана Богослова, ап.
27 14 С	Воздвиження Чес. Хреста	Каллістрата і друж. мч.
28 15 Н	14 після ЗШЕСТЯ , Никити	19 п. ЗШЕСТЯ , Харитона
29 16 П	Євфимії, вмч.	Киріяка, пр.
30 17 В	Софії, Віри, Надії, Любови	Григорія, свц.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.9.1939** Напад Німеччини на Польщу. Початок II Світової війни.
- 5.9.1864** Нар. Михайло Коцюбинський, один з найвизначніших укр. письменників XIX — початку XX ст.
- 7.9.1891** На кораблі Орегон до Монтреалу прибули Василь Єлиняк та Іван Пилипів, перші укр. поселенці в Канаді.
- 7.9.1921** У Катеринославі московські чекісти закатували Віру Бабенко, зв'язкову укр. повстанських штабів та 62 повстанці.
- 12.9.1875** Народився Олександр Кошиць, визначний укр. хоровий диригент і композитор.
- 12.9.1903** У Полтаві відкрито пам'ятник Іванові Котляревському.
- 13.9.1867** Помер Опанас Маркович, укр. фолклорист і етнограф.
- 14.9.1926** Михайло Лучкович, перший українець обраний послом до федерального парламенту Канади.
- 15.9.1893** В місті Джерзі Сіті, Н.Дж. у ЗСА появилось перше число газети "Свобода", найстаршого укр. часопису в Північній Америці.
- 15.9.1907** Помер Карпенко-Карий (Іван Тобілевич), видатний укр. драматург, актор і режисер. (Нар. 29.9.1845).
- 16.9.1658** В місті Гадячі гетьман І. Виговський підписав з поляками умову, згідно з якою Україна мала входити як Велике Князівство Руське на рівних правах з Польщею і Литвою.
- 17.9.1940** Помер Панас Саксаганський (Тобілевич), великий укр. актор і режисер.
- 21.9.1944** У Вінніпезі помер Олександр Кошиць, відомий укр. диригент і композитор. (Нар. 12.9.1875).
- 22.9.1894** У М. Шамокін у Пенсильвенії (ЗСА) засновано організацію Український (тоді ще "Руський") Народний Союз.
- 25.9.1979** Помер Василь Кушнір, прелат Укр. Кат. Церкви, видатний сусп.-громадський діяч, перший голова КУК, Панамерикан. Укр. Конф. та СКВУ.
- 29.9.1866** Нар. видатний укр. історик Михайло Грушевський, голова Центральної Ради, 1917-1918.

Жовтень — October

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 С	Євменія, пр.	Покров Пр. Богородиці
2 19 Ч	Трофима і Савватія, мч.	Кипріяна, свщ., Юстина
3 20 П	Евстатія і Плакиди, мч.	Діонісія, свщ.
4 21 С	Кондрата, ап.	Єротея, свщ.
5 22 Н	15 після ЗШЕСТЯ, Фоки	20 п. ЗШЕСТЯ, Харитини
6 23 П	Зачаття Івана Христителя	† Томи, ап.
7 24 В	Теклі, мч.	Сергія і Вакха, мч.
8 25 С	Євфросинії, пр.	Пелагії, пр.
9 26 Ч	† Івана Богослова, ап.	† Якова Алфесва, ап.
10 27 П	Каллістрата і друж. мч.	Євлампія і Євламπίї, мч.
11 28 С	† Харитона, ісп.	Филипа, дияк., Теоф., мч.
12 29 Н	16 після ЗШЕСТЯ, Киріка	21 після ЗШЕСТЯ, Прова
13 30 П	Григорія, свщ.	Карпа й ін. мучеників
14 1 В	Покров Пр. Богородиці	Назарія, Гервасія й ін. мч.
15 2 С	Кипріяна, свщ.	Євтимія пр., Лукіяна, мч.
16 3 Ч	Діонісія, свщ.	Лонгіна сотника, мч.
17 4 П	Єротея, свщ.	Осії, прор., Андрія, прмч.
18 5 С	Харитини, мч.	† Луки, ап. і єван.
19 6 Н	17 після ЗШЕСТЯ, † Томи	22 після ЗШЕСТЯ, Йоїла
20 7 П	Сергія і Ваха, мч.	Артемія, вмч.
21 8 В	Пелагії, пр.	Іларіона Вел., пр.
22 9 С	† Якова Алфесва, ап.	Аверкія, свт
23 10 Ч	Євлампія і Євламπίї, мч.	Якова, ап.
24 11 П	Филипа, дияк., Теофана, мч.	Арети, й ін. мч.
25 12 С	Прова й ін. мч., Косми, пр.	Маркіяна і Мартирія, мч.
26 13 Н	18 після ЗШЕСТЯ, Карпа	23 п. ЗШЕСТЯ, † Димитрія
27 14 П	Назарія, Гервасія й ін. мч.	Нестора, мч.
28 15 В	Євтимія, пр., Лукіяна, мч.	Параскевії, Неоніли, мч.
29 16 С	Лонгіна сотника, мч.	Анастасії, прмч., Артемія
30 17 Ч	Осії, прор., Андрія, прмч.	Зиновія і Зиновії, мч.
31 18 П	† Луки, ап. і Єван.	Стахія й ін. ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.10.1187** Помер видатний галицький князь Ярослав Осмомисл.
- 3.10.1709** Помер гетьман Іван Мазепа на вигнанні у Бендерах.
- 3.10.1953** Помер Юліян Вассиян, укр. філософ-націоналіст.
- 4.10.1934** Померла Марія Заньковецька, велика укр. артистка.
(Нар. 3.8.1860).
- 5.10.1941** Заснування Української Національної Ради в Києві.
- 6.10.1918** Гетьман П. Скоропадський відкрив у Києві перший укр. державний університет.
- 8.10.1938** В Ужгороді створено перший автономний уряд Закарпаття на чолі з А. Бродієм.
- 9.10.1596** Проголошення церковної Берестейської унії укр. православної церкви з римо-католицькою.
- 10.10.1825** Помер видатний укр. композитор Дмитро Бортнянський.
- 12.10.1957** В Мюнхені загинув з рук большевицького агента Лев Ребет, відомий укр. публіцист і голова ОУНз.
- 13.10.1865** Помер Петро Гулак-Артемівський, укр. поет і байкар, ректор Харківського університету 1841-1849. (Нар. 27.1.1790).
- 13.10.1917** Перший з'їзд учителів українців Алберти в Едмонтоні.
- 15.10.1959** У Мюнхені з рук большевицького агента загинув Степан Бандера, провідник Закордонних Частин ОУН.
- 18.10.1918** У Львові створено Українську Національну Раду, яка проголосила створення української держави з укр. земель Австро-Угорщини.
- 23.10.1921** У Києві закінчився Всеукраїнський Церковний Собор, який проголосив відродження Української Автокефальної Православної Церкви в Україні.
- 24.10.1952** Олександр Г. Кузяк іменований міністром провінційного уряду Саскачевану, перший українець-міністер в Брит. Комонвельті.
- 28.10.1894** Помер Омелян Огоновський, укр. літературознавець та автор першої 6-томної "Історії літератури руської".
- 30.10.1930** В Едмонтоні появилось перше число "Нового Шляху" за редакцією Мих. Погорецького.

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Йоїла, прор., Уара, мч.	Косми і Дам'яна, чуд.
2 20 Н	19 після ЗШЕСТЯ, Артемія	24 п. ЗШЕСТЯ, Акиндина
3 21 П	Іларіона, пр.	Акипсима й ін. мч.
4 22 В	Аверкія, свт.	Йоанікія, пр., ермея, мч.
5 23 С	Якова, ап.	Галактіона, мч.
6 24 Ч	Арети і ін. мч.	Павла, ісп.
7 25 П	Маркіяна і Мартирія, мч.	Єрона й ін. мч., Лазаря
8 26 С	† Димитрія Великомученика	† Собор Михаїла Арх.
9 27 Н	20 після ЗШЕСТЯ, Нестора	25 п. ЗШЕСТЯ, Матрони
10 28 П	Параскевії, Неоніли, мч.	Родіона, Єраста, Олімпа
11 29 В	Анастасії, прмч., Артемія	Вінкентія, Віктора, мч.
12 30 С	Зиновія і Зиновії, мч.	† Йосаф., свц., Ніля, пр.
13 31 Ч	Стахія й ін. ап.	† івана Золотоуст., свт.
14 1 П	Косми і Дам'яна, чуд.	† Филипа, апост.
15 2 С	Акиндина й ін. мч.	Гурія, Самона, Авіва, мч.
16 3 Н	21 після ЗШЕСТЯ, Акипсима	26 п. ЗШЕСТЯ, † Матея
17 4 П	Йоанікія, пр., Ермея, мч.	Григорія Неокес., єп.
18 5 В	Галактіона, мч.	Платона і Романа, мч.
19 6 С	Павла, ісп.	Авдія, прор., Варлаама
20 7 Ч	Єрона й ін. мч., Лазаря	Григорія, пр., Прокла, свт.
21 8 П	† Собор Михаїла Арх.	Введ. в Храм Пр. Богор.
22 9 С	Матрони і Теоктисти, пр.	Филимона й ін. апост.
23 10 Н	22 після ЗШЕСТЯ, Родійона	27 п. ЗШЕСТЯ, Амфілохія
24 11 П	Вінкентія, Віктора, мч.	Катерини, вмч.
25 12 В	† Йосафата, свц., Ніля, пр.	Клим., папи, Петра, свц.
26 13 С	† Івана Золотоустого, свт.	Алипія, пр.
27 14 Ч	† Филипа, апост.	Якова, мч., Палладія, пр.
28 15 П	Гурія, Самона, Авіва, мч.	Стефана, прмч.
29 16 С	† Матея, ап. і єванг.	Парамона і Філумена, мч.
30 17 Н	23 після ЗШЕСТЯ, Григорія	28 п. ЗШЕСТЯ, † Андрія

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.11.1918** Листопадовий Зрив. Встановлення західньо-української влади у Львові та цілій Галичині.
- 1.11.1944** Помер митрополит Андрій Шептицький, первоієрарх Української Греко-Католицької Церкви в Галичині.
- 1.11.1964** Помер Андрій Мельник, голова Проводу Українських Націоналістів, 1938-1964.
- 4.11.1977** Помер Олег Штуль-Жданович, Голова Проводу ОУН в роках 1970-1977.
- 5.11.1903** У Вінніпезі почав виходити найстарший у Канаді укр. часопис “Канадійський Фармер”.
- 6.11.1811** Нар. Маркіян Шашкевич, визначний укр. письменник, найдіяльніший член “Руської Трійці”.
- 6.11.1912** Помер Микола Лисенко, укр. композитор, основоположник укр. класичної музики.
- 7.11.1940** У Вінніпезі оформлено Комітет Українців Канади (КУК), українську репрезентативну організаційну надбудову.
- 10.11.1708** Москалі зруйнували Батурин, столицю гетьмана Мазепи та вирізали все населення.
- 10.11.1838** Помер Іван Котляревський, батько модерної укр. літератури. (нар. 9.9.1769).
- 12.11.1967** В Нью-Йорку розпочався перший Світовий Конгрес Вільних Українців.
- 14.11.1918** Гетьман П. Скоропадський офіційно відкрив у Києві Українську Академію Наук.
- 16.11.1863** Нар. Ольга Кобилянська, видатна укр. письменниця.
- 17.11.1774** У Львові відкрито перший на укр. землях університет.
- 20.11.1917** Третім Універсалом Укр. Центральної Ради проголошено Українську Народню Республіку у федерації з Росією.
- 21.11.1921** Большевики розстріляли під Базаром 359 захоплених у полон українських вояків 2-го Зимового Походу
- 21.11.1943** У Вінніпезі, Ман., засновано Осередок Української Культури й Освіти.

Зуздень - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 П	Платона і Романа, мч.	Наума, прор.
2 19 В	Авдія, прор., Варлаама	Аввакума, прор.
3 20 С	Григорія, пр., Прокла, свт.	Софонії, прор.
4 21 Ч	Вед. в Храм Пр. Богор.	Варвари, вмч., Ів. Дамаск.
5 22 П	Филимона й ін. апост.	† Сави Осв., пр.
6 23 С	Амфілохія і Григорія, свт.	Миколая Чудотв. свт.
7 24 Н	24 після ЗШЕСТЯ, Катерини	29 п. ЗШЕСТЯ, Амвросія
8 25 П	Климента, папи. Петра, еп.	Патапія, пр.
9 26 В	Алипія, пр.	Непороч. Зач. Богород.
10 27 С	Якова, мч., Палладія, пр.	Мини. Єрмогена, й ін. мч.
11 28 Ч	Стефана, прмч.	Даниїла стовпника, пр.
12 29 П	Парамона і Філумена, мч.	Спиридона, пр.
13 30 С	† Андрія апостола	† Ореста. Євгена й ін. мч.
14 1 Н	25 після ЗШЕСТЯ, Наума	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ
15 2 П	Аввакума, прор.	Єлевтерія, свщ., Павла
16 3 В	Софонії, прор.	Аггея, прор.
17 4 С	Варвари, вмч., Івана Дамаск.	Даниїла, прор.
18 5 Ч	† Сави Осв., пр.	Севастіяна і друж. мч.
19 6 П	Миколая Чудотворця, свт.	Боніфатія, мч.
20 7 С	Амвросія, свт.	Ігнатія Богоносця, свт.
21 8 Н	26 після ЗШЕСТЯ, Патапія	ПЕР. РІЗДВОМ, ОТЦІВ
22 9 П	Непорочне Зачаття Богор.	Анастасії, вмч.
23 10 В	Мини, Єрмогена, й ін. мч.	10 мучеників у Криті
24 11 С	Даниїла стовпника, пр.	Навеч. Різдва, Євгенії, мч.
25 12 Ч	Спиридона, пр.	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
26 13 П	† Ореста, Євгена, й ін. мч.	Собор Пр. Богородиці
27 14 С	Тирса, Левія й ін. мч.	Степана Первомученика
28 15 Н	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ	НЕДІЛЯ ПО РІЗДВІ
29 16 П	Аггея, прор.	Дітей у Вифлеємі вбитих
30 17 В	Даниїла, прор.	Анісії, мч., Зотіка, пр.
31 18 С	Севастіяна і друж, мч.	Меланії Римлянки, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.12.1893** Нар. Микола Хвильовий, передовий письменник укр. відродження 20-их років.
- 2.12.1919** Проголошено Карпатську Україну автономною державою.
- 4.12.1803** На Соловецьких Островах помер Петро Кальнишевський, останній кошовий Запорізької Січі.
- 5.12.1971** Відслонення пам'ятника Т. Шевченкові в Буенос-Айресі.
- 6.12.1240** Татари здобули і зруйнували Київ.
- 7.12.1936** Помер Василь Стефаник, видатний укр. новеліст.
(Нар. 14.5.1871)
- 8.12.1868** У Львові засновано Товариство "Просвіта"
- 11.12.1891** Помер Олександр Потебня, видатний укр. філолог.
- 11.12.1893** У Львові засновано Наукове Товариство ім. Т. Шевченка.
- 12.12.1890** Нар. Андрій Мельник, голова Проводу ОУН, 1938-1964.
- 17.2.1917** Совет Народних Комісарів у Петрограді визнав незалежність Української Народньої Республіки.
- 25.12.1917** Московська армія під командою В. Антонова-Овсієнка розпочала інвазію України.
- 15.12.1934** Більшовицький таємний суд засудив на розстріл 28 українців, у тому письменників О. Влизька, Д. Фальківського, Ів. Крушельницького та ін. Присуд виконано.
- 21.12.1764** Цариця Катерина II скасувала гетьманський устрій в Україні.
- 22.12.1969** Степан Воробець іменований губернатором провінції Саскачеван, перший українець в Канаді на посаді губернатора.
- 25.12.1848** У Львівському університеті відкрито катедру укр. мови.
- 25-26.12.1927** Засновано у Саскатуні Союз Українців Самостійників.
- 28-29.12.1932** Засновано у Саскатуні Братство Українців Католиків.
- 28.12.1955** Помер Ілля Кириак, визначний укр.-канадський письменник.
- 29.12.1724** У Петропавловській в'язниці помер наказний гетьман Павло Полуботок.
- 31.12.1596** Народився Петро Могила, визначний митрополит Укр. Православної Церкви.

ЗАГАЛЬНИЙ ЦЕРКОВНИЙ УСТАВ

Подаємо тут загальний, скорочений устав. Скорочуємо його тому, що фактично в наших парафіяльних церквах служиться тільки Св. Літургія. Придержуємося приписів типика о. І. Дольницького з углядженням розпорядків у "Благовіснику" р. II. кн. 1-ша, стор. 43 про збіг двох Євангелій.

Практично можуть нам трапитися такі випадки:

I ПРАЗНИКИ: ГОСПОДСЬКІ Й БОГОРОДИЧНІ

1 — ПРАЗНИК ГОСПОДСЬКИЙ у неділю. Залишається служба гласа й неділі, а береться тільки празника. Антифони празника. Тропар празника, Слава І нині: кондак празника. Прокімен, Апостол і Євангелії празника. Замість "Достойно" — Ірмос празника.

Так воно є і тоді, коли празник на будні.

2 — ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН у неділю: Антифони недільні. Тропар: воскресний гласа і Богородиці. Слава: кондак гласа, І нині: мість "Достойно" беремо Ірмос празника.

Якщо празник на будні, беремо все тільки празника.

кондак Богородиці, Прокімен, Апостол, Євангеліє — все неділі. За-

II. ПОПРАЗДЕНСТВО: у неділю й на будні

3 — ПОПРАЗДЕНСТВО в неділю зо звичайним святим безполицейним. Антифони празника, якщо попразденство Господське. Недільні, якщо попр. Богородичне. Тропарі: гласа й празника. Слава: кондак гласа, І нині: кондак празника. Прокімен, Апостол і Євангелія тільки неділі.

4 — ПОПРАЗДЕНСТВО в неділю зо Святими полицейним (†). Антифони, як під ч. 3. Тропарі: гласа, празника, Святого. Кондак — гласа. Слава: кондак Святого, І нині: кондак празника. Прокімен, Апостол, Євангелія гласа й неділі.

5 — ПОПРАЗДЕНСТВО з Святим полицейним (†) на будні: Антифони празника, якщо празник Господський і дневні в попразденстві Богородичнім. Тропарі: празника й Святого. Слава: кондак Святого І нині: кондак празника. Прокімен, Апостол і Євангелія — Святого.

6 — ПОПРАЗДЕНСТВО й Святий безполицейний на будні. Антифони празника (в попразд. Богородичнім — дневні). Тропар' празника. Слава, І нині: кондак празника. Прокімен і причастен — празника. Апостол і Євангелія дня. Замість "Достойно" — Ірмос празника.

III. ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА

7 — ВІДДАННЯ празника в неділю. Святого, який припадає на неділю, переносимо на інший день, якщо він полицейний. Віддання Господського празника — Антифон празника, Богородичного — недільні. Тропарі: гласа, празника, Слава: кондак гласа, І нині: кондак празника. Прокімен, Апостол, Євангелія — тільки неділі.

8 — ВІДДАННЯ празника на будні. Антифони празника, третій звичайний із припівом празника, якщо празник Господський. Тропар празника, Слава І нині: кондак празника. Прокімен і причастен празника. Апостол і Євангелія дня.

IV. НЕДІЛІ БЕЗ ПОПРАЗДЕНСТВА

9 — СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ у неділю. Антифони недільні. Тропар воскресний гласа. Слава: кондак гласа, І нині: Богородичен. Тепер уводиться практика зараз після Тропаря гласа брата Слава, І нині кондак гласа, мотивуючи це тим, що кожна неділя це празник Господський. Прокімен і причастен неділі. Апостол і Євангелія рядової неділі.

10 — СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ (†) у неділю. Антифони недільні. Тропарі: І нині: Богородичен по гласу кондака Святого, або: "Заступнице християнам". Все інше тільки неділі.

V. ЗВИЧАЙНІ ДНІ

11 — СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕНИЙ на будні. На Літургії його служби не беремо, хіба в Великому Пості, як немає служби дня. Тропарі, Апостол, Євангелія рядова дня.

12 — СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ (†) на будні. Антифони дня. Тропар Святого, Слава: кондак Святого, І нині: Богородичен по гласу кондака Святого. Прокімен, Причастен, Апостол і Євангелія—Святого.

13 — ЛІТУРГІЯ ЗА ПОМЕРЛИХ. Її служимо в червоних ризах. Антифони дня. У великодньому часі — воскресні. Тропарі, кондак і Богородичен Прокімен, причастен, Апостол і Євангелія за померлих. У великодньому часі: Ангел вопіяше та Христос Воскрес замість Вічна Пам'ять!

ЗАПРОДАНЦЯМ

З велінням долі, ми не мали жодних стріч,
Хоч часу й роздоріж було багато й досі.
Не пізно й зараз... Тільки настрій — темна ніч,
Ідуть дощі, у серці біль і втома. Осінь.
Зевс горя вам давав не в чарці, а в ківші...
Тому, мабуть, і страх завжди в вас за плечима.
Не бійтеся, поговоримо від душі,
Поговоримо за закритими дверима.
Хоч вічний я, але не страшний я, а ви!
Ви радите напхати черево і бути
Тихіше від води і нижче від трави,
Щоб потім не накинули на вас покути...
Ви кажете, що так вже створений цей світ,
Щоб рачки лазити — і в цьому ви невинні;
Ні сонця, ні вогню не потребує кріт,
Щоб животіти... Чортовиння в трясовинні!
Ви кажете, що щастя — хліб, до хліба, дах
І вкрити грішне тіло пестощами й шовком...
На вашім місці, я, на чотирьох ногах,
І день і ніч до неба б скиглив, вив би вовком.
Аби лиш вийти із води сухим — братів
Штовхнути можна у провалля вміло й сміло...
За ковбасу гнилу, за тридцять срібняків
Ви певно зробите своє мерзенне діло...
Як на Христа, на мене пальцем покажть
І, як Христа, продайте поцілунком Юди, —
І все ж таки на протязі тисячоліть
Я житиму, як довго будуть жити люди.
Пробачте! Не пробачте! Я — у добру путь...
Та й що ж вам Прометей? Всього лиш вісім літер
Ніч темна... Осінь...
В серці біль...
Дощі ідуть...
В пустелі дикій стогне вітер...
Вітер... Вітер...

“Бурековіти” (1979)

ВБИВСТВО ГОЛОВНОГО ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ ТА НЕВДАЛА СПРОБА ОЧОРНИТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВНИЦЬКУ ІДЕЮ

У 60-РІЧЧЯ СМЕРТИ

1. Москва стріляла руками Шварцбарта.

25-го травня 1926 р. на вулиці Расін в Парижі большевик Самуїл Саломон Шварцбарт застрелив Головного Отамана Симона В. Петлюру, голову Директорії Української Народньої Республіки в екзилі. Після першого пострілу Петлюра втратив рівновагу і впав на коліно, а опісля звалився на тротуар. Вбивця Шварцбарт вистрелив ще шість куль у лежачого вже Петлюру. Цим терористичним актом Шварцбарт став героєм світового жидівства, їхнім “ангелом помсти” і був опісля оспіваний у жидівській поезії і літературі. Але жиди не зауважили, що вбивство не було переведено в ім'я жидівства чи на його користь, а радше на користь та з наказу Москви. Шварцбарт, як твердять жидівські архівні документи, а окремо його приятель Ілля Тепер, організував та служив у большевицькому відділі, який підлягав відомому червоному ватажкові Котовському.¹ Рівно ж, вбивство Петлюри не було актом одної особи, але конспірації, до якої теж належав большевик Володін та інші. Варшавська газета, пишучи про вбивство, теж підкреслила большевицьку приналежність Шварцбарата.

Хоч жидівська світова опінія підхопила Московію кинутий клич, що Шварцбарт виступив в обороні свого погромленого жидівського народу, дійсність та факти показують, що світове жидівство помилялося. Уже в початковому слідстві було відкинено ідею, що Петлюра мав щось спільного з погромами, і тому адвокат Шварцбарта звертав увагу на германофільство Петлюри та французький патріотизм Шварцбарта.² В жадобі висвітлити свої жалі перед світом, жидівство відкинуло логіку та пішло за емоційними кличами, які підкидала їм з насолодою Москва. Послуги Москові адвоката Тореса доказують, що червона рука керувала процесом. Не важне було для жидівської опінії та їхніх керівників, що

**Голова Директорії УНР і Головний Отаман —
Симон Петлюра**

Шварцбарт ніколи не боровся за Ізраїль, а радше служив Франції та Росії. Жидівський світ змонтував велику машину пімсти, яка вживала всі засоби та заходи з одного боку, щоб визволити їхнього “ангела помсти”, а з другого, щоб показати Симона Петлюру, приятеля жидів, як кровожадного антисеміста. Вчорашні приятелі жида, міністер Ревуцький та інші, брехали про свої резигнації з уряду через погроми.³ По світі творилися “Комітети оборони Шломи Шварцбарта”. Люди, нічим не пов’язані з справою чи з вбивцем, але все ж такі люди великого масштабу та світової слави, як Сінклер Люїс, Алберт Ейнштейн, Г. Г. Велс та Александер Керенський, компромітуючи свою славу, голосились свідчити у справі та про характер Шварцбарта.⁴ Торес, не забуваючи, що лава підсудних складалась з католиків, не оминув згадати і Папу Венедикта ХУ,

щоб здобути її симпатії. Жидівський історик Дубно говорив про неіснуючі документи, яких суд ніколи не дочекався, а інші говорили про тисячі компромітуючих документів, які якимсь чином зазнали знищення. Натомість 200 документів, представлених адвокатами Петлюри, вповні показали чистоту позицій Головного Отамана та його непричетність до погромів. Щоб підкреслити своє переконання у невинності Петлюри, суд призначив його вдові фінансове відшкодування. Шварцбарт натомість був звільнений не тому, що був невинний, а тому що всі справи такого політичного характеру були французькими судами трактовані в такий же спосіб від 19-го століття. Про вирок суду міжнародня преса багато писала та насміювалась з цілого французького судівничо-правничого процесу.⁵

Жидівський світ вийшов з розправи з задоволенням, але виграла не жиди, а радше ті, що ними так вміло маніпулювали — большевики. Мудре, багате, впливове жидівство дало себе використати Кремлеві.

Користь Москви в цій справі була ясна. Вона позбулась ворога, що не схилив свого прапору, продовжував боротьбу, підписував нові договори та плянував на майбутнє. Не стріляв ніхто у відомих російських погромщиків Денікіна та Булаховича. Вони були нешкідливі банкроти. Петлюра натомість був новий Мазепа, а його рух новим мазепинством. Петлюрівщина, так як і мазепинство, мусіли бути знищені до самого кореня. Петлюра мав престиж, підтримку в народі та велику ідею, яка загрожувала Москві. До року 1926 Москва вже добре вивчила ремесло фізичного вбивства та разом знеславлення вбитого. В Парижі Москві вдалося вбити Петлюру фізично, але очорнити і заплямити його особу як і те, що Петлюра репрезентував, їй не вдалося. Особа Головного Отамана залишилася несплямленим дороговказом української справи. Цей сантимент висловив поет Борис Лисянський у вірші “Квітка на могилу Симона Петлюри”:

*Стріляли в ідею, забили людину,
Забили лише її тіло слабе.
Даремні зусилля огидного чину:
Велична ідея і далі живе!
Упав наш апостол ... та вознище віри
Незгасле для нас по собі залишив
І теплсю кров'ю своєї офіри
Наш шлях у майбутнє посвятно скропив.*⁶

2. Юність Симона В. Петлюри

Про історичне майбутнє молодого Петлюри висловився сімдесятьлітній російський академік, приятель Петлюри, Корш в час його перебування в Москві. Він казав:

“Українці самі не знають, кого вони мають між собою. Вони гадають, що Петлюра — видатний редактор, патріот, громадський діяч тощо. Все

це правда, але не ціла правда. Петлюра — безконечно вищий за те, що про нього думають. Він — з породи вождів, людина з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями. Живе він при несприятливих умовах, не може виявити себе. Та хто знає, чи не зміниться все навкруги нас? А коли зміниться, буде він вождем народу українського. Така його доля.”⁷

Життя молодого Петлюри почалося 1879 р. в Полтаві. Син незаможного власника дрібного возяного промислу Василя Петлюри, з козацького роду. Він студював у полтавській семінарії, з якої був згодом викинений, за його самостійницькі ідеї та виступ проти директора русофіла.⁸ Шукаючи долі, молодий Петлюра зайшов аж на Кубань, де став учителювати та співпрацювати з Ф. А. Щербиною, якому було доручено видати історію Кубанського Козацтва. Функція Петлюри у цій праці була виписувати матеріяли з архівів Кубанського війська. Це шпортання в архівах дозволило йому пізніше видати цінні історичні праці у наукових журналах так як Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка та в журналі Україна, який замінив Києвську Старину, та видавався в українській мові, а також і в інших журналах. У тих його ранніх дослідах та виданнях знаходимо його зацікавлення жидами, які записались у козаки, як також його симпатію до жидівства, а головно до їхніх нижчих шарів.

З Кубані Петлюра переїхав до Львова, де вступив у Револуційну Українську Партію (РУП), співпрацював у виданнях НТШ, у Літературно-Науковім віснику та інших, а також обмінювався думками з галицькою студіюючою молоддю. З Львова Симон Петлюра виїхав до Києва і дописував до видань: *Рада*, *Слово* та *Україна*. Але побут в Києві не був йому сприятливий і матеріяльні обставини примусили його в 1907 р. переїхати до Петербурга, де він вступив у члени “Общество ім. Т. Шевченка” і продовжував свою журналістичну працю. Але холодна північна столиця Російської Імперії скоро обридла молодому журналістові і він перенісся до Москви. Тут в 1910 р. він вступив до товариства “Кобзар” та незабаром, разом з Ол. Саліковським став редагувати журнал *Украинская Жизнь*. В цім же виданні, на передодні першої світової війни, він помістив свій Маніфест відносно України, її приналежність до родини західніх народів та право на політичне самостійне існування. Тут же він заклав родинне гніздо одружившись з Ольгою з Більських, де згодом народилася їх доня Леся.

З вибухом революції, в березні 1917 р. Петлюра повернувся в Україну і взявся за громадську працю, якої в той час було дуже багато. Коротко після повалення царату постала в Києві Українська Центральна Рада, а за нею і Генеральний Секретаріат. Українського війська ще тоді не було і Симон Петлюра брав участь у т.зв. українізації колишньої російської армії. Зукраїнізовані частини незадовго відбули свої військові зїзди в Києві і створили Військовий Комітет, головою якого було вибрано

Симона Петлюру. Організування війська не було легке, бо велике число Центральної Ради, перейняте утопійними ідеями, уважало, що його не буде потрібно. Все ж таки Петлюра організує Слобідський Корпус та в час першої большевицької інвазії здавлює ним повстання арсенальців та захищає Київ.

Доля не дозволила Центральній Раді затримати Київ у своїх руках. З приходом банд Муравйова до Києва, на початку лютого 1918 р., большевики справили криваву розправу над українськими громадянами. Крім тисяч жертв було теж розстріляно сорок осіб, які за помилковими свідченнями мали бути Петлюрою. Повернення Центральної Ради в Київ стало можливим з підписом в Берестейського договору з німцями. Але у скорому часі німці стали поводитись не як союзники, але як окупаційна армія. Вони вміщувалися в адміністрацію уряду, завели полеві суди та спричинилися до повалення Центральної Ради та створення Гетьманської Держави під владою Павла Скоропадського.

Наслідки скоропадщини не минули і Петлюру, який на той час був головою Земського Союзу. Його виступи спричинили його арешт, якого, як свідчив сам гетьман, вимагали німецькі військові власті. Ультимат міністрів гетьманської держави приневолив його випустити Петлюру на волю. Два дні пізніше, після відмовлення відкликати маніфест про федерацію з Росією, вибухнуло повстання, організоване Національним Союзом, в якому відіграв вирішальну роль С.В. Петлюра.

3. Доба Директорії

Ціла Україна загорілась повстанням проти гетьмана та німців. Новостворена Директорія Української Народньої Республіки з Головним Отаманом С.В. Петлюрою на чолі, хвилево зазнала тріумфу та відновлення демократичного ладу. Але перемога не тривала довго. Селяни розтягнули зброю, селянські полки самозліквідувалися, а вороги знов відновили похід на Україну. Дієва Армія УНР, зменшена до 60,000 була примушена відступати на захід і там об'єдналася з відступаючою перед поляками Українською Галицькою Армією. Рішено, що Київ, столицю України, треба вирвати від ворогів перше, а опісля кинутися на всіх, хто чигає на землі України. А чигало тоді багато голодних ворогів. З заходу поляки, з півночі большевики, з південного сходу денікінці, а з півдня французи. Бльокада України, пошесть тифу та анархія, яка заіснувала в безвихідній ситуації, зробили своє. Почалося безладдя, грабунки, бандитизм. А цей бандитизм підсилювали большевики своїми кличами й агітаторами. У них антисемітизм та погромництво були зброєю і ніхто з того не користав, тільки вони. Вони були певні, що їх ніхто не зачислить до прогромщиків, бо велике число їхніх провідників були саме жиди. Вони прекрасно знали психіку селян та розбурхували у них той антисемітизм спеціально висилаючи жидівських комісарів, щоб викачувати їхню пшеницю та інше тяжко здобуте добро. Вони знали селянську нехоть до

українського змосковщеного міста, яке складалось від 35 до 40, а подекуди 60 до 80 відсотків з жидів, і вибирали з тих міст продовольчі загоони, щоб грабувати село. Прекрасно використали вони цю нехить та розпалили війну села з містом. Додавали до цього ще й жидівські боєві дружини, Че-Ка та колишні царські офіцери, що служили в українській армії та були заражені чорносотенними кличами. В таких обставинах, коли село боролось проти міста або, що часто бувало, проти другого села, та зброя різного калібру знаходилася в кожній хаті, стодолі чи клуні, погроми невинних українців, жидів та взагалі мирного населення були неминучі.⁹

Твердити, що погромів не було, було б історичною неправдою, так як говорити, що Петлюра був причиною погромів є історичною брехнею та пропагандою. Цю брехню Москва застосовує даліше, а наївні слухають, вірять та повторяють. Сплетні підсилюються советськими документами чи радше свідченнями, що ніби Петлюра був на станціях Жмеринки та Проскурова, коли в тих містах відбувалися погроми. Суть таких документів нам відома і сьогодні, бо на тлі таких сплетнів закротється новий наступ на українську національну честь.

Щоб затримати погроми, хоч територія Директорії складалася тільки з одної п'ятої українських земель, Головний Отаман УНР енергійно виступає з декретами, наказами, законами, резолюціями, з творенням слідчих комісій та військових трибуналів, розстрілами, листами та іншими способами. Із своїх скромних фінансів уряд виділює відшкодування в час, коли кожна копійка потрібна на зброю для оборони країни. Міністерство жидівських справ при УНР з Пінкасом Красним на чолі, одержує всебічну підтримку, щоб допомогти жертвам безправ'я. Міжнародня Жидівська комісія, без вагання з боку Головного Отамана, допущена на території УНР, щоб прослідити це лихо засіяне большевицькими агітаторами.

А що говорили та писали визначні жидівські діячі про це лихо, яке впало на голову їхнього народу? Що говорили ті, що знали Петлюру особисто та знали, що погроми для українського уряду та народу нічого корисного не принесуть?

Рафес, старий знайомий Петлюри, сидючи разом з ним у тюрмі, признає, що Петлюра мріяв про "ідею союзу української і жидівської демократії", а навіть про спільну державу.¹⁰ У *Київській Мислі* цей же Рафес пише про погроми, як окремі надужиття.¹¹ С. Золотаренко, жидівський соціаліст, твердив, що українці твердо і рішуче проти погромів. Жидівський історик С. Дубнов підкреслив, що погроми в Україні розпочаті людьми з півночі, себто росіянами. Арнольд Марголін, член уряду УНР, відкидав закиди, що уряд підтримував погроми. Погроми, він твердив, були інстиговані кримінальним елементом та чорносотенцями.¹² Жаботинський, великий діяч сіоністів, писав, що "Ні Петлюра, ні Винниченко, ані решта видатних членів українського уряду ніколи не були тими, як їх називають, "погромщиками".¹³ Цей же Жаботинський 4 вересня 1921 р., вірючи у поворот української влади на

батьківщину, підписав українсько-жидівський договір, який в разі відновлення державности, мав на меті створити жидівський легіон. На критику та завваги деяких жидівських українофобів, він писав: “Я пишаюся угодою з Петлюрою, не зважаючи на те, що вона не дійшла до здійснення. Коли я вмру, ви зможете написати на моїй могилі: “Це була людина, що уклала угоду з Петлюрою””.¹⁴

Якщо так ставились та думали про Директорію та Головного Отамана провідні жиди, то чому далше те п'ятно, це тавро, яке носимо до сьогоднішнього дня? Чому пишуться такі псевдо-наукові твори як “Погромщик?” Чого немає зміни в жидівській політиці супроти українців?

Сучасний науковець жид, приятель з Українського Вільного Університету, Ізраїл Клейнер, автор біографії про Жаботинського, пише, що “Єврейська суспільність залишається на велике задоволення Москви непохитною і холодною як скеля”. Жидівська політика характеризується засадою “нічого не бачу, нічого не чую, нічого не знаю”.¹⁵

Власне ця характеристика вірно служить сьогоднішнім інтересам Москви. Не збагнувши того, Москва використала їх у справі Петлюри, жиди знову дають себе використати у справі так званих воєнних злочинців другої Світової війни. Тут треба повторити стару правду, що нарід, який не вивчив помилок історії, мусить їх повторити.

Спонзор резолюції, яка покликала до життя Бюро Спеціальних Досліджень (OST) конгресменка Голцмен, не знає історії. Не тільки це, вона не знає, хто був Петлюра, і це мені сказала, коли я мав з нею розмову на нашому університеті. Цікаво, що людина, яка не знає історії, може щось знати про коляборантів чи злочинців Другої Світової війни. Наївність та ненависть до українців не знати чого, знов попхали жидів на послуги Москви. Постріл в Петлюру вийшов з Москви, постріл в I-у Дивізію Української Національної Армії та окремих українців тут на еміграції є другим таким пострілом з Москви, завданням його є застрашити та знищити опір і діяльність української політичної еміграції. Не можна відділити еміграції після Другої Світової війни від еміграції після Визвольних Змагань. Як перша, так і друга, ідуть тими слідами з ідеями головного Отамана і тому можна обидві назвати петлюрівськими у значенні самостійницьких. Для Москви процес знищення петлюрівщини, якої генерації вона б не була, ще не скінчений, бо вона символізує українське самостійництво та державництво. Але на жаль ті самі руки наївно даються використати вдруге. Стара девіза “девіде ет імпера” (діли і пануй) вміло використана москалями. А умови для використання тої девізи тепер дуже сприятливі. Українська громада розбита, роздвоєє свої зусилля і не може сконцентрувати своїх сил в одно русло. На політичним відтинку запанувала анархія, а на науковим звертається увага та тратиться енергія на теми, які нашій еміграції під цю пору нічого не дадуть. Жиди пишуть, що українські вартіві з псами та нагайками заганяли жидів в концтабори, а Москва тішитья, що українці і нацисти. Зверніть увагу, що вони кажуть нацисти, а не німці, були ті, які винищили мільйони жидів. А

як ми відповідаємо на такі наклепи? Чому сидимо набравши в рот води? Частинно тому, що немає документів, свідчень та зізнань українців, що пережили теж концетраки.

Таким чином тавро погромництва дальше над нами. Москва створила зачароване коло, з якого ми не можемо знайти виходу. А. Марголін остерігав жидівське суспільство пишучи: “В кожному разі треба бути дуже обережним з узагальненням. Так, як не можна вважати всіх жидів відповідальними за злочини жидів-комісарів, чи жидів чекістів, так і не можна відняти права українській нації зректися своїх погромницьких відпадків. Казати, що “всі українці є погромники”, це означає те саме, що казати, що всі жиди є большевиками”.¹⁶

Вчинивши погроми жидів на Україні в 1918-19 рр., Москва сьогодні починає погром українців на еміграції. Своїми заходами Петлюра зумів затримати ці большевиками інспіровані звірства. Своєю наукою він ясно вказує нам, як затримати сучасний погром проти нашої еміграції. В своїй праці “Сучасна українська еміграція”, Головний Отаман показує шлях, який виведе нас з московського “зачарованого кола”. Він пише: Отже пріоритети державности над партійністю, загально-національних інтересів над клясовими чи групово партійними мусимо ми на еміграції зрозуміти і відчувати як категоричний імператив, як одну з головних умов нашого державного будівництва ... Наша сила в єдності ...”¹⁷

Вбивство Головного Отамана Петлюри це історичний факт, з якого ми повинні винести відповідні висновки. Постріл у безборонного Головного Отамана це був постріл у нашу честь, у саму визвольну боротьбу нашого народу, у наше знамено. На ще один постріл та все, що за ним слідує, ми собі не можемо дозволити.

Якщо “Ізраїль” міг зорганізувати оборону винного у вбивстві Головного Отамана Симона Петлюри — Шльоми Шварцбарта, то тим більше ми повинні змобілізувати “Україну” для гідної оборони невинних жертв, яких Москва вищукує жидівськими руками.

1. Архів Черіковера, документи ч. 33548 до 33550 та мікрофільм 451-482, документ 38204. Архів знаходиться в Їво Інституті Жидівських Студій в Нью-Йорку.
2. Юрій Кульчицький “Петлюра і Погроми”, *Симон Петлюра: Збірник студійно-наукової конференції в Парижі*. Мюнхен-Париж, 1980, ст. 1463.
3. Архів Черіковера, мікрофільм 401, Документ 35182
4. “Петлюра і Погроми”, ст. 145.
5. Там же, ст. 148
6. Борис Лисянський, “Квітка на Могилу Симона Петлюри”, *Симон Петлюра: Державний Муж*. Нью-Йорк, 1957 р., ст. 184
7. Максим Славінський, “Симон Петлюра”, *Симон Петлюра: Державний Муж*. ст. 21
8. Олександр Лотоцький, “Листки з Пам’яті”, *Симон Петлюра: Державний Муж*. ст. 35

9. "Петлюра і Погроми" ст. 157. Про повстанство на Україні диви мою розвідку "Die bewaffneten Aufstaende 1918-1921 in Dokumenten" *Jahrbuch der Ukrainekunde*, Munchen, 1983, ст. 68-77.
10. М.Г. Рафес, *Два года революции на Украине*. Москва, 1920, ст. 133
11. М.Г. Рафес, *Киевская Мисль* з 6 березня, 1918 цитована в Архівах Черіковера, мікро. Но 16 док. 32925.
12. F. Pigido (Ed.) "The Jewish Chronicle", May 16, 1919 *Materials Concerning Ukrainian-Jewish Relations during the Years of Revolution (1917-1921)*. Munich, 1956, ст. 54.
13. Ізраїль Клейнер, "Володимир Жаботинський і Українське Питання", Симон Петлюра: Збірник ...ст. 172
14. Алек Фельдман, "Угода Жаботинський-Славінський", *Сучасність*, ч. 10 (190), жовтень, 1976 р. стор. 110-116.
15. Ізраїль Клейнер, "Складна Проблема", *Сучасність*, ч. 1 (205), січень, 1978, ст. 86
16. Arnold Margolin. *Ukraine and the policy of the Entente*. Maryland, 1977, ст. 2. 9.
17. Микола Лівичий, "Симон Петлюра Борець за Суверенну державність", *Свобода*, 1 грудня, 1976.

**Ф І Л І Я
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ОБ'ЄДНАННЯ**

**Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб**

в Ст. Боніфас, Ман.

**одна філія з клітин УНО, яка найбільше підтримує Осередок
Української Освіти і Культури.**

R2H 0V5 412 Marion Street Winnipeg, Manitoba

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання**

В ТОРОНТІ-МІСТІ

Минулими роками наша Філія плекала драматичне мистецтво, яке останніми роками досягнуло своїх вершин у таких постановках як: оперета Ярослава Барнича "Гуцулка Ксеня", яка була відіграна дев'ять разів на сцені Філії УНО, а після того було засновано при Філії УНО "Товариство Української Опери", яке поставило оперу "Запорожець за Дунаєм", а останньо оперу А. Вахнянина "Купало". Філія УНО була тим, що створила сьогодні українську оперу як цілком окреме тіло, що є культурним надбанням для всього українства в діаспорі.

Філія влаштовує доповіді для свого членства і української спільноти в Торонті.

Філія УНО і ОУК та МУНО ведуть працю Доросту УНО, який відбуває свої заняття кожної суботи в домі УНО.

Філія УНО і БО мають чудову дитячу оселю "Сокіл" над берегами озера "Сімко" в Гакстон біля Бері, де відбуваються дитячі табори та курси українознавства.

Гордістю Філії УНО є танцювальний ансамбль "Калина" під керівництвом хореографа Богдана Войціхівського, який обняв цю працю від сл.п. Семена Джугана, який несподівано відійшов у вічність в 1982 році.

Другою гордістю нашої Філії є дівочий хор "Калина" і хор "Гайдамаки" під мистецьким керівництвом пані Парані Гарасимчук.

Філія УНО і Братні Організації беруть рік-річно участь у фольклорному фестивалі "Каравана", зі своїм павільйоном "Київ". Цей павільйон відвідують кожного року тисячі людей, в тому багато чужинців. Найбільшою атракцією в Каравані є мистецька частина, що її виконують танцювальний ансамбль "Калина" і дівочий хор "Калина" під мистецьким керівництвом Парані Гарасимчук.

Гордістю організації і всього українського громадянства є Українська Кредитова Спілка, яку створили наші піонери організації Українського Національного Об'єднання.

При Філії УНО міститься перебудована і поширена найбільша українська бібліотека, яка обслуговує читачів і любителів української книжки два рази в тижні. Завершенням відновленої і побільшеної бібліотеки був влаштований ювілейний бенкет при великій участі гостей.

СТАВЛЕННЯ ГІТЛЕРІВСЬКОЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ТА ПОЛІЦІЇ ДО ЦЕРКОВ НА СХОДІ

Д-р Ганс Гайнріх Вільгельм з Берліна опублікував в одному з наукових журналів статтю на цю, так мало відому і не часто обговорювану тему. Поміщений у статті документ зацікавив особливо вчених. Був ним наказ від 16 серпня 1941 р., виданий Райнгардом Гайдріхом, шефом поліції і служби безпеки III Райху. Скеровано його до груп для спеціальних завдань, відомих своєю злочинною діяльністю (Einsatzgruppen der Sicherheitspolizei und des SD).

Отримали його також шефи служб безпеки в Кенігсбергу та Кракові з огляду на включення частини завойованої території до Східної Пруссії або до Генеральної Губернії. Варто відзначити, що постав він після конференції 16. УІІ. 1941 р. у головній квартирі Гітлера, під час якої фюрер накреслив тимчасову мету — оволодіти територією і так управляти нею, щоб було можна її експлуатувати. Однак не тільки цій меті мав служити цей промисловий наказ...

Незважаючи на те, що загальні передумови гітлерівської політики у ділянці віросповідань були вже обговорювані, варто ознайомити українського читача з цим наказом, а також з деякими описами подій, які наводить західнонімецький дослідник та додати до них коментар, уже бо різні думки відносно цієї теми панували.

Отож почнімо від оцього вельми промовистого документу. Ось він: Представлювані досі рапорти (зведення) про розвиток і стан релігійних відносин на зайнятих теренах, примушують надалі зайнятися цим питанням і видати отаку інструкцію, що згідна з напрямним фюрера:

1. Католицька церква, використовуючи всі засоби, намагатиметься здобути вплив серед населення зайнятої території Советської Росії — відсунути вірних від православної церкви, здобути їх для Риму за допомогою унії. Цим спробам треба категорично протиставитись.

У тих місцевостях, де діє ще католицький або уніятський священик, треба подбати про далекосяжне обмеження його діяльності. Всіх тих католицьких та уніятських духовних, що незважаючи на заборону виїздити їм на советські терени, проникнути там, треба чимскоріше

депортувати у країну їхнього походження. Особливу увагу треба звернути на монахів і монахинь, напр. на єзуїтів, василіян і редемптористів.

2. Подібно не може бути мови про підтримку та розвиток православної церкви. Виявляти толерантність можна лише у таких випадках, коли населення зайнятої території бажає релігійних послуг і коли духовна людина є на місці. Німецькі власті не можуть допомагати спроваджувати священників. Німецька сторона ні в якому випадку не може у демонстративний спосіб підтримувати церковного життя, влаштовувати богослужіння чи проводити масові хрещення. Не може бути й гадки про відбудову (привернення) давньої патріархальної структури Руської православної церкви. Увагу звертати передовсім на те, щоб церковні осередки, які зароджуються, не творили рамок ієрархічної організації. Тому теж бажання є розбиття церкви на різні малі групи. У зв'язку з цим не чинити перешкод у зростанні кількості сект на цій території.

Звернути особливу увагу на т.зв., “Живу церкву”, яка, за вірогідними інформаціями, мала бути під советським впливом. Тому що ще невідомо, чи до цієї церкви треба ставитись, як до органу советського уряду, необхідно, отже, віднайти і забезпечити акти, що зберігаються в її членів та духовенства. Особливо суттєве те, якщо виявиться це можливим, щоб під час зайняття Москви інтернувати патріарха “Живої церкви”, Сергія (sic! — Р.Т.) та забезпечити й переглянути архівні матеріали, які будуть при ньому.

Існує також невідкладна потреба забезпечити Музей атеїзму, який міститься у Москві.

Перешкодити тому, щоб на території, включеній до Східної Пруссії чи ГГ, здобула впливи Автокефальна православна церква з ГГ з митрополитом Діонісієм. Все ж так православна церква на цій території повинна мати змогу досягнути перевагу відносно існуючих там католицьких установ (sic! — Р.Т.). Православна церква на території, включеній до Східної Пруссії, не підлягатиме юрисдикції архієпископа Німеччини та Берліна, Серафима.

3. Подібно треба поводитись і з євангельською церквою у прибалтійських країнах. Також тут рекомендується допускати духовну діяльність тільки в такому обсязі, в якому вона необхідна з огляду на ставлення населення. І тут бажані розподіли в лоні церкви та численні малі групи.

4. Не розглядається питання повернення костелів (будівель) чи теж майна церков, без огляду на їх рід. Евентуальне вирішення цієї справи відбудеться в майбутньому. Об'єкти костелів можна відкривати для богослужіння.

5. Звернути увагу на діяльність у ділянці релігійного життя тих

перекладачів, що приїхали з військом, або з іншими формаціями, а які були духовними особами, або теологами будь-котрих віросповідань (чи відправляють богослужіння, хрестять або віддають інші послуги), У випадку, коли ствердиться їхню духовну діяльність, треба реагувати залежно від місцевої ситуації згідно з цими настановами.

6. Не підтримувати, ані не організувати релігійних послуг для військовополонених. Коли серед советських полонених є духовна особа, а всі інші собі цього бажають, тоді можна дозволити релігійну діяльність. Спроваджувати священників з ГГ або з території Райху для обслуговування полонених — забороняється.

Нинішні напрямні схоплені рамками загальної інструкції у справі підходу до релігійних питань на зайнятій території Советської Росії. У випадку кінцевого проведення змін у тактиці поведінки в терені, треба мати на увазі принцип не підтримувати будь-які акції на користь церков чи віросповідань, а крім цього, максимально елімінувати католицьку чи уніяцьку церкви, знищувати і не допускати проникнення церковних впливів з ГГ, теренів Райху чи теж з держав сусідніх Росії.

Чекаю на дальші інформації про розвиток релігійного життя на теренах зайнятих Советського Союзу, повідомлювання про ці справи відповідних служб і поліції безпеки.

Стільки говорить цей маловідомий, а як же промовистий документ. Є в ньому також помилки. Як відомо “Жива церква”, як організація, заснувалася у 1923 р. і закінчила своє існування на зламі 1927/1928 років. Очолював її не патріарх Сергій, а єпископ Антоній (Гроновський) з протоєреєм Вв’єденським. Знайшла вона своїх прихильників також на Україні, хоч було їх там небагато, але не про це думаю говорити. Треба однак додати, що, загально беручи, був це рух, який (в головному) в першій половині 20-х років шукав шляхів порозуміння і виходу з тупика для вірних та православної церкви. Отже, в роки її світової війни було це з боку СС та СД передвіщення приповідкових “пошуків відьом”. Цю ж саму долю готувалося й советським атеїстам, незважаючи на те, що в СД принциповим було безвір’я. Не йшлося тут про лицемірство; задумано позбуватись саме цим шляхом ідейних комуністів. Провідною у настановах була фронтальна атака проти церков і вірних на Сході. Не було думки допустити до їх поширювання, водночас знищуючи православ’я, розправляючись особливо з католицизмом і уніяцькою церквою, а також переслідуючи євангельське віросповідання. І тут примушує задуматись факт підходу до євангельського населення (у Латвії та Естонії), бо тих, кого не задумували вибити або виселити вглиб Росії, мали германізувати. Потрібні були “новітні” яничари. Така альтернатива не бралася до уваги на Білорусії, а тим більше на Україні, де мали постати осадницькі марки під патронатом СС з потрібними ілотами, невільниками для найгірших

робіт. Християнізм був би ще одним зайвим баластом. Шкідливою виявилася б також свідомість минулого і багатства національної культури, особливо давньої Русі: багатства, яке розграбовувано, вивожувано, або просто знищувано.

Може варто ще зупинитися на двох цікавих справах, про які пише Вільгельм.

Відомо, що 3 листопада 1941 р. вибухом зруйновано Успенський Собор Київської Лаври, сакральню-музейну пам'ятку найвищого класу. Досі подія ця овіяна таємницею. Дві великі детонації розляглись у післяобідні години в день, в якому перебував там опівдні президент Словаччини Тісо. Причетними до справи називали таємничих партизанів. Троє з них загинуло на місці. Тільки завдяки, мовляв, неправильно діючому часовому запалові, пощастило встерегтись ранішого експлодування (?). Айнзацгруппе "С" сповіщала Берлін, що лише завдяки докладній охороні (sic!). збережено об'єкт перед ранішим вибухом. Отже від самого початку справа не була ясною. Треба додати, що на території Київської Лаври вже раніше розмістив свій осідок вищий командуючий СС і поліції на Україні, ген. СС Прюцманн. Тим, хто пережив окупацію, відомо, як оберігалися такі резиденції. Для такої акції необхідна була велика кількість матеріалів.

Нове світло на справу кидає допит д-ра Алберта Відманна, бувшого референта у справах хімії, фізики та біології в Інституті кримінальної технології Головного управління безпеки Райху (РСНА), перед Крайовим судом присяжних у Штутгарті в 1967 р. На його совісті — не одне (зокрема опрацювання системи газування жидів, співучасть у вбивствах психічно хворих на Білорусії, займався теж вибуховими засобами), а був він тоді допитуваний відносно інших справ. Зізнав він, що восени 1941 р. відряджено його (спільно з експертом РСГА у справах амуніції ворога) до Києва, де в означеному часі мали висадити один з об'єктів. З перспективи часу Відманн назвав цей почин "як ганьбу для культури". Давав ухильні відповіді, виправдовуючись після 26 років незадовільністю пам'яті, водночас суд обмежував допит актуально веденими справами. Немає джерельних доказів на те, що в означений час висаджено в Києві такий важливий для культури об'єкт. Німецький вчений, спираючись на різні історичні джерела, задумується, чи жертвою замаху не мав бути також кс. Тісо? Була б це провокація, характером подібна до глініцької (в 1939 р.). Виконавці з РСГА не знали її засновків, знала їх тільки "верхівка СД". Знищено б не лише об'єкт найвищого класу, але вбито б також кс. Тісо, невідомого декотрим гітлерівцям, і здійснено б це, так як і сталось, за допомогою вибухових засобів совєстського виробництва та таємничих вбитих партизанів ... Уже тоді сновано здогади, хто це з гітлерівської верхівки дав доручення? Може історія з'ясує і цю таємницю.

Г. Г. Вільгельм подав досить обширну екземпліфікацію тактики СД "діли і пануй". Підтвердив він, м. ін., реляцію митрополита Мстислава (Скрипника), що Е. Кох і СД не допускали до організаційного з'єднання

т.зв. Автокефальної церкви з т.зв. автономною (— треба згадати, що жодна, з них не мали тоді канонічних узаконень). Не дозволено теж єпископові Мстиславу приїхати до Києва, або на правобережну Україну. Раніше його затримано, або навіть заарештовано (?) і шойно Абвер допоміг йому вийти з місця відокремлення і перевіз його на територію під військовою адміністрацією. Повернувся він до ГГ, звідкіля подався на еміграцію.

Стаття Вільгельма містить чимало інформацій однак, інколи, неточних. Це саме стосується суджень відносно різних постатей. Помилки ці торкаються таких осіб, як, напр., митр. Шептицький, архієпископ Громадський, Огієнко, митр. Діонісій. Отож і не здавалось мені відповідним наводити, спростовувати, або коментувати їх. Подаю лише те, що певніше і документально обгрунтовується, що становить новий вклад.

ФІЛІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Відділ Української Стрілецької Громади

Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб

і Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання

В СТ. КЕТЕРИНС, ОНТАРІО

є одною з найстарших Філій УНО Канади, заснована літом 1935 року. Філія продовжує свою корисну, культурно-освітню працю для громади міста Ст. Кетеринс, околиці і всього Українського Народу в діаспорі і на рідних землях України. При Філії існує жіночий хор "Десна" під диригентурою пані Надії Павлович, який стоїть на високому рівні; квінтет бандуристів і танцювальна група "Дунай". Проби відбуваються раз у тиждень. При Філії приміщується Клуб Старших Громадян "Нові Обрії", які сходяться раз у тиждень з відповідною програмою товариських розваг. Філія УНО приступила в 1985 році до будови нової, просторішої домівки для кращої і ширшої праці своїх Відділів та для більших вигод всього членства й Української громади нашого міста.

Філія УНО приготується до величавого відзначення 50-річчя свого існування в цьому 1986 році (Золотий Ювілей).

Ф І Л І Я
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНОК КАНАДИ
ВІДДІЛ МОЛОДИ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
ТОРОНТО — ЗАХІД

Ведуть активну культ-освітню і організаційну працю на терені Західного Торонто. Влаштовують реферати, імпрези і розвагові зустрічі. Члени Філії УНО беруть активну участь у Відділах КУК, Суспільної Служби Українців Канади, Української Стрілецької Громади, Українського Визвольного Фонду і інших.

Філія УНО через 48 років веде дитячий садок і школу для українських дітей і молоді.

Рідна Школа і курси українознавства Філії УНО Торонто-захід є одною з найбільших українських шкіл у Канаді. Ця школа — це гордість Філії УНО. Члени Управи Філії УНО присвячують багато уваги справам і потребам школи.

Філія УНО утримує власний дім, де розвиває свою діяльність. У домі Філії також міститься канцелярія Торонтського Відділу Комітету Українців Канади і Відділ Української Кредитової Спілки в Торонто.

Філія УНО активно співпрацює з Філією УНО Торонто-місто в різних підприємствах у Торонто і на оселі "Сокіл" у Гакстон.

Філія УНО є складовою організацією місцевого Відділу Комітету Українців Канади.

Члени Філії УНО беруть активну участь у житті українського суспільства.

2397 Bloor Street West
Toronto, Ontario
M6S 1P6

ЗМАГ ДО ДОБРА І КРАСИ НАРОДУ

З приводу 80-річчя засновання Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові.

28 червня 1944 року, Ревізійний Союз Українських Кооператив у Львові, верховна кооперативна централа на західноукраїнських землях, відмічувала 40-ліття свого існування. Це було гарне, величаве, а разом і дуже сумне останнє кооперативне свято на рідних землях.

В 1984 р. проминуло 80 літ від заснування найповажнішої української громадської установи в Західній Україні — Крайового Союзу Ревізійного. З того приводу хочемо пригадати українській громаді в діяспорі, що це була за установа і яку вона проробила роботу, щоб український нарід в Західній Україні привчити до самостійного господарського життя. Щоб цей нарід “в об’єднанні власних сил” міг дійти до добра і краси, щоб на українських землях, окупованих Польщею, він міг створити свою власну, українську, “кооперативну республіку”.

* * *

“Господарсько-Кооперативний Часопис”, орган РСУК, ч. 6 за 1944 рік, про ці святкування подає таку інформацію (треба завважити, що в тому часі Україну окупували німці і що то був жорстокий час Другої світової війни — прим. А.К.).

Святочна ювілейна академія відбулася 28 червня 1944 року у святочно прибраній залі Інститу Народної Творчости. Сцена була прибрана у жовтоблакитні прапори, галицькі леви та символ хліборобства — три жовті колоски на блакитному тлі — робили приємне враження своїм естетичним виглядом. З боків сцени шпаліри квітів, а посередині, на трибуні, виднів герб РСУК — три бджілки на щиті оплетеному колосками пшениці.

О год. 10-тій рано заля наповнилася вщерть запрошеними

представниками українського громадянства і кооперації та представниками німецької влади. Українську організовану громаду репрезентували д-р В. Кубійович і д-р Кость Паньківський, німецьку кооперацію репрезентував Леопольд Плятенік, а німецьку владу полк. А. Бізанц, д-р Г.Г. Гарайс і ін.

Свято почалося концертною точкою, а саме “Увертюрою” М. Вербицького для скрипкового тріо у виконанні Р. Савицького, Р. Криштальського і П. Пшенички. Опісля привітав присутніх Сеп Мюллер, уповажнений урядом для РСУК від Кооперативної Ради. Головну промову виголосив інж. Ю. Павликовський, довголітній президент РСУК і провідник української кооперації між двома світовими війнами. У своїй промові, Ю. Павликовський, відмітив велику працю української кооперації для українського народу, яка весь час працювала під ідейним гаслом: “В об’єднанні власних сил до добра і краси”.

З черги виступали з привітаннями представники влади та громадських організацій, переплітаючи програму музичними точками.

Закінчення ювілейних святкувань відбулося 29 червня 1944 р., що його улаштував Український Центральний Комітет в пошані до праці РСУК, в залі театру при вул. Скарбківській у Львові, з окремою вокальною програмою та привітаннями. Одначе, на цьому місці треба відмітити, що ці святкування були вимушені німецькою владою і вони не відзеркалювали почувань і настроїв української громади, яка вже бачила, що зближається провал німецької окупації та яка з острахом чекала на нову, ще гіршу, большевицьку окупацію.

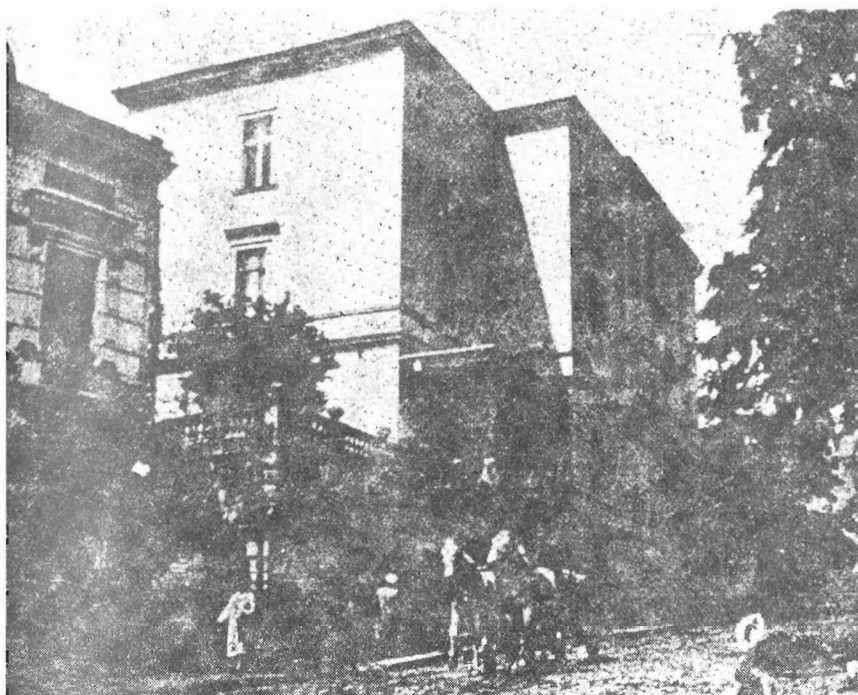
У дуже вузькому колі львівських кооператорів, у половині грудня 1943 року, дуже інтимно відмічено 40-тя РСУК в приміщенні того ж Союзу, напередодні масової еміграції українців на захід, але, на жаль, з тієї зустрічі не маю ніяких матеріалів, крім промови інж. Ю. Павликовського, яка була вже опублікована в українській пресі в 1950 році.

Згадуючи про 80-ліття заснування Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові, випадає, хоч коротко, подати його історію та з’ясувати працю цієї установи перед першою світовою війною, за часів Австрії та згадати про ролі РСУК під польською окупацією. Це дуже широка тема. У цій статті обмежимось тільки до дуже важних фактів і згадаємо тільки головних провідників цієї, напевно, передової установи на західноукраїнських землях.

* * *

З історії України знаємо, що наслідки панщизняного підданства в Галичині до 1848 року, а кріпацтва на східноукраїнських землях до 1861 року, були страшною перепоною в розвитку культурного та господарського життя України на довгі роки.

Культурний пролом у Галичині зробило Т-во “Просвіта”, засноване в

Дім Української Кооперації у Львові

грудні 1868 року у Львові. Початок економічного відродження Галичини треба виводити від заснування “Народної Торговлі” у Львові 1883 року, що її ініціатором був інженер-архітект Василь Нагірний.

До піонерів господарського відродження Західної України можемо зарахувати таких діячів: інж. Василь Нагірний і Аполон Ничай (Народня Торговля), д-р Кость Левицький і Кость Паньківський (основоположники і перші провідники “Крайового Союзу Кредитового, пізнішого “Центробанку”), д-р Степан Федак, д-р Ярослав Кулачковський (Обезп. Т-во “Дністер” у Львові), д-р Євген Олесницький і о. Остап Нижанківський (діячі Стрийщини і основоположники “Крайового Союзу Молочарського”, пізнішого славного “Маслосоюзу”), д-р Теофіль Кормош (основоположник кред. Т-ва “Віра” і “Спільки для Господарства і Торгівлі” в Перемишлі, пізнішого “Центросоюзу” у Львові), оо. Тома і Юліян Дуткевичі (основоположники Т-ва “Сільський Господар”), д-р Михайло Коцюба (провідний господарський діяч у Т-ві “Просвіта”, о. Степан Онишкевич, о. Тит Войнаровський, Омелян Сасевич, Іван

Петрушевич, Денис Сембратович, Денис Коренець, Андрій Жук і багато інших, які співпрацювали з "Просвітою" та іншими товариствами над економічним відродженням Галичини і які відчували потребу створення такої нової провідної установи, яка взяла б на себе тягар відповідальності за працю всіх українських господарсько-кооперативних установ і за вишкіл відповідальних господарських діячів та яка плянувала б, кермувала б і контролювала б громадсько-господарську діяльність в цілій Галичині.

Такою установою став Крайовий Союз Ревізійний, пізніший Ревізійний Союз Українських Кооператив (скорочено РСУК), заснований з ініціативи д-ра Костя Левицького з кінцем 1903 року, а урухомлений в 1904 році.

Основуючі збори цієї установи відбулися 4 грудня 1903 року у Львові, на яких схвалено статут, виготовлений д-ром К. Левицьким. 24 грудня 1903 р. Статут цей подано до затвердження Галицькому Намісництву, яке його апробувало 18 січня 1904 р. Перші Загальні Збори Крайового Союзу Ревізійного (КРС) відбулися 25 березня 1904 р. в присутності 22 представників союзних кооператив. Зборами проводив інж. В. Нагірний. КСР зараз же почав практичну працю.

Статутовим завданням КСР було дбати про розвиток союзних кооператив, їхнє діловодство, заступати своїх членів перед урядом, збирати і проголошувати статистичні відомості про їхню діяльність та видавати інструктивно-ідеологічний часопис і відповідну кооперативну літературу, а також організувати нові кооперативи та дбати про їх розвиток. Кооперативи, члени КСР, мали вплачувати 20 корон вписового і щорічну вкладку, ухвалену загальними зборами Союзу. Крім того, члени були зобов'язані присилати кожного місяця, і з кінцем року, свої рахункові звіти та відпис протоколу своїх загальних зборів. Кооперативи, знову ж, мали право і обов'язок висилати своїх делегатів на загальні збори Союзу, вибирати голову і 12 членів Ради на один рік, які відповідали за діяльність Союзу.

Першим головою Ради КСР був д-р Кость Левицький, ініціатор заснування цього Союзу. Його перевибирали кожного року аж до першої світової війни в 1914 році. Першими членами Ради були: д-р Степан Федак, Олександр Сероїчковський, д-р Теофіль Кормош, о. Олександр Темницький, інж. Василь Нагірний, д-р Ярослав Кулачковський, д-р Михайло Коцюба, Антін Негребецький, д-р Євген Олесницький, д-р Микола Шухевич, д-р Іван Дрогомирецький і д-р Л. Озаркевич.

Першими почесними ревизорами, що їх іменувала Рада на своєму засіданні 1 квітня 1904 р. були: Сидір Британ, Микола Заячківський, Михайло Іванець, д-р Т. Кормош, Аполлон Ничай, Кость Паньківський, О. Сероїчковський і Юліян Січинський. Директором канцелярії і головним ревизором був Омелян Саєвич.

Д-р КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ
Основоположник
"Центробанку" у Львові

Скоро, одначе, назріла потреба мати сталих фахових ревізорів, бо зі зростом членства почесні ревізори не мали змоги виконувати постійно свої обов'язки.

Першими сталими і фаховими ревізорами, крім О. Саєвича, були: Богдан Дуткевич, Осип Скренко-вич, Іван Филипович і Павло Глодзінський.

У 1909 і 1912 рр. переведено в Союзі деякі статутові і організаційні зміни, щоб задовольнити потреби обслуги 557 різного типу кооператив, які об'єднували 180,000 членів.

Сьогодні годі зміряти цифрами моральні осяги Ревізійного Союзу

і його членів. Знаємо певно, що самі кредитові кооперативи із сотнями дрібних позичкових кас при Читальнях "Просвіти", майже цілковито зліквідували фінансову лихву, яка панувала, в тому часі, і "дусила" наших селян у Галичині.

Велику освідомну, просвітно-господарську, роль виконав журнал КСР "Економіст" та масовий кооперативний часопис "Самопоміч". Редакторами "Економіста" були: М. Коцоба (1904), Кость Паньківський (1905-1908) і Андрій Жук (1909-1914). А. Жук був і редактором "Самопоміч" (1909-1914).

З-поміж усіх названих і неназваних кооперативних діячів того часу, окремо треба відзначити Костя Паньківського, який, як директор Крайового Союзу Кредитового і член Ради Крайового Союзу Ревізійного та редактор "Економіста", вмів показати та з'ясувати головну мету кооперації, вказуючи на її велику ідейну основу виховати нових провідників господарського життя, які мали навчити нарід бути справжніми господарями своєї землі.

Не спиняючись довше над діяльністю КСР до першої світової війни — це окрема широка тема — скажемо тільки коротко: це була велика піонерська праця. Війна всю цю працю знищила і по війні треба було все починати на ново. Починати новий розділ історії української кооперації в Західній Україні.

* * *

Шестилітня війна (1914-1920) на західньоукраїнських землях

цілковито знищила організоване українське господарсько-кооперативне життя. Вона знищила також тисячі індивідуальних господарств і треба було багато часу та енергії зужити на те, щоб прочистити країну від дротяних засіків, позасипати стрілецькі рови-окопи, усунути артилерійські та скорострільні бетонові гнізда, направити розбиті дороги, відновити зруйновану комунікацію...

І тоді, свідома частина українського провідного активу прийшла до щасливого рішення, а саме, що треба, перш усього, як найскоріше, відновити кооперативну організацію, яка допомогла б народові, під новою, польською окупацією, свої господарські справи взяти у свої власні руки. Відбудову зруйнованих війною господарств зачати об'єднаними власними силами, бо на поміч польської держави годі було рахувати. Вона не була заінтерсована у господарській відбудові наших земель. Принаймні вона не виявила тоді ніякої ініціативи в тому напрямі. Навпаки, вона хотіла нас якнайскорше “проковтнути”, засимілювати, виготовляючи цілком негосподарські пляни “на зніщене Русі”.

Провідні діячі західньоукраїнських земель того часу були свідомі, що ми програли битву на полі бою, але ми не можемо і не сміємо програти на культурному, господарському та політичному полі боротьби за долю народу.

Відбудова українського господарсько-кооперативного життя почалася з того, що зараз по появі першого кооперативного закону в Польщі, 20 жовтня 1920 року, представники українських центральних громадських організацій, що почали відновляти свою діяльність, по кількох нарадах, обрали окрему Комісію, яка мала опрацювати організаційний плян кооперативної праці. До цієї Комісії входили: д-р Степан Баран, інж. Юліян Павликовський, Іван Филипович, Денис Коренець і Сильвестер Герасимович. Ця Комісія скликала 10 грудня 1920 року ширшу громадську нараду, на якій схвалено головні напрямні кооперативної праці. Для практичного переведення цих постанов треба було створити один якийсь керівний орган. І так прийшло до створення Крайового Комітету Організації Кооператив (скорочена назва ККОК) 4 січня 1921 року, до якого входили представники “Просвіти”, “Сільського Господаря”, Крайового Союзу Ревізійного, Крайового Союзу Господарсько-Торговельних Спілок, Крайового Союзу для Хову і Збуту Худоби і Крайового Молочарського Союзу.

На чолі цього нового кооперативного руху і молодого громадського активу стає інж. Юліян Павликовський, молодий інженер-агроном, який бачив, як “з попелів вогню і воєнних руїн підносить голову нова українська людина-громадянин, що вміє — не затрачувати нічого із своєї особистости — поглибити зміст свого життя **працею для громади**, що вміє навіть сірій праці будня... надати прикмети творчости, що вміє у солідарнім змаганні спрямувати похід народу на шлях, який веде цей нарід до **правди, добра і краси**”.

Інж. Ю. Павликовський

Дир. М. Капуста

Виконним органом для ККОК став відразу Крайовий Союз Ревізійний; а інші центральні організації зобов'язалися йому морально і матеріально допомагати.

У 1922 році ККОК фактично перестав існувати, бо Ревізійний Союз вже був настільки сильним, що міг усі функції організаційного та ідейно-провідного характеру перебрати на себе.

Рівночасно з ініціативи місцевих провідників, або з ініціативи Ревізійного Союзу почали творитися Повітові та Окружні Кооперативні Союзи по різних містах Галичини і Волині. З кінцем 1922 року такі Союзи вже діяли в Заболотіві, в Станиславові, Стрию, Дрогобичі, Рудках, Сокалі і Жовкві. Відтак, у 1923-24 рр. зорганізовано такі Союзи в Копичинцях, Чорткові, Коломиї, Городенці, Рогатині, Підгайцях, Тернополі —7, Зборові, Скалаті, а далі в Бродах, Калуші, Борщеві, Золочеві, Самборі, Турці, Снятині, Сяноці, Скалаті і по інших містах Галичини, а також в Острозі, Крем'янці, Дубні, Ковлі і Луцьку на Волині.

Рівночасно, в тому ж самому часі, оформлюють і реорганізують свою працю центральні крайові кооперативні союзи: Народна Торговля, Центросоюз, Центробанк, Маслосоюз, а також "Сільський Господар", що дуже помагав у розбудові кооперації, зокрема по селах Галичини.

У своєму першому друкованому повоєнному звіті, на день 31 грудня 1925 р. Ревізійний Союз Українських Кооператив (це нова назва Крайового Союзу Ревізійного) подає докладний перегляд своєї та союзних кооператив праці. З того звіту знаємо, що 25 березня 1925 року відбулися Загальні Збори РСУК у Львові і на цих зборах обрано новий провід цієї установи, а саме: інж. Юліян Павликовський, голова Ради, а членами ради були: Остап Луцький (репрезентант Стрийщини), Дмитро

Ладика (Тернопіль), д-р Михайло Волошин (представник “Центробанку), Емануїл Павлюк (ПСК Стрий), Денис Коренець і Сивестер Герасимович (представники “Центросоюзу”), д-р Богдан Чайковський (Сокаль), Михайло Шахнович (Бібрка), Іван Пашкевич (Коломия), інж. Олекса Дяків (Станиславів), Михайло Матчак (“Червона Калина”, Львові), Максим Чучмай (Волинь).

У бюро РСУК працювало вже 28 осіб: дир. І. Филипович, 14 ревізорів і 13 службовиків, в тому редактор “Господарсько-Кооперативного Часопису”. РСУК тоді об’єднував уже 6 крайових централей, 26 Повітових Союзів Кооператив (ПСК) і 997 низових кооператив різного типу. Разом — 1029 кооперативних одиниць.

Це був час, коли українська кооперація, наче лявіна, захоплювала чимраз ширші кола громадянства та перебирала господарське життя на західньо-українських землях у свої руки. Час перших експериментів проминув і треба було закінчити організаційний процес низових і повітових кооперативних станиць та внести певний новий плян у роботу центральних союзів.

Щоб ці справи упорядкувати, Рада РСУК, під проводом Ю. Павликовського, підготувала ще одну зміну статуту, реорганізуючи з початком 1928 року працю РСУК, а саме: на місце одного директора, що ним сперше був Омелян Саєвич, а пізніше Іван Филипович, впроваджено тричленну Дирекцію, розділюючи працю в РСУК на різні відділи. Нову Дирекцію РСУК обрано в такому складі: Остап Луцький — начальний директор і керманіч Організаційного Відділу; Микола Капуста — директор і керманіч Ревізійного Відділу та Іван Филипович — директор і керманіч Адміністраційного Відділу. Заступником був Роман Левицький, а згодом ще й Іван Грабар. Ця Дирекція кермувала роботою РСУК до вересня 1939 року, тобто до окупації західньоукраїнських земель більшовиками.

Свою працю РСУК, по першій світовій війні розпочав у малому й тісному приміщенні будинку Крайового Союзу Кредитового при вул. Домініканській ч. 11. Звідси дуже скоро, мабуть з початком 1925 р., РСУК переніс свої бюро до більш просторого приміщення при вул. Словацького ч. 14, в 1932 р., де працювало 64 особи, в тому 37 ревізорів.

У 1933 році, за старанням дир. О. Луцького, РСУК переніс до просторого двоповерхового дому при вул. Міцкевича ч. 12. Тут можна було ще краще розбудувати поодинокі Відділи, збільшуючи персонал відповідно по потреб.

Однак мрією українських кооператорів було придбати для РСУК власний дім, Дім Української Кооперації, бо соромно було, щоб верховна українська кооперативна централь приміщувалася в чужому будинку, тоді, коли майже кожна сільська кооператива мала власну хату. Але мрію цю зреалізовано шойно в 1936 році, коли то РСУК закупив, за 165,000 зол.,

дуже гарну посілість при вул. Технічській ч. 1. У закупуленому домі добудовано ще один поверх і вже весною 1937 року РСУК перенісся до власного гарного, з модерним урядженням, дому, що був на правду репрезентативним домом української кооперації.

* * *

Зовнішнім виявом організаційної сили української кооперації в Західній Україні були два кооперативні свята у Львові, а саме величаве посвячення прапору Ревізійного Союзу Українських Кооператив у 1934 році та посвячення власного дому в 1938 році.

Про ці свята варто згадати хоч кількома реченнями окремо.

Перше свято відбулося 3 червня 1934 р. на великій репрезентативній площі “Сокола-Батька” у Львові (цю площу польський уряд у 1939 році насильно відобрав від українців — прим. А.К.).

Свято почалося о год. 9 ранком Службою Божою, яку відслужив Преосв. єпископ Никита Будка в асисті кількох священників, а співав хор богословів під проводом питомця Володимира Жолкевича. Перед каплицею засіла Президія РСУК і запрошені гості. Під кінець Служби Божої приїхав Митрополит Кир Андрей Шептицький, про що повідомив голосником зібрану масу народу посол Зенон Пеленський. Вся площа привітала Митрополита оплесками і окликами “Слава!”

Від РСУК Митрополита привітав інж. Ю. Павликовський і попросив довершити посвячення прапору, що стояв ліворуч престола завинений білим покривалом. Коли покривало знято, хорунжий Іван Грабар розвинув великий чудовий прапор, з одного боку малиновий, а з другого боку блакитний. На прапорі був вишитий напис-гасло: “В об’єднанні власних сил — до добра і краси”.

Після акту посвячення Митрополит виголосив дуже зворушливу промову, якої моттом були слова Ісуса Христа: “Я прийшов не на те, щоб мені служили, а на те, щоб служити”. Промова ця була повністю видрукована в “Свободі” з дня 20-го вересня 1934 р. Там теж був поданий опис цього величавого свята.

Другим подібним кооперативним святом було посвячення “Дому Української Кооперації” у Львові, яке відбулося 16 жовтня 1938 року. Акту посвячення доконав також єпископ Никита Будка в асисті оо. Л. Куницького, Д. Семчишина і В. Фіголя. Перед тим у Народньому Домі відбулася святочна Академія, на якій дир. О. Луцький виголосив доповідь про розвиток української кооперації, а святочні промови виголосили інж. Ю. Павликовський і д-р К. Левицький, останній і перший президенти РСУК. У цьому святі брали участь представники всіх українських центральних установ у Львові та представники Окружних і Повітових Кооперативних Союзів і багато учасників від низових кооператив з цілої

Галичини, наче предчуваючи, що це останнє кооперативне свято на рідних землях.

* * *

Організаційно всю працю в РСУК ведено в чотирьох Відділах, а саме: Фінансово-Адміністраційному, Ревізійному, Організаційному і Правному.

Фінансово-Адміністраційний Відділ очолював дир. Іван Филипович, найстарший стажем член Дирекції, який був самотнім директором Союзу від 1922 р. до часу його реформи в 1928 р. Його заступником був Роман Левицький. Про розмір праці РСУК найкраще може вказувати те, що в 1938 р. було затружено 112 осіб, які працювали віддано й багато.

Ревізійний Відділ, головна база існування, був відповідальний перед урядом за періодичну перевірку діяльності всіх українських кооперативів, що були членами РСУК. Цей відділ очолював дир. Микола Капуста. Його заступником був Іван Грабар, а потім, короткий час, Т. Мисак. У цьому Відділі в 1938 році працювало 53 особи, в тому 50 ревізорів.

Організаційний Відділ провадив дир. Остап Луцький, а його найближчими співробітниками були: д-р Олена Степанів, секретар Відділу, посол Зенон Пеленський і мгр Ірина Гладка, кооперативна пропаганда, ревізори Г. Пилип'юк і В. Кубаєвич — зв'язкові з Окружними і Повітовими Союзми; ред. Андрій Жук очолював Статистичний відділ у якому працювало 6 осіб.

До Організаційного Відділу належали також кооперативні видання. У редакціях цих видань працювало 5 осіб, а саме; в тижневику "Господарсько-Кооперативний Часопис", офіціоз РСУК, що появлявся накладом 4,500 примірників — три особи; редактор Василь Софронів-Левицький, мгр Уляна Старосольська і д-р І. Іванець, у науковому кооп. журналі "Кооперативна Республіка" (наклад 1,000 прим.) працював д-р Карло Коберський, а в популярному часописі для широких мас "Кооперативна Родина" (наклад 55,000) працював ред. Роман Купчинський. Крім цього РСУК мав свою економічно-кооперативну бібліотеку, яку вів д-р Віталій Левицький.

Ролю зв'язкового між Організаційним і Ревізійним Відділами виконував дир. І. Грабар. Крім нього зв'язковими були: для кредитових кооперативів інспектор І. Ольховий; для молочарських — інж. О. Зибенко, для шкільних — д-р В. Петрів, для виробничих — інж. Р. Раковський і д-р О. Степанів — для кооперативів здоров'я, яких на терені Галичини було три.

Правний Відділ очолював відомий юрист Михайло Корчинський, а по його смерті д-р Д. Бречка.

Про розміри ревізійної і організаційної праці найкраще говорять цифри за 1938 рік. У цьому році переведено 3,407 ревізій і 638

інструкторських перевірок, зживаючи на це 10,872 дні. На організаційну роботу, разом із усіма організаційними осередками зужито 33,354 днів, а на різні кооперативні курси зужито окремо 1,179 днів.

У цій великій ревізійській, організаційній та освідочно-виховній праці крилася таємниця успіхів української кооперації в Західній Україні між двома світовими війнами, під проводом РСУК.

У 1938 році РСУК об'єднав 3,455 кооператив, в тому 688 кредитових, 143 молочарських, 2,593 сільсько-господарських та 27 Окружних, або Повітових Союзів і чотири крайові центральні (Народна Торговля, Центросоюз, Центробанк і Маслосоюз). Всі ці кооперативи разом об'єднували коло 600,000 членів, їх обороти сягали до 120 мільйонів золотих, а працювало в усіх кооперативних установах коло 15,000 осіб.

Про працю РСУК за німецької окупації в рр. 1941-44 треба було б написати окрему розвідку, бо це були воєнні роки і зовсім інша настанова до кооперативної діяльності. У тих часах число кооператив зросло до 4,624, які об'єднували коло 800,000 членів, а оборотові фонди доходили до 1,5 мільярда золотих.

Однак не цифрами треба міряти цю велитенську кооперативну працю під проводом РСУК, а ідейно-моральним вартостями і про це ще кілька слів на закінчення статті.

* * *

Відзначаючи 80-річчя РСУК та праці українських кооператив під його проводом, треба тямити, що всі реальні надбання української кооперації пропали. Їх большевики знищили. Їх тепер не можна показати, зміряти чи порівняти до осягів теперішнього кооперативного руху в країнах вільного світу. Не легко також передати сучасному поколінню ідею та саму суть кооперативної праці того покоління, що цю працю переводило в рр. 1922-1939. Це був бравурний і неповторний соціально-економічний рух, базований на глибокій національній і християнській ідеї допомоги один одному, а зокрема своєму рідному братові по крові, щоб зберегти себе перед натиском ворога...

Українська кооперація під проводом Ревізійного Союзу Українських Кооператив і своїх фахових кооперативних централей, витворила в українському народі велике почуття національної гордості, свідомості та морально-духової сили, зацеплюючи в сотках тисяч своїх членів нову, досі невідому, животворну ідею національного і господарського солідаризму та творчого альтруїзму. Вона витворила нову касту людей серед української спільноти, кооперативних людей, які наче новітні апостоли голосили вірність своєму поневоленому, але не скореному народові, нову віру у власні сили, зацеплювали ентузіазм до праці і відданість "малим ділам" для великої мети, національного і соціального

визволення. Українська кооперація вчила своїх членів точности, послідовности та солідности у виконванні своїх обов'язків у щоденній праці, що позитивно впливало на цілу нашу суспільність. Кількатисячні кадри ідейних кооператорів за дуже малу винагороду, або й безплатно, розбудовували українське народне господарство, розуміючи, що лише господарсько-самостійні народи можуть належно розвинути культурну й політичну роботу та добитися для себе належних прав у "можних" сучасного зматеріялізованого світу.

Що такі глибокі етичні й моральні засади лягли в основу праці української кооперації і що вона зуміла сконсолідувати коло себе майже весь український нарід, без огляду на релігійні чи партійні різниці, то в тому велика заслуга саме Ревізійного Союзу Українських Кооперативів і його провідників. Це були провідники на висоті своїх завдань, які постійно і всюди проповідували, що **співпраця в кооперації мусить базуватися на взаємній пошані і довірю людини, шануючи в людині людську гідність, особовість і вільну думку.**

Українські кооператори і громадяни у вільному світі відзначаючи 80-ті роковини оснування РСУК вшановують пам'ять його провідників — ідейних працівників на народній ниві. Вони дали приклад як треба працювати для добра українського народу, тим більше в далеко кращих політичних умовах вільного світу. Провідники РСУК і їхні тисячні співробітники працювали під гаслом: **в об'єднанні власних сил — до добра й краси** і це гасло не затратило своєї вартости й тепер і наслідуючи його, осягнемо нашу мету у вільному світі, тобто збережемо свою національну ідентичність і поможемо у визволенні українському народові на рідних землях.

Українська Книгарня

АРКА

**Має книжки, журнали, шкільне і канцелярське приладдя
вибір дарунків, включно з ювелірними виробами,
платівки, вишивки і інш.**

575 QUEEN ST. WEST, TORONTO, ONTARIO

Tel: 366-7061

ТРАГЕДІЯ СЕЛА ЗАВАДКА НА ЛЕМКІВЩИНІ

Як воно не дивно, але про трагедію села Лідіце на Чехах, яке німці зруйнували 10 червня 1942 р., знає цілий світ і про Лідіце є інформації в різних енциклопедіях. Що ж там такого сталося? У відплату за успішний замах на Р. Гайдріха, протектора Богемії і Моравії, німці розстріляли 184 чоловіки віком 16 років і більше; 196 жінок вивезли до концентраційного табору в Равенсбрюк, 96 дітей — до Німеччини, де їх розподілено по німецьких родин, а село зрівняли із землею. Отже, Лідіце мали тоді 476 мешканців. Цей акт терору засудив весь культурний світ і в пам'ять того звірства названо декілька місцевостей в Америці, Австралії тощо. По війні повернулося додому заледве 146 жінок та 16 дітей. Що сталося з рештою жінок невідомо і мабуть загинули в концентраційному таборі, але діти могли залишитися серед німців, які їх виховували.

А скільки ж українці мають таких місцевостей як Лідіце? Один із українських священників ЗСА отримав такого листа, який є документом злочинів, ще страшнішого як той у Лідіцах, але про нього не знають навіть і самі українці, бо наша мартирологія Другої Світової війни ще не знайшла науково-документального опрацювання, хоча тих документів не бракує. Мимоходом згадаємо тільки, що поляки вже видали цілі серії документів і псевдодокументів про свою мартирологію, в якій вони присвятили українцям багато уваги, приписуючи їм різні злочини, або як злочини навіть тоді, коли вони ставали у своїй власній обороні. Нехай же понижче поданий лист до того священника промовить до сумління наших політичних, суспільно громадських та наукових діячів, щоб вони призадумалися над тими справами і зробили щось для прийдешніх поколінь. Інакше нас обвинувачують тисячами різних "свідчень", а ми набрали води в рот і мовчимо. Для істориків тільки писані документи матимуть вартість, тому ж подбаймо щоб і наші документи не розкладалися у різних псевдоархівах, але щоб вони були опубліковані і щонайменше стояли поруч тих, які нас обвинувачують.

Понижче подаємо лист так як він прийшов до того священника, виправивши тільки мову, зберігаючи однак деякі характеристичні вислови. Сам лист дати не має, але як виходить з його змісту, він був

писаний незадовго до 28 березня 1976 р., правдоподібно в половині березня.

“Дорогий Отче”.

Чи не могли б Ви відправити святу Службу (Божу) в неділю 28 березня (1976 р.) в пам'ять 30-ої річниці смерті Завадки Морохівської. Ви напевно запитаєте, що то таке Завадка Морохівська? То було наше сусіднє село в Сяниськім повіті, на Лемківщині, яке в березні 1946 року було знищене “геройським польським війском” під опікою російської та чехословацької армій. Ви напевно про те не знаєте, то я Вам дещо виясню.

Одного дня, в половині березня, ляхи напали на Завадку і, як то було в їхньому звичаї, пограбували село і все нагробоване майно і худобу забрали і везли з собою. Кілометр чи два за селом наші партизани на них напали і хоч частина Польського війська була більша і ліпше озброєна як бандерівці, то битву вони програли і як заяці повтікали до польського села Небещані до Сянока. Завадські люди з того скористали і забрали назад свою худобу і майно.

Але для комуністів то було барзо зле і вони знову рішили повчити наш нарід, що “України не било, нема і не бендзе”. На другий чи третій день ранком наші гори були сильно обсажені російським і словацьким війском, так що не можна було навіть під куш заховатися. В той же сам час польське військо напало на Завадку і під охороною москалів і словаків, мордувало завадських людей і палило село. Із 65-ти родин, тобто коло 400 мешканців, тільки пару чоловіків якось врятувалися, а всіх інших було вимордовано. Той день я пам'ятаю як мій день у пеклі.

У нас також стояло військо й називали нас “бандерофцями”, розпитували про “бандерофцуф” при помочі різних погроз та штовханців. Із Завадки чути було стрілянину, плач і крик людей і видно було як село горіло. Виглядало, що й ми не будемо видіти кінця дня. Але якось нас лишили.

На другий день так довкруги смерділо, що не можна було витримати й моя мама наказала тепло одягнутися і ми пішли на Завадку і ми там побачили такий образ. Село Завадка розположене межі горами покритими снігом. Де стояли сільські хижі. то тепер там були тільки чорні плями на снігу. Ми перейшли через село до горбка на цвинтар коло церкви. Церкву також поляки були підпалили, але вона якось оціліла, не згоріла. В селі я видів тут і там криваві плями на снігу. В одному місці під плотом лежала забита жінка а під возом на спаленім подвір'ю лежав забитий чоловік. На цвинтарі вже були викопані дві великі ями до половини наповнені трупами. Під одним плотом знаходилася купа спалених трупів, а по селі ходили люди, збирали трупів та зносили на цвинтар до ями. Долина була заповнена смородом спалених людських тіл, так що годі було дихнути.

Мої мама показали мені одну яму з трупами та й кажуть: “Дивися, сину, і запам'ятай, що ти тут видиш, бо колись хтось за те мусітиме заплатити. Я ще пам'ятаю, як в одному місці лежала замордована жінка,

25-30 років, яка на руках тримала малу може дворічну дитину. Дитина була притулена до материнських грудей, так як би мати його намагалася охоронити, а на личку дитини видно діру від кулі, якою героїчний польський вояк забив маму й дитину.

Я думаю про тих людей, ми не повинні забути і згадати про них. Тому то я, отче, прошу відправити Службу Божу у ту неділю, хоч знаю, що не даю вам досить часу; не віддложуйте її на другий час.

Тепер я кінчу того листа, бо якось мені тяжко по нашому писати, а вас прошу вибачте мої помилки, бо я паном професором не є, а лист пишу в роботі.

З Божов ласков, Ваш приятель і сповідник
А. Качмар

Ось вам і зміст того листа-спомину про трагедію села Завадка на нашій многострадальній Лемківщині. Змальована тут картина говорить сама за себе і всякі додаткові коментарі тут зайві.

Але трагедія села Завадка Морохівська полягає не тільки у події описаній у цьому листі, але також у тому, що про неї, як і про тих мучеників — його мешканців — жертв польського комуністичного терору — ми зовсім не знали, а якщо і знали то вже забули. Тоді коли про Лідіце чехи поінформували весь світ, тобто про те, що німці замордували там 184 чоловіки, зберігаючи жінок і дітей до 15 років, то про Завадку, де вимордовано 400 осіб чоловік, жінок, не жалуєчи навіть і ні в чому невинних дітей, немає згадки не тільки у чужинецьких енциклопедіях, але навіть у нашій *Енциклопедії українознавства*. Завадка, зрештою, не була одинокою жертвою польського терору. На Холмщині поляки вимордували ціле село Верховина. Правда, польські режимні джерела, щоб відпекатися від того злочину, звалюють усю вину на підпільні частини т.зв. “Народових Сил Збройних” (NSZ), тобто на сторонників лондонського екзильного уряду, який комуністичний польський уряд обвинувачує у різних злочинах. Про Верховину також не має згадки в *Енциклопедії українознавства*. Знищення Завадки доконало польське режимне військо, як це вказує автор листа, під охороною советських та чехословацьких військових частин, отже вину поносить таки польський комуністичний уряд за той злочин.

До речі, в тій же енциклопедії немає згадки і про різню мешканців міста Батурина, столиці гетьмана Мазепи в листопаді 1708 року. (Правда в англійській енциклопедії є інформація, що “московські війська під командуванням А. Меншікова зруйнували і спалили Батурин на початку листопада 1708 р., тому що місто підтримувало гетьмана Мазепу”, але про те, що населення було вирізано там теж не говориться).

На базі вище наведених інформацій можна зробити висновок, що ми не присвячуємо належної уваги нашій мартирології. І це також є одною із наших трагедій, бо не віддаємо належної пошани жертвам, які загинули тому, що вони захищали себе синів і дочок українського народу. Як

Типова дерев'яна церква на Закарпатті

можуть чужинці знати про сотні, а може й тисячі наших "лідів", жертв польського, московського, німецького та інших терорів, коли ми самі про них уже не пам'ятаємо і не закріплюємо у наших літописах-анналах для прийдешніх поколінь? І як ми можемо нарікати на чужинців, що вони не знають про наші терпіння і наші жертви, коли ми не можемо їх переконати якоюсь конкретно науково-даказаною документацією. І це вже таки неабияка наша трагедія.

СПОМИН З ВОЄННИХ ПЕРЕЖИВАНЬ

Як я дістався до школи воєнної маринарки ...

Рік 1912.

Восени 1912 р. стрінув мого батька на вулиці в Золочеві його товариш, адвокат Н. Рожанковський, якого син був головним лікарем в ранзі адмірала при австрійській воєнній флотії. Запросив він батька в гості до себе, щоб познайомити з його сином, який був тоді на відпустці. Другого дня ввечері пішов я з батьком в гості. Мені тоді минуло 14 літ. Лікар звернув увагу на мене і сказав моєму батькові — маєте здорового сина чи не було б добре дати його до школи воєнної морської піхоти, де він може зробити кар'єру та з часом стати капітаном корабля. Я, вчувши це, дуже втішився, а тоді лікар приобіцяв мені дістатися до тої моряцької школи, куди без чиеїсь протекції було дуже тяжко дістатися.

Він дав мені деякі інформації, як маю старатися про прийняття до школи, та пообіцяв, що зробить від себе все, що для цього буде потрібно. Батько вніс подання восени 1912 р. та zarazом залучив свідоцтво здоров'я від цього ж лікаря адмірала, яке мало велике значення, бо це ж сам адмірал дав це свідоцтво, та мої свідоцтва шкільні. Так минула зима, а я вже й забув про всю справу з маринаркою.

Весна 1913 р.

Перед великодніми святами молодь раділа весняними днями, дівчата прибирались на гаївки, а хлопці приготувляли моздірі стріляти біля

**Зенон Гошовський
1898-1969**

церкви підчас гаїлок. Усі тішаться, радіють, і я з ними, та недовго прийшлося мені радіти — дістаю покликання ставитися негайно до військової школи воєнної маринарки в Істрії над Адріатичним морем. Радий не радий мушу їхати, жаль лишати дім та й завтра Великдень.

В дорозі до Істрії дуже цікавили мене околиці, прекрасні лісисті гори Альпи. Коли переїжджав села чи містечка то й бачив, як люди біля церкви веселились, і так знову нагадувався мені рідний дім і все те, що лишив, виїжджаючи з дому.

Приїхав в портове місто Трієст, побачив перший раз море і наче мороз поза шкіру пішов; нічого не бачиш, лише вода й вода. Заїхав до порту Поля, де була головна команда австрійської воєнної маринарки, знайшов місце, де мав зголоситися, трохи прикро-ніяково стало, бо ще мало знав тоді німецьку мову.

Другого дня дали маринарський мундур, а моє цивільне вбрання відіслали до дому. Найбільше прикро було мені, бо мови своєї рідної не чув, а лише німецьку і хорватську. Викладова мова в школі була німецька, а також вчили по хорватськи і тому, що до Австрії належали Дальмація та Хорватія, то і там була мова хорватська, ті краї перед Першою світовою війною належали до Австрії. Дисципліна в маринарці була дуже строга, але терпіти мушу, бо все ж таки колись буде легше, та й привикну.

До школи воєнної маринарки приймали від 15 до 18 року життя, а щодо знання, то кожен кандидат мусів мати найменше 3 кляси виділової, або 4 гімназіяльні кляси. Дальші студії докінчував у тій же школі одночасно з військовими вправами. Як виявилось там був ще один українець, з яким я став товаришувати.

Кожного року ми мали по 4 місяці маневрів — від 1 травня до кінця серпня. Перший рік (перший курс) ми об'їжджали Адріатичне та Середземне моря. Почавши від побережжя Італії та вздовж європейських країв — до африканських та азійських побереж. Другого 1914 року виїжджали дальше — через Суєзький канал та Червоне море — арабське море та на Індійський океан і так аж до полудневого Китайського моря. Тут я дуже був зацікавлений всіма побережжями, тепер мені очі відчинилися — бачу світ широкий, бачу як люди живуть у других краях — їхні звичаї, одяг.

Ми приставали в усіх портах. Воєнним кораблям не вільно було ставати ближче 6 морських миль від берегів. Нам дозволяли виходити на берег на 4-6 годин — нас дуже всюди чужинці приймали.

Перший рік, переїжджаючи Адріатичне море, ми опинилися в австрійським порті Фюме. Реставрації у порті були під пальмами на дворі. Коли я виходив на пару годин до порту зі своїм товаришем українцем, то ми все говорили по-українськи.

Переходячи попри столи, гості почули нашу мову і запросили нас по українськи сісти біля них. Ми дуже втішились, що стрінули своїх люде а чужині. В розмові я довідався, що сей чоловік був шкільним товаришем університету мого швагра Володимира Шавали.

Вибух війни 1914 р.

З поворотом з маневрів 1914 р. перед війною кинулась на кораблі холера, наш корабель "Арпад" приплив до порту Поля, де нас тримали як в'язнів, бо корабель був в карантані. Нікому не вільно було виходити ані приступити до коробля, лише санітарні лодки довозили харчі і медицину. По трьох тижнях карантину зняли, але була чутка, що тоді вмерло близько 300 осіб.

Для певности, цілий корабель змивали дуже смердячим плином, убрання наше смалили, і ще далі на корабель нікого не пускали. Як раз тоді в Сараєво замордували престолонаслідника австрійського цісаря Франца Йосифа I, Фердинанда з дружиною. Їхні тіла везли на кораблі до Трієсту попри Поля, і ми мали нагоду бачити з нашого корабля дві труні на заді корабля. Вслід за тим вибухла перша Світова війна. На нашім кораблі почали вибирати всіх тих, що не мали скінчених 18 літ, умундурували та повідсилали домів на відпуск аж до покликання. Між ними був і я. Ми мали бути в дома до скінчення 18 року, а тоді повернутись до служби. При кінці 1914 року російські війська заняли Галичину. Я залишився дома і переховувався більше року під російською окупацією.

Та хтось доніс, що я маринар австрійської воєнної фльоти. Мене не заарештували, але забрали в полон та з другими полоненими вивезли на схід в Кам'янець-Подільський. Тому, що нас там не дуже пильнували, я вночі вийшов на дорогу та помало подався до дому. зі мною втекли ще два австрійські офіцери. Так ми повернули до Галичини, та я вже до дому не показувався. Замість того ми зайшли в жіночий монастир в Ляцкім, 12 км від Золочева, де ми спокійно переховувалися, бо москалям монастир не був підозрілим. Але по якомусь часі мене скортіло подивитися, що робиться дома і так одної ночі я вирвався з монастиря і прийшов додому. В той спосіб я ще більше страху задав родині і почав знову критися. Але кілька днів пізніше, москалі знова забрали мене, привезли до Тернополя і посадили в таборі полонених. Це був час, коли російська армія відступала з Галичини, але затрималась під Тернополем. Мені знову вдалося втекти з табору, але дістатися до дому не було легко, треба було перейти фронтову лінію, між Тернополем, а Поморянами. На жаль, 15-го жовтня 1915 р. пополудні впав сніг. Незважаючи на це, тому що на фронті панувала гробова тишина, а в окопах спали перемучені російські солдати, я перейшов окопи близько села Покропивна та, дійшов до загороди створеної з кільчастого дроту і пробував пересунутися через дроти. Але мене зрадив сніг, і мене зловила передня сторожа. Так я знову опинився в Тернополі, але вже не в таборі, але таки в тюрмі.

Наступного дня відіслали мене до Підволочиськ на протокол і тому, що мене піймали на фронті в цивільній одежі, обвинувачено, як австрійського шпигуна.

Російські детективи так звані "січки" примушували мене нагайками признатися, що я був висланий на шпигунство. Другого дня з допитів мене

занесли солдати в тюрму, непритомного з поломаними двома ребрами, зсіченими нагаями плечима. Мене примушували катуванням підписати ними фальшиво сфабрикований протокол, а коли я відмовився, то мене віддали під воєнний суд в Підволочиськах.

Суд.

Першого листопада, коли привели мене на суд, до мене підійшов якийсь офіцер на прізвище Тикоцький та чемно сказав, що він є моїм адвокатом. Мене заінтригувало те, що він запитав мене чи я поляк, тому що моє прізвище польське. Тепер я був уже певний, що він мусить бути поляк тому, подумавши, я сказав, що я поляк! Тоді він почав говорити до мене по-польськи, кажучи, що нам в коротці треба буде мати таких молодих людей і запевнив мене, що буде старався оборонити мене від карі смерти.

Суддею був генерал майор Ефенбах, мене засудили за 114-ою статтею, за якою мене мали б розстріляти наступного дня перед сходом сонця, але адвокат Тикоцький виборов зміну статті зі 114 на 104 тобто, що мав бути виконаний не негайно, але до 14 днів по засудженню. В тому часі він вніс подання на помилування до коменданта Південно-західного фронту, Николая Романова, дядька царя Николая II, щоб мені замінити кару смерти на тюрму на підставі мого неповноліття. Мені тоді було лише 17 літ. По засудженню привезли мене з поворотом в тюрму до Підволочиськ, де мав очікувати 14 днів на розстріл або каторжну тюрму.

В Підволочиськках в часописі оголошено, що я за шпівство засуджений на розстріл. В той час перебував там купець з Золочева, наш сусід Давидзон, котрий знав мене особисто. Витяв він з часопису те оголошення і тримав при собі, щоб як поверне колись до дому, показати моїй родині. Він довідався, в котрій тюрмі я перебував і відвідав мене, щоб переконатися, що то дійсно я.

Коли росіяни зістали виперті за Збруч, Давид повернувся до Золочева і дав знати моїй родині, що я не живу та на доказ мав той витинок з часопису. Без сумніву родина повірила йому. Тим часом 14-го дня рано мене викликали в канцелярію. Я був певний, що мене викликали на розстріл, але коли я побачив адвоката Тикоцького, мені щось сталося що і я слова не міг вимовити. Аж коли він приступив до мене і по-польськи сказав, що йому вдалося дістати помилування і смертний присуд замінено на 8 літ каторги. При тому він запевнив мене, що по скінченню війни я буду звільнений до кількох днів як воєно-політичний.

Я подякував йому щиро за виборення мого життя. Прощаючись зі мною він подав мені руку, кажучи ще раз “нам треба буде таких людей як ти”. Мене відвезли до Старо-Константинова до т.зв. “пересильної тюрми”. Везли нас на підводах цілий день. Було то з початком січня 1916 р. Мороз і шаленна сніговія давалася взнаки, так що нам ноги позатерпали й

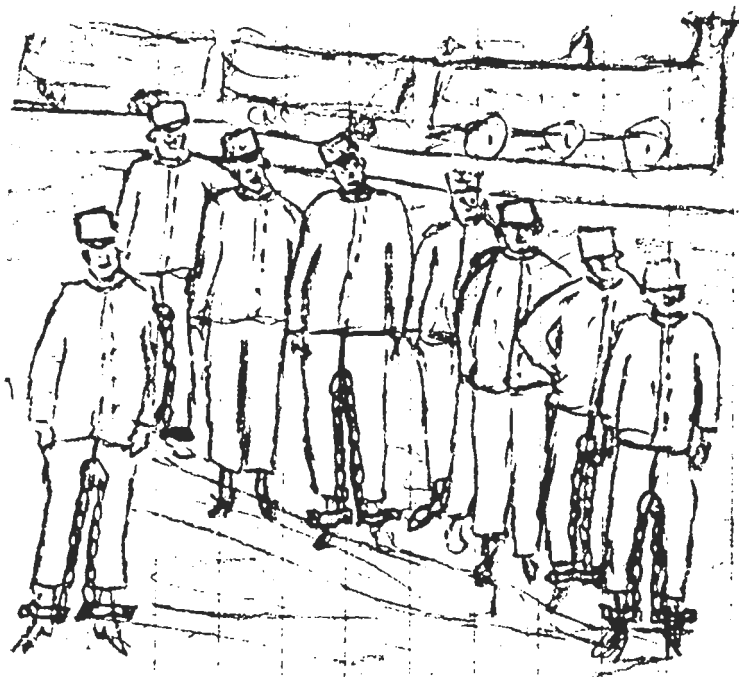
перемерзли так, що ми не могли самі з підвід злізти. Тому, що ми не могли випростувати ніг, то нас по одному носили в тюрму.

З Старо-Константинова нас повезли вже потягом до Житомира до каторжної тюрми. Насамперед перебрали в тюремний мундур, а ноги закували в кайдани. Дивлюсь як коваль заклепує на ковалі нюти в кайданах, і сльози мені в очах стали. Подумав я, за що ж ти мене заковуєш? Нікого я не вбив, не ограбив, та й кривди нікому не зробив. Де та правда в совісті є? Де Бог? Що то за закони? Ніхто не хоче на то відповісти. Закували в кайдани всіх засуджених на каторгу, залежно від терміну, наприклад, хто був засуджений на 4-6 літ мав бути закований 6 місяців, від 6-10 років кари — один рік, від 10-15 — 18 місяців, від 15-20 — 2 роки. А хто на вічну тюрму то й носив кайдани на руках 1 рік і на ногах 4 роки. Такий то був тюремний закон в Росії. Щодо харчів, то не в усіх тюрмах було однаково. Переважно на снідання горяча вода (кип'яток), трохи солі і 1/8 фунта вівсяного хліба, обід: бараболяна зупа або фасоляна та дві ложки гречаної каші, пшоняної або ячмінної.

В неділю була рижова каша і 1/8 фунта м'яса. До туалету гонили щоранку мусово, а крім того в кожній кімнаті в куті стояла "парашка", то є висока бляшана банька з покришкою, комусь треба було, то там ішов. Кожної неділі гонили нас мусово, включно і з жидами, до церкви. Ми всі дуже радо йшли, бо при кінці казання "батюшка" священник давав кожному велику ложку каші засолоджені розвареними яблуками або сливками.

З початком січня 1916 р. хтось прислав мені пачку з харчами, відчинив я, та в середині найшов картку від адвоката Тикоцького, в котрій він потішав мене скорим визволенням. В тюрмі стрінув я одного українця з Харкова Радіонова, якого засудили на віки за грабунок. Він був денщиком російського офіцера, який післав його в село купити масла. Радіонов купив масла і дав господині гроші, які йому дав офіцер, але вона хотіла більше. Він вернувся з маслом та сказав, що жінка вимагає більше грошей. Але офіцер тільки сказав "чорт з нею". Господиня прискаржила денщика Радіонова до команди і його за "грабунок" засудили на вічну тюрму. Так судили московські суди.

Тут тюрма була страшна. Мури грубі, а ворота як у твердині в часах середньовіччя. Кімнати малі, одно мале вікно, до якого тиснулося 40 осіб. Повітря неможливе. Раз на день гонили нас на годину на подвір'я на прохід у парах, а кайдани гриміли на ціле місто. З кінцем січня 1916 р. я тяжко захворів від побиття у Підволочиськах та ще й дістав запалення легенів. Мене відвезли до лікарні, де заступником лікаря був якийсь Голембйовський. Бувши на волі фельдшером, так і ту дали йому ту роботу. Це був поляк, засуджений на віки за вбивство, котрого він не поповнив. Лікар звалив вину на нього, щоби себе очистити, що дав хворому невідповідну медицину, від якої хворий помер. Той же Голембйовський, віком до 45 років, дуже чесний чоловік, мене пильнував як сина свого. Але в тім тюремнім шпиталі крім йодини, костарки та хініни, більше жадної медицини не було. По трьох місяцях я цілком підупав на здоров'ю так що

**На Амурській залізній дорозі в Сибірі.
По дорозі ми ставали нарізати дров до машини.**

Рисунок автора.

ледве дихав, лежав як труп. Підчас перегляду хворих лікар підійшов до мене, помацав за ноги і переконавшись, що зимні, звелів винести в трупарню, кажучи “пусть там подихасть сволоч австрійська”.

Коли арештант помер, то начальник тюрми мав підписати дозвіл винести за головні ворота, а щоб бути певним, що не винесли живого замість трупа так перед відчиненням воріт надзиратель мав вдарити трупа дерев'яним молотком в чоло, як дригнув або крикнув та його відставляли назад в тюрму.

По наказу фельдшера мене положили в трупарні на дерев'яну причу. По мені винесли другого, будь то трупа, також галичанина Барткова з чортківського повіту і його положили на цементову підлогу. Він мусів бути також ще живий, бо фельдшер казав, що коли його підняли, то під ним з відпару тіла підлога була мокра.

Наступного ранку привели коваля розкувати кайдани, а також столяра зміряти довжину трупів, щоб зробити скрині-труни. Столяр приступив до мене і побачив, що я відчинив очі, вилетів з трупарні та крикнув “він ще живий”. Я не знав, де є, та що зі мною діється. Покликали фельдшера, і той забрав мене назад до лікарні. Та кайдан все таки не зняли.

Восени 1916 р. я видужав трохи, і мене відослали до Смоленська, до каторжної тюрми. Там замкнули мене в “одиночку”, тобто в маленькій кімнаті на одну особу, де я дуже нудився і попросив “караула” (вартового) кусок паперу й олівця, чого не дозволяли в каторзі, але він мені дав. Я став у вікні та почав рисувати околицю, як я її бачив через вікно. Я любив ще в школі рисувати. Рисунок вийшов не поганий і я дав його тому старикові караулові. На другий день прийшов до мене начальник тюрми з моїм рисунком у руках. “Ого, буде біда” — подумав я, крім того я почав писати в російській мові віршик про бродягу, що блукав по Сибірі. І то начальник заглянув і прочитав. На мені штани трясуться і кайдани брязчать зі страху. Він то завважив й успокоїв мене; сів та розпитав мене дещо про моє життя й пішов. Ще того ж самого вечора принесли мені всякі прибори до рисування та зошит до писання. Тепер я аж легше віддихнув і вже не було мені так скучно. За якийсь час начальник переніс мене до відділу, де сиділи самі політичні, переважно поляки засуджені за повстання 1905 р. в Польщі. З ними було мені багато краще жити тому, що то були люди інтелігентні. Та не довго довелось мені користати з того товариства, бо в марті 1917 р. вибухла революція. З міста Смоленська приїхали тягоровими автами революціонери з червоними прапорами й забрали всіх політичних до міської ради, і я знову залишився сам. Дещо пізніше перевезли мене в Москву, але я там довго не був, бо мене вислали з великим транспортом у Сибір до праці на Амурську залізну дорогу. Транспортиція в Сибірі була тоді неможлива, поїзди йшли дуже помало. З Москви до Іркутська через Омськ-Томськ-Красноярськ ми їхали три місяці. По дорозі ставали що кількадесять миль набирати води до машини. Ми ставали коло річки та й ведрами носили воду, як переїжджали лісом, то ставали різати дрова до машини, а мороз жакливий і не один з нас відморозив тоді уха, ніс, чи пальці. Я в Іркутську відморозив обі ноги до кісток, а що там не було відповідних шпиталів, то мене відослали назад до Європейської Росії, до міста Тамбов на лікування. Тут тюрма мала свій тюремний шпиталь. На приказ лікаря з мене зняли кайдани, які я носив довше як закон вимагав, тому що я був ворожий шпигун. В кожній тюрмі я стрічав багато поляків, засуджених на довічне, за повстання 1905 р. А найбільше стрічав я чесних невинних людей евангеліків. Була то релігійна секта, члени якої відмовилися брати в руки зброю. За те їх карали каторгою від 10 до 15 літ. Між ними було найбільше українців з Великої України.

Я вже був привик ходити в кайданах що й тягару не відчував, а коли їх зняли то здавалось, що хтось мене несе, а по сходах догори, що я летів і болю відморожених ніг не чув. Кілька днів взяло мені привикнути ходити без кайдан. В місці, де були кайдани повище стіп шкіра від напирання кайданами ствердла як підшва. Довгі роки мав я знаки на ногах з кайдан.

Звільнення з каторги

В Тамбові був я до закінчення війни. Не довго по заключенню мира в Бересті Литовському прибули Комісії Центральних Держав, щоб

виміняти полонених. Та одного ранку відчиняють двері і питають, хто є австро-німецький, болгарський чи турецький підданий, я вискочив сам. Тепер мені пригадався адвокат Тикоцький, котрого слова сповнилися. Мене взяли до канцелярії, перевірили папери за що був суджений, а опісля я поїхав з ними до міста, до австрійської команди. Там вони знову випитали мене все, в який спосіб попав до тюрми, як зі мною обходились і т.п. та зараз дали цивільну російську одягу і трохи грошей, а головне, дали документ на вільний переїзд з транспортами до дому. Одночасно дали мені звільнення від військової служби на підставі здоров'я і за терпіння в кайданах.

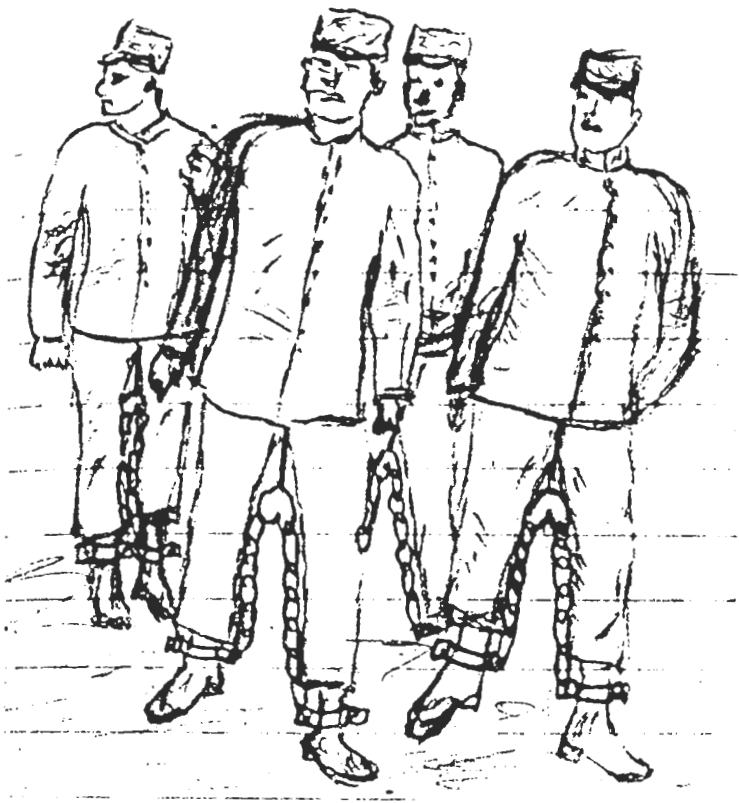
Було то перед жнивими 1918 р. В Тамбовських таборах зібрали транспорт полонених та наладували нас в тягарові вагони, поїзд рушив у сторону Курська. Між Курськом а Харковом був кордон України, тут вже були австрійські війська. Тут нас стримала большевицька погранична сторожа, зревідувала та забрала від нас все що їм подобалось, а в мене навіть чоботи стягнули і дали австрійські цельтові старі черевики. Так ми переїхали границю до Харкова, а звідти до Києва — Житомира та Тернополя. Їхалось нам не зле, люди по дорозі давали хліб, сало, а то ковбасу або варену печінку та бублики. Одно мушу признати, що люди на Великій Україні, як і в Росії, були дуже добрі і щирі.

Несповна три роки я висидів в російській каторзі, де більша половина чесних людей гинули в кайданах. Росія славна від віків кайданами — нагайками та каторгами.

Переїжджаючи з Тернополя до Золочева я пізнавав уже околиці, бо якраз сонце сходило. А в мене вже думки хмарою в голову лізуть: чи пізнаю кого з сестер або братів? Доїхав близько Золочева, пізнаю села — лани та гори Вороняки, де нераз бігав молодим хлопчиною. Пізнаю будинки на станції і залізниці, злізаю з поїзду та відразу пустився в дорогу до міста. По дорозі розглядаюсь і вірити не хочеться, що ще недавно кайдани носив, а тут я вільний і на рідній землі, а не в Сибірі під російською сторожею.

На рідній землі

Був серпень 1918 р. Від станції до міста Золочева близько два кілометри. Я був одягнений в російську одягу й по дорозі всі думали, що я полонений росіянин, тим більше що я, забувши свою мову, все говорив по російськи. По дорозі людей я не стрічав, бо це було біля шостої години ранку. Аж ось бачу край дороги якийсь хлопчина читає книжку. Я підійшов до нього й питаю, де живуть мої батьки. Я навіть не пізнав, що то був мій молодший брат. Він ходив кожного ранку в поле вчитися. Очевидно він не міг пізнати мене, знаючи, що я давно загинув. Але хлопчина встав, подивився на мене й ані слова не сказав. Но щось моя мова була йому підозріла, а тим більше, що я питав адреси його батька. Я не довідавшись

А кайдани гриміли, що було чути на ціле місто

Рисунок автора.

нічого від нього подумав хлопчина мусить бути німий і подався до міста. Не встиг я відійти кілька кроків, коли хлопчина гукнув за мною. “Чекайте, солдат! Чого питаєте за адресою мого батька?” Я не солдат! Я вертаю з полону та питаю адреси моїх батьків. Аж тепер ми дійшли до кінця, що ми брати. Витаємося, а в нього сльози в очах стали. Посідали ми на межі та брат цікавий питає чи я воскрес, що живий вернув. Мені було спішно до родичів і я приобіцяв йому розказати пізніше про своє пережиття.

Йдемо в сторону міста, а мій брат, знаний збиточник, намовив мене не признаватись дома, чи пізнають, хто я, і просити дещо їсти, як це робили російські полонені. Я послухав його. Брат залишився на дворі, а я застукав та входжу до кухні. Всі ще спали лише якась дівчина і жовнір пораються в кухні. На дівчину думаю сестра? А хто ж той жовнір? Чи брат не зробив збитка і післав мене в чужу хату. Дівчина питає мене чи хочу їсти? Язык мені задубів, і щойно по хвилині я видусив з себе слово “да”. Вона побігла сказати мамі, що прийшов “пленний” і хоче їсти, та що йому дати. Я, почувши голос мамі, жалів, що послухав брата, і вже мені їда не в голові, я

думаю, як тепер признатись хто я? Дівчина вернулась, а за нею прибігла з цікавості моя наймолодша сестра Ірена. Я залишив її маленькою дівчинкою, але вона мене пізнала й побігла до мами з криком, що то наш Зенко. Вона нагадала мамі мене та й чую як мама заплакала. Я вже не міг далше стерпіти; встав, закликав сестру по імені, та признався хто я є та поцілував її. Почувши то мама прибігла з сльозами в очах, вже не з жалю, але з радості, та питає недовіряючи, невже ж то ти Зенко? Так це я, вертаюсь з Сибіру. Всі попрібігали до мене, вітаються, тішуться і плачуть. а мені з того всього мову відібрало, стою як мертвий та й не знаю, що говорити, одне просив, щоби вибачили мені, що я не поступив добре і зразу не признався й вину за те звалив на брата.

По кількох днях хтось доніс комендантові лягрів для поворотців з полону з Росії, що я вернув з неволі і не зголосився у нього. Він був мадяру ранзі капітана та дуже остро поступав з українськими полоненими, а то і знущався над ними. Вислав він жандарма до нас, щоби той мене привів до лягеру. Жандрам був золочівський наш добре знайомий. Він не знав, що я звільнений комісією в Тамбові від військової служби на підставі здоров'я страченого в тюрмі та й не мушу ставитися перед жадною командою лише виказатись тими документами. Мій швагер В. Шавеля був майором військовим суддею і сказав тому жандармові як справа мається та показав йому цей документ, щоби поінформував про те коменданта лягрів, а ми колись до нього зголосимось. Не діждався мадяр нас бачити. Першого листопада 1918 р. стався переворот в Галичині. В Австрії революція, розпалась австрійська армія, військо втікає домів. Пробиував утікати і наш капітан, який добре знав, якщо його тут чекає за його знущання над українцями, але не вдалося. Його піймали полонені та віддячилися йому за його поведінку підчас панування у ляграх.

В боротьбі за своє

Із проголошенням Західньо-Української Республіки почалася організація української армії, для оборони своєї держави. Перед війною у Золочеві все стояв 35 регімент (полк) австрійської піхоти ляндрверів, який складався переважно з людей золочівського повіту. В часі листопадового зриву 35 регімент, під командою українця Гната Стефанева, стояв у Штерльбергу, на Шлеську, але той щирий український патріот негайно привів цілий полк назад до Золочева, до свого постійного місця побуту проголосив його складовою частиною української армії, й готувався до бою з поляками.

У нас у Золочеві зорганізовано з добровольців четверту Золочівську бригаду, до якої зголосився і я. Майже всі добровольці були військові, тож не довго взяло приготувати їх до бою.

Перед святами Різдва 1918 р. наш перший курінь золочівської бригади, під командою сотника Павла Іванова, вийшов під Львів на зміну

Так виглядав каторжний

Рисунок автора.

гуцульського куреня, котрий під переважаючою силою поляків відступив до села Пруси на схід від Львова. Ми прибули там вночі й засіли на цвинтарі в Прусах і готовились до наступу на поляків перед сходом сонця. Поруч мене була чета хорунжого Євгена Підсонського, котрий перший вискочив з-поміж гробів і закликком “за мною хлопці” вирушив у бій. То були його послідні слова. Він упав тяжко ранений в груди. Я прискочив до нього й махнув рукою на санітарів, які занесли смертельно раненого хор. Підсонського до села Прус, де він скінчив своє життя.

Ми відперли поляків до Львова, окопались у першій селі від Львова, в Малехові, де ми перебули аж до весни 1919 р. Тим часом, зимою поляки дістали велику поміч під командою ген. Галера, який вдарив на нас. Нам годі було вдержати велику й добре озброєну силу поляків і ми відступали, залишаючи рідну землю і рідний народ польським панам над яким поляки знущалися

пацифікаціями та арештами. Підчас відступу ми майже щодня були в постійних і завзятих боях з ляхами.

Ми відступили за ріку Збруч, на велику Україну, де попали між два фронти з заходу — ляхи, зі сходу москалі — большевики. Наша армія не могла втриматися. В Козятині, на пасовиську, зібралися останки нашої армії та радились, що далі робити. Деякі опинилися в большевиків, деяких поляки забрали в полон, а декотрі вступили до Петлюри, котрий з'єднався з поляками. По стороні большевиків залишилися з наших старшин сотники, Петро Дзюба та Сильвестер Заплітний, оба там загинули загадковою смертю. Я залишився при Петлюрі. Літом 1920 р. мені доручено зорганізувати з наших хлопців постерунок жандармерії. Зібрав я 12 хлопців і зголосився в команді в Заліщиках. Там дали нам зброю, трохи амуніції та на тиждень харчів і відправили нас до Устя, де ми мали

пильнувати порядку. Побачивши, що все розлітається, я, не чекаючи довго, зібрав хлопців на нараду та відразу сказав, що тої ночі виїжджаємо. Всі радо зголосилися. В той час там був такий хаос, що ніхто не знав де хто є, хто що робить і большевики знаходились кілька кілометрів від Заліщик.

Забрали ми зброю для власної оборони та дещо з харчів і подались на північ. Ночами ми йшли полями та дорогами, а в день спали в лісах. По дорозі нас все меншало, бо були хлопці з Чортківського повіту, з Бережанського та зі Зборівського. Так до Вороняцьких гір лишилось нас всего трьох. Я з Золочева, а два з Бродів. Їх я спрямував через село Струтин до Зазулів та лісами через Підгірці до Бродів. Я сам перекрадався через село Вороняки, щоби не попасти польській поліції в руки. На краю села в стороні Золочева була хата мого шкільного товариша Михайла Вагули*, який тоді працював в бюро адвоката Ваня в Золочеві. То було одно певне місце, де я міг переховатися. Було то в ночі під час жнив 1920 р. Заходжу до нього на подвір'я, пси гавкали, виходить батько Вагули та питає, хто є? Я відповів, а він, закликав у хату та світла не світили, щоби чорт не надніс польську поліцію. Так напотемки батько Вагули порадив мені, щоби я переодягнувся в селянський одяг і їхав драбинястим возом, будьто по снопи в поле, попри хату моїх родичів в Золочеві. Там я мав незаметно вискочити з воза й забігти до хати. Кріс я залишив у Вагули, запхавши його у стріху в stodолі. Я так і зробив і все пішло згідно з планом.

Діставшись додому, я скривався кілька місяців: в день сидів дома та лише дивився, чи не йде польська жандармерія, а тільки в ночі виходив на двір і то в страху. Але таки хтось заглянув мене та правдоподібно доніс поліції. Одного вечора несподівано впало кілька польських детективів на наше подвір'я, та ще й з поліцейською собакою, окружили дім будьто би ловили якогось злочинця. Правда, нічого нігде не рухали лише моє бюро перебушували та забрали все, що було в шуфлядці і мене. Забрали навіть один листок часопису "Діло", що був підстелений на споді шуфлядки.

Тому, що большевики зробили тюрму в Золочеві, так мене і багато других, а то і жінок разом з нами, замкнули на стриху під бляшаним дахом у будинку адвоката Вісньовського. В день спека неможлива. Поляки тягнули нас на протоколи, шукали ключки, щоби було защо судити та Львівські Бригідки нами наповняти. Хтось запитає, за що мене арештували? Я сам не знав. Оттак, щоби тільки знущатися. А може читач, не повірити, що на протоколах польська шляхта і пани інтелігенція пекли гарячим залізом п'яти, щоби признатися, а до чого? до нічого. Я бачив, як вертали наші хлопці з протоколів на пальцях, бо на п'яти немогли стати.

* Михайло Вагула, селянський син, закінчив студії права і був адвокатом у Золочеві та одним із провідних культурно-громадських діячів Золочівщини. З приходом більшовицької окупації 1939-1941 рр. його арештувало НКВД і замордувало в Золочівській тюрмі так як і багато інших українців-діячів культури й науки.

Таке варварство середньовічної доби практикували поляки на українському народі, на його власній землі. Я ще на протоколі не був. Аж одного дня, хтось з вулиці кличе нас, я підійшов до віконця та пізнав столяра Чучмана родом з села Черемошня, котрого день перед тим звільнили, бо не могли нічого йому доказати. Він кричить до нас, щоби ми не боялися тепер, бо вже більше не будуть пекти п'яти на червоно розпеченим залізом. До Золочева приїхав голова Людової Партії Вітос і в польській сокільні мав збори, де виступив проти варварських знущань польської поліції та очолив делегацію до Варшави, щоб вона перестала пекти арештованим п'яти. І це йому вдалося досягнути.

Я сам вирішив, що на допитах поліції скажу, що знайшли у мене мені говорити, як візьмуть на протоколах. Скажу, що знайшли у мене кусок часопису "Діла" ще з часів Австрії може з року 1913-14, яким була шуфлядка в бюрку застелена і то взяли будь-то на доказ моєї протидержавної діяльності. Та деякі летючки, що большевики міліонами розкидали і то в кожній хаті валялось. Комендантом там був бувший мій шкільний товариш Видра з села Фільварки. Пам'ятаю добре, що він був найгіршим туманом в клясі, а сьогодні він польський комендант жандармерії. Він запитав мене, як у мене взялися комуністичні летючки? Я не боявся, а відповідав по українськи не як до коменданта, але як до дурня в нашій клясі. "Ходи до твого дому, — говорив я, — як я найду в тебе летючку, то ти підеш під суд як комуніст. Видра замовк, але був злий як скажений собака. Тимчасом мій батько ходив по головніших урядах і вимагав, щоб дали причини мого арешту. Хоча там не могли дати причини, то все ж таки зажадали 12 підписів від визначних поляків, як за поруки, заки мене випустять на волю. Була то дуже тяжка справа, але дуже легко закінчилось. Мій старший брат по війні був в неволі в Італії, яко моряк австрійської воєнної фльоти. Його в Золочеві не було через цілу революцію і він мав добру опінію. І ми оба ходили до гімназії в Золочеві, отже батько пішов до директора гімназії Зарицького, котрий добре знав мого брата. Зарицький запитав, котрий то син, чи той що був при маринарці? Так той сам! сказав батько, чи той що ходив до гімназії? Так той! Зарицький підписав, але з того ясно, що він ручив за мого брата, а не за мене. І так батько в той спосіб дуже легко зібрав 12 підписів від адвокатів, лікарів та суддів. Мене звільнили, але конфінували, тобто я мав голоситися два рази в тиждень на поліції. Так і минула зима — мені обридло ходити на поліцію і я шукав якогось виходу з того. Тимчасом, щоби не марнувати часу, я докінчив семінарійний курс у Золочеві. Директором семінаря був о. Хмільовський. Професори були Ридкевич, Вацик, Лисець. Курсанти були переважно ті, котрі через війну стратили шкільні роки.

1922 р. я одружився і вже обов'язки домашні на голові. Посаду дістати українцеві або німцеві в Польщі було майже неможливо. Мав я знакового інженера Олійника, родом з села Городилова, який працював інженером у копальні нафти в Карпатах, у селі Битьків коло Станиславова. За його

старанням я дістав працю в канцелярії копальні нафти франко-американської фірми, але я не привик працювати в бюрі цілими днями, мені подобалось на дворі лазити по карпатських горах та лісах.

Одної неділі я вибрався з товаришами в гори в околицю Скиту Манявського, надівши на себе збережену моряцьку сорочку тай подалися в гори. По дорозі стрінув нас керівник нашої фірми, який також вийшов на прохід з дружиною. Ми зустрілися і перекинулись декількома реченнями. При чому він звернув увагу на мене і я це запримітив і запитав, чому він дивиться на мою сорочку та на ліву руку, де я мав татуйований якір і дату коли я був при морській маринарці. Тоді він приступив до мене та запитав, де я взяв ту сорочку і на руці "татту". Я признався, що був при війсьній морській маринарці. А на яким кораблі ви були на маневрах? — питав він далі.

— На яким кораблі ви були на маневрах.

— На кораблі "Арпад".

— А як називався капітан корабля?

— Черни!

— Чи ви пізнали б його тепер?

— А чому би ні?

— То ви дуже помиляєтеся, ви на нього дивитися і не пізнаєте, — відповів керівник.

Аж тоді я пізнав його по очах. Мене зрадило його волосся, бо він посивів.

Звичайно моряки все і всюди тримаються купи, один за всіх і всі за одного. Так тепер взяв він мене до себе і дав добру працю, а в парі з тим і добру платню. То діялось 1923 р.

Одного дня, коли я вертався з праці до дому, приступив до мене комендант постерунку з Битькова. Відкликав мене на бік будь-то би мав сказати якийсь секрет.

І дійсно! Він поінформував мене, що дістав наказ з постерунку з Золочева, щоб мене арештувати і приставити до Золочева. Той комендант сам був українець з Золочева і ми були добрі знайомі. Він порадив мені скоро зібратися і поїхати до Золочева, будь-то би на відпустку, так немов би то я виїхав з Битькова ще заки прийшов наказ з Золочева, щоб мене арештувати.

Я так і зробив. Пішов до керівника та розказав йому всю правду. Той дав мені відпустку на два тижні і то плачену і я поїхав до Золочева. Там я пішов на постерунок так будьто би нічого не знав, зголосився і зразу сказав, що працюю там і там та просив, щоб дозволили мені зголошуватися в Битькові.

В Битькові працював я до 1925 р., але все в мене на думці було виїхати за границю, щоб позбутися тих переслідувань, зголошувань та арештів. Але це сталося щойно в лютому, 1927 р., коли я виїхав до Канади.

СТЕЛИЛАСЯ ДОРІЖЕНЬКА...*

зі Львова до Гайделяґру

Пам'ятний день 17 липня 1943-го року для мешканців Галичини став історичним днем, днем утворення української збройної одиниці, що в разі зміни ситуації, мала стати зав'язком українських збройних сил. В цей день столиця короля Данила — княжий город Львів пращав своїх добровольців. День той був для всіх нас національним святом. По 25-ти роках вулицями нашої столиці знов маршувало з піснею на устах українське військо. Тисячі прапорів повівали гордо з кам'яниць. Дівчата кидали під ноги маршуючих добровольців квіти. Твердим вояцьким кроком промаршували добровольці попри Великий Театр в напрямі головного двірця, благословлені нашими духовними властями.

17-го липня 1943 року офіційно почалась творити Дивізія "Галичина". Столичний город Львів був свідком великого національного свята. Вряди Дивізії зголосились учасники визвольних змагань 1917-1920 років і як колишні члени Дієвої Армії, так і Галицької та їхні сини та брати. В рядах Дивізії знайшлись понад 50-літні мужі і 16 літні юнаки.

Місто Бережани прощало добровольців при від'їзді оркестрами і цвітами. Першими добровольцями зі самого міста Бережан були вибранці і найбільш ідейні одиниці, що не пішли в підпілля, але не хотіли бути сабаритами. Між ними були: підполковник Роман Долинський, людина надзвичайно чесна, ідейна, учитель Антін Крамарчук, Осип Стеткевич, колишній УСС, Ст. Сендецький — гімназійний учитель і учасник визвольних змагань 1918-1920 рр.; проф. Гладиш, Лев Стеткевич, старшина резерви польської армії. Нас виїхало з Бережанщини около 30 осіб. Осібно треба згадати покійного Антона Крамарчука. Був він слабого здоров'я, але великий ентузіаст творення Дивізії. Його Військова Управа Бережанського повіту хотіла реклямувати, але він відмовився. Був він людиною чесною і високо ідейною. Він членам Віської Управи заявив: "Коли я вмів агітувати других, то з моєї сторони було б нечесно нині показати себе трусом і вицофатись, я не подивився б чесним людям в очі!"

* Уривок із довшої праці-спомину п.н. "Як з Бережан до Кадри..."

На жаль були такі, що агітували других, записались самі, щоб показатись патріотами; виїхали до Львова, їх у Бережанах прощали цвітами, а там зникли і більше їх ніхто не бачив.

Були і члени ВУ, що агітували других, але своїх синів і зятів не зголосили. Ми дивились на них з погордою. Вони і нині на еміграції знова ставлять себе високо, бо для них жертва крові не має значення. Вони є “вибранці” і “незаступими”...

У Львові на двірці стрінулися товариші, що довгі роки себе не бачили. Там стрінув я мойого друга з бережанської гімназії д-ра Богдана Левицького. Він вітаючись зі мною сказав: “І ти став жертвою своєї легководушности”. Задля тої нашої легководушности він кинув молоду дружину і 2-річну дочку Ліду, бо кликав його обов’язок, що він його поставив вище від інтересів своїх і своєї родини. Рівнож стрінув я там мойого товариша Івася Шиналя, підпоручника резерви польської кавалерії. Родина Шиналів у Львові майже цілком спольщилась. На мое запитання, що його спонукало?! він мені відповів: “Тарас Шевченко винен, бо я був інтернаціоналістом, але по прочитанні Кобзара, я зрозумів, де мое місце”. Його дружина, полька, прощаючись з ним, зі сльезами сказали: “Ясю, я тебе розумію вповні, ти сповняєш свій обов’язок”.

Отже у різних людей були різні причини, але всі були вислідом високої ідейности і патріотизму. Зразу транспорт наш скеровано над Балтик — до Штральзунду. В цьому транспорті були добровольці, що вже служили в війську, або в роках 1918-1920, або в польській чи большевицькій арміях.

Потяг з українськими написами крейдою — різні патріотичні гасла — проїхав майже цілу Польщу з постоями на вузлових станціях, прямуючи на північний захід до Балтійського моря. Двері товарних вагонів відкриті і кожний з нас, мимо волі, перестав бути незалежним індивідуумом і перемінився у здисциплінованого члена цілості. Весь час лунала з вагонів пісня, стара, стрілецька, як ось “Бо війна війною”, “Гей, видно село”, а також і побутові. як наприклад дуже популярна у Дивізії пісня “Кей ми прийшла карта, тай нарукувати” та інші. Спершу поляки, а пізніше німці слухали наших пісень і мабуть дивувалися, що ще є якісь несамовиті, що з піснею на устах ідуть на війну.

Так приїхали ми до Штральзунду і знову з піснею на устах перемаршували з залізничного двірця через ціле місто до касарень. Німці здивовано зупинялося на вулицях і, не розуміючи мови, махали до нас руками на привітання. В одному місці минав великий віз з пивом і фірман з цікавістю запитав нас, хто ми такі. Коли почув відповідь, що то українські добровольці, то він тільки головою помахав і промовив: Ihr müsst ja vergueckt geworden (Ви мусите бути божевільні!) Він, очевидно, не міг зрозуміти, щоб на четвертому році війни були ще добровольці.

В касарні скінчилося наше цивільне життя і нашим паном став всевладний капраль, або гефрайтер. Нам видали військову уніформу, нікого не питаючись, яке число шапки, штанів чи черевиків. На розстелену цельгу

накидали різні частини військової уніформи й готово. Мій колега Івась Шиналь, високий і понад 150 кг ваги отримав штани, що їх він на одну ногу не міг вбрати. Спершу ми виглядали як якісь клоуни: в одного шапка на вухах, а в другого на чубку, в одного рукави задовгі, а в другого штани і т.п. Почалась виміна поміж самими вояками, за те, що кому пасувало. За один день трохи припровадились до порядку і вже менш-більш виглядали на вояків. Наступного дня наше начальство зробило перегляд і вирішило, що можна нас показати між люди й заповіли збірку на 10-ту годину.

Тому що ми всі вже були військові то й клопоту з нами не було великого, як це звичайно буває з рекрутами, які навіть обернутися не вміють. По збірці нас вивели на пляжу на Балтійському морі. Ми знову з піснею на устах перейшли на пляжу, яка була вкрита жіночими тілами. Але на нас спершу зробило велике враження море, бо майже всі ми ніколи моря не бачили, але скоро жінки на пляжі нас заабсорбували повністю. Всі розбрилися по пляжі й нав'язують знайомства. Найліпше виходили ті, що зовсім по німецьки не говорили, а користувалися інтернаціональною мовою рук. Зацікавлення німкенів було велике, бо всі німці чоловічого роду та молодшого віку були на війні і на чоловіків був попит неабиякий. Всюди чути були жіночі голоси та виклики: *Mein lieber Ukrainer* — мій коханий українець. Гумор поправлявся і майбутнє представлялося досить рожево. Але те, що добре — скоро проминає. Так було і з нами.

По кількох днях нашого безділля нас розділили на різні роди зброї, а за тим прийшла розлука. Тоді я розійшовся з моїми товаришами Сендецьким та Антоном Крамарчуком, яких призначено до відділу Зв'язку, що по німецьки називався *Nachrichten* і вони відїхали на місце свого призначення. І так у Штральзуні я розлучився зі своїми близькими товаришами — Сендецьким і Крамарчуком. Івась Шиналь, хоча й кавалерист з польського війська, був приділений до піхоти так само, як і я, і ми обидва поїхали до Гайделягра, коло міста Дембці у південно-східній Польщі, де більшість покликаних добровольців проходили свій рекрутський вишкіл.

Там вже було дес'ять сотень з числами від I-12, але без 4-5 сотень, що їх сформувались аж за два місяці зі самих майже молодих гімназистів. З нас "штральзундців" утворено 6-ту сотню, що складалась майже виключно з вояків польської армії і малої групи колишнього Легіону "Нахтігаль". Всіх старших віком добровольців понад 50 літ, відіслано до цивіля.

З нас створили т.зв. підстаршинську сотню. По вишколі розподілено нас по сотнях Дивізії, як вишкільників.

Попав я до групи самих майже львов'ян і був задоволений з того, бо серед веселої львівської братії не відчувалось так дошкульно вояцького життя. Було воно дійсно важке, бо всі ми вже були при 30-ці. Для Івася Шиналя не було штанів і військовий кравець пошив для нього спеціальні штани, але скоро виявилось, що то було непотрібне, бо на гайделягерських харчах — всі ми скоро стали подібні радше до Ганді. Пісна бруква, довгі

марші “гінлеген”^{*} — зробили своє. Д-р Богдан Левицький виглядав як довгий пів порожній мішок.

З львівської братії пригадую собі нині: Івась Шиналь, власник шинку у Львові при вул. Зеленій, Лесик — колишній змагун “України”, Вашкевич, професійний плутоновий польської армії, Приплесь, Івасівка, Мацейко, Личко та комік Олійник, т.зв. “Щепцьо”. Львівська братія ніколи не тратила гумору ані верви.

Вишкіл був тяжкий, звичайно, як у прусаків, але львівська братія ніколи не тратила гумору. На військові зайняття водили нас на горб порослий терниною. По дорозі треба було зробити кільканадцять “hın legen-auf” (впадъ-встанъ), совгатися на ліктях (krichen) та довших чи коротших бігів, звичайно через потік і тоді в черевики набиралася вода з піском. Наш комендант сотні говорив, що то все потрібне, щоб гартувати вояка, призвичаювати до невигод. Одного дня наш Щепцьо, повернувшись із таких вправ, положився на ліжку і почав стогнати “ай, кшакі, ай, кшакі”^{**}. Службовий підстаршина викликав лікаря д-ра Прокоповича і він прийшов з ношами і двома санітетами. Щепця всі знали і д-р Прокопович запитав: “що вам бракує, Щепцьо?”, а той відповів: “Пане Докторе — повитягайте мені “кшакі” зі с...и.” Доктор засміявся і сказав: “шляг би тебе трафив — “Щепцьо”. Мацейко — це була правдива дитина Львова. Він все говорив жаргоном з польська і коли стрів не львов’янина, то казав: “Є, то Федьо-браце”.

**Д-р Богдан Левицький і автор м'єр Стейкевич в Гайделяґрі.
На задньому ллані видно бараки в яких перебували вояки дивізії
“Галичина”**

^{*} Війська команда — “долів — встанъ”

^{**} Польське слово; неправильний переклад українського слова ‘корчі’, яке в польській мові дослівно означає в — корчі дерева.

Одного дня нас рекрутів випровалили на поблизу стрільниці та розставили сотнями по обох боках. Після того до стовпа прив'язали німця — унтершарфюрера (десятника), який завідував таборовою поштою. Йому відчитали ще раз присуд і розстріляли за крадіж 10 марок з листа. Нас усіх то дуже неприємно вразило, бо ми не привикли були до таких строгих вимірів кар. Але в німецькій армії за крадіж карали смертю-розстрілом.

Осібну групу в сотні творили колишні легіонери з “Нахтігалю”. Були вони найкращими вояками і по вишколі одержали найвищі підстаршинські ступені. Спеціально вибивалися: Олесь Масляк, Шкіра і Бартків.

На спеціальну увагу заслуговують: Яшан зі Станиславова, Зеньо Гоїв і Яновський. Яшан — син адвоката зі Станиславова, молодий чоловік, високоідейний, обов'язковий, прекрасно володів німецькою мовою. Він прийшов до нас з німецьких частин.

Вчислив я тільки деякі прізвища, бо нині важко пригадати собі приблизно 180 людей.

Вишкіл проходив інтензивно. Хлопці зі запалом сприймали виклади про зброю, а головню про гранатомети й важкі скоростріли, т.зв. “фавстпатрони”, та всякі міни. Вже, як підстрашини в дивізії були вони добрими підстаршинами і спеціально відзначались в бою під Бродами.

В Гайделягрі під час вишколу розміщені ми були на 4-ому рінгові. Фактично дивізія ще не існувала, а тільки вишкільний батальйон, під назвою: “ZbV”, то значить: Zur besonderen Verwendung, тобто “для спеціального призначення”. Кожна субота була для нас великим святом, бо тоді відвідували нас родини і привозили цілі міхи харчів. Львів'яни говорили, що субота — це свято “бжуха”. Військові харчі були жажливі і ми безперервно голодували. Рано: чорна кава з каштанів, чорний хліб, в полудне зупа з брукви і дві бульби в лущині — политі сосом з рижу, а вечером кусок маргарини і конячої ковбаси. Рятували нас від голоду “приноси” відвідувачів. Приносили нам наші відвідувачі не тільки харчі, але любов і розраду у важкому вояцькому житті.

Великою розрадою для нас були відвідини родин добровольців кожної суботи. В суботу військові заняття тривали тільки до 12 год в полудне, а по обіді ми мали вільне, тоді то добровольці стрічались зі своїми дружинами, нареченими чи рідними. Кругом бараків, у лісі відбувалися “бенкети”, бо з дому приносили для нас все, що тільки могли дістати з харчування. У нас тоді говорили, що субота і неділя то “свято” живота. Звичайно в понсділок вже знову був пісний день і треба було задовольнятися бруквою.

Одної суботи повертали ми в полудне з вправ і одна мати пізнала між вояками свого молоденького сина, споченого і в пилюці. Мати з жалем і співчуттям сказала: “Добре тобі так. ти сам того хотів”. Приїзджали

батьки, дружини, сестри або наречені. Вояцтво бодай півтора дня жило цивільним життям.

Великою приємністю для нас бережанців був приїзд п. Марії Левицької до мужа і Ірени Бабуняк до брата Ярослава, що переходив рекрутський вишкіл у 5-тій сотні. Марія Левицька привозила великий міх для свого чоловіка Богдана і всі ми з нього користали.

Бережанців я приміщував на нічліг у порожніх бараках 6-ої сотні. Братія по університеті, але без попереднього військового вишколу, переходила його в 11-тій сотні, де комендантом був капітан Кляйноф, чоловік гострий і вимогливий.

Польська поліція в Дембіці звичайно старалася нашим родинам дошкулити й різними шиканами, а навіть побоями, щоб відібрати охоту до

Д-р Б. Левицький з дружиною над річкою в часі відвідин в Гайделягрі

відвідин. Дружина одного з наших добровольців сказала про те своєму чоловікові і він відпровадив її в неділю вечером на станцію. Поїзд заїхав на перон, а колійовий поліцай — поляк, на очах чоловіка ударив його дружину в груди. Чоловік, довго не думаючи, витягнув багнета і засадив його поліцаєві у груди. Від тоді ніхто вже не поважився докучати нашим рідним, що їхали до нас у відвідини. Видно, що полякам імponує сила. Наш стрілець, за гідну поставу дістав відпустку, щоб відвідати родину.

Група вояків 11-ої сотні з.б.в. у Гайделяґрі на відпочинку

В кожній армії засада, що ніколи не треба голоситись охотником, що щось потрапиш зробити. Одного разу капітан Кляйноф запитав, хто є жонатий? Виступив д-р Б. Левицький, думаючи, що жонаті дістануть якісь привілеї. Але капітан сказав до нього: "Підеш, напомпуеш могого ровера і припровадиш мені". Одного разу ціла 11-та сотня за кару маршувала з противогазом і капітан Кляйноф раптом скомандував: "Гальт" і німецьким підстаршинам наказав сконтролювати, чи всі мають прикручені фільтри. Знайшли противогаз без фільтра у проф. Монцібовича. Капітан зарядив 10-ти мінутувий відпочинок з командою "можна закурити", але Монцібович мусів стояти у противогазі. Він часто просив у Левицького закурити готового і Левицький прийшов до Монцібовича і запитав: "Олесь, може закуриш готового?" Монцібович відповів: "Я вже видів у житті всяких ідіотів". Він ніколи не тратив гумору.

Колишні старшини виїхали на короткий перевишкіл до Брна в Чехії. Між ними були старшини з вищими військовими ступеннями-як: підполковник Роман Долинський, підполковник ген. Штабу польської армії Барвінський, підполковник царської армії Нікітін, підполковник Силенко, підполковник Сусідко, підполковник Палієнко.

В Гайделяґрі було 17 магістрів, або докторів права. Всіх нас виділили зі сотень і перенесли на спеціальні курси т.зв. "Геріхтсоффіцере"*.

Пригадую собі такі прізвища правників: Богдан Левицький, Степан Онисько, Василь Сьокало, Павло Крушельницький, Лев Стеткевич, Ткачук, Йонак. Всі ми по такому перевишколі мали заняті в Дивізії пости "Геріхтсоффіцере", тобто старшин-суддів. Нашим викладачем був

* Старшини-судді

німецький військовий суддя майор Ціглер. Для практики віддано нам одну справу. Наш стрілець, по повероті зі шпиталю, мав ще короткий час т.зв. "Іннердінст". Поручник німець наказав йому зробити порядок в його кімнаті. Стрілець відмовився, його арештовано і передано судові. Суддями були Павло-Крушельницький, Степан Онисько і Лев Стеткевич. Оскаржували Василь Сьокало, а оборонцем був Богдан Левицький. Стрільця ми оправдали і видали уневиннюючий присуд. Це німцям не подобалося і по двох місяцях вишколу д-р Ціглер повідомив нас, що ми не будемо сповняти наших функцій і маємо до вибору або сповняти функції "штабшарфірерів", або відійти до наших сотень. В міжчасі почалось творення Дивізії і вишкільний Батальйон ZbV перестав існувати. Підстаршин з моєї сотні розділено як вишкільників до новоутворених сотень з рекрутів, що почали напливати. Мене призначили до 1-го баталіону 30-го полку.

Вернулися також наші старшини з перевишколу і обняли новостворені сотні. Підполковники: Долинський, Силенко і Нікітин відійшли в рангах капітанів до утвореного "Фаршвадрону". Підполковник Барвінський у ранзі сотника став командиром 30-го полку. Дивізія наша дістала назву: "СС 14 гренадір Дивізіон".

Сотник Барвінський, як командир 30-го полку виявив себе людиною високої культури, товариський, добрий вояк і приятель порученої йому мужви.

Сотенним моєї нової сотні був уродженець Рогатина, поручник Хіцяк. До нас приходили рекрути, ми їх обмундурували, навчали коротко військової муштри і по записанні відставляли до Франції на бойовий перевишкіл. В сотні був також мій товариш Івась Шиналь, колишній поручник польської армії, на пості мундуrowого підстаршини, часто їздив я у службових поїздках з рекрутами до Франції.

Для нас інструкторів настали золоті часи. Хлопці приїжджали з дому з повними міхами різних продуктів — як ковбаса, шинка, вудженка і "контингентівка".* Наші ректури не хотіли навіть дивитись на наші щоденні приділи і ми з них користали...

Я цілий час був зайнятий — від ранку до пізньої ночі. Покійна Ірена Бабуняк нероз в суботу говорила: "Ти цілий час тільки викрикаєш і машеруєш так, що важко і з Тобою поговорити!"

Одного дня усунули з командних постів наших старшин, а залишили тільки командантів сотень. У сотні, де комендантом був українець, бунчужним був німець і навпаки. Одного дня заборонено нам виходити поза район сотні і зброю замкнено. Очевидно німці нам не вірили. Очікували інструкцій з Берліну. Так було чотири дні, а на п'ятий день звернули нам зброю і заявили, що то була квантанна. Ходили слухи, що

* Горілка, яку селяни діставали в нагороду за зложенний контингент хліба для окупаційних властей.

цілу нашу дивізію, розб'ють і віддадуть нас до диспозиції уряду праці і до копалень вугілля. По тих змінах, як забрали наших командирів, розпочався знову форсовний вишкіл. Багато молодих хлопців виїхало на спеціальні вишколи, як летунська оборона (FLAK), зв'язку (Nachrichten), різні роди артилерії, адміністраційні курси, кухарів, пекарів, а деякі виїхали навіть до Львова на авто-механічні курси, а вибранці попали на підстаршинські курси.

Спеціальною увагою у німців тішився молодняк, бо вони вірили, що легко їм буде прищепити т.зв. "Вельтаншауліхе Шулонг".* Був великий брак молодих добре вишколених старшин. Колишні старшини царської російської або австрійської армій більше були цивілями як вояками.

Бойова група Баєрсдорфа

Я не був до кінця в Гайделягрі. В лютому, 1944 р. вище командування створило спеціальну бойову групу під назвою "Пробоева група полк. Баєрсдорфа" до боротьби з польсько-большевицькими партизанами на Холмщині. Цю пробоеву групу утворено з вояків, що вже проходили в польській або большевицькій армії військовий вишкіл. Попав я і мій друг Шиналь Івась до тої групи. Обидва ми були абсолювентами польської школи підхорунжих. Я попав до відділів фізілієрів гавптмана Брістота. Адютантом його був поручник Качмар, а баталіонними писарями були мої товариші, правники: Йонак і Ткачук. Пор. Качмар був надзвичайно інтелігентною людиною і з пошаною ставився до всіх стрільців. Знаходили ми в ньому все оборонця перед сваволею німців. Противенством Качмара був унтерштурмфірер Бекер, старшина для спеціальних доручень. Був він, зарозумілець, гордий, як майже кожний німець і при тому нахабний. Він спеціально, як партієць, не любив українців. Нераз командир батальйону Брістот мусів його вгамовувати. Великий вплив на Брістота мав полк. Роман Долинський і наш капелян о. Іван Всеволод Дурбак, колишній мій товариш з гімназійної лавки і краян з Підгаєччини. Я був у другій сотні, де комендантом був поручник Соболевський, а бунчужним десятник Вишинський. Сотенним писарем був стрілець Мирон Манорик зі середньою освітою.

У відділі т.зв. "I. G." ("Infanterie Geschuetze) — піхотна артилерія, бунчужним був правник ст. десятник Павло Крушельницький. Сотник Роман Долинський був комендантом кінних розвідчиків — його бунчужним був ст. десятник Білий зі Львова.

Спеціальний веселий настрій цілому нашому батальйонові надавали писарі Йонак і Ткачук. Вони гарним і здоровим гумором розвеселяли

* Індоктринування молодих вояків при допомозі окремих відчитів.

хлопців і мали корисний вплив на стрілецтво. Спеціалістами вони були від народніх пісень-куплетів. Наш капелян о. д-р Дурбак, внук о. крил. Івана Сендецького, пароха в Золотниках, студіював в рр. 1929-1931 право, але з браку фондів залишив правничі студії і виїхав до Риму, де закінчив теологію докторатом. Він був в поліційному батальйоні ч. 209, але по розв'язанні його, був арештований Гестапом, але коли він зголосився до Дивізії — його звільнили. В батальйоні було багато інтелігентів, всі зі собою були зжиті. Нічого так не лучить, як вояцьке життя. Панувала товариська атмосфера — без огляду на різниці у військових степенях.

Виїхали ми під кінець лютого з Гайделяґру в напрямі на схід і виландувались в Любачеві. Повітовий союз кооператив зробив прийняття для групи старшин під проводом полк. Р. Долинського і о. Дурбака. Очевидно був присутній і я і Івась Шиналь, як невідступний товариш о. Дурбака.

Перед Любачевом польські партизани знищили міст на ріці і наш поїзд мусів задержатися на цілий день. Опісля ми заїхали до Любачева, а звідти далі на Холмщину. Перше село, де ми задержались називалося Сіль чи пак, по польськи Суль. Було це велике село, яке розтяглося на кілька кілометрів й мало кілька тисяч мешканців, майже виключно поляків, а радше спольщених українців. Старі господарі ще уважали себе українцями православними, але їхні сини вже були католиками і поляками.

Маршуючи в зимі з Любачева до Солі з великими обозами, артилерією та кухнями на належало до приємності. Мабуть партизани, споглядаючи як ми грузли в снігах, не могли мати великого страху перед нами. По дорозі ми переходили через цілком попалені села, в яких тільки комини стирчали. То були колись українські села, з яких мешканці, заманені большевицькою пропагандою, виїхали в Україну ще весною 1940 р. Тепер польські партизани попалили ті села, щоб не було куди повертатися й до чого. Для поляків це було корисним, щоб деякі автохтони опустили свої прадідівські землі.

Згідно з наказом операції нашої бойової групи розтягалися на Любачів, Білгорай, Тарногород, Фрамполь, Звіринець. Польська партизанка тероризувала українське населення, а спеціально інтелігентів і священиків. Нашим завданням було прочистити терен і забезпечити українське населення перед польсько-большевицьким терором. Місцеве польське населення сприяло партизанам і помагало їм. Видно якісь німецькі частини вже були перед нами, бо всюди виділи ми попалені дома. Польське населення прийняло нас — не скажу що радо, але тішилося, що бодай можна буде порозумітися. Хлопці наші поводитися з цивільним населенням добре і тому поляки радо нас приймали. Наша група з гарматами і т.зв. "Швім вагонами" зимою при великих снігах була тяжкою в операціях. Партизани були озброєні легкою, автоматичною зброєю і було нам важко за ними ганятися. Квартирували ми в Білгороді і одного дня досвіта почався алярм, бо партизани зайняли Тарногород. Ми снігами, обтяжені амуніцією і зброєю потребували около 4 години, щоб

добитись на місце. По нашому вмарші ми не застали нікого, партизани зникли і тільки назначили досить високий окуп на місто. По двох днях ми вийшли і партизани знову зайняли Тарногород.

До більшого бою з партизанами дійшло було в околиці Фрамполя. Наступ наш почався на вітровий млин, де примістилися були большевики з партизанської дивізії ім. С. Ковпака. Сніги були по пояс. Партизани допустили нас приблизно 50-60 метрів і отворили з автоматів вогонь по нашій розстрільній. Ми зарилися у сніг і мусіли ждати аж стемніло, щоб могли відступати. Наші втрати були понад 20 вояків. Над ранком приїхав наш “штурмгешіц” і відкрив з гармат вогонь по большевицьких укріпленнях. Чути було крик: “Брат на брата йдьот”, але той брат жорстокий і мстивий: знайшли ми двох наших замучених стрільців, що попали в полон. Їх жорстоко помордували. Були то наші перші жертви в боротьбі з большевиками.

З нашої сотні завжди один стрілець дижував в Білгораї при телефоні на станиці польської поліції. Тут хочу описати один випадок, що притрапився дижурному стрільцеві Круківському з поручником Бекером. Бекер вимагав від Круківського почистити йому черевики, але Круківський відмовив. Чув я як Бекер говорив до Брістота, що він пімститься на Круківськім. Дійсно, одного дня він не застав Круківського при телефоні. По нашому повороті вже до Нойгаммер, він зробив т.зв. “Татберіхт” і Круківського поставили під суд. Адвокат Мурович покликав на розправу мене, як свідка і я зізнав, що це не був важний пост і що Бекер зробив це з пімсти. Суд оправдав Круківського. Цей пост дійсно не був важний, бо на час обіду всі дижурні верталися на квартири. Свідками в цій справі був полк. Р. Долинський і поручник Качмар. Пізніше стрілець Круківський, як не курець, приносив з вдячності мені свій приділ папіросів. Наводжу цей випадок на доказ, що в нас в дивізії була дружба і без огляду на військові ступені, старшини наші ставилися по дружньому до стрілецтва і де могли, — там допомагали.

В селі Суль, в околиці Білгораю, наша ціла друга сотня квартирувала у школі. Одного вечора під час мойого вечірного дижуру в батальйоновій канцелярії, прибіг Манорик і зголосив, що сотенний Соболевський поповнив самогубство. Я зголосив випадок командирові Брістотіві і він зараз побіг до сотенної канцелярії і знайшов листа з виясненням причини. Хлопці з нашої сотні вночі вкрали в господаря свиню. Крадіж, або грабеджі були заборонені і то грозило розстрілом. Поручник, як комендант сотні був зобов'язаний перевести доходження і зробити до батальйону звідомлення — “Татберіхт”. Він зробив мельдунок, що в сотні не було вкраденої свині і в вояцькій кухні не було свинини. Німець, старший десятник, доніс Брістотіві, що це неправда і, що сам сотенний їв м'ясо. Оже Соболевський в обороні чести старшини, поповнив самогубство. Сотню обняв поручник М. Малецький, інтелігентний і делікатний старшина. Він ніколи не відізвався вульгарно або піднесеним голосом. Був ще один нещасливий випадок: Вночі на т. зв. — “Фельдвасі” під лісом один

стрілець застрілив нашого старшого десятника, що мав контролю, як батальйоновий службовий підстаршина. Він, замість іти в напрямі стійкового від села пішов від сторони ліса і партизанів. Стійковий побачив тінь, що рухалася, вистрілив і важко поранив свого підстаршину в живіт, що спричинило смерть.

Мгр Йонак все в марші розпочинав спів. Дуже часто в перемарші через польські місцевості він розпочинав польську пісню: “Улані, Улані”. Поляки дивилися і не могли зрозуміти, як ті німці співають польські пісні!

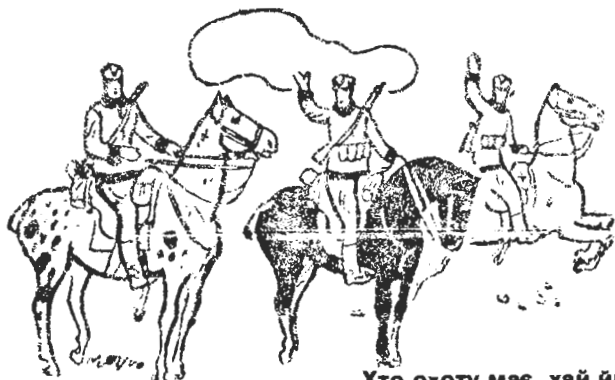
Часто сходилися ми на квартирі полк. Долинського для випивки. Полковник мав дуже гарну і добру квартиру в м'ясара, де до товариства були дві гарні панни, добра перекуса. Одного разу бунчужний Білий тягнув т.зв. “лаха” з господаря і той, вже рівно ж на підпитку, сказав: “Панове, в мене пете мою горілку, і провадите романси з мою жінкою і дочкою, і ще щось хочете?”

Постачанням для батальйону займався поручник Качмар і Шиналь. Харчі були добрі, а до цього ми діставали ще фронтові приділи т.зв. “Satz I”. Під кінець нашого “Айнзацу”, в місяці березні 1944 р. роздано багато відзначень. Німці дістали залізні хрести, а з наших тільки полк. Долинський і Качмар. Ми українці дістали тільки “Крігсфердінсткройц” і між іншими я одержав такий.

Все має свій початок і кінець. під кінець березня ми заквартирували в маєтку графа Замойського у Звіринці. Там наступив перегляд і контроля зброї і заладовано нас до поїзду в напрямі вже до Німеччини — до Нойгаммер. Перед самим відїздом пропав без вісти бунчужний Вишинський.

В Нойгаммері заквартировано нашу пробоеву групу в таборі Цайсав, де раніше перебували совєтські полонені. Був там жахливий бруд, а головне — блощиці. Там командир наш подякував нам усім за виконаний обов'язок і нашу групу розв'язано.

Ми розійшлися по наших частинах. Я повернувся до 4-ої сотні 30-го полку. Скінчилися добрі часи і треба було повертатися до кошарового життя, таборової дисципліни, а найгірше до ... брукви.

Хто охоту має, хай йде з нами ..

Куди рухаються КОНТИНЕНТИ

Середземне море було колись величезним озером, відрізнаним сушею від Атлантичного океану. Таку гіпотезу висунули американські геологи після серії глибинних бурінь у Середземному морі, проведених з судна "Гломар-Челленджер".

Учені виявили на дні моря пласт солі товщиною близько тисячі метрів. Цей пласт, вік якого дорівнює п'яти-шести мільйонам років, лише подекуди вкритий пізнішими відкладами. Геологи вважають, що він виник на дні Середземного моря внаслідок інтенсивного випаровування.

До того ж, глибинне буріння підтвердило гіпотезу про те, що східна частина Середземного моря — це залишок більш раннього величезного моря, яке, вважають, відокремлювало Євразію од Африки в ті часи,

коли Індія ще була частиною африканського континенту.

У районі так званої "Еллінської западини", що лежить на південь від Греції і острова Крет, виявлені пласти крейдяного вапняку, які утворилися 120 мільйонів років тому. Особливо цікаво, що вони залягають над пліоценовими відкладами, яким кілька мільйонів років.

Таке ненормальне зміщення археологічних пластів пояснюється, на думку деяких учених, стисканням, викликаним рухом Африки в напрямку Європи. Основа Африки поступово занурюється в "Еллінській западині" під основу Європи. Цей рух земної кори і викликає зміщення, змушуючи давні відклади "вилізти" на відклади більш раннього періоду.

Внаслідок одержаних даних дослідники висловили гіпотезу, що "Африка поступово занурюється під Європу".

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. БОЖИК і С. СТАНЬКО — власники

2295 Bloor St. W. 1094 St. Clair Ave. W. 1306 King St. W.
Toronto Ontario

ФІЛІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ В ЕДМОНТОНІ

ПЕРША і НАЙСТАРША ФІЛІЯ В КАНАДІ —
ЗАСНОВАНА 17 ЛИПНЯ 1932 р

Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
в Едмонтоні, Алта

спільно працюють для збереження української національної свідомости й культури. Активне членство філії кожнорічно допомагає місцевому відділові КУК в організовані: Свята Державности, Шевченківського Концерту, Дня Спадщини й Українського Дня, а крім того філія самостійно відзначає відповідними імпрезами річниці смерти С. Петлюри, Є. Коновальця, А. Мельника й річницю Листопадового зриву та запрошує на них українське громадянство Едмонтону.

Старанням Управи Філії УНО часто відбуваються в нашій домівці авторські вечори визначних українських письменників з доповідями про їхню літературну творчість та з мистецьким читанням уривків їхніх творів.

При філії УНО існує школа народніх танків під проводом п. Мирослава Куця, що має опінію найкращої школи танків в Едмонтоні.

При філії УНО повстала цього року нова братня організація "Алюмні МУН", під проводом п-ні Слави Гладун.

Ukrainian National Federation
Edmonton 10629 — 98 St.
Edmonton, Alta
T5H 2N6

ДО ПОЛОНУ...

“До полону...” — це уривок із звукозаписної розповіді про переживання в радянському полоні колишнього підстрашини української дивізії “Галичина”, який потрапив радянам у руки під Бродами, в липні 1944 року. Його самого захопили радянські солдати, як він намагався прорідатися до своєї частини. Як полоненого його провадили до вищого командування солдати декількох національностей, яких відношення до нього є гідним уваги.

Неприємне знайомство.

Збудила мене голосна розмова. Осторожно розхилив я листя лопуха і зазірав з-поміж нього спершись на руках, що стрягли у порохнаву, мокру землю. Не більше як 20 метрів від мене, двох більшовицьких солдатів накладали дрова на віз. Видно було, що вони чулися певно й заховувались свобідно, розмовляючи при тому майже криком. Не було часу застановлятися. Я відчепив коробку газмаски, бо саму газмаску вже давно викинув і залишив при собі тільки лопатку-саперку і шолом. Тепер безшелестно, під прикриттям лопухових листків, я повз на животі, щоб подальше від більшовиків. Коли я побачив, що густе пошиття молодого лісу достаточо велике, так що мене заслонятиме, я погнав у напрямі старого лісу. Зупинився, щойно тоді, коли скінчився молодняк, а зачався ліс з високими деревами. Думки швидко працювали над тим, що далі: “вилізу на котресь дерево і розглянь по околиці, може десь близько є хата чи село, може є наші люди, які допоможуть мені передягнутись, або бодай довідаюсь, що кругом діється”. Але одна думка підганяла другу. “Ні, це не зовсім безпечно, ліс рідкий, корони високо, більшовики близько й можуть побачити”.

Осторожно, йду вздовж краю молодого лісу, уважаючи, щоб кущі достаточо мене заслонювали з боку лисого долом, старого лісу. Нагло я побачив перед собою бункер, а радше землянку. Надслуховую, чи когось

там нема: “хіба пусто”. Осторожно наближаюся до чорного отвору. Нема нікого. “Сховаюсь тут на день, а по заході сонця піду дальше”. Всовгуюся через невелику щілину. “Вже давно не мав я даху над головою”. Коротка була моя втіха. Мій одяг був просякнутий водою від дощів і спання на мокрій землі. Мною зачало трясти на цілому тілі. У землянці також грязюка, а з пересяклого довгими дощами покриття і насипу, прямо падав дощ. “Не видержу тут”. Глянув я через щілину, вже трохи успокоєний від почувань обляганої звірини. Тепер щойно замітив, що на дворі прекрасна погода. Відчув на лиці тепло сонячного проміння, що відбивалось від краплин роси, багатой, липневої зелені. “Які прекрасні малини! “немов крикнув я у думках, замітивши ті улюблені ягоди. Дав про себе знати кількадекільні голод. Скоро лежав я під кущем і об’їдав лакомо малини. Один корч, другий, третій... Аж: “що це?” Наслуховую: “їдуть фіри!?” “Може це наші селяни, а може який заблуканий наш відділ?” Ця думка-надія зірвала мене на ноги і напевно не надто осторожно, погнав я в напрямі, де щораз ближче звуки вказували, що повинна бути дорога. Ось і вона! Я приліг коло дороги між корчами, нагорнувши на себе мох і листя. Кріс поставив перед собою у напрямі гуркоти возів. Ще раз перевірів кишені: там дві ґранати, при боці парабелюм. Я ще більше притиснувся до землі, якби хотів у неї влізти, тільки очі підніс над дулом кріса. Нагло гуркіт утих і настала цілковита тишина, чую тільки биття власного серця”. Щось не в порядку” — мигнуло в думці. Мене огорнув неспокій.

Близько за корчами далися чути голоси: “Где он?” Здесь где то был! “Давай, вихаді на дорогу!” — відозвався голос ще ближче з лівого боку.

Я повернувся на животі, спрямовуючи дуло крісу у напрямі голосу мабуть цей рух мене зрадив. — “Стой, руки в вйорх!!!” — гукнув хтось за мною. Я повернув голову до заду і побачив спрямований на себе автомат в дрозжучьх як у гарячці руках. З-за автомату вліпила в мене очі дика, монгольська пика з п’ятигранною зіркою на шапці. Я поволі піднімався на ноги і підносив руки вгору, а тисячі думок тиснулись нараз до голови. “Брось ґвинтовку!” — крикнув монгол, але щойно тоді, коли він ще раз повторив цей наказ, я зауважив, що все ще тримаю кріса у витягненій вгору руці. Пальці якби автоматично розхилилися і кріс висунувся з долоні на землю.

З корчів вискочило може з десять советів. Перший, який до мене допав, ухопив за ланцюжок годинника, вириваючи його одним потягненням. Інші стали опорожнювати кишені. Вони знайшли навіть, мій компас, про який я був певний, що загубився при нічній зустрічі з советом. Я чувся як мене піймали людоїди. Більшість відступила від мене, більше чи менше вдоволена з трофеїв. Тільки монгол вхопив мене за вилоги і кричав просто в лице жадливим голосом:

— “Зачем убіл ти мойого брата?!, — і з цілої сили тріснув мене коліном пониже живота.

Я скрутився з болю, а він ще раз поправив і пхнув мене з усіл сил до заду. Я скотився до глибокого, придорожнього рова. При тому, мій

монгол зауважив, що з моєї кишені у штанах стирчав кінець бритви. Раніше її совети не спостерегли, бо у своїх штанах вони такої кишені не мають. Він негайно витягнув бритву, а за нею і мій гаманець, з якого присвоїв собі два кружки дентистичного золота, що я їх дістав від сестри дентистки ще в Криниці, “на всякий випадок”. Решту, що було в гаманці він висипав у траву, а сам гаманець викинув. Полетіла знімка Олі Чуй, яку я там тримав, шкільна виказка та інші дрібні речі. Монгол скоро сховав золото і відступив від мене.

Я повалив піднімався, збираючи до гаманця знімку своєї дорогої дівчини та все інше. Щойно тепер приступило до мене кількох солдатів, а за ними надійшли інші. Це вже були інші люди, в більшості українці, які старалися нав'язати зі мною розмову. Вони випитували мене, що я за один, звідки тут узявся, чи жонатий, чи маю діти і т.п. На загал я говорив правду, тим більше, що чув я їх доброзичливе відношення. Я збрехав тільки, що я жонатий і маю двоє дітей та що я прийшов до них добровільно, маючи досить війни. В це останнє вони не дуже хотіли вірити, питаючись, чому я ховався перед ними і чому не кинув зброї. Я відповів, що я ховався, бо застрашився і не знав чи це німці чи вони, а зброї не кинув, бо думав, що вона все ще може придатися. На це вони відповіли сміхом.

Якийсь наш типовий дядько з села обурився, коли я звернувся до нього через “дядьку”. Як то я, “воєннопленний фріц”, смію називати його дядьком. Я чув, що то було удаване обурення, для публіки.

Нараз з'явився якийсь низький кріпкий монгол і наказав їм всім розтупитися. Його звали ефрейтором. Він ухопив мене за блюзку на плечах і став пхати перед себе на другий бік дороги. Там він поставив мене під дерево і оточив солдатами.

— Будуть мене розстрілювати — мигнуло в думці.

— Що я тоді думав? Не кожний був у таких обставинах, але кождий завдає собі питання, про що думає людина поставлена на розстріл. Я й сам собі це питання завдавав, коли ще на вишколі в Нойгаммері німці розстрілювали показово дизертирів з нашої дивізії. Тепер я мав відповідь. Отже, нічого не думає. Цілковита обоятність і почуття жакливого безсилля, в голові тупість і шум, а одночасно не хочеться вірити, що ще одна мить і ти будеш нічим.

Хоча я вповні розумів, що діється довкруги мене, але я не потрафив ніяк реагувати. Чейже міг би був спробувати тікати, нехай стріляють за мною, нехай ловлять, все одно смерть. А може удасться? Але ні, я стою, спостерігаю, що діється і чекаю. Тим часом монгол знімає автомат.

І саме у цей момент хтось до нього заговорив і він оглянувся.

На сивому коні надїхав якийсь офіцер і він нав'язав розмову з ефрейтором, з якої до мого вуха долетіли слова: “у штаб батальйону”.

“Буду жити!” — прийшло мені до голови і нагло відчув, як дуже хочу жити, як страшно залежить мені на тім життю. Не раз пізніше думав я собі, чи то не цей Сеньовий сивець, що у ночі покинув я у лісі, привіз того офіцера, що у послідній хвилині врятував мені життя.

Мені приділили конвоєнта, якогось молодого солдата, росіянина і цілий табір рушив на захід. Я ішов зобоятнілий, кілька кроків перед своїм конвоєнтом. Зачали свистіти і розриватись артилерійські стрільна все ближче до нас. З ініціативи мого конвоєнта, ми вскочили в заглиблення придорожного берега, з якого хтось брав там глину. Канонада тривала довший час. мій конвоєнт витягнув кусок хліба і солонини і поділився зі мною. Це був мій перший кусок хліба від кількох днів. Коли я брав від конвоєнта хліб він запримітив у мене на пальці золотий перстень і обручку, також подаровані мені сестрою “на всякий випадок”, і попросив, щоб я йому їх дав, бо мені “не нада” і так мені заберуть. Я віддав йому їх без слова, бо й сам дивувався, що вони ще були в мене на пальці. Якось ніхто з советів їх не спостеріг. Мій конвоєнт розмовляв зі мною і потішав, що “для тебе війна закончилась, тепер у лагєре будеш жить”. Коли ж стріли затихли, ми вирушили знову і за 10 минут маршу дійшли між рідко розкинені дерева, поміж котрими були повикопувані окопи, а в них сиділи солдати. Деякі ходили по верху. Конвоєнт переказав мене двом офіцерам, жидам, певно політрукам чи енкаведистам, що сиділи під яблунею, на провізоричній лавці, за таким же столом. Ті зачали “допрос”. Щоправда я затаїв, що був добровольцем, підстаршиною та маю середню освіту. Один з них переконував мене, що я нищив фавстпатронами “руські танкі”, бо мав опухлі і покрівавлені руки, а він має такі самі, бо вчора пробував, як він казав стріляти з “вашої фаустпатрони” і покалічив руки. Підчас “допросу” переходила побіч якась жінка в солдатськїм мундири і спиталася: “Паймалі пленного, що то за адін?” “Українець!” — відповіли енкаведисти. “Да? Українець? Незалежної України хотєл? ...” сказала ‘красавіца’.

Майже цілий час ‘допросу’, стояв побіч якийсь монгол і, так як жебрак просить милостини на відпусті, він просив офіцерів: “Дайте я його розстрєлю, дайте я його розстрєлю....” Вкінці видно жиди мали його досить і прогнали. Вони також переглянули всі мої кишені, з гаманця викинули німецькі харчевні марки, говорячи, що вони мені тепер не потрібні, а побачивши знимку Олі, спитали “чи то твая жена”, що я потвердив. Остаточо вони гаманець віддали й казали сісти на землі й чекати. Один з офіцерів-жидів приніс мені кусок хліба і солонини.

Іван з Кам’янця Подільського

Довго я там не сидів. Заледве скінчив я їсти, як до “моїх” офіцерів зголосився якийсь солдат. Виглядав на доброго чоловіка, українського селянина, у віці яких 30 літ. Я добре йому приглядався та оцінював з вигляду, бо додумувався, що це буде мій черговий конвоєнт. І не помилився. Солдат дістав від офіцерів “бумажку” (карточку) і приказав відпровадити мене в штаб дивізії. Він перекинув автомат на груди, показавши ним же, що маю піднятись і пояснив, що я маю іти перед ним на “шесть шагов” і “давай пашлі!” Перейшли ми не більше 20 кроків, коли

зачала бити артилерія, просто в советській позиції. Ми вскочили до найближчого окопу і присіли на його дні. “Певно наша артилерія вистрілює решту амуніції — подумав я — бо німці вже давно вицофалися. “Мені пригадося, як німці з нас насміхалися, коли ми йшли на фронт, а вони поспішно вицофувалися. По кількох вибухах знову затихло і ми дали йшли.

Небо затягнулось темними хмарами. Мені прийшло на думку, чи не варто було б скоротити крок, щоб конвоєнт приблизився до мене. Тоді я гримнув би його кулаком в зуби, щоб він перевернувся і заки він встав би та прицілився за мною я міг би зникнути в темному лісі.

Давай бистрей! Давай бистрей! — підганяв мене солдат.

Треба нав'язати розмову — думаю — інакше він не наблизиться.

— Як тебе звуть? — питаюся.

— Іван — відповів.

— А звідкіля ти?

— З Кам'янця Подільського.

— З самого міста?

— Ні з деревні.

А що то таке ця дєревня?

— Ну село.

То ти українець?!

— Ну да.

— Чейже знаєш, що я також українець, а ти до мене дєревняєш, бистрейкаєш.

— Ну харашо, давай скорей, давай скорей!

Я завважив, що не на багато здавалась моя розмова, бо Іван наблизитись не хоче, й уперто придержується приписових “шість шагів”, тобто шість кроків. В лісі було темно. Іван підганяє щораз частіше і я відчуваю, що він хвилюється. Я йду пригноблений, картинами. Всюди лежали убиті вояки. По мундирах пізнаю, що більшість з них — це стрільці з нашої Дивізії. Деякі голови порозтріскували, як від куль дум-дум. Видно, що їх розстрілювали з близька, бо цілий ряд стрільців лежить з однаково порозриваними головами. Вид жахливий. Де-не-де побитих стягнуто вже на купи.

Чи варто жити серед такого нещастя? — мимоволі прийшло мені до голови питання. З задуми вирвав мене їздець, який доганяв нас клусом на коні. Він виглядав на черкеса або грузина, стрункий, з чорним вусиком, у чорній шапці-кубанці. Коли нас минав, у його руці свиснув нагай. Я відрухово вспів відхилитись настільки, що не дістав нагасем по лиці, тільки по правім рамені. З болю я аж присів. Іван наробив крику і погрозив “геройському” кавалеристові, який скоро зник за закрутом дороги. На щастя під легкою військовою блузою я мав грубий, вовняний светер, який злагіднив удар. По кількох годинах ходу, дорога вийшла з лісу і перед нами розкинулась велика поляна, на якій де-не-де росли кущі дерев. По правій стороні, у недалекій віддалі від нас, стояли руїни якоїсь раніше

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім.О.Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання**

У ВІННІПЕГУ, МАНІТОБА

Філія УНО і Братні Організації — це один із найчисленніших осередків організаційної системи УНО і БО на Заході Канади. Завдяки співпраці у всіх ділянках організаційного життя розвивається вона дуже гарно.

Філія УНО веде Рідну Школу для української дітвори й молоді.

Філія УНО працює над вивченням народнього танцювального мистецтва. В ній існує школа українських народніх танків, яка має біля 350 учнів. Ведуть її інструктори.

У Філії є Танцювальний Ансамбль "УНО", який вже виступає на запрошення других організацій.

При Філії УНО існує хор ім. О. Кошиця під керівництвом диригента В. Климкова.

При Філії УНО є танцювальний ансамбль "Русалка".

Філія УНО має гарну Оселю "Русалка" над озером Вінніпег, яка під час літніх місяців заповнена нашим членством та гостями.

Філія УНО і БО ведуть загальну культурно-освітню працю.

Філія УНО і БО беруть активну участь у праці Відділу КУК.

Філія УНО має гарний власний дім, де відбувається вся та діяльність.

Адреса філії

**Ukrainian National Federation
935 Main Street
Winnipeg, Manitoba
R2W 392**

**Заля УНО
Тел: (204)-943-7164**

**УНО-КЛУБ
Тел: (204)-943-5387**

спаленої хати, з якої залишилися самі стіни з цегли, а отвори по вікнах були позабивані дошками. З-поміж стін підносилося вузька смуга білого диму. По виході з лісу стало ясніше. Сонце ховалось вже за небосхилом, заповідаючи на другий день погоду.

— Який це день буде для мене? — подумав я.

Іван казав іти у напрямі руїн.

За спаленою хатою паслося кільканадцять коней, а через отвір у дверях ми побачили посередині хати огонь, довкруги якого сиділо трьох солдатів. Найстарший рангою був лейтенант, чоловік у середнім віці, середнього росту і з лагідним, інтелігентним виглядом. По нашій приході, Іван запитався його чи дозволить він переночувати тут “воєнноплєнного”. Лейтенант запросив нас сідати коло вогню. Я зосередив головну увагу на того лейтенанта, здаючи собі справу, що моя доля, в найближчих годинах, буде залежати саме від нього. Хоча всі розмовляли по російськи, а я ще по акценті не навчився відрізнити українців, але цього лейтенанта оцінював я по обличчі, що він українець. Солдати виглядали мені на росіян, але всі відносилися до мене доброзичливо. Вони багато розпитували мене, не про воєнні справи, але тільки про мої особисті. В короткому часі я почувався між ними безпечно. Тим часом на вогні почала кипіти пшоняна каша у великому котьолку. За паливо служив динаміт, вилупаний з деревляних мін, який горів живим огнем.

В одному моменті десь високо на небі дався чути гуркіт літака. Всі солдати піднялись і розпростерли над вогнем палатку, тримаючи її в руках. Літак перелетів і солдати розділили кашу по їдунках. Я, очевидно, їдунки не мав, і щойно, коли конвоєнт Іван зїв свою кашу, він наложив мені не малу порцію до своєї їдунки і запитав:

— Ложку масш?

— Не маю — відповів я. Як я вже згадував, солдати, які мене спіймали очистили мої кишені з усього. Не погордили, навіть, ложкою та хусточкою до носа.

Іван витягнув з кишені дві ложки. Одна була європейської форми, але цілком заржавіла, друга колгоспної форми (округла) з дуралюмінію, велика, солідна. Іван довго тримав одну ложку в одній руці, другу в другій, приглядався їм і питався голосно сам себе: “Которую тебе дати? Которую тебе дати?”... Вкінці сказав здецидовано: “На тебе ету” і дав мені дуралюмінію.

Совети закурили, а один з них пішов до коней. Я рішив висушити собі черевики і скарпетки. Взуття поставив біля вогню, а стягнути грубі, вовняні скарпетки було не легко. Показалося, що через те, що я вже кільканадцять днів не роззувався, а ноги мав усе мокрі, скарпетки так вїлися в розмочені і розм'яклені ноги, що творили немов одну масу. Стягаючи скарпетки я відривав куски тіла. По тій болючій операції я повісив скарпетки також біля огню, а сам поволікся кілька метрів до поблизької калабані, в яку з почуттям полеглий всадив зболілі ноги. Коли я

повернув солдати поклали під одну зі стін кілька оберемків сіна і казали мені там лягти. Лейтенант приніс шинелю (совєтський військовий плащ) і прикрив мене. Я старався не заснути, думаючи, що може вночі вдасться мені втекти. Я також завважив, що офіцер казав усім покластися спати, тільки один солдат мав стояти в дверях і пильнувати нас та коней, які паслись назовні. “Добре є, — подумав я, коли солдат піде завертати коней, я перескочу через стіну у противному напрямі і втечу”. Зараз по тій думці я не то, що заснув, але просто стратив притомність. Всі вже давно були на ногах, а Іван ледве мене добудився. Коли я опритомнів, то був сильно розчарований і не міг собі дарувати того, що стратив таку добру нагоду на втечу.

Я пробував встати, але не міг стати босими, зболілими стопами на землю. Так на колінах я доліз до висохлих при огні скарпеток і черевиків і взувся. Тепер я піднісся, але стопи сильно боліли. Я взяв шинелю з леговища і віддав лейтенантові. “Задєржи себе”. — сказав лейтенант. Цего я не сподівався. Подякував йому і був дуже вдячний йому за те. Ранок був холодний. Натягнув я цю совєтську шинелю на свій строкатий мундир і на приказ Івана пішли ми у дальшу дорогу, шукати штабу дивізії, про локалізацію якого розпитав ще лейтенанта.

Ми вже йшли довший час і сонце піднялося вище, але мимо сонячної погоди, все ще було холодно. Я був голодний. Коли ми переходили по під дику вишню, що росла при дорозі, я запропонував, що вилізу на неї і нарву трохи вишень. Іван згодився, сів під вишнею закурив махорки в газеті, а я сидів на дереві і лакомо їв овочі та раз-по-раз кидав дещо вниз для Івана. Ця обставина ще раз підтвердила мою постанову, що я мушу втікати. Небаром ми вирушили далі, але до жодних хат ми вже більше не заходили і крім тих ранених, нікого більше живого в селі не бачили. Іван наказав мені йти пільною дорогою, що йшла під гору, просто на захід, майже в протилежному напрямі, як ми прийшли. По обох боках розтягалось сильно стоптане збіжжя. Доходило полудне і потеплішало, зокрема тому, що цілий час ішли ми на відкритім сонці і було нам за тепло в шинелях. Іван зарядив відпочинок. Ми присіли при дорозі, з обох боків тепер була стерня, а за стернею було видно поле, густо вкрите вбитими. Іван витягнув зі свого воєнного мішка “котьолок”, з вчорашною пшоняною кашою. Наївся і решту дав мені. Потому удер кусок газетки, витягнув мішочок з махоркою, якої насипав на газетку, після чого передав мішочок і газетку мені, запрошуючи до курення. Я, хоч не курих, але наслідував Івана. Пам’ятаю, як дрожали мені руки, коли скручував, слинив і склеював газетку, при чому половина махорки висипалася. Іван, закуривши, перейшов на другий бік доріжки, розложив шинелю на землі, клякнув коло неї обернений лицем до мене. Автомат поклав за собою і зачав скачувати шинелю.

Я зголосив готовість допомогти йому в тому і клякнув біля Івана. В одному моменті я скорим рухом ухопив Іванів автомат правою рукою і хотів зірватися на ноги. Однак Іван уже сидів окраком на моїх плечах і

душив за шию, втискаючи моє лице в землю, я все ще тримав сильно автомат у витягненій до переду долоні. Іван багато разів кричав: “Брось автомат! Брось автомат! ...” В кінці я втратив притомність й автомат сам випав мені з долоні. Через довший час до мене не доходило те, що Іван там кричав — “сволоч, паразіт!” і ще чогось там багато, багато.

Пізніше я довідався від Івана, що навіть з автоматом далеко я не втік би, бо в нього були повні кишні гранатів, якими він був би мені зробив “піздець” і т.д.

— “Ставай і давай бігом!” — приказав Іван. Я піднісся і кажу: “Стріляй, Іване, бо мене і так там, де ти провадиш, уб’ють!”

Іван заспокоював мене, що не вб’ють, стверджуючи однак, що хоч не буде солодко, але все ж таки буду жити.

— Давай сейчас бігом! — закричав Іван.

Я підбіг кілька кроків, але покалічені стопи все сильнішим болям давали про себе знати і я знову перейшов на нормальний крок. Ще кілька разів на команду Івана я мусів удавати, що підбігаю. Нарешті ми прийшли під якусь хату, де крутилися советські офіцери і солдати.

Іван запровадив мене до хати і віддав офіцерам разом з “бумажкою”. Та заки відійшов, він, навіть, не глянувши на мене, сказав: “Он добровольно здался в плен”.

Переписав і літературно оформив В. В-га

Філія Українського Національного Об’єднання

у Вернон, Бритійська Колломбія

пересилає своє щире вітання “Новому Шляхові”,
Крайовій Екзекутиві Українського Національного
Об’єднання

і Братнім Організаціям та всьому членству в Канаді

Тел.: 1—604-545-6475

3502 27th Ave.
VERNON, B.C. V1T 1S4

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрільцької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб**

**5213 Hutchison Street
Montreal, Quebec
H2V 4B4**

Пересилають щирі побажання найкращих організаційних успіхів Президії та Крайовій Екзекутиві УНО.

Філія УНО в Монреалі, у провінції Квебек заснована 1933 року. Разом з Братніми Організаціями проводить у взірцевій співпраці прикладну українську національну і культурно-освітню працю. В 1980 році відзначила дуже успішно Золотий Ювілей "Нового Шляху". Втішається прихильністю і пошаною української громади в Монреалі. Через своїх делегатів і хор Філія активно співпрацює з місцевим Відділом КУК.

Знаменитий чоловічий хор "Україна" при Філії, якого диригентом є п. Іван Козачок, виступає майже на всіх національних святах та громадських імпрезах міста Монреалу. Хор також ширить славу української пісні серед співгромадян.

Філія має великий дім, в якому приміщуються Братні Організації, Українська Національна Кредитова Спілка, вправляє хор та танцювальні групи молоді.

“У ЛІСАХ БОЙКІВЩИНИ”

Мої спростовання та деякі зауваження до писань про дії Української Повстанської Армії — УПА.

Кожний, хто збирається писати історію-спогади, яка має відношення до громадсько-політичного, військово-визвольного, чи іншого українського життя, повинен писати об'єктивно, так як події відбувались, без жадних зайвих додатків, фантазій, односторонності і т.п. Інакше такі спогади не мають вартости і не приносять слави ні авторові, ні даному народові. А що найважливіше, це те, що безсторонній історик — не українець, такі спогади не візьме до уваги і з характеризуватиме нас, як народ не здібний про себе щось достовірного написати.

В багатьох випадках буває таке, що самі автори не пишуть своїх спогадів, а дають свої розповіді писати іншим без жадної контролю, а ті дозволяють собі писати такі речі, що про них автор не знав, бо й не міг знати, не маючи до тої чи іншої справи жадного відношення, чи не будучи компетентним з уваги на кваліфікації.

Досі появилос'я кілька книжок про дії УПА, але жадна з них не описує поодиноких частин, чи спільних дій, так як вони відбувалися. В них повно хвальби, переборщень, та неможливостей, а з військово-партизанського огляду, дуже низького рівня. Виходить, що вони не переходили коректи військового фахівця, вищого рангою старшини, та що їх писали не військовики-фронтовики, а звичайні собі люди, які не визнаються на військово-воєнному ділі, чи на партизанській боротьбі.

Для прикладу наведу факти із книжки, яку я недавно прочитав під заголовком “У лісах Лемківщини”, авторства Івана Дмитрика, Видавництво “Сучасність”.

Автор книжки “У лісах Лемківщини”, — пише Юрій Лопатинський у передмові, — стрілець Іван Дмитрик, вояк Української Повстанської Армії, з куреня командира Рена, який діяв на Лемківщині в 1944-1947 роках. Свої спогади автор записав зараз після прибуття на Захід у 1947-1949 роках, коли ще всі події були міцно закріплені в пам'яті. Він писав їх широ, безпретенсійно, так як бачив і переживав. Правда, він спостерігав їх очима молодого людини із позиції рядового стрільця” (стор. 5).

В іншому ж місці сам автор пише, що він ніколи не був вояком і тому не мав ніколи в руках зброї і не вмів стріляти, та не визнається на військовій ділі, і таким він був довгий час, бо вони добирались лісами до частин УПА, де мали перейти відповідний вишкіл і т.п. Кожний, хто був в регулярній армії, знає дуже добре, що собою представляє звичайний рекрут. Гонять ним день за днем через три місяці світа Божого не бачить і так до кінця його служби ним гонять. і навіть як і зроблять його фрайтром, залежить чим він відзначився, то все одно він є звичайним рядовим і ніколи він не знає що діється в його частині-рої чи сотні, бо то є справи офіцерів, і справи тайні, які ніколи не доходять до звичайного рядовика, а тим більше рекрута. Як бачимо то Лопатинський підтасовує авторові-рекрутові — молодому хлопцеві, як сам стверджує, такі високі кваліфікації як, оцінка боїв УПА із стократно чисельнішим ворогом під селом Струбовиська. Стрільці не попали в паніку й видержали кількогодинний бій та завдали ворогові багато втрат, і далі, 1945-1946 це роки завзятих боїв з військами НКВД, а згодом з різними частинами польських збройних сил. Для відділів УПА поляки не були поважним противником. УПА в короткому часі зліквідувала майже всю польську адміністрацію та поліційні станиці. І далі Лопатинський, не автор книжки, наводить книжку польських авторів “Дорога нікуди”, де пишеться, що у боях проти УПА брало участь 120 тисяч польського війська. На жаль Лопатинський не подає, скільки було війська УПА. Але дещо нижче вияснюється справа, бо Лопатинський пише, що:

у той час відділи УПА зручно маневрували між ворожим військом, перебували в постійних рейдах, — переходили на чисто польські терени, верталися на лемківські землі, або через кордон на Словаччину. А щоб легше було виминати наступи ворога, сотня часто розділялася на чоти, які вдержували одні з одними зв'язок”.

Отже для нас є ясным, що поляки зробили генеральний наступ, щоб розбити цілковито партизанські малочисельні і слабо озброєні відділи УПА. З опису Лопатинського виходить, що відділи УПА мусіли маневрувати-втікати з місця на місце перед величезною польською силою навіть і на польські землі і звідам, очевидно, назад бо і там били поляки, то знову втікали на словацький бік.

На 39-тій сторінці тої ж книжки ніби вже автор описує події.

“Це було мабуть 21 серпня 1944 р., коли ми стали на полонині Букове Бердо й відразу взялися будувати колиби. Тут почалося для нас нове життя — дуже відмінне від того, яке ми провадили по селах. День починався о п'ятій годині ранку — руханкою, миттям, молитвою. Після сніданку (чорна кавка і сухарі) до дванадцятої години відбувалися військові вправи. Біденький обід (тепла юшка) їли ми між дванадцятою і першою годиною і знову вправи та лекції. О сьомій годині вечора-марненька вечеря, потім молитва й дозвілля. Дуже погано було з миттям. Єдине джерело на полонині було маленьке і воду треба було шадити, щоб не забракло для кухні. Цілими днями ми ходили

голодні, бо харчі були скупі, а апетити на цій полонині мали ми вовчі. Тут я почав підупадати на силах. Так само було й з іншими”.

Автор, на жаль, не описує, хто і як переводив вишколи, і спосіб різnorodних вишколів, не подає інструкторів підстаршин і старшин, та відповідального за цілість коменданта вишкільного, і якою зброєю управляли. Далі автор описує, що села Ступосяни і Дверник стали головними осередками нашого постачання. До цих сіл звозили харчі з різних сторін, а звідти селяни доставляли їх нам до означеного місця в лісі.

Мешканці Ступосян і околиць, та ті які там тимчасово перебували, знають дуже добре, скільки могли ті бідні люди дати тих харчів, яких не вистарчало для них. Гористі терени і зарослі лісами не давали майже жадних плодів для відживлення.

І далі автор описує, що табір збільшувався свіжими групами юнаків, і після двох тижнів створено з новоприбулих ще один курень, але не каже звідки і в який спосіб прибували нові юнаки, та хто їх організував.

Далі автор пише, що їхня сотня не переходила вже рекрутського вишколу, але здебільша тримала стійки, ходила на стежі, доставляла харчі. Часто припроваджувала до табору новобранців і контролювала шляхи, заповнені утікачами. З-поміж останніх одного разу доставили до табору кількох медиків, між ними пізніше відомих лікарів УПА — Гуцула і Горислава.

Лікарів у таборі було обмаль. Серед них було трьох жидів, у тому одна жінка, а серед медсестер також були дві жидівки.

І далі автор стверджує, що більшовицькі партизани зникли з околиць Букового Берда, і про них взагалі не було чути. Німці глибоко в гірські ліси не заходили, тільки часом з'являлися мадяри, але відділи УПА їх проганяли. А в іншому ж місці він пише, що мадяри доставляли УПА зброю та інші речі в заміну, за те, що УПА перепускала мадярські частини, які відступали з німецько-мадярсько-більшовицького фронту.

“У вересні 1944 р., — пише автор, — розвідка донесла, що поблизу нашого табору на горі Білкі (1014 м) квартирує якийсь відділ УПА. Стрільці з цього відділу збирали харчі по селах і казали селянам, що вони з нашого табору. Одного разу трапилося так, що наша стежа зустріла їхню і, не одержавши від них клички, відкрила вогонь. Перестрілку припинили селяни, кажучи, що стріляємо до своїх. У розмові з вояками виявилось, що вони належать до “мельниківської УПА” і понад місяць квартирували під нашим боком.

Ми забрали їх і передали курінному Ренові, який, як звичайно, почувався за вухом і процідив крізь зуби: — Що то, пане брате, уже дві УПА твориться у нас на полонині? Є тільки одна Україна і їй потрібна тільки одна армія!

Він наказав польовій жандармерії і двом чотам піти на місце табору ваня цієї “другої УПА” і перевірити справу. Один стрілець з їхньої стежі повів наших до табору. Застава їхнього табору не знала, що робити, тим більше, що пізнала між нашими знайомих із своїх сіл. Вона дала знати до табору про несподівані відвідини. Їхні старшини не відразу впустили нас до

табору. Не усі їхні стрільці навіть були свідомі того, що вони це якась інша група Української Повстанської Армії.

Намовляти до об'єднання довго не треба було, бо усі його хотіли. Вояки забрали свої речі і пішли до нашого табору. В таборі їх перевірено і, додали трохи наших стрільців, створено з них нову сотню, що її очолив один із їхніх командирів. Згодом другий їх старшина перебрав сотню тяжких кулементів, мінометів та гарматок” (стор.41).

Тому, що цілу історію автор перекручує і пише грубу неправду, та свідомо затаює існування отої другої, як він каже, мельниківської УПА, і ще у лапках, тому я хочу вияснити ту справу, і написати так як ті події відбувались.

Партизанські загони в цілій Турчанщині були організовані ще в 1942 році під командою військової референтури ОУН, під проводом полк. Андрія Мельника, очоленої ген. миколою Капустянським. Військовими референтами були, пор. Малий, пор. Іван Чубчик-Кидюлич, пор. Володимир Кобзар та інші. На Турчанщину військовим референтом був пор. Берізка, мешканець села Михновець, який тепер живе в Нью-Йорку. Автор цього спростовання в той час був назначений Центральним Керівництвом ОУН, яке очолював д-р О. Ольжич, заступник полк. А. Мельника, і організаційним референтом був Т. Бак-Бойчук, який живе тепер у Філядельфії, військовим інструктором на військові вишколи в Турчанщині. Докладно про ті події я описую у своїх спогадах “Вогонь родиться з іскри”, які вийшли в 1967 році. І згодом мене назначено комендантом партизанського загону УПА ім. Гетьмана Павла Полуботка, а мій титул військовий був поручник або комендант Карпо. Я перебрав під свою команду ту частину в селі Михнівці в присутності пор. Чубчика та пор. Берізки. В той час у Михнівцях та інших селах перебувала маса війська німецького і мадярського, а по другій стороні Магури перебувало більшовицьке військо і зводили час-від-часу між собою бої. Я замешкав у солтиса Смолія, рідного брата редактора Смолія, який недавно помер в ЗСА, із Гуцулом-Марком-Михайлом Панасюком, який недавно помер в Чикаго, а Юнак-Безіменний, Невідомий — Микола Плавюк, теперішній Голова ПУН та крайовий провідник ОУН Зенко Зелений (псевдо) та інші, замешкали в Лесейків. (Один з трьох братів д-р Іван Лесейко живе в Чикаго, ЗСА).

Після наради військового штабу, в якій я брав участь, я наказав сотні на чолі із булавним Степаном Лехновським, який тепер живе в Нью-Йорку, переїхати зі всім майном до Ступосян і замешкати в лісничівці, яку я їм на малі підкреслив, і ждати мого приїзду. В той час у тих околицях не було української партизанки крім партизанки Ковпака, яка стаціонувала в лісах близько Чехо-Словацької границі.

По якомусь часі я, пор. Чубчик, д-р Петро, підполковник Лис та інші переїхали до тої ж лісничівки, і звітдам по короткій нараді переїхали всі на довший постій під гору Білку, під стратегічним оглядом не дуже то добрим, але практичним, бо була тут вода — мала річка. І там почалось

наше партизанське життя, різні вишколи і т.д. Пор. Чубчик, підпор. Лис, і д-р Петро заквартирувались в селі Волосате. До них пізніше прилучився пор. Шелест-Кость Гіммельрайх, який живе тепер в Австралії. Пор. Чубчик кілька літ учителював у с. Волосатім по окупації Карпатської України мадярами. Одного дня село Волосате улаштувало нам величезне прийняття. Був гарний обід, колишні учні Чубчика, навіть і мадярського коняку принесли з Мадярщини, фактично із другого боку височезних гір, з Карпатської України.

По якомусь часі я назначив підпор. Лиса комендантом відповідного вишколу і наказав йому переїхати до частини в ліс, так само я наказав переїхати в ліс д-рові Петрові, бо там потребували лікаря. Мама пор. Шелеста теж була лікарем і погодилась працювати у нас, а батько Шелеста — ветеринарний лікар теж дав згоду бути нам до диспозиції. Пор. Чубчик залишився на якийсь час в с. Волосатім і ми домовилися, що зчаста будемо стрічатись таки в селі, або він буде приїжджати до мене в ліс. В селі Волосате примістились теж З. Зелений, Гуцул-Марко-Панасюк та кілька дівчат розвідниць і санітарок, Оля Моцна, Сяха, Оленка та пізніше прибула до нас як кур'єрка Надя (псевдо). Був теж у нас спеціаліст розвідки товариш Шелеста Юра, який викладав спеціально вибраним воякам із середньою та вищою освітою.

Одного дня наші стійкові, які виконували спеціальні завдання на горах, дали знати, що несподівано стрінули кількох партизан з бандерівської партизанки, які розказували їм про недавній їхній приїзд на полонини біля с. Ступосяни і що їхнім командиром є Рен. Так само наші харчові відділи, які ходили по селах організувати для нас харчі, зголосили, що також стрічались з відділами із частин Рена. Я наказав негайно цілій моїй частині, щоб не входили в жадні дискусії, коли будуть стрічатись з тими партизанами. І все було впорядку, не було жадних непорозумінь між нашими і Рена партизанами.

Одного дня відвідав мене пор. Чубчик, заявляючи, що хоче відвідати партизанський відділ Рена, сказавши, що він має до нього кличку, яку йому дав Микола Лебедь при несподіваній зустрічі в Турці. Тоді то ж Лебедь йому сказав, що ця кличка стане вам колись у пригоді. Чубчик просив мене, щоб я йому дав інтелегентного вояка до тих відвідин. Я відраджував Чубчика від тих відвідин, нагадавши йому Волинські афери з бандерівцями, які кінчались тільки трагедіями. Але Чубчик не давався переконати і я вкінці назначив — Графа (псевдо), учителя по професії, щоб асистував Чубчикові. Я побажав їм усього найкращого і вони попрямували до табору Рена. Присутним був штабовий секретар Юнак-Безіменний — Микола Плавюк, теперішній Голова ПУН. На всякий випадок я сказав Юнакові, щоб він запротоколував ту подію. Цілий день гостював Чубчик із Графом у Рена. Чубчик повернувся аж пізнього вечора і я з місця зарядив нараду. Чубчик зreferував нам докладно перебіг відвідин і заявив, що Рен запропонував нам перейти до його частини. При тому він запевняв, що всі наші старшини займуть

старшинські, підстаршини-підстаршинські посади, а вояки будуть включені в сотні і т.п. Чубчик був дуже захоплений тими пропозиціями Рена. “Степане, — говорив він, — я ж знаю того Рена, то є капраль з української поліції з Перемишля, називається Мізерний. Він не є жадним військовиком і не має у своєму відділі офіцерів. Як ми перейдемо до них, то переберемо цілий відділ у свої руки”. Наївний Іване, — відповів я Чубчикові, тебе ще не переконали Волинські договорення з бандерівцями, які кінчалися розстрілами наших людей?”

Всі присутні були тої самої думки що я, тільки один Чубчик не резигнував із своїх переконань. Я ще сказав, що я, як командир нашого загону, відповідаю перед моїми зверхниками за той відділ і за кожного вояка того відділу, і ніколи не піду на підступні пропозиції бандерівців на чолі з якимось Реном, яких ніхто не знає, і я не знаю. І на тому ми розійшлися.

Я негайно скликав нараду свого штабу і попросив до участі Крайового провідника Зенка Зеленого та Гуцула-Марка-Панасюка. Всі одногосно ствердили правильність моєї відповіді на пропозиції Чубчика-Рена. Одночасно ухвалено, щоб ми, Зелений і я, написали до Рена такого листа, такого змісту.

“Вельмишановний Курінний Рен, по повороті від Вас Поручник Чубчик зреферував нам Ваші пропозиції. Ми то уважно вислухали, але на жаль ми не маємо права без наших безпосередніх зверхників переходити до Вас. З пошаною, до Вас З. Зелений”.

Кур'єр негайно відніс того листа Ренові, який дав нам таку відповідь:

“Якщо ви до трьох днів не перейдете до нас, то ми наступаємо проти вас збройно і заберемо вас силою”.

То вже не був лист, але не обдуманий ультимат Рена і його оточення, який міг скінчитися пролиттям братньої крові. Ми з Зеленим написали дуже лагідного листа до Рена, заявляючи, що це не час на братню збройну боротьбу тоді, коли ми маємо довкола себе різних озброєних ворогів: німців, більшовиків — фронтову лінію, мадярів і ковпаківців. Ми можемо розв'язати справи по-братерськи, без найменших конфліктів чи збройних ударів. Що скаже наш нарід, ось ці наші брати селяни, бойки-лемки?” і т.п. Ми знову післали того листа кур'єром до Рена. Але він вернувся без відповіді. Отже можна було сподіватися різного. Тому я скликав знову нараду. Я умовися із Гуцулом-Марком поїхати на призначене місце на ту нараду, а він мав ждати на мене кінець села Волосате під лісом. Перед вечером я вийшов із села Волосате на поляну і прямував до лісу. Коли ж я оглянувся, то побачив, що за мною біжуть якісь озброєні вояки і кричать по-німецьки: “галът” (стій) і спрямували на мене кріси. Я міг дуже легко скочити в ліс, але, здогадуючись, що то є партизани Рена, та що мені не повинно нічого злого статися, я став. Вони зблизились до мене, і знову закричали “генде гох” руки вгору, і скерували на мене дула. Я очевидно підніс руки до гори. Їх було п'ять. Вони обшукали мене, забрали від мене

пістоллю і резервові набої, та портфель з персональними моїми документами, знімками, тощо і сказали вже по українськи: “ви є арештовані, прошу наперед”. Командувала якась дуже несимпатична руда людина, яку його підвладні кликали “друзе коменданте”. І так у “параді” вели мене селом Волосате аж під гору, на якій таборував Рен із своєю частиною.

На дворі вже було досить пізно і дуже темно.

Той же комендант сказав до своїх вояків, щоб мене пильнували, а сам подряпався на гору, мабуть, щоб повідомити Рена, що привели “пташка”. По якомусь часі він вернувся і ми всі видряпались на досить високу гору, на якій комендант наказав зав'язати мені очі. Досить тяжко було мені йти поміж деревами і я кілька разів падав та вдарявся об дерево аж нарешті мене взяли за руки і так ми дійшли до якогось пункту. Там розв'язали мені очі і запровадили до величезного шатра.

Я увійшов до середини і сказав “добрий вечір”.

У відповідь на те я почув різними голосами найбрудніші слова. Показалось, що в тім шатрі був цілий штаб на чолі з курінним Реном, що дійсно виглядав, як це мені говорив поручник Чубчик, на капраля поліції. Я також завважив, що там не було ані одного офіцера. По їхній поведінці я зразу ж зрозумів, з ким маю до діла. Один з них криком запитав мене, чи ще багато є вас тих мельниківців.

— Де Йойко, а де Сушко. Я собі пригадую зі Львова, що ти співпрацював з Йойком.

— А де Марушак, засраний поручнику, загуділо хором в шатрі.

— Сідай до дїтька, не стій, як дурень перед нами. Чому нічого не говориш? — закричав курінний Рен.

— А тому нічого не говорю, бо ви до мене теж нічого не говорите, тільки лаєте різними, непристойними словами, а не сідаю тому, бо не має на що сісти.

І знову залунали крики: сідай у рів, ти такий пан, що не можеш у рові сидіти?

Вкінці Рен, що так ординарно кричав до мене вигукнув:

— І що ми, до дїтька, маємо з тобою говорити? А всі гуртом загуділи “повісити його галузі”.

І коли мали вони досить глумування наді мною, Рен закликав на двір високого з тоненьким вусиком чоловіка. Я мав вражіння, що то був шеф СБ і ще одного типа в цивільному одязі, який до мене дуже скавав і пискував та робив по кишнях ревізію, кажучи: “я хочу бачити, що ти там маєш по своїх кишнях, чи ти щось не накрав”.*

* Я у своїх спогадах назвав того типа катом, він виглядав на такого, що лише мордує людей. А той, що питався, чи багато ще є вас мельниківців то, як я пізніше довідався, був той доктор Гуцул із чверть симестром медицини, який був у Львові ніби в ОУНм, а фактично був бандерівцем і співпрацював з бандерівською СБ, так само, як його колега Мартинець, який привів атентатчика, щоб застрілити мгра

**Філія
Українського Національного
Об'єднання**

Відділ Української Стрілецької Громади

**Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб**

**Відділ Молоді Українського Національного
Об'єднання**

В САСКАТУНІ, САСК.

творюють одноцілу дружню організаційну систему, в якій кипить жвава праця у всіх ділянках організаційного життя. Філія УНО і Братні Організації зі своїм членством є основною силою праці місцевого Відділу КУК, на користь цілої української спільноти в Саскатуні.

Філія УНО і БО ведуть свою працю в домі Філії УНО, що приміщується при:

228 Ave. G. South,
Saskatoon, Sask.
S7M 1V1

Тел: (306)-244-8027

Рен і товариші повернулися з наради і Рен сказав до мене, що я є вільний, і, як хочу, то можу переночувати в них, щоб не блудити по лісах. Я сказав, що я піду геть, тоді він наказав тому самому рябому комендантові, щоб мене відпровадив до границі їхнього постюю та щоб зі мною не сталось нічого злого. Я знав дуже добре всі дороги в тих лісах у цілій околиці і за не цілих дві години я був у своїй частині. То була вже друга година над ранком.

На 8-му годину ранку я скликав нараду старшин і підстаршин, на якій я зреферував конфлікт із бандерівською партизанкою на чолі із Реном. Я прочитав мої пропозиції, фактично мій наказ, який негайно треба було виконати. Я поділив мою частину на три відділи, два бойові, а одну, що складається з різних господарських, санітарних та інших одиниць, і назначив командирів тих частин, та місцевості, де вони мають переїхати і заквартирувати. То все мало відбутися в якнайкращому порядку наступної ночі. Я з останньою частиною відійду між другою і третьою годинорю ранку, тимчасово заквартирую в Устриках Вижніх. Мій заступник пор. Шелест-Кость Гіммельрайх попросив у мене звільнення, оправдуючи своє рішення тим, що між нами й бандерівцями може прийти до збройного конфлікту, а він не захотів би в тому брати участі. Я негайно його звільнив. Я з розмислом назначив кілька моїх спритних партизан, щоб вони вже рано розпустили по селах вістку, навіть і бандерівським станичним чи партизанам, що наш комендант Карпо розпустив — усіх партизан, сказавши їм нехай ідуть, куди хочуть. Це я зробив із метою впровадити в блуд ковпаківців і бандерівців.

На нещастя я наказав, щоб все що лишалося в лісі, де ми таборували, тобто всякі меблі, матраци і т.п. спалити. Не минуло й пів години від нашого вимаршу, як більшовицькі літаки, мабуть, побачивши в лісі вогонь, завернули в ту сторону й побачили нас, якраз на полонині. Ми негайно злізли з коней і з возів і залягли на землю. В ту ж мить посипали по нас стріли бортової зброї, але на щастя ніхто ані з нас, ані з коней не зазнали шкоди. Літаки покружляли над нами кілька разів, мабуть не могли розпізнати хто ми є, бо сільські хлопці пасли там корови й коні, полетіли в сторону Мадярщини.

Наша частина заквартирувала в тому ж селі, а я у пор. Шелеста, який з родиною, дружиною і двома симпатичними дітьми, хлопчиком Юрою та дівчинкою, імені якої не пригадую, замешкав у якійсь зруйнованій хаті.

Десь перед вечером, ми сиділи на дворі під деревом, як до нас приїхали

Мирослава Йойка. Мгр Йойко дістав дві кулі, але з того вилічився, як той Мартинець, цей "доктор" Гуцул, та ще третій провокатор, зникли із своїх квартир та з університетів медицини і політехніки. Тепер той Гуцул живе в Чикаго і є справжнім лікарем, скінчивши медицину в Мюнхені (Німеччина). Він може бути свідком тих подій, якби хотів бути чесною людиною. Другим свідком міг би бути сотенний з куреня Рена — Степан Голяш, який теж живе в Чикаго.

на конях семеро людей, а між ними я пізнав одну дівчину, яка була в нас у санітарному відділі і кілька тижнів тому звільнилась, кажучи, що вона хвора. Тепер я зорієнтувався, що вона перейшла до бандерівців і веде їх до нас. Вони всі заїхали на подвір'я. Кількох з них злізло з коней, приступили до нас і почали робити мені закиди, що мовляв я дуже зле зробив, що розпустив своїх вояків у такий гарячий воєнний час і т.п. У відповідь на це, я їм сказав, що я не знаю хто вони є і не маю, що з ними говорити. З тим вони відїхали. Пізніше мені донесено, що один з моїх партизанів, Михайло, дезертир з німецької армії, якого мені привів Гуцул – Марко ще із Самбора, часто стрічається із бандерівськими партизанами, та станичними, і очевидно доносить їм про нас. Про це мені говорили мої партизани ще в лісі, і навіть комендант моєї жандармерії Когут (псевдо) мав з тим Михайлом суперечку відносно його донощитва і тому зарядив слідство, на якому показалось, що він деморалізує деяких наших партизан. Я наказав його розброїти і нагнати з нашої частини. Тоді він сів під дуба і плакав. Довкола нього зібралось кілька сентиментальних партизанів, які прийшли до мене з проханням, щоб я подарував Михайлові ту кару, — я так і зробив, собі на шкоду.

Між тим мені зголошено від командира 1-ої частини Павленка (псевдо), що їхня жандармерія задержала ковпаківського шпигуна й питалися, що з ним зробити. Я і Гуцул-Марко поїхали перевірити ту справу. Я все наказував, щоб без мого відома не переводили самосудів. Була тоді година 12-та вночі. Під лісом, де я особисто перевів допит того шпигуна, виявилось, що то є старша людина із сусіднього села, яка має родину, жінку і п'ятеро дітей. Він жив у страшній бідності, якимось чином опинився в частині Ковпака. Його не було дома кілька тижнів, бо як він це зізнав, ковпаківці взяли його до роботи і в них він оббирав бараболу, варив їм і т.п. Але й були також свідки, які твердили, що він ходив по селах та агітував за більшовиками. Я не знав, що з ним зробити, жаль мені було старого дядька із п'ятерма дітьми судити і сказав Павленкові замкнути його в льоху і поставити стійку, заки ми обдумаємо ту справу всебічно. Ми з Гуцулом пішли на нашу квартиру і лягли спати. Рано прибігає до мене Павленко і з розпукою зголосив, що в'язень утік. Я тоді сказав Павленкові, щоб був приготований на несподіваний наскок ковпаківців. Ми з Гуцулом відїхали.

Десь коло десятої години я сидів із пор. Шелестом коло його квартири, коли це чуємо страшну стрілянину, гук вибухів малих бомб та гудіння літаків. Це напевно ковпаківці напали на Павленка, сказав я. За кілька годин приїхав на коні від Павленка кур'єр Юнак-Микола Плавюк, який поінформував нас, що в них всі живі і здорові та що їм вдалося збити з коней двох поручників — одного більшовицького, а другого польського. На доказ того маємо їхні шапки. Трупів та ранених ковпаківці всіли забрати зі собою. Літаки скинули на село запальні бомби і згоріло кілька хат.

Пізніше донесли мені, що бандерівське СБ заарештувало Лиса і гмінного посылного Юру, колишнього підстаршину Карпатської Січі, який дуже добре ставився до нас і багато нам помагав у здобуванні харчів та інших речей. Я дуже боявся за Лиса, чи СБ не дослідило, що Лис є волиняк із волинського Легіону. Я просив пор. Чубчика, щоб він негайно пішов до Рена, та інтервенював в справі тих двох ні в чому невинних людей та щоб відновити наші переговори. Прямо запропонувати Ренові нашу з ним зустріч.

По якомусь часі Чубчик вернувся з Лисом, що мене дуже втішило, але нещасного Юру не вдалось врятувати. Бандерівське СБ розстріляло його і залишилася його дружина із двома маленькими дітьми. Чубчик договорився з Реном про зустріч, на яку пойдуть від нас делегати, він сам і Надя, а від Рена Кость і ще хтось. А всі четверо пойдуть до штабу УПА.

По якомусь часі вернулася Надя з вісткою, що Чубчик не міг домовитись з бандерівським штабом і поїхав до Відня на побачення з ген. М. Капустянським. Це була для нас пересторога, щоб бути ще більше обережними.

Я завважив, що за мною весь час слідкує СБ і ще тої самої ночі умовилися ми з Гуцулом покинути Волосате. Коли вже зовсім стемнілося, пішов я до однієї хати, де тримав свої речі. Я тільки дійшов до хати, коли зза плота вискочило кількох есбівців і закричали: “руки вгору!”. Я пробував подати їм умовлену з Реном кличку на час перемир'я між нами, та вони й слухати не хотіли. Вони завели мене до якоїсь хати, лишили сторожу і казали ждати. Вернулися, коли розвиднілося і тоді побачив я на вулиці цілу каравану. Привели арештованих Зеленого, Безіменного — Миколу, Плавюка, три дівчини з санітарного пункту — Моцну, Сяху й Оленку — два наші вози з Цилюхом і Фірманом (псевдо) кілька возів, навантажених різним нашим добром, Чубчиковаго коня, що ним увесь час опікувався Лис. Забрали мою валізку з приватними речами і гармонію на 120 басів. Під сильною охороною есбівців нас відправили званою мені вже дорогою до їхнього леговища. Люди повибігали з хат, дивилися на те чудовище і не знали, як собі це пояснити.

Підїхали ми під гору. Коли це звідти надбіг Рен, “доктор” — Гуцул, шеф їхньої СБ, і ще якась мала потвора, якого я назвав катом. Неначе осатанілі кинулися вони на нас з вереском, з криком, аж піна з рота їм скапувала, якби тут перед ними стояли не українці з іншого партизанського відділу, тільки самий Сталін зо своїм Політбюром.

Пов'язати їх і розстріляти! — зверещав Рен. Есбісти миттю кинулися в'язати нам руки й ноги.

— Заки почнете стріляти — обізвався я — чи не вважаєте потрібним принаймні якийсь слідство зробити?

— Мовчи, сукин сину, — зверещав Рен, — а то застрілю, як собаку.

Ведіть їх! — докинув, вимахуючи мені пістолем під носом.

Провели нас під те саме шатро, де я вже був попереднього разу. Тепер

я завважив на ньому напис: “Штаб”. Мене відлучили від решти і посадили під сторожею на якомусь пеньку. Цильоха й Фірмана повели в один бік, Зеленого з Безіменним-Миколою Плавюком у другий, дівчатам казали залишитися на місці. Їх по одній кликали до шатра на допит. За хвилину почув я плач і крик, ці нелюди били Оленку. Вона була дівчина Зеленого і через неї хотіли довідатися, хто він такий. Зелений увесь час конспірувався і тільки таємно відбував зустрічі зо мною, Гуцулом-Марком або Чубчиком. Тут він подав себе за втікача перед більшовиками, що разом зо своєю жінкою Оленкою, випадково стрінувся з партизанами в Волосатому. Оленка добре трималася, ні дочого не призналася і нічого з неї не вибили. Вкінці есбівські садисти повірили їй і відпустили з Зеленим, хоч не дозволили покидати табору.

А я увесь час сидів на пеньку, надо мною стояв есбіст і нічого ми до себе не говорили. Коли смеркло, я побачив, що готовляться до вечірнього наказу. Було це 31 серпня 1944. Наказ був сполучений з якоюсь промовою з нагоди річниці здобуття Києва від більшовиків 1919 року. Заспівали національний гімн, мій есбіст виструнчився, устав і я. Ніколи я не думав, що прийдеться мені слухати український гімн під українським “караулом”?

Потім я почув гамір, тупіт коней і гуркіт возів, що надїхали до штабу. Серед приїзджих я завважив кількох партизанів з групи Михайла. Від них відлучився на коні Михайло, підїхав ближче, мовчки і згїрдливо обкинув мене зором.

Мене завели на інше місце, де лежала купка сіна і я там мав спати. Було холоднувато і на моє домагання принесли мій ліжник та дощовик. Змінилася варта коло мене, прийшов якийсь хитренький русначок, що хотів тягнути мене за язик на розмову. Відрубав я йому, що краще мовчати, як показувати так свою хоробрість супроти братів-українців, замість бити більшовиків. Минуло кілька хвилин, бачу, привели Павленка з кількома нашими партизанами. Павленка пустили спати зо мною на тій купці сіна і він розказав мені, як тут узявся. Цього самого дня по обїді приїхав до нього на квартиру Михайло з двома есбістами і повідомив, що з невідомої йому причини бандерівці розстріляли Карпа, цебто мене. Перед смертю я мав би висказати побажання до Павленка, щоб він не йшов далі одинцем, але віддав своїх людей під бандерівську команду. Він і сам не знає, що найшло на нього, що він цьому повірив. Деякі хлопці не годилися йти з бандерівцями, як от Граф, Микола, Степан, Дивізійник, Франц та інші. Вони мусіли скласти зброю. Їм дозволено відійти в свояси.

Павленко страшенно був прибитий, що так без бою дав себе піддурити.

Вранці Павленка забрали. На всіх наших партизанів робили страшний натиск, щоб лишилися в бандерівській партизанці, бо іншої не буде, вони до того не допустять: або бандерівська, або ніяка. Як дуже це нагадувало 1917-1919 роки, коли також говорено, що або буде Україна соціалістична, або ніяка. Павленка зробили сотенним, яким він був і в нас.

Декого настановили ройовим, кількох приділили до гармат, де був інструктором Тарас, фельдфебель української Дивізії "Галичина", якого теж насилу взяли із села Волосате, де він мешкав разом з Чубчиком.

По кількох днях приділено мені маленьке шатро і дозволено ходити по таборі з заборонаю переступати лінію, де стояли стійки.

В ночі до мене дуже обережно приходив Павленко і приносив всякі відомості. Між іншим говорив, що мене хочуть застрілити, але ще вагаються і пропонував мені вчечу. Нераз так є, що наші хлопці є вартовими, і вони можуть не бути у відповідний час, на якомусь місці, де кінчається табір, і я міг би то використати. "Тікайте, друже Карпе, — говорив він, — доки час. Правду сказавши мені як командирові, соромно було самому рятувати себе, лишаючи товаришів у лабетах есбістів. Та ще й лякався я, що коли втечу, Рен буде шукати помсти на Зеленому, Безіменному-Плавюкові та над іншими. Ввесь час Безіменний-Плавюк і Моцна-Оля ходили від нас, як делегати до бандерівського партизанського "штабу" з домаганням, щоб нас відпустили, але безуспішно.

Нарешті почалось "слідство". Першому дали підписати протокол Зеленому, якого таки не розкусили й казали йому негайно опустити табір. Дівчат звільнили з табору, але не дозволили зовсім відійти, тільки приділили до санітарного відділу в Ступосянах. Тільки одній Моцній пощастило вирватись. Її заболіла рука, "лікар" Гуцул впорскнув їй щось, рука страшенно напухла і я прилюдно при всіх заявив, що коли б вона померла, "лікар" Гуцул мусить за те відповідати перед судом. Бандерівці налякалися, що справді може дівчина померти і це фатально вплине на партизанів і тому поспішили позбутися її з табору.

Мене з Безіменним-Плавюком не допитували, а по-старому тримали під наглядом, але дозволили нам спати в одному шатрі. Мені признали право харчуватися в старшинській їдальні, — це був звичайний стіл і дві лавки, сплетені з лозини під дубом. Не дуже то мені хотілося сидіти при столі в товаристві тих, що ще вчора вимахували мені пістолем під носом, обсипуючи грубою лайкою. Я волів обідати з вірним другом Безіменним-Плавюком десь на пеньку або на горбку. Все ж таки час-до-часу треба було піти, щоб бодай принагідно щось довідатися. Раз зайшов я туди і застав одного тільки Рена. Нічого він не їв, бо й не було що, на обід видавали пісню зупку і шматок хліба. Я зразу ж завважив, він хоче говорити зо мною, але ніяково було йому йти до мене до шатра, то змайстрував таку стрічу при столі. Привітався зо мною ввічливо, як ніколи досі, і почав розмову про партизанку. Потім запитався, як я задивляюся на його відділ та як уявляю собі партизанську боротьбу. Нічого було мені таїти. Одверто скритикував я примусовий набір до партизанки. Силуваням конем не доробишся. Це можливе в масі регулярної армії, ніколи в партизанці, де всіх мусить лучити дружні вузли спільної ідеї.

Мені надоїло сидіти бездільно в бандерівському таборі і з кожним днем більшала небезпека, що при першій-ліпшій нагоді мене зліквідують, щоб позбутися невігідної людини. Поділився я моїми думками з

Безіменним-Плавюком і намовляв його тікати, ніяково ж мені лишати його самого на поталу, а спшитися мушу, бо кожного вечора, лягаючи спати, я не певен чи не останній це день мого життя. Безіменний-Плавюк просив заждати ще кілька днів, він зробить остаточну спробу, щоб мирним способом розв'язатися з бандерівською партизанкою. Ї нього кинулася цинга з браку доброї поживи і він пішов востаннє домагатися звільнення з уваги на свою хворобу. Це мабуть допомогло, бо Рен повідомив нас, що їде в нашій справі до головного повстанського штабу. Дійсно, ми бачили, як поїхали вони оба кудись з “доктором” Гуцулом на конях. Не було їх три дні, а коли вернулися, шеф СБ закликав Безіменного-Плавюка до штабового шатра. Не минуло і п'ять хвилин, як Безіменний-Плавюк вернувся до шатра. Його звільнили і казали зараз же покинути табір. Коли він запитався про мене, йому відповіли, що я ще залишаюся.

Поки ми так говорили з собою, Безіменний-Плавюк швидко збирав своє блаженке добро. Передав я дещо свого, та переказав потрібні організаційні та партизанські справи, де треба.

Обнялися ми з Безіменним-Плавюком на прощання і він не гаючись пішов, щоб не передумали і в останній хвилині не завернули? Я дивився так за ним, доки він не зник у долині, на закруті стежки і так сумно зробилося мені на душі, якби рідного брата останній раз бачив у житті. Пішов я до Рена востаннє домагатися, щоб випустили мене звідси. Стійковий зголосив мене і я вчинив там досить голосний шум. Яким правом тримають мене під арештом? Чим і проти кого я провинився і на якій основі Рен мене ув'язнив? Рен спочатку замнявся, а потім сказав, що їхній головно-командувач на цьому фронті, Клименко, уже мене засудив на деградацію і приділив до “карної сотні”.

Це так мене обурило, що з пересердя аж мову на хвилинку відібрало. Якийсь Клименко, котрого я й на очі не бачив і до юрисдикції якого я ніколи не належав, засуджував мене на деградацію та ще й віддавав до якоїсь “карної сотні”, про яку я ніколи не чув. Рен розвів руками, і сказав, що не має вже до мене права, я належу до Клименка.

Не було що більше з ним говорити, обернувся я тай вийшов з шатра. Тікати! Ні хвилини довше не чекати, тільки тікати, і то негайно, доки не спам'ятаються.

Була година пів до восьмої вранці, якраз кінчали сніданок. Вийняв я зо своєї течки бритву й фотографічний апарат, накинув на себе плащ, узяв у руки казанок, з котрого снідали ми разом з Безіменним-Плавюком, і вдавав, що відношу його до кухні. Та не пішов туди, де нам звичайно давали їсти, тільки до кухні сотенного Веселого, над берегом по противлежній стороні. Бистро розглядався, куди дивляться стійки, але вони не дуже на мене звертали увагу.

Тільки дійшов я до берега, де стояла кухня — скочив у рівчак, перевернувся разів зо два, піднявся на ноги та як дремнув, то ніг під собою не чув! Саме падав невеликий дощик й у лісі скрізь стояла роса, а крім того я упрів з бігу і коли опинився під Волосатим, увесь був мокрий, як хлющ.

Там натрапив я на копицю сіна і під нею просидів майже три дні. Десять діб у полоні “братів” і без того мене виснажили, а тут їсти нічого, хіба зелені ожини та де-не-де ліскові горішки. Десь там ішла погоня за мною і мені слід було переждати, доки все не успокоїться і доки Рен не освоїться з думкою, що я таки втік. Лежав я так у сіні і думав про недовге ще моє життя, а таке багате на пригоди. Від кого ж я тут криюся? Чи Гестапо женеться за мною? А може енкаведисти йдуть за моїм гарячим слідом? Ні, це від своїх рідних братів-українців мушу тікати, свої люди хочуть позбавити мене життя. І за що? За те, що разом з іншими такими ж самими як я, хотів боротися з ворогом за визволення нашого народу.

Десь опівночі підсунувся я під хату батьків пор. Шелеста і легенько застукав до вікна. Збудився професор, батько Шелеста, і впустив мене до хати, мати Шелеста, лікарка, казала йти на горище, де спить Кость і зараз принесе мені вечерю. Тимчасом уже і Кость схопився на ноги і тут я довідався від нього, що Рен післав слідом за мною цілу чету есбеків, наказав привести живим або мертвим. А того самого дня, коли я втік, забігав сюди Тарас і все те Костеві та батькам розказав.

Разом ми вирішили, що найкраще мені буде там перночувати, есбеки туди вже приходили, шукаючи за мною і правдоподібно другий раз не прийдуть. Підтягнули ми драбину на горище, дістав я ще від Шелеста дві гранати для оборони, а від тепла і доброї вечері так мене розібрав сон, що я й не зчувся, коли пірнув у забуття...

А вранці вже був Безіменний-Плавюк і підшукав мені криївку у вдови по громадським посильнім Юрі, що його застрілили бандерівці. Там я думав пережити, доки не вернеться Чубчик і принесе інструкції від ген. Капустянського, що нам діяти.

Весь цей час не вгавали розшуки есбеків за мною. Одного дня я почув як заїхало кілька з них на подвір'я до моєї господині і питалися, чи не бачила командира Карпа. Господиня в плач, вони вже звикли до того, що вона все за чоловіком побивається, і не дуже їх дивувало. Хотіли лізти на горище, я приготував гранати і чекав, що всім нам тут буде амінь. На щастя есбеки роздумалися, пошепотіли щось між собою і забралися, звідки прийшли.

Потім обережно почав приходити до мене Лисі і приносити мені деякі вістки. Про Чубчика все ще ні слуху ні диху.

Як бачите, скільки треба було списати мені паперу, щоб відповісти такому ніби скромному і чесному авторові тої книжки, на справді не совісним видавцям і писакам Видавництва “Сучасність”.

Раджу цікавим читачам прочитати мої спогади “Вогонь родиться з іскри”, і там можна багато більше довідатися про ті й інші діяння тих людей, які хочуть й тепер над нами верховодити.

Філія Українського Національного Об'єднання

**Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб**

**Відділ Молоді Українського Національного
Об'єднання**

В ОШАВІ, ОНТАРІО

творюють одну організаційну систему і спільно провадять культурно-освітню і харитативно-допомогову працю. У Філії УНО довгі роки існує танцювальна група молоді під проводом відомого хореографа Ореста Салмерса. Він також організує хор для виступів під час імпрез УНО і БО.

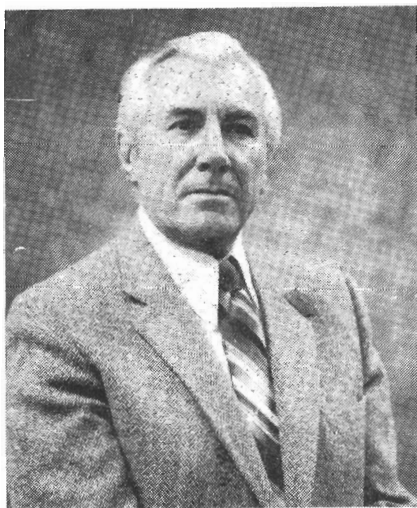
УНО і БО в Ошаві вже три роки влаштовують “Каравану” п.н. “Київ” в домі УНО з виступами хору і танцювальної групи. УНО має гарну домівку, в якій відбуваються імпрези УНО і БО та інших українських організацій. Залю УНО віднаймають українські громадяни на різні родинні святкування.

Дім УНО і БО приміщується при:

**68 Bloor Street East
Oshawa, Ontario
Tel: 725-9059
L1H 3M2**

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЮРІЯ СТЕФАНИКА

Моє знайомство і співпраця з св. п. Юрієм Стефаником почалося з часу заснування Об'єднання Українських Письменників у Канаді "Слово" 1972 року. Тоді було створено торонтський відділ канадського "Слова", першим головою якого став Василь Софронів Левицький, мене тоді було вибрано до управи і доручено пост скарбника. З того часу в Канаді почали виходити збірники "Слово". Збірники редагувалися в Едмонтоні, а друкувалися в Торонто. Мій покійний чоловік Борис Олександрів доглядав за їх друком та всім, що було при тому потрібно (як мовна коректа тощо), щоб вони, у досить несприятливих для цього

Юрій Стефаник
24.7.1909 — 26.IV.1985

умовах, виходили у світ якомога найкращими, а я йому допомагала в праці. З того часу у нас почалося часте листування з Юрієм Стефаником (і Стефаниками — Юрієм і Оленою), яке не перервалося і після Борисової смерті, аж до незадовго до смерті Юрія Стефаника — 26 квітня 1985 року. Останній лист від нього прийшов у березні. На основі такого мого знайомства з Юрієм Стефаником, я хочу написати про нього кілька слів.

Юрій Стефаник був дуже непересічною особистістю. А, перш за все, він був дуже культурним і дуже гуманним. Цими якостями наділена і його мила ласкава дружина Олена. Він був великим українським патріотом і справжнім соборником — не тільки на словах, що так часто-густо доводиться бачити навкруги. Він був українським літературознавцем,

**Ю. Стефаник з дружиною Оленою,
Едмонтон, 1973 р.**

автором дуже цінних літературних есеїв і статей про українськи письменників і культурних діячів, зокрема про свого славного батька Василя Стефаника. Більшість із них увійшло у його книжку “Моїм синам, моїм приятелям”, яка вийшла з друку 1981 року. Ця книжка не була в продажу, бо була призначена в подарунок тим, кому він написав своєю рукою в заголовку. Книжка “Моїм синам, моїм приятелям”, з присвятою своїй дружині і своїй матері, написана талановито, цікаво, своєрідним стилем Юрія Стефаника. Вражає у ній, як, зрештою, і в усьому, про кого писав Юрій Стефаник, те, — що Він умів витягнути на світло з творчости чи діяльності кожного всі можливі, аж до останньої межі, наявні у ній позитивні якості. І в кожного з них зумів помітити те, чого не помітив ніхто перед ним. Книжку “Моїм синам, моїм приятелям” Юрій Стефаник видав власним коштом і роздарував її своїм приятелям, звичайно, не питаючи за неї заплати. Все ж, багато його друзів прислало йому різні суми, хоч на часткове покриття кошту друку. Всі ці гроші Юрій Стефаник подарував на видавничий фонд збірників “Слова”, які були ніби його дітьми. Ними він піклувався дуже. В першу чергу, він зорганізував для них фонди — без яких поява збірників не була б можливою взагалі. Це ж він сам збирав для збірників матеріали, як також сам він їх відредагував; підшукував помічників для конкретної праці над збірниками і праці канадського “Слова” взагалі. Сам Юрій Стефаник, у великій мірі, займався і розповсюдженням збірників, включно з тим, що часто сам їх пакував і завозив чи заносив на пошту. Юрій Стефаник був

Ю. Стефаник з дружиною Оленою та внуком Данилом-Юрієм (1985 р.)

довголітнім головним редактором збірників Об'єднання Українських Письменників на Еміграції "Слово". Як ми знаємо, тільки 3 числа з них вийшло в Америці. Починаючи з 4-го числа, збірники стали виходити в Канаді, а від 5-го — під керівництвом Юрія Стефаника. Перед своєю смертю Юрій Стефаник майже підготував до друку 11-те число. Юрій Стефаник дуже вірив у важливість збірників "Слова", мабуть, таки найбільш помітну збірну працю "Слова", в діяспорі; вірив у те, що збірники тримають українських письменників на еміграції, розкиданих долею, майже по всій земній кулі, в духовому контакті; вірив, що дуже важливою частиною нашої сучасності є також і наші старші письменники, незалежно від того яким стилем вони пишуть — традиційним чи модерним.

Юрій Стефаник був засновником Об'єднання Українських Письменників у Канаді "Слово" і його єдиним головою до цього часу, до часу своєї смерті. Ніхто не знаходився, хто б міг перебрати на себе всю ту працю, яку він робив для "Слова" та ще й без жадної фінансової винагороди.

Ми віримо, що пам'ять про св. п. Юрія Стефаника у тих, хто його знав особисто, і в тих, хто читатиме його цінні твори тепер і в майбутньому, буде вічною.

Василь Верига

НИКАНДЕР БУКОВСЬКИЙ

Провінція Саскачеван відома з того, що там є великі українські поселення, а головно в місті Саскатуні, яке нараховує 126.000 населення, в тому числі нецілих 15 тисяч українців, тобто близько десять відсотків населення. Є тут українські церкви, організації, школи, а в тому й перша у Канаді українська кредитова спілка “Нова Громада”, яка обслуговує українську громаду у фінансовому відношенні. Все це очевидно сталося завдяки праці окремих людей-піонерів у розбудові не тільки українського суспільного

Никандер Буковський

та релігійного життя, але також і всеканадійського. Сталося це завдяки наполегливості та відданості поодиноких членів різних організацій, які добро суспільне ставили вище всего згідно з латинською тезою *Salus rei publicae suprema lex* — добро громади це — найвищий закон.

Серед суспільно-громадських організацій Саскатуни відома всім є також Філія Українського Національного Об'єднання, яка зробила свій немалий вклад у розбудову суспільно громадського життя. До речі, це ж члени УНО, які перші заснували першу в Канаді українську фінансову установу, щоб збирати тяжко запрацьовані українськими піонерами гроші й обертати ними на користь власної громади, нести допомогу потребуючим, а тим самим, охороняти їх від всякого рода лихварів.

Одним із більш визначних членів Українського Національного Об'єднання в Саскатуні є відомий там усім Никандер Буковський, який у 1985 році відзначав своє вісімдесятьліття. Це надзвичайно кольоритна постать, яка вповні заслуговує на те, щоб з нею дещо ближче заізнатися.

Никандер Буковський народився 4-го листопада 1905 року в бідній міщанській родині Івана і Ксенії з дому Козубьська, в містечку Вишнівчик на Волині, що тоді була під пануванням Росії. Крім Никандера, в родині було ще двох молодших від нього синів, яких фактично виховувала мама. Майно родини Буковських складалося з малого клаптика города та здорових материних рук, бо батько, щоб поліпшити долю своєї родини, виїхав був на заробітки до Америки. Сталося це в листопаді 1912 року, саме тоді як Никандер закінчив сьомий рік життя. Виїзд батька до Америки спричинив чималі кошти, яких у родині не було і все це треба було позичити, щоб оплатити далеку подорож. Тим то, коли батько Никандера виїхав, то мати не тільки що мала доглядати за

**Никандер Буковський, 1928 р.
у Старому Вишнівці
перед виїздом до Канади**

своїми малими дітьми, але ще й довги, які, щоправда, батько зобов'язався сплачувати зі своїх зарібків в Америці. Але доля не була ласкавою ані для батька Никандера, ані для його матері. Батько, приїхавши до Америки, застав там велике безробіття і заки він зумів влаштуватися на якусь можливу роботу, в червні 1914 року вибухла перша Світова війна і в наслідок того, не тільки, що жадної помочі не було від батька, але навіть і всяка комунікація була з ним перервана. Батько повернувся щойно по війні, коли Волинь уже була під Польщею.

Свою освіту розпочав Никандер у родинному Вишнівчику, але з вибухом війни, навчання було перерване, бо Вишнівчик розположений у прикордонній полосі з Галичиною, яка належала Австрії, з якою Росія вела війну й тому Вишнівчик був призначений на евакуацію. Щойно пізніше, як фронт пересунувся в Галичину, школу відчинено і навчання продовжалося. З уваги на воєнні дії, як також і на вислід їх, малий Буковський навчався спершу у російській школі, де української мови взагалі не вчили, за української державности — в українській, а після захоплення Західньої Волині поляками — у польській школі. Воєнні роки не дозволяли на нормальне навчання, бо фронти переходили сюди й туди, окупанти змінювалися, а з тим змінювалися й умови навчання. Так, у загальному можна сказати, що Никандер не скористав з тої школи стільки, скільки він повинен би був скористати, коли б обставини були нормальні. З уваги на те він був змушений доповнити свою освіту самотужки, де міг і як міг.

Через невідрадіні матеріальні обставини в родині малий Никандер був змушений працювати вечорами вже від 13-го року життя, щоб якось допомогти матері звести кінці до купи. Пізніше, маючи вже 15 років, він рішився вивчити шевське ремесло і два роки під ряд вечорами працював у шевському верстаті. Так застав його кінець війни та польська окупація.

Хоча українська держава тут довго не існувала, але вона зродила в молодого Буковського пошмак волі, збудила національну свідомість і бажання змагатися за свої власні права. Працюючи у своєму ремеслі доволі успішно, Буковський продовжував доповняти свою освіту різними доступними йому засобами, а головню читанням, яке стало його улюбленим зайняттям і розвагою по щоденній праці.

В 1926 р. Никандера Буковського покликали до військової служби в Польській Армії, де він відбув 18 місяців та пройшов підстаршинську школу. В 1928 р. він повернувся до Вишнівчика і знову повною парою віддався своєму ремеслу. Але йому не судилося робити кар'єри у шевстві, на що у великій мірі вплинула Українська Військова Організація, яка повела свою підпільну роботу і на Волині. Поляки намагалися протидіяти їй і почали переслідувати всіх українців. Побачивши, що тут спокою не буде, а зокрема молодим свідомим українцям, Никандер, за порадою батька і своїх товаришів, поспродував своє шевське устаткування, зібрав дещо гроша і 12 березня 1929 р. виїхав до Канади. Очевидно, виїхав на тимчасові заробітки, сподіваючись, що знайдуть якісь політичні зміни і він зможе знову вернутися на свою батьківщину.

9-го квітня 1929 р. до порту Сент Джон в Нью Бронсвік причалив корабель Міннедосса, а на ньому 23-літній Никандер Буковський шукати кращої долі в Канаді. Кілька днів пізніше канадська залізниця завезла його до провінції Саскачевану. І він осів у місті Саскатуні, де вже тоді знаходилася чимала українська громада. Вигляди були не погані весною 1929 року, але коли в жовтні раптово наступила світова криза, вона дуже жорстоко вдарила по Канаді, якої економія у великій мірі залежала від "експорту" пшениці, дерева, мінеральних копалин та молочних продуктів. Зокрема жахливо вдарила ця криза, відома в Канаді як "депресія", провінцію Саскачеван, де в роках 1929-1933 дохід на особу впав на 72 відсотки, у порівнянні із 48 відсотками для цілої Канади, чи 44 відсотки для Онтаріо і Квебеку. З уваги на цей загальний невідрадіний стан у канадській економіці, треба вважати щастям, те що Буковський на протязі наступних чотирьох років працював принаймні сезонно, тобто літом, "на секції" у залізнодорожній компанії "CPR". Але помимо несприятливих економічних умовин, Буковський включився в організоване українське життя ще таки з кінцем 1929 року, а з початком 1930 р. вступив у члени саскатунського Гуртка ч. 4 Української Стрілецької Громади спершу як член-прихильник, а з початком 1932 р., як дійсний член.

В 1932 році заходами Української Стрілецької Громади засновано загально-українську організацію (УСГ) приймала в члени тільки колишні

Під будинком “Нового Шляху” частина його працівників, 1937 рік. Від ліва: Осип Романів — Генерал Емерит Канадської Летунської Флоти, Антін Леськів — моряк загинув на морю в перших тижнях Другої Світової війни, Дмитро Ріпак, Стефанія Романів, Никандер Буковський і Семен Великач.

вояків) — Українське Національне Об’єднання, яке у скорому часі мало вже свої філії по цілій Канаді. В жовтні 1932 р. засновано філію УНО і в Саскатуні, до якої вступив і Никандер Буковський. У філії УНО, так само як і в УСГ від 1937 р. Буковський займав різні організаційні та керівні пости й на протязі її поперх 50-ти літнього існування він був секретарем, місто-головою, а також п’ять каденцій головою управи філії.

Крім того, Буковський був активний у хорі, у драматичному гуртку та брав участь у різних організаційних комітетах, які працювали для здобуття матеріальних засобів для українських політичних в’язнів в Західній Україні, на допомогу українським воєнним інвалідам, якими УСГ опікувалася. До речі він був також секретарем управи УСГ, а в 1938 р. був технічним співпрацівником у виданні чудового “Альманаху УСГ” з нагоди її 10-річного існування та діяльності в Канаді. Цей альманах — це цінний здобуток УСГ і важливий документ того часу для дослідників розвитку українського національного життя в Канаді. Буковський був не тільки активним у хорі та драматичному гуртку, він також зорганізував був танцювальну групу, з якою виступав на українських та загально-канадських імпрезах у місті Саскатуні та провінції Саскачевані. З тим самим він популяризував українські культурні здобутки серед своїх співгромадян. 30-ті роки були дуже важкі для українських імігрантів у Канаді не тільки через жахливу економічну кризу-депресію, але також і через зріст ворожих українцям комуністичних організацій, які на наказ Москви, перешкождали у розвитку українського національного руху серед українців. На жаль не бракувало й серед наших людей, навіть і відданих

українських патріотів, таких, які попали під впливи комуністичної пропаганди. Вони вихвалювали большевицько-московську окупацію України як “рай для робітників і селян”, навіть і тоді, коли там люди мільйонами гинули з голоду штучно створеного московським урядом. У Саскатуні, як і в усіх інших містах Канади, національно свідомі українці протиставились комуністичним впливам й організували різні культурно-освітні імпрези, щоб освідомляти своїх земляків і не допустити їх до комуністичного дурману. Це була боротьба неспівмірна у матеріяльних засобах, бо комуністи діставали постійну підтримку від окупаційного режиму в Україні, чи з Москви, тоді як українці не тільки, що не мали нічого з України, але ще й мусіли допомагати визвольній боротьбі в Україні матеріяльно і морально, самі будучи безробітними у Канаді.

В роках цієї кризи, яка тривала аж до вибуху II Світової війни, Буковський стратив навіть і свою сезонову роботу й мусів розглядатися, щоб десь щось заробити на прожиток. У видавництві “Новий Шлях” усі працювали з ідеї, якщо не зовсім задармо, то за дуже мізерні гроші, яких аж ніяк не вистачало на прожиток. Через декілька років він був також членом дирекції видавництва “Новий Шлях”, яке видавало газету виключно з пожертв своїх відданих читачів і членів УНО.

У тридцятих роках, коли на українських землях розгорялася боротьба з окупантами, українська громада в Канаді, яка нараховувала у своїх рядах багато воїнів, учасників визвольних змагань, допомагала рідному краю в міру своїх матеріяльних спроможностей. Особливо велику допоміжну акцію провадила Українська Стрілецька Громада.

Саме в той час виникла ідея створити якийсь постійний фонд, як джерело підтримки української визвольної боротьби, якої авторами були Савчук та Северин Віндик. Тому що приходи українських імігрантів були дослівно ніякі, вони започаткували т.зв. Одноцентовий Фонд, якого члени, на добровільній базі, зобов'язувалися вплачувати щоденно по одному центові на підтримку боротьби в Україні, Никандер Буковський був власне не тільки членом Одноцентового Фонду, але також був його зв'язковим. Одноцентовий фонд мав на меті не тільки збирати фонди, але також призвичаїти своїх членів до систематичної пожертви на народні цілі. Отже кожний член вплачував на рік 3.65 дол. Сьогодні це дуже мізерна вкладка, але в часах, коли люди заробляли по десять центів на годину, то це не було аж так мало.

3 роками українська громада в Саскатуні чим раз, то краще організувалася і намагалася забезпечити себе перед всякими непередбаченими випадками. У зв'язку з тим у Канаді вже тоді існувало українське братнє допомогове товариство “Взаїмна Поміч”, але вона не мала ще свого відділу в Саскатуні. За це діло взявся власне Никандер Буковський і в 1936 р. зорганізував там відділ “Української Взаємної Помічі”, який дістав число “50” і в перших роках його існування був його головою. Крім того, на протязі кількох років Буковський виконував обов'язки директора Української Взаїмної Помічі на провінцію

Саскатун 27.10.1959. Відвідини ген. М. Капустянського. На знімці сидять зліва на право: Й. Салагуб, Т. Найчук, Й. Грицан, ген. М. Капустянський, П. Жеребецький, М. Лащук, В. Будз. Стоять зліва на право: Д-р В. Яшан, М. Муховський, Д. Семків, Н. Буковський, А. Папіж, М. Туранський, В. Атаманчук-адютант ген. М. Капустянського з Торонта. На образку частина членів УСГ — Відділ Саскатун.

Саскачеван. Вслід за тим, на початку сорокових років він допоміг організувати також і відділ Українського Народнього Союзу ч. 444 і був також його першим головою та докладав усіх зусиль, щоб його спопуляризувати та поширити у Саскачевані.

В 1939 р. Никандер Буковський був одним із членів основників першої в Канаді Української Щадничої Спілки "Нова Громада" у Саскатуні, якій присвятив велику увагу на протязі чотирьох десятків років свого життя. Понад 35 років він служив своїй громаді як голова, секретар або член Кредитового Комітету. В 1962 р. був назначений дирекцією Спілки до Комітету купна першого власного приміщення "Нової Громади", а в 1974 — до такого ж комітету купна парцелі та Будівельного Комітету, який мав побудувати репрезентативний дім для "Нової Громади". Цей комітет зі свого завдання вповні вив'язався. Такий дім в Саскатуні дійсно побудовано й Українська Щаднича Спілка "Нова Громада" має чим гордитися перед своїми співгромадянами.

Никандер Буковський виголошує коротке слово на 50-літньому ювілею філії УНО в Саскатуні, 6 листопада 1982 року. Біля нього сидить д-р Зиновій Книш — головний промовець-гість, запрошений з Торонто.

В 1979 р. минало 40 років існування “Нової Громади” і з тої нагоди її Дирекція запланувала видати історичний нарис Співки й до цього завдання покликала власне Никандера Буковського. Небаром “Історичний нарис Щадничої Кредитової Співки “Нова Громада”” появився друком у видавництві “Новий Шлях” (Торонто, 1979) розміром на 168 стор. в українській та англійській мовах, у гарній кольоровій обгортці. За його солідну роботу Дирекція “Нової Громади” відзначила його окремою грамотою. В 1983 р. Буковський був обраний президентом Щадничо-Кредитової Співки “Нова Громада”, що було чи не найкращим виявом признання й довір’я до нього за його працю для добра тої установи, яка сьогодні обслуговує цілу українську громаду міста Саскатуну та околиці.

При усіх тих зайняттях й обов’язках Никандер Буковський був також діяльним членом Філії Українського Національного Об’єднання в Саскатуні, і постійно брав участь в усіх крайових конференціях УНО і Братніх організацій, а також у провінційних конференціях Саскачевану, на яких його обирали членом провінційної ексекютиви. З рамени Українського Національного Об’єднання він був делегатом на всі Конгреси Українців Канади. Через довгі роки він репрезентував Філію УНО у саскатунському відділі КУК, а також був членом провінційної ексекютиви Комітету Українців Канади Саскачевану.

Під час II Світової війни Буковський зголосився до чинної служби в Канадійській Армії, але, незважаючи на його молодий ще вік (він мав тоді

всього 35 років) у нього вже було підірване здоров'я й до Армії його не прийняли. Замість активної служби він вступив до резервної частини у Саскатуні "The Saskatoon Light Infantry" (SLI), чим заявив свою лояльність і відданість Канаді, як канадійський українець.

Із закінченням II-ої Світової війни було вже очевидним, що мрії і надії на поворот в Україну, вільну і соборну, якими жило багато українців-імігрантів, не здійсняться. Це вимагало докорінної переоцінки загальної політичної та економічної ситуації, перед кожним з них постало питання, що робити. Раз не має можливості на поворот в Україну і там працювати, тоді треба пристосовуватись до канадських обставин, прийняти канадське громадянство й допомагати Україні всіма можливими засобами, які є до диспозиції громадян. У висліді того багато українців-імігрантів, які досі чекали на поворот додому, стали канадськими громадянами і включилися у всеканадське політичне життя. До тої категорії імігрантів належав і Н. Буковський. Побачивши, що не має виглядів на поворот у його рідний Вишнівчик, він вирішив заложити своє власне родинне гніздо. 4-го серпня 1945 р. він одружився з Анною Ковалишин з Айтуни, Саскачеван, щоб вдвійку ділити долю й недолю, те що їм принесе судьба. В 1946 р. Буковським народилася доня Надя, а в 1948 р. син Ігор, яких вони виховали на свідомих канадських українців.

Не зважаючи на свої родинні обов'язки, Буковський не відставав у суспільно-громадській праці. Коли ж у повоєнних роках економічна ситуація в Канаді докорінно змінилася на краще, Буковський відважився піти "у бізнес" і став одним із членів українського підприємства п.н. European Meat Products Limited. Будучи співвласником підприємства Буковський закривався також і в Товаристві Українських Професіоналістів і Підприємців у Саскатуні.

При цьому мабуть зайвим згадувати, що Буковський як практикуючий християнин належить разом із цілою родиною до Української Православної Церкви "Пресвятої Тройці" у Саскатуні й солідно виконує всі обов'язки члена церкви й парафії. Але Буковський віддавав не тільки свій час та енергію для добра української громади. Він також був і є щедрим жертводавцем на різні українські цілі.

Коли у тридцятих роках Крайова Екзекутива УНО заснувала з ініціативи професора Тимоша Павличенка Осередок Української Культури й Освіти у Вінніпегу, Никандер Буковський був постійним його членом. Так само він є членом фундатором Української Канадської Фундації ім. Тараса Шевченка. Коли по смерті довголітнього голови Крайової Екзекутиви УНО, інж. Володимира Коссара був створений Стипендійний Фонд його імені, Буковський був одним із перших жертводавців. Крім того він є також жертводавцем і передплатником Енциклопедії Українознавства, що її видає Наукове Товариство імені Шевченка в Сарселю (Франція) за редакцією професора Володимира Кубійовича.

Похвальним і гідним уваги є ще й те, що Н. Буковський не думає тільки про сьогодні, чи про те, що вже минуло й не каже, що “я вже своє відробив”. Він і далі працює скільки йому на це стає сил і турбується також і майбутнім української громади як і майбутнім своєї батьківщини — України. Забезпечивши потреби своєї власної родини, він зумів відложити дещо й на “чорну годину” і з того він призначив наразі 50.000 доларів для наукових потреб, створивши стипендійний фонд при Катедрі українознавства Торонтського університету, т.зв. Nikander Bukowsky Post Doctoral Fellowship”. Відсотки із цього Фонду окрема комісія призначатиме на стипендії для науковців, які робитимуть дослідження у ділянці українознавства у канадійських чи інших закордонних університетах або на публікацію вартісних для українознавства праць. Між іншим Н. Буковський зробив при цьому застереження, що такі стипендії могли б діставати також й науковці з України як тільки вона звільниться із колоніяльної залежності Москви і в ній настане демократичний лад із урядом з волі українського народу й відповідального перед ним.

На закінчення варто згадати, що власне Н. Буковський є також і автором “Спогаду” про діяльність філії УНО у Саскатуні, який появився у Ювілейному збірнику з нагоди 50-річчя УНО в Канаді заходом Крайової Екзекутиви УНО в Торонто в 1983 році.

Як видно із цього короткого біографічного нариса, Никандер Буковський — це людина трудолюбива і завдяки своїй наполегливості вийшов на вершини української організованої громади в Канаді. Своєю працею і жертвенністю, а що найважливіше, своїм патріотизмом, він може послужити не одному і високовченому українцеві, який, здобувши освіту і, маючи відповідне матеріальне забезпечення не має ані української газети, ані не цікавиться українською книжкою, а тим більше українським політичним життям, яке вимагає час-до-часу сягнути до кишені і зложити певну пожертву для української справи. Никандер Буковський своїм власним життям доказав, що патріотизму не можна міряти на базі пустих слів, але на базі конкретних діл. За це власне належить йому признание.

УСМІХНІТЬСЯ ...

НЕ ПОБАЧАТЬ

Мама не дозволяє синочкові дивитися телефільм: мовляв, дітям до шістнадцяти заборонено.

— То нічого, мамо, — відповідає син. — Адже мене з телевізора не побачать!

Українська ювелірія

В. Думка

1167 Dundas St. W.

Toronto, 3. Ontario

Tel: 531-1488

Д. Прокоп

РОМАН КРЕМАР — ВИЗНАЧНИЙ КАНАДСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ

у 33-тю ОІЧНИЦЮ ЙОГО СМЕРТИ

Пам'ять людська дуже коротка. Вистачить, щоб проминуло яких двадцять-тридцять років, тобто одне покоління й особа, яка ще недавно відіграла навіть небуденну роль в суспільно-громадському житті, йде в забуття. Це жалюгідне явище, бо нам треба зберігати пам'ять не тільки про самих визначних державних мужів, учених, письменників і поетів, але й усіх інших, які чимось визначилися в українській громаді. В інших народів, цю роль виконують бібліографічні словники, яких у нас на жаль немає.

Одним із таких нині для молодого покоління вже забутим громадсько-політичним діячем є — Роман Кремар (дійсне прізвище — Михайло Солодуха) у свій час визначна постать в Альберті, а зокрема в Едмонтоні. Роман Кремар прийшов на світ в лютому 1886 року, а помер 13 січня 1953 року і був похований з військовими почесностями з української католицької катедрі св. Йосафата в Едмонтоні.

Українські Вісті (з дня 19-го січня 1953 р.) подали коротеньку посмертну згадку про нього, із сумним закінченням: "В Едмонтоні помер минулого тижня Роман Кремар, відомий старшій генерації з його громадської діяльності в роках 1910-1920. Він був редактором і видавцем едмонтонських *Новин*, а потім редактором *Канадійського Русина* у Вінніпегу. По першій світовій війні відійшов від громадського життя і помер забутим".

"Історія Українців Канади" — (том 1-ий, ст. 268), між іншим пише про редактора Кремара таке: "Його річники *Новини* — це безупинна боротьба за українські двомовні школи в Альберті, боротьба за основні принципи канадської демократії, що не знає дискримінації, боротьба за Канаду та громадян, рівних у праці, обов'язках та привілеях. Коли Р. Кремареві закидували деякі його противники, зокрема міністер освіти Байл, що він хоче "будувати Україну в Канаді", він відповів вступною статтею п.н. "Рівні права" в якій писав: "Ні, ми не маємо наміру закладати в Канаді

Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
Хоро-танцювальний ансамбль "Чайка"
в ГАМІЛЬТОНІ

Починаючи з вересня 1935 року, основоположники філії УНО в Гамільтоні започаткували багатогранну працю на користь українському народові, як у Канаді, так і в Україні.

1985 рік для філії і БО — це рік завершення успішної півстолітньої діяльності, яку відзначено запланованими імпрезами.

Перша з черги відбулася спільна панахида по спочилих членах і поминальний обід, влаштовано величавий концерт, де взяло участь біля 150 виконавців, розваговий пікнік, закінчуючи святкування ювілейним бенкетом.

Великим досягненням філії є те, що в ювілейних святкуваннях численну участь узяла молодь відділу МУНО і хоро-танцювального ансамблю "Чайка".

З цієї нагоди видано Пропам'ятну книгу на 122 сторінки, де подаються підсумки 50-ти річної праці, старань та досягнень, основаних на меті та завданнях українського народу. Видану книгу присвячено основоположникам і членам філії і БО.

З надзвичайним успіхом відбуті ювілейні імпрези не лише відзначили урочисто проведену півсторічну працю, але гуртували членство, прихильників та українську громаду Гамільтону, чим і виявили, що сила в нас самих, в організаційному громадському житті, де плекається українська мова — душа нашого народу та багата українська культурна спадщина, яка передається з покоління в покоління. Вступаючи 1985 року в друге півстоліття діяльності, завданням філії і БО в Гамільтоні в єдності і співпраці продовжувати працю, скеровуючи особливо зусилля на виховання молоді, збагачувати багатокультурну мозаїку Канади та не забувати обов'язків супроти поневоленого, але не скореного українського народу.

Ukrainian National Federation
170 Parkdale Ave. North
Hamilton, Ontario
L8H 5X2

Україну, Канада є вже Канадою. Все, чого ми домагаємося, то лиш рівних прав і скасування привілеїв... Після чисельної сили українців в Канаді, українцям без міри більше належить, чим мають... Горожанами сего краю є англічани, українці, французи, німці і т.д. Після ліберального принципу, для всіх тих народностей повинні бути рівні права, спеціальних привілеїв не повинна мати жодна національність. Рівне право для всіх, значить рівне право для бідних і багатих, рівне право для сильних і слабих, рівне право для всіх людей, що є горожанами сего краю”.

Р. Кремар глибоко заторкував принципові справи людей і країни. У своїх осудах він був рішучий, а в атаці відважний, динамічний, вдача позначувалась на характері його статей, соковиті вислови були часами й образливі. Він мав відвагу до цього признатися, що є написано в часописі “Новини” ч. 1 з 1 січня 1914 р., стаття “До праці, праці”.

Коли в грудні 1916 р. загостив до Едмонтону прем'єр-міністер Сер Роберт Л. Борден, Кремар з другими провідниками українцями склали депутацію, щоби передати йому меморіал, в якому, вони пояснювали, хто є українці й заявили бажання, щоби військові власті не ставили українцям перепон, вступаючи до канадської армії так, як це тепер роблять. Головним речником депутації був Роман Кремар і він зробив на Сер Роберта Бордена дуже прихильне враження. Прем'єр Борден обіцяв передати бажання депутації міністрові міліції й Крайової оборони з його особистими рекомендаціями. В кілька днів пізніше, 21 грудня 1916 р., приватний секретар міністра міліції, капітан Е. Брістол, зладив для свого міністра докладний звіт з меморандуму, переданого прем'єрові українцями в Едмонтоні й з опініями Сер Р. Бордена. Для інформації подаємо кілька уривків з того звіту: “Дня 13 грудня 1916 Прем'єр-міністер прийняв в Едмонтоні депутацію у справі набору українців до канадських Збройних сил. Прем'єр-міністер каже, що він виніс дуже прихильне враження з того побачення”.

“В петиції кажеться далі, що українці походять з австрійських провінцій Галичини, Буковини, Північної Угорщини й Південної Росії. Вони належать до великої родини слов'ян і мають велике бажання боротися в рядах канадської армії проти Центральних Держав, які наміряють відбити Польське Королівство під німецько-австрійським протекторатом і влучити в нього українські землі, проти чого українці всіма силами будуть боротися.

“Біля 10,000 українців, які живуть у Західних провінціях Канади, бажали б вступити до канадської армії. Їх число значно збільшилося б, коли було б дозволено вступити до армії також американським українцям”.

“Головний представник петиції п. Роман Кремар є визначним українцем Едмонтону і зробив на прем'єра-міністра дуже добре враження. Він пропонував зробити все, що буде в його силах, щоби допомогти в організації набору вояків і приготувати до цього осібну схему”.

“Прем’єр-міністер пропонує, щоби всі перешкоди в приймаанню українців до армії, які тепер існують, були усунені”.

Міністер міліції 22 грудня 1916 р. потвердив одержання листа і копію петиції українців, яку передав Роман Кремар, і обіцяв зробити усе можливе, щоби усунути перешкоди приймаання українців до канадської армії.

Дня 26 лютого 1917 Міністерство міліції дало апробату на формування окремої військової частини “Ruthenian Forestry Company”, яка мала б складатися з трьох старшин і 125 рядовиків. Роман Кремар запропонував свої услуги у формуванні цієї сотні і, щоби мати військовий престиж, був прийнятий до 101-го Полку (Едмонтон) Канадського Експедиційного Корпусу. В коротці опісля його піднесено до степеня лейтенанта і приділено до твореної “Рутенської Компанії”. І так Кремар став заступником коменданта сотні, капітана Л.Е. Гейса.

Одним з перших добровольців, що вступили до Кремарового легіону, був Никола Пилипів, син одного з перших поселенців в Альберті Івана Пилипова. Никола став ширим другом Кремара на ціле його життя й до старости літ, й опікувався ним аж до самої смерти, не шкодував грошей для підтримання його життя.

Тут годиться пригадати, що противники москвофіли, не переставали робити на Кремара доноси, що він був “австрійським агентом”. Вкінці вони добились того, що зорганізований ним легіон з українців відправлено за море, а Р. Кремара звільнено з армії.

Був Р. Кремар незвичайно талановитою людиною з великими здібностями і мав незвичайно добре розвинену пам’ять. По професії був він адвокатом в старім краю й загально великим народним діячем.

В Канаді з початком 1913 р. він зорганізував з наших чільних громадян Українську Народну Організацію, яка розгорнула широку політичну акцію, виставляючи п’ятьох українських кандидатів на послів до парламенту у тих округах, де українці становили більшість виборців. І хоч нікому з українських кандидатів не пощастило бути вибраними до

Роман Кремар

парляменту, то часопис *Новини*, як і кандидати з Української Народньої Організації значно поширили українську свідомість, що саме слід закарбувати в першій мірі в заслугу Кремара, який почав підрубувати коріння москвофільського кукілю, що почав був тоді запускати глибоко своє коріння на нашій народній ниві.

Сьогодні москвофільський чад перейшов уже до своєї історії, і деякі навіть чільніші одиниці, які були в проводі того табору, вже повмирали, а деякі признаються до українців. Але автор цього допису був свідком того хрестоносного походу москвофілів проти українства, тих брудних накидів і називання українців “міхурами”, “мазепинцями”, “сепаратистами” та “німецьким витвором”, щось як це роблять сьогодні т. зв. “прогресисти” українського роду за гроші Москви. Кремар послаблював москвофільські затії друкованим словом і своїми динамічними промовами на народних вічах, викорінював фальшиву науку, якою затемнювали ті приклонники царської Росії не тільки наш нарід, але й наших співгромадян-англіїців. Вони так само, як тепер “наші” комуністи перекручували нашу історію і переконували англіїців, що ми є “одним руським народом”, (тепер це називається — “советським народом”), а провідники українського руху — це німецькі агенти”.

Як глибоко запускала тоді москвофільська пропаганда проти українства своє затроєне коріння, можна уявити собі по тім, що той табір зміг був вплинути на англійські впливові щоденники — інніпезький “*Фрі Прес*” і *Едмонтон Бюлетен*, котрі втрували за москвофілами, що люди, які зуть себе українцями, є сепаратистами і небезпечним елементом в Канаді.

Через довший час ці часописи вели з *Новинами* Кремара полеміку, заперечуючи існування української нації, та закидали Кремареві, що він хоче будувати в Канаді Україну і стати її гетьманом.

В той час часопис *Новини* був першим і одиноким українським часописом, з яким полемізувала англійська преса. *Новини* за редакцією Кремара проіснували два з половиною років (1913-1915). Під час першої Світової війни Канада економічно підупала. На робочу силу не було попиту, а багато наших робітників запроторювали в концентраційні табори тільки тому, що походили з Австрії, держави, з якою Канада була в війні.

Д-р М. Марунчак в “Історії українців Канади” (стор. 268) дає таку оцінку Кремаровим *Новинам*: “Його річники *Новин* — це безупинна боротьба за українські двомовні школи в Алберті, боротьба за основні принципи канадської демократії, що не знає дискримінації, боротьба за Канаду та громадян, рівних у праці, обов’язках та привілеях”.

Автор цих рядків передав річники *Новин* до українського *Архіву-Музею* в Едмонтоні, й було б дуже гарно, коли б хтось з молодих наших людей написав ширшу монографію про Романа Кремара — великого борця за наш нарід в піонерській добі.

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
в СУДБУРАХ, Онтаріо**

засновані в роках від 1933 до 1935, на націоналістичній ідеології. Впродовж свого існування, вони вели й ведуть культурно-освітню працю, допомагають морально й матеріально українській визвольній справі.

Філія УНО і Відділи Братніх Організацій одинокі в Північному Онтаріо, хоч з невеликою кількістю членів, відомі в цілій північній і, частинно, Південній Америці через свої поїздки з концертами їхнього хору “Дніпро” і танцювального ансамблю “Веселка” та тріо “Лебеді”.

Диригенткою хору є улюблена всіми, мгр Оля Мисак-Рогатин.

Хор Філії УНО вже довгі роки виступає на різних, високого рівня, імпрезах, як: у 40-річчя ОУН в Дітройті, ЗСА, в 1964 р. на 40-річчі Т-ва “Відродження”, місті Буенос-Айресі в театрі де Колон і в місцевості Ляплато в Аргентині, Каракас, Валенсія, Венесуеля і багато інших місцевостей.

Філія УНО веде Рідну Школу, школу народніх танців, має власний дім, де ведеться наша культурна праця. Філія УНО і БО мають оселю “Запоріжжя” — над озером “Ричард”, де відбуваються літні табори для дітей і молоді, та відпочивають члени УНО і БО під час літа.

Члени Філії УНО і Відділу УСГ заснували Українську Споживчу Кооперативу та Українську Кредитову Спільку, які зросли до вартости півмільйона. Управителем є член УНО п. Нестор Печенюк. Філія УНО і БО влаштовують “Українські Ярмарки”, фестивалі для тисячів української і чужинецької публіки. Їхні моральні і матеріальні успіхи надзвичайні.

Домом Філії УНО й оселею “Запоріжжя” користуються всі українці міста Судбур, та в міру можливостей віднаймаємо і нашим чужинним співгромадянам.

Управи Філії УНО і Відділів БО

**Ukrainian National Fed'n
130 Froot Rd.
Sudbury, Ont.
P3E 4P2**

ЖАХЛИВІ ЧАСИ

Цей спогад пишу другий раз для українців доброї волі, може їх хтось, колись використає для історії України. Перший раз я написав в 1951 р. для книжки "Найбільший Злочин Кремля", яку видано в 1952 році в редакції "Українські вісті" в Німеччині. Згадана редакція мої спогади обкраяла. Викреслила розкуркулених селян, їхні прізвища, та вивезення згодом їх на далеку північ, де вони там склали й їхні кості. Такі спогади я послав у Лондон на прізвище М. Вербицький, який їх упорядкував для книжки та переслав та переслав у згадану редакцію, де вона видавалась.

Коли вже була видана згадана книжка, я був обурений, що мої спогади так перекручено і скалічено. Я тоді написав М. Вербицькому листа, запитавши його, чому він скалічив моє свідчення? М. Вербицький відповів: "Свідчення перекручені й скалічені, але не мною". А ким? Значить редакцією, де видавалась згадана книжка "Найбільший Злочин Кремля".

Село Ново-Павлівка Никопільського району Дніпропетровської Области до революції 1917 р. було заможне. Складалось з 2,000 дворів. Коли нахлинула чужа червона армія в Україну, а зокрема на південь України, в 1920 року якраз на Зелені свята, в Никопілі, разом з селом Ново-Павлівкою вибухло повстання проти червоної комуністичної армії. Никопільське повстання очолював Г. Калашник, а село Ново-Павлівку Санько Бугаєць. Кінець такого повстання був трагічний, бо червоні голворізи здушили його. Г. Калашник загинув в боях. До Санька Бугайця приїхали чотири жиди з ЧеКа і викликали його на двір. Коли постукали в двері, щоб він виходив на двір, Бугаєць випив чарку горілки, поцілував дружину, сина Івана і доньку Софію і сказав:

— Прощайте. Ви мене більше не побачите живим.

На дворі чекісти тільки запитали його:

— Ти є Санька Бугаєць? Він відповів: так.

— Ти робив повстання проти червоної армії?

Він відповів: так. І тут же на його власному подвір'ї й розстріляли С. Бугайця.

Так оповідала сусідам його дружина.

Коли совєтська влада закріпилася в 1928 р., то почали в нашому селі організувати колгоспи. Навіть незаможні селяни не хотіли йти в колгосп. Тоді примінили для заможніх селян т.зв. розкуркулєння, яке наполохало селян, але не всіх. Тоді цю першу групу розкуркулєних рішили вислати на далеку Північ.

Коротко згадаю які були підстави для розкуркулєння. Наприклад на двір наложили податку 100 карбованців. Селянин з великим трудом їх виплатив. Через пару місяців йому знова піднесли на 200 карбованців. Він продав коні, чи воли виплатив і ці 200 карбованців. Знова йому піднесли на 250 карбованців. Платити не було чим, тоді продавали його весь мертвий інвентар. Покищо його залишали у власній хаті, а згодом видворили їх із їхніх хат та вивезли на заслання. Я подам прізвища розкуркулєних. Скільки було членів сім'ї та якого полу, це буде правдиво. вік від 45 років до 70 років буде ріжниця у якихсь 5-ти роках. Це не є можливим, щоб я знав хто. та в якому році родився. Старших людей беру в порівнянні до мого батька, а середнього віку беру в порівнянні до моїх старших рідних сестер і брата. Дітей 5-7 років, а також і їхні імена я позабував. Може дівчинка була Марія, а я запишу її Мелашкою, але фактом є, що така дівчинка чи хлопець таки були в тій сім'ї, та скільки їх було це буде правдиво. Більше як 20 років це були мої ровесники, а старші всі імена — правдиві. Цю запис я переписую з 1951 року. Тоді ще була свіжа пам'ять. Я не забув скільки було членів сім'ї, ні добавляти, ні зменшувати не буду.

Отже перед кінцем 1928 р. були розграблені чи пак розкуркулєні такі сім'ї. В цім розділі буду згадувати тільки голову сім'ї, та з скількох членів складалася сім'я. У другому розділі буде згадано все повністю.

Отакє лихо завітало в наше село 1928 році і впало на голови українцям. Після того як розкуркулили частину селян, їм ще дали змогу пожити в нашому селі, але не довго. Не зважаючи на це, селяни в колгоспи

Ім'я	Прізвище	Скільки осіб	Вік
1. Хома	Забуга	5	60
2. Гаврило	Горох	2	65
3. Яків	Яковенко	5	50
4. Гнат	Забуга	6	65
5. Санько	Горох	4	40
6. Михайло	Горох	3	40
7. Іван	Яковенко	4	45
8. Петро	Говтва	4	55
9. Онекій	Кальмус	4	45
10. Микита	Ястреба	4	70
11. Тимош	Прозорів	5	45
12. Гаврило	Ястреба	3	40
13. Грицько	Дяченко	2	70

добровільно не вступали. Значить, розкуркулення не дало бажаних наслідків. Слід було примінити інший спосіб. В наслідок того у січні 1929 року були вивезені на далеку Північ такі сім'ї.

Ніколи я не зраджував Україну і її Народ. Щоб оставити по собі спогади, як документи для України, хочу тут згадати про вище згадані дві сім'ї: Петро Говтва, та Олексій Кальмус. Обидва ці селяни жили через дев'ять дворів від нас. На їхніх білих стінах хат були написані дьогтем великими літерами: я є куркуль, ворог совітського народу!

Тут хочу навести оповідання колгоспника Ївтея Дяченка, який вивозив

Ім'я	Прізвище	Скільки осіб	Вік
Гаврило	Горох	2	65
Марія	Горох		60
Яків	Яковенко	5	50
Харитина	Яковенко		45
Пріська	діти		10
Мотря			7
Милашка			5
Санько	Горох	4	40
Олена	Горох		35
Олексій	діти		15
Милашка			8
Петро	Говтра	4	55
Оксана	Говтра		50
Михайло	діти		22
Віра			18
Онекій	Кальмус	4	45
Оришка	Кальмус		40
Володимир	діти		18
Пріська			15
Микита	Ястреба	4	70
Наталка	Ястреба		65
Сидор	діти		26
Санька			20
Грицько	Дяченко	2	65
Мархва	Дяченко		60
Тиміш	Прозоров	5	45
Пріська	Прозоров		40
Іван	діти		22
Іван			20
Санька			18
Гаврило	Ястреба	4	40
Наталка	Ястреба		35
Хрисця	діти		12
Петро			10

сім'ю Якова Яковенка на станцію Павло-Польє, для відправки на Північ: В той час, коли ми приїхали забирати сім'ю Я. Яковенка, для відправки на заслання, були люті морози. Коли зайшли в хату, сім'я збиралась і виходила сідати на колгоспний віз, то показалося, що троє дітей були так легко одягнені, що неможливо їх виводити на такий лютий мороз, а вдягнути дітей не було в що. Тоді рішили поїхати в сільраду взяти громадські кожухи, що й було зроблено. Дітей укутали в громадські кожухи й вивезли їх на станцію Павло-Польє. На станції дітей витрусили з кожухів на видиму смерть від лютих морозів.

Ті, що прибули живими на Північ, опісля писали листи, що всі троє дітей Я. Яковенка по дорозі позамерзали, і повикидали їх на сніг.

Не дивлячись на такі жорстокі тортури, жидівські агенти в Україні, якщо не розпинали живих людей на хрестах, то розпинали їх голими на лютих морозах. Українські селяни, не дивлячись на такі жорстокі способи, далі не радо вступали в колгоспи.

Після того як розкуркулили першу групу українських селян, і відправили на далеку Північ, взялися за другу категорію. Це значить менш заможних. В 1929 році були розкуркулені (розграблені) такі селяни, села Ново-Павлівки.

Ім'я	Прізвище	Скільки осіб	Вік
Микита	Прудкогляд	4	70
Тиміш	Ступак	5	65
Іван	Дяченко	4	30
Тиміш	Прудкогляд	3	30
Грицько	Ляшенко	7	65
Грицько	Горох	3	50
Павло	Юхно	4	65
Іван	Храмо	6	55
Павло	Прозорів	2	75
Іван	Гуз	4	45
Яків	Борисок	3	45
Дементій	Прозорів	4	30
Пилип	Голубівський	4	65
Ласка	Грицуля	6	70
Михайло	Комлик	4	45
Яків	Помітій	6	65
Санько	Павлов	4	55
Федір	Зуй	5	65
Пилип	Перерва	4	30
Павло	Тарасенко	6	65
Лаврентій	Добрододній	4	65
Макар	Добрододній	4	65
Михайло	Ступак	5	65
Мартіян	Палагин	2	45
Харитон	Тиханів	6	55

Після такої третьої “пошести” в нашому селі між селянами стало замішання. Частина селян пішли в колгоспи, побувши там короткий час. Однак, колгоспний спосіб життя їм не сподобався, тому частина селян покинули колгоспи. Тим, хто покидав колгосп, не повертали їхню тяглову силу, ні мертвий інвентар, який вони привезли в колгосп. Колгоспна система пригадала селянам з минулих часів кріпосне право. Коли почали тікати з колгоспів, влада примінила знова спосіб розкуркулення на заслання. Але цим разом спізналися, дорослі діти розкуркулених втіли покинути село та пішли в індустрийні міста на працю, як робітники. Хто залишився в селі тих знова вислали на далеку Північ і тоді були вивезли такі сім’ї чи поодинокі особи.

Ім'я	Прізвище	Скільки осіб	Вік
Іван	Дяченко	4	30
Мархва	Дяченко		25
Микола	діти		8
Марія			4
Тиміш	Прудкогляд	5	30
Настя	Прудкогляд		25
Варка	донька		5
Макар	рідні брати Тимоша		18
Ігор			16
Марія	Сандул	2	55
Андрій	син		25
Пилип	Перерва	4	35
Палашка	Перерва		30
Марко	діти		10
Петро			8
Ласка	Грицуля	5	70
Одарка	Грицуля		65
Іван	діти		25
Приська			20
Оришка		4	18
Тиміш	Ступак		65
Ганна	Ступак		60
Микола	діти		24; син М. Ступака, автор
Іван		18	цих рядків
Грицько		16	

Коротко про себе. Я працював у Запоріжжі. Не знаючи, що саме творилось у той час на селах України, я рішив поїхати провідати моїх рідних. Тільки переступив поріг хати і привітався з моєю хворою мамою, яка не бачила мене, від коли я втік із заслання. Мама від радості розплакалася і сказала мені, що вже три тижні, як батька забрали і вона й досі не знає де він знаходиться. Мама сказала мені, кого вже з села забрали й посадовили у в'язницю та назвала мені їх усіх прізвища. Мама радила мені, щоб я негайно тікав туди, звідки приїхав, я зрозумів, що тут не жарт. Але як пробратися на станцію Никопіль? Як я не мудрував.

а мене таки на станції в Нікополі НКВД арештувало. Не помогли ніякі докази, які я мав при собі, профспілковий квиток, і квиток як член Осавіахіма, що я є робітник. Відправили мене в міліцію.

Несподівана передача

Мати знала, що я поїхав у Запоріжжя. Не звертаючи уваги на хворобу, вона пішла в міліцію запитати, чи не сидить часом батько в міліції? Якраз на порозі в міліції вона стрінула жінку, яка прибирала й мати запитала її, чи нема тут часом такого мужчини й розказала їй предмети росту і т.п. Жінка відповіла, що такого мужчини не зауважила, але ваш син тут сидить.

— Хіба ж ви знаєте мого сина?

— Я не знаю. Але копія вашого обличчя, тут є молодий парубок точно такий, як ви. Для матері це не була несподіванка.

Виходячи з дому на розшуки батька, мати взяла з собою кусочок хліба, а на ринку купила пучок редьки, і разом з кусочком хліба передала мені як передачу.

Червень, 1930 р. П'ятниця. Вечером перевели мене в друге місце, де збирали людей на заслання. Це значить українських селян. Коли привели мене до такого місця, там я побачив мого батька, який стояв, хрестився рукою і молився Богу. Досить того, що він знав, де я є. Ми до себе не говорили, ні я батькові, ні він мені не сказав нічого.

Мене впустили в гурт людей “ворогів” народу СРСР, яких було приблизно до 50 осіб, старих і молодих, з яких я знав більше половини.

Перед відправкою цих “ворогів” народу виступив в уніформі НКВД мужчина років під 35 і сказав нам, що завтра ранком нас відправлять на заслання. Відправляємо вас, щоб ви не стояли на перешкоді організувати колгоспи, заявив він.

Мені пригадується, що це було датою 20 чи 28 червня. У 2-ій год ранку, приїхали колгоспники гарбами, й енкаведисти посадовили нас на гарби. Це значить на вози, і відправили на станцію Павло-Польє. Супроводжали нас два міліціонери та комсомольський актив Нікополя. З цих компосольців я добре знав жидів. Хтось може поставити запитання: чи на них був напис, що вони були жиди? Подаю пояснення. Нікополь від нашого села 2-3 км. Ми тоді, як молоді хлопці, ходили в кіно в Нікопіль і в різні робочі клуби і ми бачили цих молодих жидів за прилавками в крамницях. Проста річ їх пізнати. Комсомольці були озброєні револьверами. З самого Нікополя, до ст. Павло-Польє ці “ангели хранителі” цілу подорож не сідали на вози, а йшли по боках. Перед нами з правого боку показалось село. Приїхавши трохи далі, показалась балка. Ми зауважили двох дівчаток, які вискочили з пшениці. Вік їхній приблизно був, одній 9-ть, а другій 7 років. Ці дівчатка бігли за нами й кричали, приблизно за 100 метрів, але за гуркотом возів не можна було чути. Прощайте тату! чи дядьку! Вони успіли гукнути декілька разів. Воно було так протяжно: Проошчайтее тааату! Чи дяааадьку! Була це приблизно обідня пора.

Один з поліціантів на вороному коні погнався за тими дівчатками. Вони обидві від переляку попадали. Він їх не бив, тільки видно було, що показав їм рукою, щоб вони тікали в протилежну від нас сторону.

Привезли нас на ст. Павло-Польє. Через декілька годин привезли і жінок до їхніх чоловіків з дітьми. Це була не зустріч дружин з чоловіками й дітей з батьками, це була жахлива трагедія. Шкода тільки що таких нещасних ніхто тоді не міг фотографувати, для історії людської пам'яті, як це тепер роблять, що на кожній вулиці кого слід фотографують. Людська мова така бідна, щоб можна про той увесь трагізм правдиво описати.

Для чоловіків це не була несподіванка, що привезуть їхніх дружин. Той енкаведист тоді вечером сказав, що разом з вами вивезуть і ваші сім'ї. Це значить дружини й діти. Але деякі матері, покинули своїх дітей в рідному селі напризволяще: Ганна Прозорова, Настя Прудкогляд і Палашка Перерва, розривали сорочки на собі до голих грудей, і гістерично кричали. Кожна окремо:

Я є їхня мати! Нас везуть на видиму смерть! Я оставила дітей напризволяще. Може таки знайдуться добрі люди, і дадуть їм притулок, для продовження їхнього життя.

Яка шкода, що про це ніхто не записав. А може хтось і написав та не оприлюднено, бо не приходилось мені читати про це, до 1951 року.

Перед тим як колгоспники збиралися їхати додому, до мене підійшов Ївтей Дяченко, це мій товариш по випасу скотини, коли ми ще були малими. Він за мене на три роки старший. Підійшов, потиснув мені руку й сказав: "Прощай, Миколо. Не знаю де тебе везуть, та мабуть більше ми з тобою не побачимось." В такий час для мене було дивно, що він відважився підійти до "ворога" народу. Дійсно, я більше з ним не бачився.

Це дійсно трагедія була таких селян, бо ніхто ними не опікувався, ні їєю, ні водою.

Коли я втік із заслання, то знова повернувся в Запоріжжя, де став на працю шофером автомашини. Тоді я мав нагоду бачити, як збирали ночами людей, та звозили у в'язницю. Працював я у великому як по той час гаражі. Це був осінній час, 1932 року. Що вечера нас приблизно 10 автомашин послали в міліцію, бо на нас чекали НКВД. Після 12-ої год ночі ми вже "полювали" на двоногих "звірів". Ніколи енкаведист не казав де ми їздимо. Тільки казав, просто, вправо, чи вліво. Ніяких балачок. Коли забирав людину, то завжди сідав рядом з нею, і знова казав, куди треба їхати. Одного разу трапилось так, що А. Бондаренко привіз енкаведиста до блоку, в якому він жив. Енкаведист пішов постукав у двері його хати. Дружина відчинила. Він запитав, де є твій чоловік? Вона сказала, що не прийшов ще з праці, і сказала чергу його авта. Коли він прийшов і побачив чергу авта, то запитав шофера "як ти називаєшся." А. Бондаренко сказав і тоді він зразу його арештував, і більше його ніхто після того не бачив. Такі були умови тоді для робітників.

Нове Запоріжжя це велике індустрієне місто. Воно було поділене на різні комбінати, з різними назвами. Мене з авто прикріплено було до ремонтно-механічного заводу. Щодня я його обслуговував. На згаданому заводі був директором жид Лев Абрамович Рабінович, гаркавий, а до цього ще й кривоzubий.

Я бачив як у колгоспників грабували їхні збіжжя

Це була осінь, жовтень чи листопад. Приїхав я на завод і зайшов до Фрідмана, замісника директора Л.А. Рабіновича, який сказав мені, щоб я приготував своє авто, бо сьогодні я буду в розпорядженні директора. Ось прийшов Л.А. Рабінович, сів у кабінку й сказав: їдемо на 6-ий виселок. Приїхали ми туди, а там була велика крамниця, яка називалась Інснаб (Інострanne снабженіє). В таку крамницю впускали за спеціальними пропусками. Рабінович сказав мені, щоб я йшов з ним. На дверях стояв сторож. Рабінович сказав сторожу, що це є мій шофер, пусти його в середину. Коли я зайшов то очам своїм не вірив, чого в тій крамниці не було. Для робітників тоді була карткова система на харчі, але Рабінович без всякої карткової книжки набрав стільки, скільки його душа бажала. ковбаси, голяндського сиру, масла, оселедців консервованих, хліба і т.п. Забрали ми це все і поїхали на село.

Їдучи по дорозі я довідався від Рабіновича, де ми їдемо, і чого. Він сказав мені, що “враги народа” (колгоспники) не хочуть здавати зерна державі. Ми приїхали в село, далеко від Запоріжжя. Мені здається назва села була Бубурка. Там в селі Рабіновича примістили в селянина, який сказав, що ночувати є де, але їсти нема чого. Рабінович відповів: “Не журись хазяїн, (яким він був хазяїном?), харчі ми маємо свої, а якщо не вистарчить, то знаємо, де їх узяти. Рабінович пішов у приділену йому половину хати, а коли він вийшов, то я своїм очам не вірив, хто до мене підійшов. Це вже не був директор Л.А. Рабінович, а НКВД. Він уже був у формі НКВД й озброєний револьвером. Тут я побачив, що я маю справу не з цивільною людиною, а таки з людиною жажливої установи НКВД. Аж тоді мені стало зрозуміло, чому після крамниці Інсабат, ми заїхали до його мешкання, звідкіля він виніс окрему валіску, в якій була уніформа НКВД. Я зразу “прикусив” язика.

Сів він в авто й ми поїхали на колгоспне подвір'я, де якраз колгоспники перемолочували солому. Я підійшов до одного молодого чоловіка й запитав, для чого вони перемолочують солому? Він відповів, що їх заставляють. “Скільки ви намолочуєте за один день? 20-30 кілограмів. До нас підійшов дід і запитав мене, кого то я привіз? Щоб відчепитись від розмов я відповів не знаю. Перший раз його бачу. Я знова запитав, що ви робите з цим намолоченим зерном? На те колгоспник відповів, що то зерно від них зразу забирають.

Та поїздка і те, що я побачив, та з ким і про що розмовляв, осталося мені в пам'яті на ціле моє життя. Що той деспот робив з тими

беззахисними колгоспниками, голодними, в яких пограбовано їхній річний труд, та ще й заставили їх перемолочувати солому, щоб і те зерно забрати.

Ні робітники, ні армія не знали, й не бачили, що саме НКВД, де в основному були жиди, робили з українськими селянами-колгоспниками. Особливо в 1932-33 роках. Це був жах, а не життя. Про голод 1932-33 роки я не згадую. Про це вже написано багато.

В 1933 році я поступив на працю в будівничу колонію (стройколонія) на 12 виселку. Тут працювали засуджені українські селяни. Вони жили в звичайних бараках, яких ніхто не охороняв. Хтось подумає, що ж то були за в'язні, що їх ніхто не охороняв і вони не тікали. Не тікав би й той, хто так подумає, будши на їхньому місці в той час. На селах тоді люди умирали з голоду як мухи восени. А тут їм таки давали їсти за їхню даремну працю.

Таку колонію я обслуговував автом. Начальником колонії був жид Матяша, замісником його був короткозорий жид Фельдман. Начальником постачання був жид Юдельсон. Одного разу Матяш сказав, щоб ми поїхали в Софіївку. Це було якихось 12 кілометрів. Коли я приїхав туди, то довідався, що це така ж сама колонія, як і в Запоріжжі. Згодом я поїхав з Юдельсоном в Никополь, це буде 75-80 кілометрів. У згаданих колоніях начальниками були жиди, але я забув їхні прізвища. Фактом є, що в Україні всі жажливі установи були обсажені жидами, як керівниками таких установ.

Коли я поступав на працю у згадану колонію, то підписав контракт, як вільнонайманий робітник, на два роки. Але я проробив якихсь три місяці і мене звільнили з праці. Чому? Тому, що це всевидюще "Око" довідалось, якого я соціального роду, тобто з розкуркулених, тому й звільнили мене я як не благонадійного. Сам Матяш викликав мене в його кабінет, і сказав мені, що я походжу з такого роду, чи категорії людей, яким не дозволяється бути в нашій установі. Наша установа є військова, говорив він, — забери свої папери і йди, й нікому не кажи, де ти саме працював.

Так є, що багато українців не знали хто саме посадав такі жажливі установи, як Чека, ГПУ, НКВД, в'язниці, будівничі колонії, концтабори і т.п. Це все було в руках жидів. А наша бідна, сіра маса, ще й сьогодні молиться за "божий" народ, жидів, які мільонами нищили Народ України.

Повторюю. Щоб я такі спогади не написав у 1951 році, які збереглися у мене дотепер, то я ніяк не міг би пригадати собі тепер, кого саме тоді розкуркулили, та всі їхні прізвища й імена, а особливо скільки, хто мав дітей. Такі спогади я маю на 32 сторінки. Про 1921-1922 і 1932-1933 роки Голод в Україні я добре знаю. В 1921-1922 році я був пухлим від недоїдання, а в 1932-1933 році я мав щодня поживу 800 грам хліба, як робітник. Але того жажливого року я тут не згадую, хоч то все робота Москви, яку виконували одні ж і ті самі жорстокі люди, які опанували були всі уряди й державні підприємства в Україні.

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
у ВІНДЗОРИ, Онтаріо**

Управа і членство Філії УНО і Братніх Організацій працюють у згоді і взаємній пошані, на користь і добро організації та української визвольної справи.

Філія УНО і БО мають свій дім, в якому ведуть свою організаційну діяльність.

Дім Філії УНО і БО приміщується при :

1033 Ottawa Street

Windsor, Ontario

N8X 2E3

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
у Ванкувері, Б.К.**

Веде культурно-громадську працю на терені Ванкуверу.

Філія УНО є складовою організацією Відділу КУК, в якому працюють не тільки делеговані представники УНО, а також, в міру потреби, і члени.

**8151 Minler Rd.
Richmond B.C. V7C 3T8
Tel. 277-6578**

УКРАЇНСЬКА ДУМА ТА ХОРВАТСЬКОСЕРБСЬКІ ЕПІЧНІ ПІСНІ

Термін *дума* є старослов'янським терміном, значення якого є думка, мислення, але в українців цей термін має і друге, специфічне значення, а це є назва народної пісні, котра, деякими своїми характеристиками, подібна до епічних героїчних пісень, та до деяких — народних балад югославських народів.

Побіч терміну *дума*, (віддавна, а деколи і сьогодні), стрічаємо, на означення цього самого виду української усної словесности ще й інші терміни: козацькі пісні, пісні з давнини, серйозні пісні, козацькі думи. Але найчастіше термін *дума* утотожнюється з терміном “народний поетичний епос”.

Численність різноманітних термінів на означення української усної творчости очевидна, але і поруч цього всього існують українські народні думи, як окремий, своєрідний і оригінальний вид усних народних пісень, з усіма своїми характеристиками й епітетами.

Поруч загальної назви — епічна народна пісня — вживається ще й вужча — героїчна народна пісня, — на означення народних пісень, котрі розповідають про якусь репрезентативну подію, випадок або особу, з виразною суспільно-політичною ролею, національно-історичним і соціально-культурним характером. Епічну народну пісню називали також піснею сліпців, історичною піснею тощо, зовсім помилково вибраними назвами, в залежності від підходу й погляду на цю народню творчість в загалі.

Маємо різні теорії й гіпотези про проблему походження українських народних дум, так само як і про хорватськосербські епічні народні пісні.

В загальному, сучасна українська наука, котра займається досліджуванням і вивченням усної народної літератури, вважає, що перші думи постали в 15 ст. і що все інтензивніше розвивалися протягом 16, 17 і 18 століть. Своє походження завдячують вони народним голосінням і героїчним лірично-епічним похоронним пісням, з котрих вони під впливом часу, простору й історичних змін розвинулися у самостійний вид народної поезії. Хорватськосербська епічна народна поезія має свій початок у сірій давнині народу, у його намаганнях виразитися поетично.

Припускаючи, що нерозривність розвитку йшла від перших воєнних покликів через (корчі) і голосіння за померлими, через хроніки про їхнє життя, подвиги і геройство, можна зробити висновок, що дорога до епічної пісні була також довга, напевно і різноманітна, пов'язана з сільським і міщанським оточенням, місцем свого виникнення (життєвого шляху, розвитку і удомлення).

II

Намагання всестороннього вивчення народної усної творчості висуває питання — хто були люди, котрі творили і виконували ці народні скарби? В нашій контексті — інтерес за досліджуванням української народної думи і хорватсько-сербської епічної народної пісні нав'язує і питання ролі і особистості народних творців і виконавців. Перші неповні дані про виконавців — співаків дум з'являються початком 19 століття. З 1853 року, тобто з появою Базилевичевої статті “Местечко Александровка Чернігівської губернії” починається період в котрім творцям і виконавцям дум присвячується все більше уваги й вона дала початок численним дослідним процесам.

Після багатьох гіпотез і припущень, сьогодні в Україні бере гору теорія, котра каже, що перші творці і виконавці дум були козаки, тобто козацькі співаки-бандуристи, кобзарі і лірники та талановиті окремі люди з народного сільського і міщанського середовища.

Факти говорять, що кобзарі активно діяли в народі протягом кількох епох. Своїм мистецьким діянням вони розбуджували в народі національну свідомість і порушували патріотичні почування. (У своїй праці зазнавали підйоми, кульмінації і занепади).

Обговорюючи питання співаків-творців і тільки співаків-виконавців, погоджуємося з тим, що виконавці, або співаки дум не мусять бути їхніми творцями-авторами. Однак припускаємо, що ті перші прабатьки-виконавці дум були переважно їхніми авторами. Самий поділ на співаків-творців і співаків не зменшує вартості останніх, бо сьогодні в світі перемагає переконання, що виконавець народної пісні творчо бере участь у формуванні текстури і тексту. Він у більшості випадків оформляє текст, дещо додає, дещо заміняє так що він також стає дійсним співавтором даного варіанту. Співак до своєї інтерпретації тексту пісні додає інтонацію, міміку, жести і вбудовує як інтегральну частину свого твору, тобто тексту. Вважаємо, що цю саму техніку здійснює і добрий співак, хочай він не є одночасно і творцем пісні. Отже, кожний добрий, талановитий співак є, якщо не ідейно, то технічно, інтерпретативно творчий, тобто що це є його творчою діяльністю. Так само як і творцеві пісні, вдалося не тільки сповільнити процес пропадання усного народного мистецтва, але — піднятися до мистецьких вершин (накинувшись як суспільна еліта, авторитет одної дійсності і народу, тоді би ми радше

говорили про талановитих і неталановитих співаків, без огляду чи вони є водночас і творцями пісень, котрі виконують, або ні).

На Україні про співаків дум говориться як про професійних співаків, з чим би ми, на основі доступних даних, не могли згодитися, хочай не виключаємо можливості, що були і такі, котрі співали за платню.

Особистість епічного творця, співака, виконавця, оповідача, чи як би ми його не називали, віддавна збуджувала і збуджує зацікавлення і на території Югославії, але і тут з жалем мусимо констатувати, що інформації про початки дуже бідні і неповні, бо перші конкретні, науково і теоретично обосновані дані пов'язані з іменем Вука (Стефановича) Караджича. Він з початком дев'ятнадцятого століття ясно підкреслив різницю між співаками переносниками, співаками інтерпретаторами і співаками поетами, записуючи імена, дані, пісні і способи інтерпретацій "своїх" співаків.

Згідно з Вуковими тезами, сучасна югославська наука твердить, що тільки деякі співаки були також і творцями епічних пісень, але більшість з них належить до групи тих, котрі вивчили пісні на пам'ять і переносили, передавали новим поколінням, дослівно, або з більшими чи меншими змінами і пристосуваннями. Виконавців і творців ділимо також на тих, котрі пісні співають і на тих, котрі пісні оповідають. У відміну від співаків українських дум, котрі, (як говорять писані дані), були виключно чоловіки, епічні пісні співали і чоловіки й жінки, і то дуже рідко за грошову винагороду. В принципі хлібороби, селяни, тваринники, дрібні ремісники і гайдуки співали з інших мотивів, позбавлені бажання матеріальної користі.

При цьому варто підкреслити, що всі ці творці і співаки були людьми свого зовсім специфічного часу. Із змінами життєвих обставин і світоглядів, змінюлися і співаки, змінюлися їхні погляди, смаки і розуміння, а тим самим і стильові і виконавчі характеристики народних дум і епічних народних пісень.

III

Українські народні думи завжди виконуються з інструментальним супроводом кобзи, бандури або ліри. Текст дум співаючи деклямується. Мистецьке враження залежить звичайно від таланту і творчої здібності кожного співака зокрема, хочай специфічності думи уточнюють і деякі основні манери, необхідні у мистецьким виконанню. Мелодії дум, хочай віртуозні, пишні і музикально чепурно вдосконалені, завжди є підчинені текстові і справляють враження ніби вони звучна куліса декламаційному виразу, бо текст є той, котрий знаходиться завжди і тільки в першій, можна б так сказати, гро-плані.

І інтерпретація епічної пісні, як і її якість, залежала передовсім від кожного співака або оповідача зокрема, хочай і стильові характеристики і вірші епічної пісні нав'язують також деякі свої правила в інтерпретації.

Епічні пісні розрізняються за способом виконання на ті, котрі ритмізовано говоряться, виразно деклямуються, або співаються з музичним супроводом, переважно гуслей або тамбура, або без музичного супроводу. Музичний супровід є в принципі дуже однорідний і вузький, бо має роль супроводжати, наголошувати, підкреслювати деякі вірші, психологічно, слухово і зорово впливати на слухачів.

IV

Українська народна дума виткала свій власний світ, властивий і єдиний, характеристичний і специфічний тільки думі. Тим не хочемо заперечити подібності інших народів. Але це тільки подібність, бо в житті людини є ціла низка різних подібних елементів дійсності, але українська дума співає про одну дійсність, про мистецьки зображену правду в житті української людини.

Середовище — повне суперечностей соціальних, національних, психологічних, забобонних, ідейної природи, зі своїми згущеними атмосферами, напруженістю структури подій і випадків — є джерелом, з котрого витікає життя дум. Дума не знає містичних, загадкових, надприродних світів снів і фантазії. Примари і фантастичні оточення їй далекі. Темні атмосфери є продуктом темних подій, а не чарівницько-казкових зображень і чарів. Учасники подій в думах є переважно люди скромного походження з народу, люди — котрі і без великих титулів і дворянських грамот — зі свого убозтва і скромности ссуть найбільшу силу і міць за героїчні діла і справедливу помсту над ворогом. Завжди рішені стати на прою за батьківщину, християнську віру, за пошанування патріархальних правил, категоричні суди — вони оформили свій світ у котрім живуть, працюють, вмирають.

Епічна народна пісня зродилася, розвивалася і плекалася в уточненім, характеристичнім епічним середовищі сільського і міщанського оточення. Зачерпнувши глибоко в історію, яка подає нам багато матеріалу, поети складають замкнену систему епічної будови, єдину за своїм характером, за здібностями конструкції, філософських розумінь, моральних норм, етичних і естетичних принципів. Епічний поет переживає і перетоплює у вірші все це, що є істинне, стійке, пов'язане з долею і характером, добре відчуваючи форму і традицію, як стимулятивний зв'язок між дійсними історичними фактами і постаттями та поетичною істиною і видінням злитим у вірші.

Характер епічної пісні є такий, що своєю поетикою, смислом і способом виконання, вибирає тільки такі події і явища, котрі належно відповідають цій своєрідній формі.

В межах норм мотиво-тематичного світу української народної думи, як і хорватськосербської епічної народної пісні, зроджені, по всіх правилах

і принципах усного поетичного вислову, і герої, головні носії і актори подій у думі і в епічній пісні.

В загальному, всі вони є більш помітні, сильніші й виразніші особистості, котрі своїм існуванням, діянням, грою долі або силою історичних обставин виплинули на поверхню суспільного моря й тому гідні бути предметом, про котрий буде співати народний співак.

Герой української народної думи є мистецьки пережита інкарнація свого народу. Він, у відміну від осіб з балад, не мусить бути, і найчастіше не є, трагічною фігурою. Його боротьба не виходить з власної, індивідуальної специфічності, відокремленого положення і дії, навпаки, — він діє, як визначна особа і працює в душі колективних прагнень свого свого оточення і бореться з реальною дійсністю, котра людям брутальною силою накинена.

В основному, герої епічної пісні гострі, гнівні воїни, горді, в принципі лукаві, деколи і зарозумілі, хоробрі юнаки, розсудливі, догадливі, самовіддані і правдоподібні. Отже знову це, що ми називали б вродженими ідеалами героїчних осіб, як зразки, але вони навіть випадково не є канонізованими; протилежності і різниці між ними є великі і дуже замітні. Отже зовсім не подібні до героїв думи.

Це багатство зовсім відмінно зображених осіб говорить про те, що народні співаки глибоко зачерпнули свій сюжет з народнього фольклору, використовуючи багатство кольорів і відтінків, пластично, показавши носіїв і базу уточнених суспільних середовищ, їхніх періодів чи епох. Показуючи критично, реалістично, хоча і з додаванням глорифікації, минулого і його героїв, вони вказували шляхи до світлого майбутнього і давали напрямні майбутнім поколінням.

V

Йдучи від Лотманової тези, що кожне мистецтво є комунікаційним засобом і на свій лад організованою мовою, стверджуємо, що так українська народна дума, як і хорватсько-сербська епічна народна пісня вповні відповідають його тезі, будучи засобом і організмом спеціально організованої форми в передачі словесної творчості.

Коли ми візьмемо до уваги середовище, час, тематику, особистість автора і ролю публіки і приймемо Шпіцерову стилістично-лінгвістичну аналізу про взаємовідносини між цілістю і частинами, можемо ствердити, що доброякісні епічні пісні і думи є, кожна на окремий спосіб, для себе ідеальним обрисом. І думи і епічні пісні є мистецькими творами дуже широкої функціональної вартості. Естетичні і етично-моральні вартості мінялися в них в залежності від уже згаданих часу і простору.

Думи й епічні пісні не є однакові; вони знаходяться у двох відмінних видах усної народної творчості, але своїми численними подібностями, як і різноманітністю, а насамперед своєю мистецькою чепурністю і красою,

своїм значенням і ролею, і думи, і епічні пісні належать до ряду найкращих і найдосконаліших пагонів епіки у віршах, не тільки своїх народів, але взагалі.

Проблеми дум і епічних пісень, хоча щедро і багатосторонньо оброблювані, ще не досягли свого фінального виду. У відносинах з одними і другими завважаються ще численні невіршені питання, які чекають ще на свою відповідь.

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА “КАЛИНА”

В крамниці можна набути: книжки, шкільні підручники, кераміку, вишиття, різьблені речі і т.п.

При Кооперативі “Калина” приміщується також Асекураційний Відділ Крамниця відкрита в вівторок, середу і четвер від год. 9 вранці до 5:30 по пол., в п'ятницю від год. 9 вранці до 7 вечора, в суботу від год. 9 до 5 по пол., а в понеділок закрита цілий день.

KALYNA UKRAINIAN CO—OPERATIVE LTD.

952 Main St.

Tel: 582-2832

Winnipeg, Man

Українська Ощадно-Кредитова Спілка

“КАРПАТІЯ”

Ощадности (Savings accounts) Біжучі рахунки (Checking accounts)

Персональні й моргеджеві позички

Різні додаткові послуги

Маєтковий стан — 40.000.000.00

Членів — 7.500

Branch — 2200 McPhillips St.

Ph. 633-6589

**CARPATHIA CREDIT UNION
LIMITED**

950 Main Street

Winnipeg, Manitoba

Tel: 586—8431

З ІСТОРІЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНІ

ПОЧАТКИ МЕДИЦИНИ на Україні сягають ще в часи Київської Русі. Першими лікарями були знахарі і ті, що лікували зіллям. Лікарська вмільсть зросла, коли встановлено тісніші зв'язки з Візантією. Вчений “лічець” займає місце знахаря. Перші лікарі були чужинцями. Діяли вони в Києві. Першу лікарню засновано за часів княгині Ольги також в Києві, а вже в час панування Володимира Великого таких лікарень було більше. Існували вони при монастирях, зокрема відома була пізніше лікарня при Києво-Печерській лаврі. Лікуванням займалися передовсім монахи. Перші відомі в історії української медицини лікарі діяли в другій половині XI ст. Були це Дам'ян Пресвітер та Агапит Лічець.

Визначним медиком, — першою мабуть, жінкою в світі, яка написала медичний трактат “Мазі” — була дочка Володимира Мономаха — Євпраксія. Своєрідною енциклопедією у свій час, що містила поради відносно діагнозу хвороб та їх лікування, були “Ізборники Святослава”.

Другою жінкою, ім'я якої вписане в історію української медицини, була княгиня Анна, що заснувала першу на українських землях світську школу, де викладались основи медицини. В ХУ ст. в Галичині працював один з перших українських докторів медицини Ф. Дрогобич — професор та ректор Болонського і Краківського університетів.

Першою медичною школою, в сучасному розумінні цього терміну, де навчалися українські лікарі, а також поляки та литовці, була Академія в Замості, заснована в 1593 р. У 1594 р. Академія отримала права університету та право надавати звання доктора медицини. Тут у 30-ті роки ХУІІ ст. працював відомий польсько-український медик Сикст. Першим медичним закладом на території України слід уважати Collegium Medicum з дворічним терміном навчання, яке засновано у Львові в 1773 р.

На Східній Україні основи медицини викладались у Києво-Могилянській академії. Українська інтелігенція розуміла і добачала потребу створити на Україні вищу медичну школу і це питання ставила вона вже від ХУІ ст. З приводу відсутності на Україні вищих медичних шкіл українська молодь була змушена виїздити на навчання поза межі

України, передовсім у Росію. Так, наприклад, від 1754 до 1786 р. у Петербурзьку, Московську та Кронштадтську медично-хірургічні школи вступило 300 учнів-українців. Професорами вищих медичних шкіл були, між іншим, такі українці: Н. Максимович-Амбодик (1744-1812), Касіян Ягельський, Ілля Руцький, Никін Карпинський, П. Погорецький та інші.

У 1787 р. в Єлисаветграді при міській генеральній лікарні, яка обслуговувала південні землі України, відкрито медично-хірургічну школу, що була першим навчальним медичним закладом на Східній Україні. Ця школа проіснувала 10 років, в ній навчалось 260 учнів. Закінчив її, м.ін., український вчений Є. Мухін, який був пізніше одним з визначніших професорів Московського університету. В цей же час, у 1795 р., українські вчені-медики І. Андрієвський, Я. Саполович та інші опрацювали дуже докладні навчальні плани всіх медично-хірургічних шкіл в Росії, права й обов'язки викладачів та учнів.

У 1805 р. організується в Харкові перший медичний факультет на Україні. В Києві медичний факультет засновано у 1841 р. Діяльність медичного факультету у Львові була відновлена у 1894 р. В Одесі медичний факультет створено в 1900 р.

Першим деканом Харківського медичного факультету був професор О. Шумлянський (1748-1795) — анатом і хірург, що на 66 років раніше Баумена, а також Генлі описав анатомічні елементи нирки — клубок і петлю Шумлянського. Він був першим професором, що читав лекції українською мовою. Видатним вченим цього університету були: Д. Лямбль (1824-1895), що відкрив збудника лямбліозу, В. Данилевський (1852-1939) — фізіолог, піонер вивчення гіпнозу, творець біофізики, відкривач явища сумування ефекту гальмування серця, О. Данилевський (1838-1923), що перший довів можливість синтезу білкоподібних речовин при участі ферментів, М.Мельников-Разведенков (1866-1937) — один з найвизначніших анатомів України, В. Воробйов (1876-1937), мабуть, найвизначніший анатом України. Найбільшою заслугою Воробйова є створення першого на території СРСР оригінального анатомічного атласу українською мовою, М. Бокаріус (1869-1931) — судовий медик, чий метод макроскопічного обслідування защемленої борозни та проба на виявлення крові загальноприйняті світовою судово-лікарською практикою. В. Коган-Ясний — ендокринолог, що вперше в СРСР виготовив інсуліну та організував Український ендокринологічний інститут.

У Харківському університеті діяли найвизначніші українські психіатри: О. Ющенко (1869-1936), В. Протопопов (1880-1957), що працював над патогенезом і лікуванням шизофренії та маніякально-депресивного психозу, й О. Гепманович. З діяльністю Харківського університету був зв'язаний найвидатніший ортопед України М. Ситенко, відомий неврохірург В. Шамов, педіятр І. Троїцький та ряд інших професорів. Харківський медичний інститут має три факультети, навчається в ньому пересічно чотири тисячі студентів.

Медичний факультет Київського університету був заснований в 1841 р. заходами визначних представників української культури на чолі з ректором М. Максимовичем (1804-1873). Велику роль в організації Київського медичного факультету відіграв перший його декан В. Караваєв (1811-1892), що як один з перших оперував хворих з катарактом, анатом М. Козлов, О. Вальтер (1817-1889) — видавець та редактор першого медичного часопису на Україні “Современная медицина”.

Вершини світової науки Київський медичний факультет досягнув наприкінці XIX ст. та на початку XX ст. Тоді в Київському медичному факультеті працювали: анатом В. Бец (1834-1898), який відкрив у 1874 р. великі пірамідальні клітини, названі від того часу клітинами Беца, В. Високович (1854-1912) — епідеміолог та бактеріолог, що відкрив здібність ендотелій (клітин сполучної тканини) захоплювати мікроби та перший в Росії провадив щеплення проти черевного тифу, патофізіолог В. Підвисоцький (1857-1913), що в 1905 р. опублікував підручник патології, перекладений на 17 мов, Г. Мінх (1835-1896), відомий працями про сибірську чуму та тифи, В. Чаговець (1873-1941) — електрофізіолог, автор іонної теорії збудження та конденсаторної теорії подразнення.

Медичний факультет у Києві започаткував сучасну терапевтичну школу, першими представниками якої із світовими іменами були: російсько-український вчений В. Образцов (1849-1920), що спільно з українцем М. Стражеском (1876-1952) в 1909 показали можливість прижиттєвої діагностики інфаркту серця (хвороба Образцова-Стражеско), крім цього, М. Стражеско описав “гарматний тон” при серцевому блоку. Одним з найвизначніших патофізіологів України, що працював також у ділянці онкології, був О. Кронтовський (1885-1933), чиї праці над патологією пухлин та тканинними культурами знайшли визнання в медичному світі. (О. Кронтовський був обраний членом ряду міжнародних наукових товариств). У першій половині XX ст. в Києві працював відомий історик медицини та гігієніст О. Корчак-Чуперківський, який дуже прислужився у складанні номенклатури хвороб українською мовою. Один з основоположників київської терапевтичної школи був Т. Яновський. З його школи вийшли десятки видатних клініцистів, як професори Примак, Василенко, Яновський написав перший в Росії підручник про туберкульозу легенів. В. Василенко — професор Київського університету, потім лікар-консультант кремлівської лікарні, був редактором “Клинической медицины” та головним консультантом Міністерства охорони здоров’я СССР.

З видатних хірургів медичного факультету Київського університету, а потім Київського медінституту слід згадати: М. Скліфосовського (1836-1904), що прославився лікуванням хірургічним способом яєчника, мозкових та черевних гриж, Є. Черняховського, М. Волковича (1858-1925) — відомого конструкцією шини Волковича; О. Кримова (1872-1954), який написав один з перших підручників хірургії українською мовою та ряд всесвітньовідомих праць; М. Амосова, що в 1956 р. очолив першу в СССР

катедру торакальної хірургії, як один з перших в СССР застосував оперативне лікування легеневої туберкульози, М. Коломійченка, що робив дуже складні операції на стравоході та серці; гінеколога В. Писемського (1862-1937) відомого працями з іннервації матки.

Великі заслуги для розвитку оториноларингології на Україні мали професори медичного факультету в Києві: О. Пучківський, з клініки якого вийшло 200 праць, С. Ставрака, Л. Зарицький, який дуже багато працював над проблемою риносклероми. З видатних неврологів Київського медичного факультету слід згадати: Б. Маньківського, В. Селецького, В. Сломінську, що вивчали невроінфекції. Найвизначнішим дермато-венерологом України був О. Тижненко, що розробив питання значення алергії у патогенезі хвороб шкіри. Тепер Київський медичний інститут має чотири факультети та найбільшу кількість професорів.

Медичний факультет Одеського університету також підготував велику кількість лікарів для України та виконав велику працю в розвитку медичної науки. З Одеським інститутом, а раніше медичним факультетом, пов'язані прізвища всесвітньовідомих вчених: І. Мечникова, В. Сеченова, В. Підвисоцького, М. Гамалії, Я. Бардаха, Т. Веріго, О. Безредки, Д. Заболотного, В. Філатова.

І. Мечников (1845-1916) — з Харківщини, член Української громади в Одесі був професором в цьому місті, потім працював у Парижі. Створив фатоцитарну теорію імунітету, був лауреатом Нобелівської премії. М. Гамалія разом з Мечниковим був організатором пастерівських станцій для боротьби із сказом, відкрив холероподібний пташний вібірій та віруси, які знищують бактерії, заклав основи вчення про бактеріофаг. Другий учень Мечникова О. Безредко (1870-1940) виконав ряд відомих у всьому світі праць з діяльності імунітету, анафілаксії та опрацював методу десенсибілізації. Д. Заболотний (1866-1929) — загальновідомий своїми працями з ділянки чуми, яку вивчав в Росії, Індії, Месопотамії, Персії. Написав перший в Росії підручник епідеміології, викрив збудника сифілісу. Я. Бардах (1857-1929) винайшов незалежно від Берінга протидифтерійну сироватку. В. Філатов — офтальмолог (1875-1956) відомий працями про пересадження рогівки та опрацюванням нового методу лікування — тканинну терапію. Одеський інститут має чотири факультети. За час свого існування медичний факультет, а потім Одеський медичний інститут підготували понад 20 000 лікарів.

Львівський медичний факультет найстарший на території України — протягом довгих років майже недоступний для української молоді. Початково існував як Collegium Medicum. Від 1773 до 1784 року в ньому викладав тільки один український медик А. Крупинський (1774-1788). В 1785 р. постає медичний факультет, який у 1805 р. реорганізовано в медичну колегію з 2-річним терміном навчання, що перетворилася в медично-хірургічну школу. Звичайно, ця медична школа не могла задовольнити потреб Західної України в лікарях, тому громадськість

Галичини не раз виносила питання про потребу відкриття медичного факультету. Створено його в 1891 р.

Великі заслуги у розвитку медичної науки рідною мовою та в гуртуванні українських лікарів мала Лікарська комісія Наукового товариства ім. Т. Шевченка, яку засновано в 1898 р. у Львові. Видавала вона медичні збірники, брала участь в міжнародних лікарських конгресах. За ініціативою заступника голови цієї комісії д-ра Озаркевича та Українського лікарського товариства видано у Львові в 1912 р. перший медичний журнал українською мовою “Здоровле”. Перша світова війна загальмувала діяльність НТ ім. Т. Шевченка.

У 1920 р. українські лікарі zorganizували медичний факультет Українського Таємного Університету, який діяв до 1923 р. Університети Чехословаччини та Австрії визнавали свідоцтва та іспити, проведені на цьому факультеті. В 1924 р. відновлено діяльність Лікарської комісії НТ ім. Т. Шевченка, яка діяла до 1939 р.

Як уже загадувано, медичний факультет Львівського університету створено в 1891 р., але навчання на ньому почалося в 1894 р. Першим деканом та організатором медичного факультету був анатом Г. В. Еадій. З 1894 до 1939 р. створено на медичному факультеті у Львові 21 катедру. Професорами Львівського медичного факультету були переважно поляки. Визначними медиками були: Ф. Гроєр — педіятр, Т. Островський — хірург, Р. Ренцький — терепевт, Р. Вайгаль — загальновідомий працями над сипним тифом, Н. Цибульський — фізіолог.

Дальший розвиток медичного факультету наступив, коли Рада Народних Комісарів створила Львівський державний медичний інститут, що складається з двох факультетів — лікувального та фармацевтичного. Вперше за час існування медичного факультету почали викладати на ньому українці. І так, наприклад, катедру внутрішніх хворіб очолив відомий лікар Західної України Маріян Панчишин. Кількість українських студентів збільшилася до 50%. Тепер Львівський медичний інститут є одним з найбільших на Україні, має 6 факультетів, де працює понад 40 докторів медицини, біля 200 кандидатів наук.

Крім Львівського, Київського, Одеського, Харківського на Україні існують ще такі медичні інститути: Вінницький, Дніпропетровський, Кримський, Ворошиловградський, Донецький, Івано-Франківський, Тернопільський, Чернівецький та Ужгородський, а також Харківський стомалотогічний інститут, Запорізький фармацевтичний інститут. Крім медичних інститутів, на Україні існують т.зв. інститути вдосконалення лікарів, завданням яких є підвищувати кваліфікації лікарів та спеціалізувати лікарів-фахівців. Вони розташовані в Києві, Харкові та Запоріжжі.

Проблемою охорони здоров'я матері і дитини займаються інститути в Києві, Харкові, Львові та Мукачеві.

Важливу роль в розвитку медичної науки відіграє Академія наук України та її науково-дослідні інститути. Першим президентом був

геохімік В. Вернадський (в 1918 р.), другим В. Липський, потім Д. Заболотний, О. Богомолець, О. Палладін.

Першим інститутом медичного профілю був в Академії наук Інститут демографії та санітарної гігієни, яким керував від 1919 р. М. Птуха. В 1925 р. постає Український біологічний інститут, яким від 1931 р. керував О. Палладін, всесвітньовідомий працями про білки центральної нервової системи, видав перший в СРСР підручник біохімії українською мовою. Черговим інститутом Академії наук був Мікробіологічний інститут, який засновано в 1929 р. Керував ним Д. Заболотний, а потім В. Дроботько. В 1930 р. постає найбільш відомий — Інститут фізіології, яким керував О. Богомолець (1881-1946). Цей визначний вчений створив вчення про будову і функцію сполучної тканини, опрацював теорію про причини старіння, виготовив антиретікулярну цитоксичну сироватку, якою успішно лікувано ряд недуг у ЗСА, Франції, Італії.

З інших інститутів, які діяли поза Академією наук, слід згадати три психоневрологічні інститути в Одесі, Харкові, Інститут у Харкові, в 1932 р. названий Українською психоневрологічною академією, був найважливішим центром психоневрологічної науки для всього Совецького Союзу.

Має свою історію також медична преса на Україні.

Першим медичним часописом, який виходив на Україні, була “Современная медицина”. Був це тижневик, який редагував відомий анатом О. Валтер (від 1860-1876 р.). Другим часописом був “Медицинский вестник”. Видавався він у Теодосії, в Криму, від 1862 р. по 1886 р. Від 1890 р. до 1899 р. на території України виходило 20 часописів. Багато з них, як “Акушерка”, “Вестник офтальмологии”, “Одеські відомості проіснували довгий час.

Першим медичним журналом українською мовою, який багато прислужився в опрацюванні української медичної термінології, був щомісячник “Здоровле”, він видавався в 1912-1914 рр. у Львові заходами Українського лікарського товариства. Співпрацювали з цим журналом українські вчені-медики, як, наприклад, І. Горбачевський. У 1913 р. почав виходити перший на Східній Україні часопис українською мовою, що містив медичні статті. Було це “Життя та знання”, видаване у Полтаві. До 1909 виходило 37 медичних часописів, до 1919 р. — 63. У 1918 р. почав виходити двотижневий журнал “Врачебное дело” — орган Харківського медичного товариства. Він виходить й досі. На початку 20-их років появляється ряд медичних часописів українською мовою. В тамті роки виходили: “Київський медичний журнал”, “Українські медичні вісті”, “Український медичний архів”, “Вісник народного комісаріату охорони здоров'я”, “Дніпропетровський медичний журнал”, “Український офтальмологічний журнал”, “Профілактична медицина”.

Від 1921 р. Українське лікарське товариство у Львові почало видавати науково-професійний журнал українською мовою “Лікарський вісник”, який до 1935 р. виходив чотири рази на рік, від 1936 р. до 1939 р. — як

двомісячник. Цей часопис стояв на досить високому фаховому рівні, з ним співпрацювали медики з України. В 1928-30 р.р. у Рогатині в Західній Україні виходив також щомісячник "Відродження" — перший український протинікотинний і протиалькогольний журнал. Від 1930 до 1935 р. виходив він у Львові.

Наприкінці 20-их і на початку 30-их років українські науково-дослідні інститути почали видавати свої бюлетені або збірники праць, при чому значна частина з них видавалася українською мовою. У 1930-39 рр. виходить на Україні 57 медичних часописів, з них 41 — українською мовою. Від 1974 р. на Україні виходить лише 11 часописів, з чого п'ять українською мовою. Чотири з них присвячені питанням теоретичної медицини і тільки один — клінічної "Педіатрія, акушерство і гінекологія". Майже всі журнали, присвячені клінічній медицині, виходять російською мовою, відчутна потреба хоч одного загальнолікарського часопису українською мовою, який був би трибуною всіх українських лікарів.

INDUSTRIAL COATING CO.

В л а с н и к и

Т. і В. БОЯР

продукція індустріальних ляків,

емалю, варнішів і фарб

800 Garvray Dr. WESTON, ONTARIO Tel: 741-5620

Home of

M. & S. QUALITY MEATS

СМАЧНІ М'ЯСНІ ВИРОБИ НАЙЛІПШОЇ ЯКОСТИ

Tel: 942-4924

915 Main Street

Winnipeg, Manitoba

Кредитова Кооператива Північного Вінніпегу

у власному домі

North Winnipeg
Credit Union Society Ltd.

544 Selkirk Avenue Tel: 589-8808

WINNIPEG, MANITOBA

R2W 2M9

Кооператива радо приймає нових членів, їх ошадності та уділяє
позички на дуже догідних умовах для всіх членів
Членів має 1,800 — майна 6,000,000

 KORBAN
Funeral Chapel

907 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P2
Tel: 956-2193

Модерна і вигідна каплиця
Скрізь холодильна система
На складі масмо всі конечні похоронні речі
Паркування авт біля Заведення
(Просимо оглянути нашу каплицю)

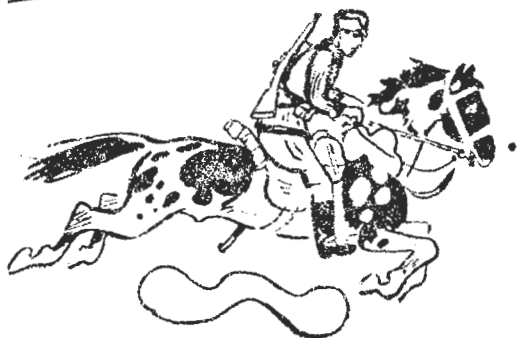
ОДИНОКЕ НЕЗАЛЕЖНЕ
УКРАЇНСЬКЕ
ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ
У ВІННІПЕГУ

Martin M. Korban
Управитель і власник

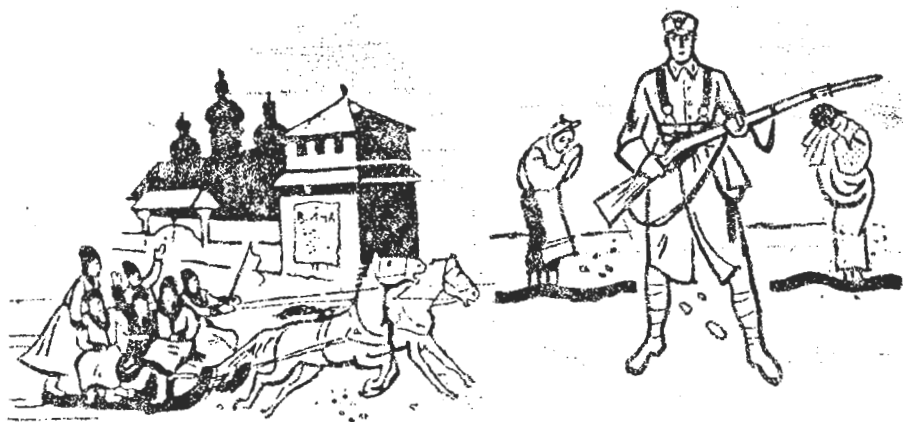
“СТРІЛЕЦЬКІ” ПИСАНКИ

(Уривок із споминів)

Їхав стрілець на війноньку...

Щораз рідше лунають у нас ще не так давно дуже популярні “стрілецькі” пісні. Були це пісні, що їх творили поети й композитори — воїни військової формації, створеної з початком I-ої Світової війни для боротьби по боці Австрії для визволення України з царсько-московської неволі. Ця формація — це славні в нашій історії Українські Січові Стрільці чи як їх у скороченні називали Усусуси. Найвидатнішим творцем стрілецьких пісень був поет і композитор Роман Купчинський (1894-1976). Але були випадки, що стрілецькі пісні зроджувалися спонтанно, під враженням хвилини. Стрілецькі пісні ставали всенародними й інспірували мистців малярів до композицій картин, а мистців графіків головню до мистецьких книжкових ілюстрацій. Перед II-ою Світовою війною появилася була ціла серія графічних картин з часів визвольних змагань 1917-1920, а між ними чимало і про Усусусів. У цій ділянці відомі численні імена мистців-малярів — І. Іванець, Е. Козак, М. Левицький і інші, та ледве чи відомо комусь про мистця, який крім картин, залюбки змальовував стрілецькі пісні на ... писанках. Прізвище його Теофіль Шавала. Він мав старшого брата Володимира, який перед I-ою Світовою війною був суддею в Золочеві, в часі війни старшиною і суддею в австрійській армії, а в роках 1918-19 знову в Золочеві старшиною УГА і суддею. Був він також прекрасним співаком-солістом бас-баритоном, блискучим промовцем (м.і. в часі Шевченківського свята в березні 1919 р. співав сольо “Гетьмани, гетьмани” Лисенка). Співаком був і брат мистець і він мініатюрними картинками на теми стрілецьких пісень малював-писав свої писанки. І ці

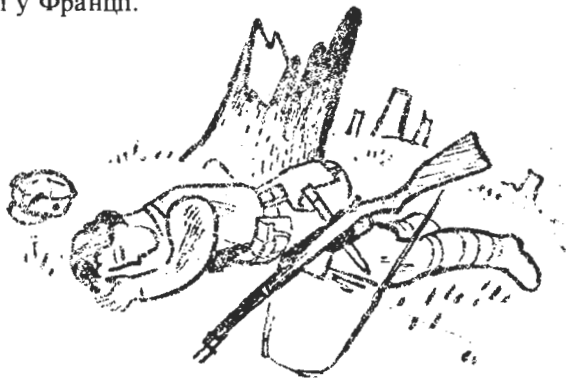
Та покинув ньеньку і дівчину...

Бо війна війною...

писанки, їх фінезійна витонченість і композиційна завершеність захоплювали всіх, хто їх оглядав, (між ними і майбутній мистецтвознавець-письменник Михайло Острроверха), а я, хлопчина, часто й довго захоплено вдивлявся в них і вони й розбудили в мені зацікавлення мистецтвом передусім графіки. Кожна писанка мала дві-три картинки, під ними слова із стрілецьких пісень, напр., "Ой, впав стрілець", а над стрільцем зломаний дуб...

Ці писанки зберіглися в нас дома довгі роки, все ж стали кришитися, декілька я передав до музею НТШ у Львові та ледве чи збереглися.

Про Теофіля Шавалу в нас дома не раз була мова, як дуже талановитого мистця, вкінці й довелось мені його самого побачити, коли після Чортківської офензиви Українська Галицька Армія вдруге відступала перед переважаючими силами польської армії генерала Галера, створеної у Франції.

Ой впав стрілець у край зруба...

Останні стежі УГА залишили Золочів перед полуднем, а ось під вечір на опустілій вулиці з'явилися один єдиний озброєний їздець на коні — вояк УГА. І ось він заїхав до нас і став розпитувати про Володимира Шавалу, свого брата. Цей й був мистець-писанкар.

Поїхав за відступаючою УГА, вслід за братом, шляхом на Зборів-Тернопіль. Згодом дійшла до нас вістка, що епідемія тифу скосила молодого талановитого мистця у Жмеринці 15 червня 1920 р. Одного з тих, що про них співає стрілецька пісня:

Засумуй трембіто та по всьому світу,
Що зів'яло галичанам сорок тисяч цвіту...

Українська пекарня

“Б У Д У Ч Н І С Т Ь”

FUTURE BAKERY

затруднює фахівців європейського та канадського пекарського вишколу і тому може заспокоїти найвибагливіші вимоги своїх клієнтів здоровими і смачними продуктами

739 Queen St. W.

Tel: 368-4235

Toronto, Ontario

*Володимир Шавала загинув трагічно за часів большевицької окупації Західної України 1939-1941.

УСМІХНІТЬСЯ...

Постій ще

Один хлопець провів дівчину додому. Стоять біля хвіртки, а він усе мовчить.

— Я вже йду, — каже дівчина.

— Та постій ще хоч трохи. Я тобі децю скажу, ти мені щось скажеш, може, й вийде якась кумерція.

Все знає

Не буде удачі

Збирався один чоловік на полювання. Поснідав добре, торбину харчів та півлітра горілки прихопив із собою і вийшов із хати.

А вслід йому жінка гукає:

— Степане, ти ж рушницю забув!

— Ах, не буду вертатись, бо удачі не буде...

АПТЕКА

ACRON PHARMACY LTD.

в л а с н и к и :

Борис СЕМЧИШИН і Іван КЛИМАШЕВСКИ

2425 Bloor Street West Tel: 766—2401

2318 Lake Shore Blvd. W. Tel: 259—6361

Toronto, Ontario

ПАВИЧ

М'ясарня і крамниця споживчих товарів

Toronto, Ontario

809 Queen Street W.

Tel: 364-0658

НЕВІДОМІ ЛІТАЮЧІ ОБ'ЄКТИ — ТАЙНА ДВАДЦЯТОГО СТОЛІТТЯ

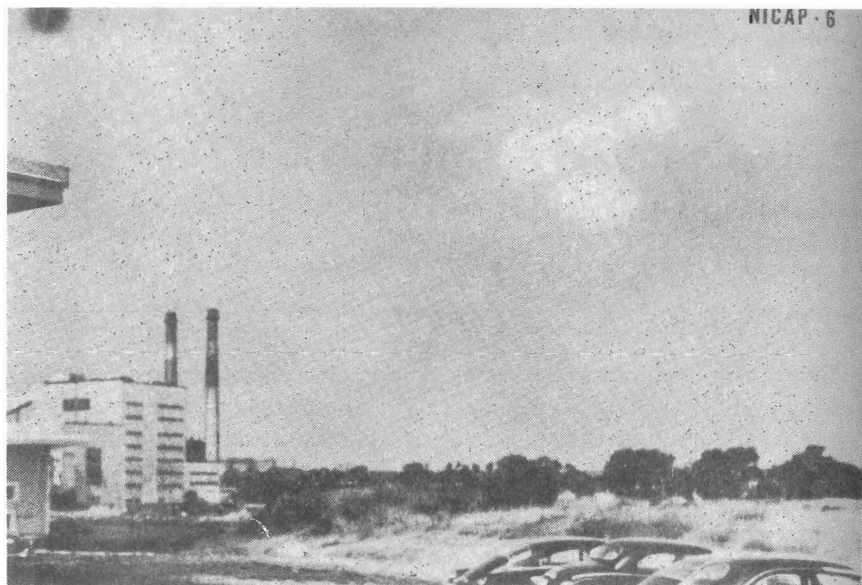
Поява літаючих об'єктів була ще до недавня вельми контроверсійною темою. Їх існування опрокидують як річ неможливу, а появи літаючих об'єктів офіційні чинники багатьох держав заперечували, притаювали ба навіть і висміювали.

З розвитком нашої культури і науки, зокрема природничих наук, ми прийняли засаду, що людина є самотнім розумним створінням у цілому світі. Божі і живемо в часах великого поступу природничих та технічних наук, — поступу, що розкриває нам нові закони природи. Ще сорок років тому, такі винаходи як телевізія, турбінові літаки-джети, чи ракетні полети в космос, були вдячною темою для фантастичних повістей. Сьогодні це дійсність, яку сучасна генерація сприймає як речі самозрозумілі.

Ми ввійшли теж майже непомітно в нову добу людства, що її майбутні історики відзначають як епоху ядрової або нуклеарної енергії. Майже одночасно з науковими дослідженнями в ділянці нуклеарної техніки, ми стали свідками нової переломової ділянки техніки, що нею є астронавтика.

Здавалося б, що при такому великому розвитку природничих і технічних наук немає вже на нашій земській кулі жадних тайн, які б сучасна наука не могла прослідити чи собі пояснити. Та в дійсності так воно не є!

Доказом цього є саме проблема розпізнання літаючих об'єктів, що в останніх сорока роках літають у повітряних просторах нашої землі в щораз то більших кількостях. Сьогодні майже кожна більша держава досліджує появу літаючих об'єктів, відомих теж під популярною назвою "літаючих тарілок", та задержує висліди своїх спостережень у тайні. І так, наприклад, ЗСА видають рік річно мільйони доларів на дослідження цього феномену. У ЗСА ці дослідження почала переводити Головна Команда Летунських Сил вже від 1947 року, при чому їхньою політикою було пояснювати всі ці явища природним способом. В цій цілі Головна команда заангажувала кількох університетських професорів, які пояснювали всі ці явища як оптичні помилки людей, що виділи в літаках чи метеорологічних бальонах, літаючі тарілки. Однак пояснення, які давала Команда летунських сил американській пресі, були часто вельми нелогічні. Вони пояснювали, що дане явище було звичайним метеором або планетою Марс чи Венус. Деяких свідків, що бачили літаючі Тарілки

**Формация з чотирьох літаючих тарілок над стейтом Нью Гемшер.
(Знімка з архіву "Ковстґард").**

вважали хворими та вмовляли в них, що вони терплять на галюцинації.

По закінченні Другої світової війни кількість звідомлень про появи літаючих об'єктів почала сильно збільшуватися, при чому було теж багато звітів про об'єкти, що приземлювалися як теж про людиноподібні істоти, що виходили з цих об'єктів.

В останніх двадцятьох роках кількість звітів про перелети літаючих об'єктів збільшилася до цього степеня, що немає вже держави, яка б не звітувала про їхні перелети та приземлювання. Є теж достовірні інформації, про літаючі об'єкти в советських краях зокрема з Узбекистану, Казахстану та Далекого сходу, де совєти стріляли до них з протилетунських гармат.

У висліді офіційних заперечень про існування літаючих об'єктів, у багатьох державах постали приватні товариства для прослідження цієї вельми цікавої проблеми. Збігом часу, щораз то більше фахових людей, як пільоти приватних летунських ліній і військових літаків, далі інженери, астрономи, як теж і астронавти були свідками перелетів літаючих об'єктів.

У ЗСА існує приватне товариство "NICAP", що збирає та досліджує звіти про появи літаючих об'єктів. У 1964 році провірено в ЗСА, Канаді та Європі кругло 1300 перелетів та приземлень різного типу літаючих об'єктів.

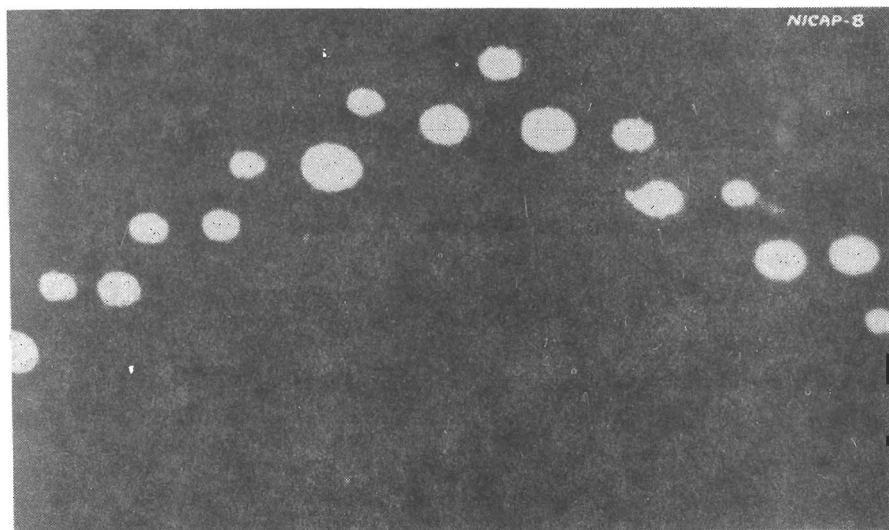
З цікавіших появ літаючих об'єктів треба згадати зустріч літака ДС-3

над стейтом Алябама в липні 1948 року. Оба пільоти побачили нагло літаючий корабель, що перелетів коло них з великою швидкістю. Він мав форму цигара і його довжина була приблизно 100 метрів. Ціла зовнішня поверхня цього корабля видавала з себе синяве фосфоризуюче світло. Друга цікава зустріч з літаючим кораблем була у Східній Африці, де англійський пасажирський літак мав нагоду спостерігати літаючий корабель, який завис без руху над горою Кіліманджаро на висоті приблизно 3500 метрів. Коли англійський літак приблизився до гори Кіліманджаро, незнаний корабель, що мав форму цигара довжини 300 метрів, зазримітивши його, відлетів зі швидкістю 1000 миль на годину.

Ще інша зустріч з літаючим кораблем і англійським літаком відбулася над Лябрадором. Летуни спостерігали через кільканадцять хвилин, як з незнамого корабля — авіоматки вилітали літаючі тарілки, що мали форму дисків.

На підставі обсервацій устійнено, що існують слідуючі типи літаючих об'єктів:

1. "Літаючі кораблі" у формі цигара. Величина від 200 до 350 метрів. Вони літають майже виключно в високих полосах нашої атмосфери, а саме на висотах 8 до 15 кілометрів. Це тип авіо-матки до транспорту літаючих тарілок.

Знімка літаючих тарілок, що летіли у ночі над містом Лябик (Стейт Тексас).

* National Investigation Committee of aerial Phenomena

2. “Літаючі тарілки”. Вони мають форму диска. Середня частина нерухома, а зовнішній перстень обертається в часі лету довкола своєї осі. Залежно від швидкості лету цей перстень жевріє світлом від червоного до білого.

Аж ось дня 20-го березня 1960 року, один такий літаючий об'єкт приземлився у місцевості Декстер коло міста Ан Арбор, Мішиген. Очевидно, що це вимагало якогось вияснення і тоді офіційно проголошено, що згідно з опінією консультанта летунства професора астрофізики з університету Нортвестерн А. Гайнека це не була літаюча тарілка тільки, тільки огники газу метану, що горів на мочарах фарми. Небаром після того професор Гайнек зрезигнував з позиції консультанта летунських військ і присвятив свій вільний час досліддам над літаючими об'єктами.

Що раз то численніші звіти про появи літаючих об'єктів причинилися до цього, що люди почали цікавитися серйозно цим феноменом. Перш за все просліджено було появи літаючих об'єктів у минулому. І так найдено в англійському монастирі в Емпелфорс манускрипт з 1653 року, в якому описано переліт великого об'єкту у формі диска над монастирем. Згадка про переліт того літаючого об'єкту у старому манустрипті є в латинській мові і звучить так:

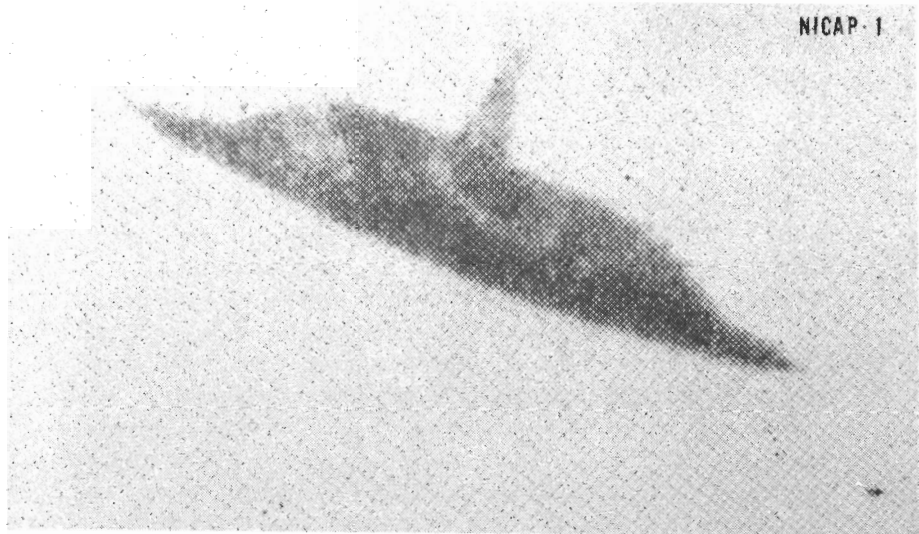
“... Frater quidam Joanes introivit magnum portentem foris esse referebat. Tum vero omnes ecucurrerunt, et ecce res Grandis, circumcircularis argentea, disco quodam haud dissimilis, lente e super eos volans atque maximam terrorem exitans”.

Переклад з латини:

“... Іван, один з братів законників увійшов і сказав, що надворі сталося велике диво.

Вони (законники) всі вибігли і побачили: великий круглий срібний диск перелетів над ними та викликав великий перестрах”.

Знову ж 30 червня 1908 р. в Тунгузькій тайзі в Сибірі була величезна експлозія. Звукові хвилі, що їх спричинила експлозія, оббігли землю два рази і через дві ночі в Лондоні, Парижі та в Берліні, було ясно як у день. Тодішні вчені видали однозгідно опінію, що це експлодував величезний метеор. У 1928 році Петербурзька Академія Наук вислала експедицію для прослідження цієї експлозії та втрат, які вона вчинила. Експедиція ствердила, що на просторі 25 квадратних миль лежали попалені дерева. Вони всі виказували радіацію. Старі тунгузи, що жили 100 миль від центру експлозії оповідали, що по експлозії постав стовп білого диму в виді гриба і при тому було поранено чимало тунгузів. Ще цікавішими були записки лікаря, який безуспішно лікував рани тунгузів, що жили ближче місця експлозії. Його опис цілком нагадував опис поранень від атомової бомби, чи пошкоджень радіацією. На місці експлозії не найдено жадних залишків метеора! Тим самим упала теорія експлозії величезного метеора, а зате постала нова теорія нуклеарної експлозії великого космічного корабля.

Сильно побільшена знимка Літаючої Тарілки в стейті Орегон

До цікавіших інформацій про літаючі об'єкти належать спомини відомого шведського подорожника Свен Гедіна, який подорожуючи по Китаю з початком цього століття, згадує у своїй книжці, що в часі своєї подорожі бачив над пустинею Гобі щось, що було подібне до умбри нафтової лампи. Воно летіло на висоті около 500 метрів і перелетіло від горизонту до горизонту за кількадесять секунд.

Не менше цікавою є теж згадка німецького подорожника Ніколяса Реріха, який описує у своїй книжці "Альтай — Гімалая" на сторінці 361 появу і полет літаючого об'єкту в 1929 році.

Це власне професорові д-рові А. Гайнекові завдячуємо створення Осередку Студій "Незідентифікованих літаючих об'єктів" як теж впровадження класифікаційної системи цього феномену. Згідно з цією класифікацією появи літаючих об'єктів поділяють на три групи:

1. Феномен першої класи, коли одна людина або більше людей бачать літаючий об'єкт у леті. Важним є, щоби цей опис був задовільний.

2. Феномен другої класи, коли люди бачать літаючий об'єкт, що приземлився і по своїм відлеті залишив сліди, як наприклад, спалена трава, зів'яле листя на деревах, радіація, відтиски в землі та інші знаки, як відчуття сильної горячі, перестрах у звірят, тощо.

3. Феномен третьої класи, це зустріч з істотами з літаючих об'єктів.

В усіх трьох випадках признається вірогідними ці описи, де більше людей бачило літаючий об'єкт, а коли це бачила тільки одна людина, її слід дуже докладно перевірити.

Останніх п'ять літ принесло більше зустрічів з істотами з літаючих

об'єктів, та вони часто кінчалися тим, що ці люди попадали в амнезію, не пригадували собі, що вони з ними говорили, а часто не знали, що з ними діялося. Деякі мали в ночі кошмарні сни, або не могли взагалі спати. Стосуючи гіпнозу лікарі могли довідатися від них досить докладно, що з ними діялося.

Такий випадок притрапився подружжю Барні і Бетті Гилл. Вони їхали з відпустки з Канади через Вермонт вчасною осінню домів. Вийхавши з місточка Кобург пізнім вечором, вони побачили літаючий о'єкт, що приземлився на дорозі перед ними. Опісля, коли вони прийшли до себе і приїхали домів, вони побачили, що вони їхали дві години довше чим звичайно, чулися дуже змучені й не могли пізніше ночами спати. Вони звернулися за порадою місцевого лікаря, який скермував їх до д-ра Б. Саймона, відомого психіатра в Бостоні. Д-р Саймон загіпнотизував їх і в часі сну вони оповіли, що з ними було. Згідно з їхніми зізнаннями з літаючого об'єкту вийшли людиноподібні істоти й забрали їх до середини. Тут їх досліджували медично. При дальших сеансах з подружжям Гилл був присутнім професор А. Гайнек, якого д-р Саймон покликав як експерта від цих феноменів.

Спосіб, у який літаючі об'єкти порушуються, далі, місця, над якими вони часто довше задержуються, вказують на це, що вони є кермовані якимись інтелігентними істотами, які цікавляться та спостерігають наші технічні досягнення. Вони літають поодинокі, але теж і групами зі шкоростями, що часто перевищують у шість разів шкороість найшвидших джетів. Літають часто беззвучно, а їх шкороість є пов'язана з краскою світла яке виходить з їхньої поверхні. Коли вони перелітають над автами — світло в авті гасне і мотор перестає діяти. Те саме відноситься до радіоприймачів і телевізорів. Були випадки, що перелітаючі над містами літаючі об'єкти притемнювали електричне світло. До електромагнетичних ефектів слід зачислити цілковитий розлад електромагнетичних інструментів, компасу тощо.

Хоча літаючі об'єкти не видають у більшості, в часі лету, жадного звуку, їх присутність відчувають дуже сильно всі звірята, навіть коли не мають змоги їх бачити. Реакцію звірят можна пізнати по їхньому хвилюванні та страху.

Поява літаючих об'єктів стала великою загадкою для дослідників, які стараються пояснити їхні методи літання при помочі відомих нам законів природи. Не є однак виключене, що літаючі об'єкти прилітають з міжпланетних просторів, уживаючи як погін ядрову енергію, або незнані нам космічні промені. Так покищо питання, звідки вони прилітають є нерозв'язане. Чи ми розв'яжемо це питання і коли — не відомо.

Тайна незидентифікованих літаючих об'єктів може бути вияснена істотами, що ними кермують щойно за десятки літ, або розв'язка цієї проблеми прийде нагло в найближчому часі.

МОЯ НАУКОВА ПОДОРОЖ

З моїх казок 1001-єї ночі.

Якийсь мудрець сказав, що подорожування — це немов би студії в університеті, де поширюється і поглиблюється знання людини. Я про це мав добру нагоду сам переконатися і хочу поділитися з іншими, щоб і вони щось з того скористали, бо ж знання є добре тільки тоді, коли його можна розповсюдити. Ось вам і мої спостереження та наука з однієї з моїх подорожей.

Якось я вибрався у подорож на одну із українських осель в Америці, де побув всього три дні, але навчився там більше, ніж в університеті за цілий рік. Вибрався я не сам, а в товаристві поважних громадян-експертів, кожного у своїй ділянці. Пан Михайло, поважний гість, колись з буйною чуприною, а сьогодні уже дещо прорідженою, та й навіть досить шпакуватою. Він спеціалізується у політиці і йому вистачить тільки глянути на людину, щоб устійнити її політичну приналежність.

Другий співучасник моєї подорожі, — Степан, також людина розумна, ліберальна в політичних поглядах, але консервативна у релігійних. Для нього всякі комітети, чи то за збереження традиції, чи то за патріархат, чи за англійську мову в українській церкві — це все єресь, яка не вартує навіть і торби січки, як це у нас колись говорили. А що тепер січки уже ніхто не вживає, а молодше покоління навіть не знає що це за таке диво (от і зберігай традиції!), то можна було б сказати, що це все не вартує навіть мізерного centa. Але найбільша його спеціальність — це жінки, — він ніби сам модерний Казанова. Хоча волосся в нього залишилося ще тільки на потилиці, яке він, до речі, за найновішою модою не стриже, і через те дехто злобно називає його “гіпі”. Але гіпі він не є і ніколи ним не буде.

Третій мій колега в цій подорожі — це магістер Іван Семенович — статочний громадський діяч, вічний революціонер і, хоча він і “гадула до зануди”, він також є, немовби ходяча енциклопедія.

Він може кожному порадити в кожную хвилину в усіх справах і то навіть тоді, коли його ніхто поради не питає. Хоча сам і нежонатий, але він дуже

**ДАРУНКИ ДО ХАТИ — ДАРУНКИ
НА ВИСИЛКУ РІДНИМ**

набудете в українській імпортовій фірмі

FIRCHUK'S FABRICS

658 Queen St. W. Toronto, Ontario Tel: 364-5036

293 Ottawa St. N. **як також в Гамілтоні** Tel: 549-2005

ПОСИЛКИ В УКРАЇНУ

КНИГАРНЯ

WEST ARKA

ОЛЬГА й АНДРІЙ ЧОРНІЙ
в л а с н и к и

Книжки, часописи, журнали, шкільне
і канцелярйне приладдя,
багатий вибір дарунків.

ПОСИЛКИ В УКРАЇНУ

2282 Bloor St. West Tel: 762-8751 Toronto, Ontario

добре ознайомлений з подружніми проблемами, а що найважливіше, знає в чому полягає штука доброго виховання дітей, зокрема добрих українських патріотів.

Наше авто, яке пам'ятало ще короля Юрія VI-го, визначалося сильною конструкцією й не розлетілося навіть і тоді, коли ми заговорили всі разом, переконуючи один одного у правильності власних поглядів. Пан Михайло — прихильник УНРАДИ. Він сподівається в недалекому майбутньому стати, якщо вже не міністром Військового Ресорту УНРади, (він же служив при Дивізії “Галичина” і на військовій справі розуміється), то принаймні дістати генеральську рангу від пана президента, якого він уже раз гостив у своєму домі.

Степан — демократ, який вважає, що всі люди є рівні, а зокрема чужі жінки, яких він обожнює. Він — за правопорядок у політичному й релігійному житті, але вважає, що закони, які регулюють подружнє життя, дещо застарілі й вимагають модернізації.

Мгр Іван Семенович (злюбні люди кажуть, що він магістерку здобув за кілограм масла в Мюнхені у часі режиму ді-пі таборів) — це завзятий політик, він навіть прочитав брошуру “Дипломатія”, що її колись видала “Дешева Книжка” у Львові). Він вважає, що найбільшим лихом українського народу — це партії без членства, генерали без війська та професори без студентів. Життям української спільноти повинна управляти одна партія, яка єдина стала на правильний шлях визвольної політики ще в 1940 р., визволившись від опортуністичних вождів, і в 1941 р. заманіфестувала перед усім світом свою любов до України, проголошуючи її самостійною державою, даючи виклик німецькому імперіалізму.

Я сам завжди вірив у непомильність вождів ОУН, засуджував всякі розколи, бандерівські вони чи двійкарські, хоч симпатизую і з гетьманцями, які мені імпонують своєю вірою в гетьманську Україну навіть тоді, коли в неї не вірять навіть і претенденти на гетьманський престол. Іншими словами, в нашому авті були заступлені майже всі відтіні українського політичного світу та взагалі суспільно-громадських течій.

Наше авто мчало на місце нашого призначення з більшою, ніж приписано законом швидкістю. По дорозі ми обговорювали всі справи державної ваги і десь біля 10-ої години вечора — вже були на місці. Немає сумніву, що організатори з'їзду втішилися нами, дали нам непогану кімнату і, як звичайно, запросили до “бари”. Ми не могли ніяк відмовитися. Просто не випадало гордити їхньою гостинністю.

В “барі” зібралось компанія, невелика, але, як кажуть, чесна. Наші колеги частували нас різними напівками, а ми платили. Щоправда, у нас була точно визначена міра — скільки ми мали випити. Пан Михайло клявся на бороду Маркса, що п'є тільки три чарки, Степан, який вважає себе за витривалого п'яка з твердою головою, — чотири. Іван Семенович казав, що будучи втомлений дорогою, пити не буде, а я пообіцяв собі, що вип'ю скільки зможу без шкоди для свого здоров'я.

На дворі стояла чудова липнева ніч, із яснозолотим місяцем, що присвічував закоханим парам. Вона заповнялася цвірінканням пташок, дзижчанням комарів та цвірчанням цвіркунів. У “барі” шумно зустрічаються знайомі, дехто навіть цілується, інші обговорюють здається якісь дуже важливі справи.

Ось мій колега Данко, гарний хлопець і здібний карикатурист із справді мистецьким талантом. Він зі своїми великими бакенбардами та довгим волоссям, немов у дівчини, був дійсним представником богеми. Нас в’яжуть спільні спомини ще з часів війни. Я знаю Данка, а Іван знає ще й Данкову дружину чарівну, яку він конче хоче побачити ще сьогодні. І так, випивши згідно з постановою по чотири чарки, Степан, Іван і я, йдемо відвідати Данкову дружину. Там ми й не отямилися, як уже стало добре по півночі. Рад-не-рад, ми вирушаємо до нашої кімнати на спочинок на другому кінці оселі.

— Цікаво, де Михайло, — говорить до себе Степан, — Чи він має ключ до кімнати?

— Думаю, що має, — кажу я, — бо ж ми дістали два ключі, один для мене, а другий для нього.

Дорога вела попри “бару” і Степанові не легко було пройти повз неї, не заглянувши до середини. Кортить та й годі, тим більше що там світилося немов у день. Ми заглянули до “бари” бо ж годі було товаришеві відмовити товариства.

“Бара” хоч і ясно освічена, була порожня, або майже порожня, бо тільки в кутку стояв Михайло у товаристві професора, доктора Копитка і якоїсь гарної молоді чорноволосої дами. Дама була одягнена в гранатову суконку, яка мені видавалася закороткою, якщо це мала бути суконка навіть згідно з тодішньою модою. Якщо ж це була блюза — то рішуче задовга. Ми познайомилися. Чорнява красуня називалася панна Ридзя. Її замріяні сині очі, які належать до тих, що вміють дивитися на особу й не бачити її, кирпатенький носик та модна зачіска негайно звернули на себе Степанову увагу. Дівчина, познайомившись, пробує відходити, а Степан, враз забувши про мене йде за нею.

— Я зараз повернувся, — сказала вона йому.

— А я хочу вас провести, щоб вас щось уночі не настрашило, — відповів він. Красуня вже не протестувала і вони обоє вийшли. Я залишився у товаристві пана професора та Михайла, який далі підсмоктував чарку.

— Мені здається, що ти своїх три чарки уже вицідив, — завважив я, — і це вже мабуть четверта.

— Це правда, що я перших три чарки вже випив, але цим разом п’ю другу чергу і то через тебе.

— Чому через мене? — запитав я здивовано. — Чому ти через мене маєш пити других три чарки?

— Бачиш, я ішов уже спати, але прийшовши під двері, мусів повернутися, бо свій ключ я забув у кімнаті і хоч-не-хоч мусів прийти сюди,

щоб його дістати. Завдяки докторові Копиткові я маю вже другий ключ. Якщо б ти був зі мною, то ми вже давно були б у кімнаті.

Між тим повернулися панна Ридзя і Степан.

— Ну що ж, хіба підемо вже в стебло? — запитав я, перериваючи дуже інтересну мову пана професора про значення української преси у вільному світі.

— На жаль, я не можу йти спати, — сказав Степан, — бо пан доктор Копитко запросив нас до недалекого звідси ресторану на “клемпси”.

— На клемпси? — запитав я, не розуміючи значення того слова. — А що воно таке?

— А чорт його знає, але раз чоловік просить, то годі відмовити, бо подумає, що з Канади приїхали якісь неотеси.

Доктор Копитко, завідуючий відділом розваги тієї оселі, привів до порядку “бару” і, піднявши догори в’язку ключів з виглядом святого Петра у раю, поважно промовив: “Готово! — Йдемо на клемпси?”

— А де ж ці клемпси продають? — запитав я.

— Зовсім недалеко, яких 9-10 миль звідси. Я вас усіх повезу туди своїм авто.

Мені не залишалося багато до вибору: раз іти, то йти. Наша компанія зовсім невеличка, тільки шість осіб: пан доктор Копитко (не знаю, чи дійсний, чи із Фрайманських казармів у Мюнхені; питати про це я не наважився), бо він усе мав таку поважну міну, що я хоч-не-хоч відчував до нього респект; пан професор, який перебув цілу “Одіссею” Другої Світової війни, постійно розповідав свої пригоди; панна Ридзя, професії, якої мені не виявили; ну і нас трьох — Михайло, Степан і я, вирушили “на клемпси”

Підходимо до авта. “Троє спереду, троє ззаду”, — командує доктор Копитко, — і сідає за керівницю. Панна Ридзя вмістилася біля нього, а за нею вже — Степан. Але заки він встиг сісти в авто, Михайло зловив його за комір, відтягнув від дверей і сам сів коло панни Ридзі. Хоч-не-хоч пан професор, Степан і я опинилися на задньому сидінні.

Авто рушило з місця і ми вже їдемо лісною дорогою на клемпси. По обох боках дороги блимають світла на дачах, не зважаючи на пізню годину. Нарешті звертаємо направо, авто гуркоче, а Степан розповідає мені свою пригоду з панною Ридзею.

— Ти знаєш, вона мені пропонувала одну ніч, але я сказав “но”. Тоді вона сказала: “я піду з тобою на дві ночі”, але я знову сказав “но”.

Степан ще щось хотів говорити, мабуть про дальші пропозиції, але в той момент авто, видряпавшись на гору, раптом відмовило послуху і стало.

— А хай то грім поб’є, — невдоволено вигукнув доктор Копитко, вилізаючи з авта. — І як же ж ті батяри могли мені дати авто без бензини.

Ми застрягли в половині дороги і ні назад, ні вперед. Сидіти не було чого в авті і ми повисідали, тільки пандоктор з розпуки знову заліз до авта. Він сів біля панни Ридзі і пробував відчитати покажчик, який вказував на порожній бак для бензини.

M — C
DAIRY CO. Ltd.
Cottage cheese, Sour cream,
Plain yogurt, Fruit yogurt, Kefir

212 Mavety St.

766-6711

Toronto, Ont.

WILLIAM N. BODDY

CHARTERED ACCOUNTANT
В. Н. БОДУЙКЕВИЧ

1699 Dundas St. W.

Tel: 531-7222

Toronto, Ont.

International Radio & TV
ВАСИЛЬ БІНЕВИЧ — З РОДИНОЮ

716 Queen St. W.

Toronto

Tel: 368-3163

DANMAR ELECTRIC

Власник
ДМИТРО МАРТИНЮК

Переводить електричні інсталяції в житлових, комерційних і
індустріальних приміщеннях. Оцінки виконує безплатно.

56 Bellevue Ave.

TORONTO, ONT.

Met. Lic. E-294

Tel: 364-7726

— Ну і що тепер? — запитав не знати кого Михайло. Але відповіді ніхто йому не дав і він таки мабуть і не сподівався її почути. Хвилину ми радимось, що робити і вкінці вирішуємо, що треба йти по бензину, яких дві милі. Місяць світив і довкруги було видно як удень. Я стояв біля відчинених передніх дверей авта, всередині якого все ще сиділа панна Ридзя. Для неї немовби нічого не сталося. Сиділа спокійно і, замріявшись, поставила ліву стопу на своє праве коліно, при чому спідничка так закинулась, що в світлі місячного саява блищали голі стегна.

— Вона мабуть недавно приїхала до Америки і ще не зуміла пристарати собі всієї білизни, — подумав я і поділився з тим із Михайлом. Але той нічого не відповів, тільки іронічно подивився на мене і щось буркнув під носом. Я так і не зрозумів, що він хотів сказати.

Нарешті ми всі погодилися, що поки йти по бензину, треба зіпхнути авто вбік, на край дороги. Михайло зголосився йти по бензину, щоб не пхати авта, бо він дуже делікатної вдачі, якщо йдеться про фізичну роботу. А тому, що він не знав, де тієї бензини шукати, то йому до товариства зголосилися ще пан професор і Степан. Я покищо не знав, що з собою зробити. Зате доктор Копитко вирішив залишитися пильнувати авта. Панна Ридзя, очевидно, не могла йти вночі по бензину й залишилася в авті. Я, признатися, не зовсім був певний, чи доктор Копитко дійсно хотів пильнувати авта чи панну Ридзю в авті, але це не була моя справа, особливо тепер, серед ночі і серед лісу без жодного засобу комунікації.

На щастя, з протилежного боку надїхав якийсь фольксваген, який, побачивши нас, зупинився. Як виявилось, це були хлопці з оселі, на якій ми гостювали і вони, пізнавши свого шефа доктора Копитка, зупинилися запитати, що сталося.

— “А чорти б вас вхопили, — сердився доктор Копитко, — чом же ви дали мені авто без бензини?”

— Пане докторе, ми ж вам взагалі ніякого авта не давали, але чому ж ви самі не подивилися скільки в ньому є бензини?”

— Не говори багато, а краще гуляй по бензину.

Фольксваген рушив з місця і зник за закрутом лісної дороги. По якомусь часі надїхало мале авто і зупинилося коло нас. Це також була машина з оселі. Пан доктор щось шепнув шоферові і, схопивши за руку панну Ридзю, витягнув її з авта і потягнув за собою до вантажного авта з такою силою, що на ній аж спідничка підлітала, як у балерин на сцені. Видно було, що він притримався джентлменського правила “допомагати жінкам у біді”. Вантажне авто відїхало, а нас чотирьох залишилося із чужим автом серед ліса без бензини. Ми не знали навіть, як те місце “із клемпсами” називається, надїялися, що якась праведна душа захоче нас туди підкинути.

Так ми стояли декілька хвилин, не знаючи, як розуміти “гостинність” доктора Копитка. Та вкоротці приїхав знаний нам уже фольксваген і його водій запропонував підвезти нас до ресторану, де продають “клемпси”, але тому, що місце було тільки для двох, Михайло вирішив залишитися коло

авта, до якого мали небаром привезти бензину. Степан залишився з ним, а ми з паном професором поїхали фольксвагеном.

Ми приїхали до ресторану, який знаходиться в лісі, край дороги. Всередині було душко і гамірно. Дехто сидів і заливав своє горько-алькоголем, а дехто грав у більярд. Розглянувшись, де можна сісти, я завважив біля ляди доктора Копитка, який про щось дуже поважно дискутував з панною Ридзею. Коло неї було якраз порожнє місце і я, скориставшись з нього, примостився біля панни Ридзі. За лядою бігав власник ресторану Тоні, який підливав кожному згідно з замовленням.

— Що ви будете пити? — запитав він мене.

— Джінджерел — відповів я. Тоні глянув на мене, немовби не вірив своїм ушам і повторив питання. Я повторив свою відповідь. І так переді мною з'явилася шклянка з “джінджерейлом”, я заплатив п'ятнадцять центів. Довкруги мене все шуміло і я, попиваючи джінджерел, почав розглядатися по залі та спостерігати гостей і господарів. Мені ніхто не перешкодив, бо панна Ридзя, хоч і сиділа зараз біля мене, була весь час зайнята поважною дискусією з доктором Копитком.

— Я на вас гніваюся, бо ви мене завели, — говорила вона йому. — Я замовила собі на оселі кімнату, а ви її для мене не тримали. Чому, питаю Вас, чи мої гроші гірші від тих, яким ви віддали мою кімнату?

— Не гнівайтесь, панно Ридзю, але воно якось так незручно вийшло. Якщо вам так дуже залежить на кімнаті, то я вам дам приміщення у моїй кімнаті. Мої дружини нема і ви можете скористати з її місця.

— От, щира людина! — подумав я, подивляючи виrozumіння пана доктора. Я не дочув, що панна Ридзя на це відповіла, бо в цей момент до ресторану ввійшли мої друзі — Михайло і Степан. Михайло, розглянувшись по ресторані, підійшов до бари і безцеремонно наказав мені посунутися, бо він хоче сидіти біля панни Ридзі. Мене обурило поведінка Михайла, бо й мені теж хотілося посидіти біля панни Ридзі. Але, на щастя, я пригадав, що я в його авті приїхав на оселю і залежний від нього, тому нічого йому не сказав. Михайло, хоч і є демократ від народження, не любить жодної опозиції. Тож, щоб не йти пішки додому, я пересунувся. Коло мене присіли ще пан професор та Степан і обидва вони замовили по одному “шкотові”.

Побачивши, що вся наша компанія вже разом, доктор Копитко голосно замовив “клемпси” для кожного з нас. Панна Ридзя відмовилася від “клемпсів” у користь смаженої рибки.

— Яке є завдання української преси в Америці? — почав розмову пан професор, звертаючись до мене.

— Щоб роз'єднувати українську спільноту та бити по голові кожного, хто виростає понад голову загалу, — відповів я, не надумуючись.

— Е, та ви собі кпите, шановний пане колего, — сказав пан професор.

— Зовсім ні, пане професор, — я зробив це ствердження на підставі мого власного досвіду, читаючи українську пресу різних політичних і релігійних напрямків.

Професор хотів ще щось сказати і, звертаючись до мене, ліктем перевернув мою склянку з напитком. Не звертаючи на це уваги, він намагався свої висновки продовжувати. Тим часом, до нього заговорив хтось з його правого боку і я знову залишився у глибоких роздумуваннях над значенням української преси. Я замовив другу склянку джінджерела і з насолодою цідив його крізь зуби, спостерігаючи товариство, яке дудлило “тічерс віскі” одну чарку за другою.

— Чарку для кожного ось тут при цій ляді, — вигукнув Іван, звертаючись до Тоні, поклав на ляду зелену двадцятку.

Тоні звернувся до кожного, питаючись хто, що він п’є. Коли прийшла черга на мене, я знову замовив склянку джінджерелу. Він знову якимось недовірливо подивився на мене і сказав “но шнапс?” — “Но шнапс” — відповів я.

— Якої ви національності, — запитав його Михайло.

— Я ірландський жид, — відповів Тоні, — але моя дружина з Польщі. Вони обоє вже середнього віку люди, мабуть за п’ятдесят, були власниками цього ресторану і корчми у цій чудовій гірській околиці.

— Випий одну чарку з нами, — запросив його Михайло, — я плачу. Ось тут маєш гроші.

Тоні взяв собі чарку горілки, стукнув її з Михайловою і випив. Продовжувати розмову він не мав часу, бо хтось інший домагався, щоб йому налити чарку.

— Але ж у вас гарні пальчики, панно Ридзю, — почув я придушений голос Михайла, — дозвольте мені поцілувати їх.

Панна Ридзю урочисто піднесла йому до уст мізинний палець лівої руки.

— Чудовий пальчик, — сказав Михайло.

В цей момент переді мною з’явилось те, за чим ми сюди приїхали — “клемпси”. Повна тарілка мушельок, таких же самісіньких, як я колись збирав над берегом ріки, але для забави. Я відсунув свої “клемпси” до Михайла, але він був зайнятий розмовою з панною Ридзєю і не звернув на “клемпси” уваги. Та на місце відсуненої тарілки дружина Тоні поставила переді мною повну макітру великих мушелів.

Ані Михайло, ані я не збиралися їсти “клемпси” і ті ласощі ми пересунули до доктора Копитка, який вимітав із кожної мушлі все, що там було, і аж губами прицмокував.

— Гей, Тоні, налий кожному при ляді, я плачу! — сказав якийсь молодий чоловік із правого боку ляди. Тоні бігав від клієнта до клієнта, наливав кожному, що хто хотів. Я замовив ще одну склянку джінджерела. Доктор Копитко вкинув “кводра” у маленьку скриньку при столі і шафа почала грати якогось вальсика. В повітрі, наповненому димом і випарами алькоголю, залунали тужливі мелодії.

Доктор Копитко, підкріпившись “клемпсами” досхочу, щедро підлитими алькоголем, попросив панну Ридзю до танцю. Кілька молодих людей вперто грали більярд.

— Я вже голодний, — сказав мені Михайло.

— То чому ж ти не їв мушлів? — запитав я.

— Не могу. Я того не могу їсти, от і все. Але як замовив кусень якоїсь ковбаси. Тоні, — звернувся він до шинкаря, — чи ти маєш смажену ковбасу?”

— Чому ні? — відповів Тоні. Вона ще не смажена, але ковбаса є. Якої ви хочете? Бавервуршт — буде добре?

— Нехай буде бавервуршт, але з квасною капустою, дві порції. Тоні закликав свою дружину і замовив дві порції бавервуршту з капустою, для Михайла і мене.

Шафа перестала грати і Степан затягнув на повен голос “Ой зацвіли сади білі на Поділлі”. Мені здавалося, що так, як той стрілець пропав навіки на війні, так і Степан пропав уже біля горілки. Пісня якось не йшла і він далі продовжував про щось дискутувати, але вже з якимось молодим американцем. Розуміється, на політичні теми.

Хтось кинув нового “кводра” до шафи і вона знову почала грати. Цим разом Михайло взяв панну Ридзю до танку. Повільно минав час серед гамору розмов і музики. Великий годинник на стіні показував уже третю годину ранку. І ось, нарешті, з’явилася ковбаса з капустою і ми з Михайлом заспокоїли наш голод.

Я завважив, що доктор Копитко чогось хвилювався. Він щось шепнув на вухо панні Ридзі, а потім, кинувши головою у напрямку професора, встав.

— Скільки я плачу, Тоні? — запитав він, витягаючи гаманець.

— Вам немає защо платити, до добрі люди вже за все заплатили, — відповів шинкар.

Доктор Копитко сховав гаманець і, не дякуючи тому, хто заплатив і за нього, мабуть забувши, що він нас усіх запросив “на клемпси”, які він сам спожив, вхопив за руку панну Ридзю і вискочив з шинку, ніби за ним хтось гнався. Услід за ним вискочив і пан професор, так і не роз’яснивши мені, яке має завдання українська преса на еміграції.

Степан, який то співав, то дискутував з американцем, щойно тепер зорієнтувався, що Копитко вийшов і промовив:

— А як же ж ми тепер дістанемося до оселі?

— Чим ти переймаєшся, — заспокоїв його Михайло. — Нехай собі йде, коли йому так спішно. Я маю ключі від авта, і махнув ними перед Степановим носом.

Годинник відзвонив уже четверту годину і мене вже валив сон з ніг. Я встав, перейшовся по просторій залі ресторану і сказав Іванові, що може б ми вже вибиралися звідси.

— Вже йдемо, вже йдемо, — відповів він. Підступаючи до ляди, де перед тим сидів доктор Копитко, я завважив, що пан доктор у поспіху залишив цілу в’язку ключів від оселі та папіроси. Я підняв ключі і папіроси й почав намовляти Степана, щоб він уже кінчав свою дискусію з американцем.

— “Ой зацвіли сади білі на Поділлі”, — затягнув знову Степан замість відповіді.

— В котрій годині ви замикаєте свій шинок? — питаю шинкаря.

— В першій годині.

— А тепер уже четверта, — завважив я.

— Я не можу нікого свіжого впустити до ресторану після першої години ранку, але я не можу виганяти гостей.

У цей момент хтось сильно застукав у двері ресторану. Це був шофер, який віз пана доктора Копитка з товариством. Він повернувся по ключі, які я йому віддав.

Ну то що ж йдемо, чи ні? — запитав я Михайла.

— Вже йдемо, — сказав він.

Ну то й вийду трохи надвір, на свіже повітря, і там на вас зачекаю, — відповів я.

— Добре, добре. Ми вже виходимо, — кинув Михайло за мною.

Я вийшов надвір і з насолодою вдихнув свіжого повітря. Навколо панував райський спокій, тільки тихо шелестіло листя на деревах, а на небі красувався срібнолиций місяць. Він ніби й нічого собі з того не робив, що по його поверхні ось недавно посміла ходити людина.

Раптом тишу прорізала голосна мелодія козака. Я розглянувся навколо. Не міг збагнути звідки ця музика долітала, бо ніде поблизу не було ніякого будинку. Щойно по кількох хвилинах я зорієнтувався, що музика линула з голосників на даху шинку-ресторану, в якому знову заграла шафа. Я заглянув у вікно шинку і побачив як Степан витинав кочачка зі старою шинкаркою.

— Еге ж, це вже зовсім по двійкарськи, подумав я. Братається Степан з жидівкою “для справи”, щоб спопуляризувати українську проблему серед жидів. Перед тим політукував з американцем, а тепер змінив слово на танок. Що ж, всі засоби добрі, якщо вони етичні. Шинкарка, тримаючи одну руку на тому місці, що колись називався станом, а другу — понад головою, крутилася немов вітряк, а навколо неї навприсядки танцював Степан. Значить наші хлопці навіть у моментах розваги не забувають про українську справу, — подумав я.

Я спостерігав, що діється в шинку аж поки грала шафа і поки Степан танцював з шинкаркою. Коли музика зупинилася я завважив, що моє товариство зовсім не збирається виходити, й тому повернувся до шинку.

— Гей, товариство, кінчайте забаву, бо то вже пів до п'ятої ранку! Скоро настане день.

Шинкарі мабуть уже також мали того досить і хотіли позбутися гостей, бо шинкарка почата гасити світла. Це допомогло. Ми втрійку, вийшли надвір і попрямували до авта, яке пан доктор Копитко залишив був недалеко від шинку. Михайло його припровадив і завдяки йому ми були забезпечені транспортом.

Михайло знайшов ключі до авта, але не міг знайти дірки від ключа. Руки йому не служили.

— Дай мені ключ і я поїду автом, бо ти п'яний, — сказав йому Степан.
— Хто п'яний, — я? Як ти смієш таке говорити, гіпі! Та ж ти більше випив, ніж я, — буркнув Михайло, остаточно відімкнувши авто.

Ми посідали до авта і щойно тепер я здав собі справу з того, що обидва мої колеги п'яні, як ніч, і ми готові мати клопіт. Ще й який клопіт! Пішки йти було задалеко, а їхати небезпечно. Степан сів побіч Михайла напереді, а я — позаду. Тут виявилось, що Михайло не знав як запустити мотор.

Із шинку вийшло ще двох хлопців, які їхали півтонівкою. Один з них підійшов до авта і показав, як його запустити. Півтонівка швидко виїхала на дорогу, а ми вслід за нею. Я не завважив, як їхала півтонівка, але для нас дорога була дещо завузька й авто зигзагом їхало в напрямі оселі зі швидкістю 50-ти миль на годину.

— Чого ти забрав від мене Ридзю? — звернувся Степан до Михайла.

Через тебе і я її не маю і ти її не маєш. Але ж ти фрасер, фрасер!

— Я її не забрав, — боронився Михайло, — забрав її Копитко. Але Степан його не слухав і мимрив сам до себе.

— А вона страшенно хоче вийти заміж і шукає хлопа, але ж я жонатий, маю свою жінку і люблю свою жінку і тому кажу “но”.

На хвилину він замовк, а потім докинув: “І бачиш, через тебе я не маю Ридзі, а вона нічого собі бабина”.

Ми щасливо проїхали більшу частину дороги, не зїхавши в рів, а що найважливіше, не стрінувши нікого по дорозі. Ми зближалися до закруту, за яким ще одна миля і ми на оселі. Перед нами заблмали світла півтонівки, яка звільняла ходу. На щастя Михайло її завважив, натиснув на гальму і колеса несамовито заскреготіли, а нас підкинуло, як м'ячем, на сидженнях вперед.

— Добре ти пристав, — похвалив його Степан. — То був “майстерштік”.

— Бачиш? — гордо відповів Михайло, — а ти кажеш, що я п'яний.

Півтонівка завернула наліво. Михайло знову натиснув на газ й авто рвонуло вперед, і перед нами у світлі ліхтарів показався мур — кінець дороги.

— Уважай, бери наліво! — закричав я з перестрахи. Але Михайло уже й сам бачив куди йому дорога. Він покрутив колесом наліво й мабуть не на більше як на один цаль проминув електричний стовп, що стояв над ровом край дороги, але повернути вповні йому вже не вдалося і він вїхав у дріт, яким був прикріплений другий телефонічний стовп. Дріт не подався і авто під впливом гамульців зупинилося, при чому перед його піднісся на дроті й авто стало на задніх колесах. Я тримався кріпко на задньому сидженні, побачивши небезпечний закрут, зате Степан, який розмахував руками вихваляючи Михайла за те, що добре і в час зупинив авто, grimнув з цілої сили головою в переднє охоронне вікно. У висліді цього на вікні залишилися мільйони менших і більших тріщин, які збігалися в одному пункті, створивши форму променюючої зірки у тому місці, де Степан grimнув своєю лисиною.

— Ой, йой, йой! — застогнав Степан, хапаючись обома руками за голову. — Як же ж ти їдеш? — запитав він і, ніби протверезівши, завважив збиту охоронну шибу авта і запитав: “А звідки це тут взялося? Цього перед тим тут не було.

Випадок, який міг скінчитися трагічно для нас усіх, зразу ж протверезив і Михайла і Степана. Михайло трохи пристав, якби не знав, що з ним діється, а опісля, важко зідхнувши, змінив біги, щоб цофнутися взад та зїхати з ливни. Коли почув землю під чотирма колесами, він випростував авто і ми вже були на добрій дорозі до оселі. Вони обидва були тверезі, але я був від страху немов би сп'янілий.

Їдучи в напрямі оселі ми всі здавали собі справу, що перед нами ще одне важливе завдання: проїхати щасливо через браму. Степан тримався за голову, жаліючись, що вона болить та обмацував своє обличчя чи не має часом на ньому крові. Було дійсно чудо, Степан головою розторощив вікно, але його голові нічого не сталося.

— В тебе нічого собі голова, — завважив я. — З такою головою, як твоя, варто вибирати людину на голову товариства, бо по ній можна бити скільки влізе і жодного сліду не залишається.

Перед ворітьми оселі Михайло звільнив біг авта, але заїхати все таки не було так легко. Ворота виявилися рішуче завузькі і муровані стовпи стояли на заваді. Довелося декілька разів заднувати, заки стовпи розступилися і ми щасливо пропхалися без шкоди для авта і для стовпів. Крутою доріжкою добилися ми аж під адміністративний будинок, де треба було пристановити авто.

— Лишай авто тут на дорозі і матері його ковінка, — радив Степан. Але Михайло вважав, що це було б нижче його шоферської гідності і конечно намагався вїхати поміж два авта.

— Дай я запаркую, бо ти п'яний, — промовив Степан.

— Ти сам п'яний, — відповів ображений Михайло і далі продовжував свої намагання запаркувати авто. Але це не вдавалося, бо на заваді стояли два авта: одно з правого боку, а друге — з лівого. Нарешті, при Божій допомі ми всунулися поміж ті авта і Михайло гордо промовив: — А не казав я, що запаркую?

Надворі почало вже світати і, як би так у “старому краю”, то півні вже “пїяли б” третій раз. Їдучи до нашого будинку, Степан замислився і знову, так ніби до себе і ніби до Михайла заговорив, пригадуючи:

— І чого ж ти забрав від мене Ридзю?

— Я її від тебе не брав, ти сам її лишив. Я був тільки джентлменом і то все.

— Якщо ти такий джентлмен, то чому вона є десь, мабуть з доктором Копитком, а ти з нами? Як це пояснити?

— Тут багато чого неясного, ось, наприклад, як можна просити когось в гостину й лишати запрошених гостей серед ночі і то на половині дороги та ще й серед лісу в авті без бензини? Як можна просити в гості, замовити якісь чортячі “клямпси”, самому їх періщити й чекати, щоб гості платили.

А вкінці, залишити гостей у шинку разом з автом, а самому поїхати з якоюсь дівкою до хати, не кажучи навіть “дякую за товариство”?

— Але Ридзя таки гарна дівчина, — перебив йому Степан. — Чого ти забрав її від мене.

Ми входили в коридор нашого будинку, в якому все спало спокійним сном, тільки ми верталися з небуденної гостини з галасом і шумом. Мені вдалося втихомирити моїх розсварених колег, щоб не побудили інших гостей.

Перша ніч нашого побуту на оселі у гарній гірській місцевості вже проминула, чи майже проминула. Мені залишалося тільки зробити підсумки з неї і подякувати Богові, що я ще йшов на своїх ногах, ішов сам, бо вже могли мене нести на ношах, якщо не до похоронного заведення то до шпиталю. Так, подорожування дає людині великий досвід.

Не зважаючи на ці неприємності, які завжди ходять у парі з приємними досвідами, я таки дечого навчився. Перш за все, я ніколи навіть не думав, що з жінкою треба говорити про якісь там пальчики та ще й гарні, бо що ж в дійсності в тих пальцях може бути гарного, мізильний він чи вказівний, все тільки палець. Не знав я також і того, що взагалі можна погостити гостей на чужий кошт. Так, так, що не кажіть, а подорожування дає людині великі користі не тільки теоретичної натури, але навіть і практичної, бо привчає ум робити скорі рішення у дуже складних ситуаціях.

УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНЯ

SELL-RITE WHOLESALE LTD.

ЯКА ОБСЛУГОВУЄ КРАМНИЦІ

HANDY MART FOOD STORES

**860 Logan Ave. Tel.: 772-7180
Winnipeg, Man.**

І ЧУЖОМУ НАУЧАЙТЕСЬ

Чув я десь, колись про голодного цигана, що мріяв про сало: “Якби я був королем, королем називався, то я би сало їв, в салі спав і в сало одягався”, а подібне до того було із моїм другом, Василем, бо він у книжках їв, у книжках спав і книжками укривався.

Та нехайби собі там, бідний, на здоров'я й спав і укривався — бо ніби, що кому до того? Тільки от лихо, що все, що лиш було друковане він приймав на слово, як Євангеліє.

Ще школяриком любувався він байками, про пригоди всяких звірів, але й переживав у своїй мозківничці їхню “гірку долю” на світі. А як оглядав у Біблії малюнок потопу, то роздумував, чи не можна б то було тим бідним людям приставити десь, якусь драбинку. А пізніше, як скочив у козацькі війни та визвольні змагання, то від усяких невдач аж розболів його живіт.

Але приїхав він до Америки, навчився англійського, а тут таке книжкове багатцтво, що він застряг у ньому, як муха в меді. Бо книжки тут зовсім не ті — не скиглять у них”. А ми три дні втікали і води не

пили”, або, “Дівчинонька плаче, вернися козаче”. Тут, пане, книжка навчить вас, як правильно з жінкою спати, та, як купити без грошей хату, або, як стати мільйонером, лежачи вдома на каналі. Тут перед книжкою нехай сховаються усі старинні мудреці. Адже ж і наш любий Франко писав, що книги морська глибина, а хто пустить нурка до дна, то хоч й захлиснеться досить, але дивні перли виносить.

Не знаю, чи навчився Василь з книжки спати з жінкою, хоч про біду якимось муку мучив, але купити хату зовсім без грошей йому не вдалося — мусів таки дещо вплатити. А стати лежачи мільйонером ще не пробував, бо відчув, що щось є в нього не порядку із здоров'ям. Треба перше рятувати здоров'я, а як буде здоров'я, то буде все. А рятувати здоров'я, то це ж не ликнути аспірину, чи якусь іншу сахарину — для здоров'я треба передусім здорово відживлятися, бо ви є те, що ви їсте. Це ж таке просте, що навіть президент розуміє. Бо наприклад кум Іван, як приїхав до Америки, був кинувся, русин, на ковбасу і тепер вирізали йому пів шлунка. А Степан знову, був

присадився, цебрій, до пива та й зіпсував хлоп печінку.

І Василь пірнув у “морську глибину” наукового відживлювання. Накупив відповідних книжок і читав-перечитував аж дочитався, що не можна їсти ні сала, ні масла, що сіль — це трутизна, а цукор майже трутизна, що помаранчі не є помаранчеві — вони лиш на-помаранчево пофарбовані — яблука є покриті парафіною, а всякі хемічні додатки є майже у всіх харчах включно із щоденним хлібцем. Від того люди дістають всяку ангіну і потім замість “кіно, кав’ярня, місячні ночі і spacer” — лікарня, трупарня і цвинтар.

Тож читав Василь і запитував, скільки є в чому товщів, скільки білків, а скільки вуглеводнів у грамах і процентах. Та скільки в чому заліза, міді, цинку — нібито людський живіт то якийсь банячок для виплавки металів.

Та ще й скільки глюкози, сахарози, валпа, йодини та всякої іншої терпентини. А як застряг він у вітамінах, то мало круцька від них не дістав.

Ну, але наука є наука — наука любить точність.

Аж ось в одній книжці усміхнулось до нього, мов доляр на вулиці: “Як хочете виглядати молодод, то пийте багатод чаю”. І Василя це мовби в ребра штуркнуло. Заглибився він в ту містерію і вчитав про всі благодаті чаю та всю його історію: скільки то чаю випивали єгипетські фараони, а скільки китайські мандарини і що колись славні красуні навіть купалися в чаю.

Довго він над тим не роздумував, не марнував часу, тільки налив чайник та включив вогонь, щоб тими небесними благами чимскорше покористуватися. Ось чайник уже кипить, свище, вже й кришку підкидає, а Василь того й не чує. Бо вмiжчасі пригадався йому заголовок про чай в якійсь іншій книжці, він з цікавості заглянув туди і це його приголомшило: “Як вам здоров’я дороге, як не хочете його понемудрому розтринькати, то ніколи не пийте кави ані чаю. Але як вже мусите пити, то краще випивайте сто кухликів кави ніж один чаю. Бо чай має шкідливі кислоти, що висушують нашу шкіру та олію в суставах, а до того в чаю є ще й кафеїна. Ану, пригадайте собі ваших знайомих, що вже померли, чи хтось з них не пив чаю!” І від того Василь збаранів, містерія перетворилась йому в мізерію. — Маєш, Грищо, сливку!... відмолоджуйся. Ну, нічого, нехай. От мій дідо чаю нікол: й не нюхав, але був хлоп як дуб, а при Божій помочі й до смерти якось дотягнув. Обiйдуся якось і я. Ага! о-о! — ось тут якраз є щось цікавого про молоко! І Василь прочитав ось таку штуку:

“Ще ніхто живий не обiйшовся без молока. Випивайте щоденно найменше чотири склянки молока, бо молоко має необхідні для здоров’я товщі, білки та всякі вітаміни й мінерали, і людина з кінечности може зовсім сміло жити самим тільки молоком”. Писало там ще більше про молоко, але йому й цього було вже

досить, повірив на слово, як у Євангеліє.

— О, то це чудово! — прицмокнув він собі! — молоко навіть щодня, молоко я ж зроду люблю. А то я чомусь намагаву же більше м'ясом, а молоко забував. Але тепер ми, значить, є вже на добрій дорозі, тепер і здоров'я поправиться.

Загрів собі Василь порядний кухлик молока, попиває, від теплого молока пішло йому по животі добре, а попиваючи перегортає якийсь новий журнал. Та ще він того молока й не випив, як натрапив у тім журналі на найновіший науковий трактат: “Викресліть молоко із своєї дієти цілковито, бо молоко є не для людей, а для телят. Від молока багато людей дістають всяку алергію. А вже зовсім воно непридатне, як не є свіжим від корови чи кози, але гомогеноване, пастеризоване і відживчо зруйноване. Ану, спробуйте зробити з такого молока сир чи масло... не вийде, шкода, даремні труди!”

— Ов, то це паскудно! Ов, то це кепсько!... Василеві заворкотіло в животі. Ну, але наука є наука — науку не обдуриш. А може й справді молоко є лиш для телят, бо часом декого нападе теляче захоплення, мабуть, від молока, а в теперішніх часах це неприємна справа, це може дорого коштувати.

От ескімоси якомсь обходяться зовсім без молока і добре їм, тепло їм навіть у снігу, в леду. Ну так, але

вони білого медведя хіба не видоять!

Та ось якомсь іншим разом заглянув він в якусь іншу книжку, бо що він не пірнув в “морську глибину” аж до дна, а в тій книжці мова про сир: “Чи ви споживаєте багато сира? Споживайте, що лиш влізе, бо сир окрім цінних відживчих складників має ще й благодійні бактерії, що помагають вам цілковито перетравити їжу. Та й смаком своїм сир належить до ласощів. Недаром же сир завсіди пишався на королівських столах. Навіть у єгипетських пірамідах знайшли сир, що давали фараонам на поживу у вічну путь, на вічне життя. А чи вартують щось може вареники без сира?”

І Василеві вийшла на язик слинка:

— Ей, як воно так, то будемо й ми частіше забавлятися в короля, що буду патичкуватися... трясця ма..., чи ж то мене може на сир не стати?!

Почав він щедрити в харчуванні сиром й від того став навіть краще почуватися. Але нишпорючи вічно в літературі, взяв він у руки якийсь вегетаріанський журнал, а там чорним по білому, що сир — це ніщо інше тільки зіпсуте молоко. А все, що є зіпсуте, то не може дати людині нічого доброго. Ну, бо що і звідки, як воно само зіпсуте. Не ч... тво!

— Маєш, Гандзю, книш!... радуйся-веселися.

Вичитав Василь ще в одній книжці, що дуже добрими для здоров'я є молоді тільця-паростки з альфалюди, сочевиці чи гречки,

бо китайці вже тисячі літ тим ласують. Але почав він тепер вже трохи думати сам, перестав покладатися на “євангеліє” і сам себе запитав. А де ж воно, те китайське здоров’я? Та ж вони всі аж пожовкли, поззеленіли. То я за свої гроші мав би також поззеленіти? О, за таке здоров’я я дуже красненько дякую!

Май-май, начитався Василь про здорове харчування стільки всякого, що вже й сам міг би книжку написати, але щож, як усе те “одне до ліса, а друге до біса”. Одні пишуть: “Зїси потужний сніданок, обід поділи з приятелем, а вечерю віддай ворогові!” А інші знову: “Уникай сніданків, зїж скромний полуденок, а порядний обід аж вечером, бо їжа найкраще травиться на відпочинку”. І вичитав він ще в найновіших наукових книжках, щоб не споживати часнику ні цибулі, бо в них є гірчична олія, якої наш організм зовсім не потребує, не може її перетравити й чимскорше викидає, як непотріб, й тому при тому нам робиться гаряче. А як прочитав, що хрін є солодкий, як їсти його з медом, то того він вже не стерпів і вхопила його шевська пасія:

— А пси би вам писки лизали! То це має називатися наука? То я, фраер, видаю гроші дідам-жебракам за баламутство? “Турагел” з такою наукою!

Зложив Василь усі ті книжки про наукове харчування на полицю в гаражі, а в неділю під церквою приступив, ніби випадково, до муляра Теребила.

— Дай Боже, пане Теребило! Як ви маєтеся?

— Ну, а якби м’я си мав в Америці мати? Маюся так, як в Америці!

— О, то вам значиться Америка виходить на здоров’я, бо бачу, що ви чомусь ні трохи не старієтеся. Завжди такий гладкий, червоненький, мовби сметану пили!

— Та сметану не сметану — бо чо мавби м’я пити сметану? ще в животі боляків не маю. Їм того всьо, що жінка пририхтує, бо як я цілий день на роботі фурт ап-ен-давн, то до вечера дістану такий спуст, що би м’я шафу зїв. Але правда, що до того має також багато свіжий люфт, бо як вітри хлопа вивіють, то си зробит такий лехкий, що комору би перескочив.

— Яку комору? Хто ж тут має комору? Тут є тільки гараж!

— Ну, то най си буде й гараж... лишень аби невисокий.

— Ов, то це дуже добре, пане Теребило. А може б ви так прийняли до праці мене, бо й мені також такого “спусту” дуже треба. Бо я вже довший час відчуваю, що мені в животі щось не так, якби повинно бути, щось заваджає. Але, якби я так з вами на роботі добре вирухався, то напевно й дістав би такий “спуст” як ви. А може ще й гараж перескочив би. Було би файно. Ну не?

— Ну, та я міг би вас взяти, але не возьму, бо ви з офісу маєте мнєхкі, гладкі руки, а такі руки то нич на світі не варта, а до мулярки тим барзій. Бо навіть, дайминато, якби часом до чоловіка причепилася забездурно якась напасть і треба би шморгнути його по морді. Ну, то що му мнєхков руков зробите?

Обітрете му лишень засохле на писку яйце ци кукурудзенку.

Але, як вам щось дійсно в животі не плявдує, то вам на того не треба жадної мулярки, бо чо малибисте си забездурно в'язи гнути, зривати. Ви їжте кашу з сиром, з квасним молоком, тріпніт собі миску квасної капусти, а до того куждий день кусень чорного хліба з часником, так, як я, то вам набезпечне всі жаби в

животі поздыхають. Але часник чоловіка мощно палит, то потім є добре випити ще зо дві пиві; бо то тиж плявдує на живіт і добре на спанє. Кажу вам, що нема нічого ліпшого. Най ся вступит навіть “алька серце” і всяка медицина. І най ся навіть дохтор сховає... най си буде тлустий який хоче! А як не вірите мені, то спитайте мою Пазю, бігме!

Михайло Підріз

ЧИ ДО РАЮ, ЧИ ДО ПЕКЛА...

Помер Брежнев, бідолаха,
На той світ дорога,
Хоч весела, і музика —
Так мучить тривога.

Знає, тлінні вже останки
Зогниють навіки,
Але душа ж для порядку,
Забажа ж опіки.

Пішов собі — поплентався
З кремлівського муру
До святого Миколая,
Та й питає здуру.

— Я хотів би, святий отче,
Пашпорт, приписатись,
Підозріло, щоб під муром
Кремля не тинятись.

Щоб часами не впіймало
НКВД зряче,

Бо ж покійні кремлівчани
Не в ласці неначе.

— Якщо так, то все в порядку,
Дамо документи,
Як для вас, то не коштує
Ні одного цента.

Лиш куди же ви хотіли,
В нас демократія,
Чи до раю — той питає —
Чи до пекла, мрія?

— Та не знаю, преосвященний,
Боюсь помилиться,
Попрошу вас, щоб видали
Дозвіл подивиться.

Прикинуть би оком звичним,
Чи ті права й досі,
Що в раю комуністичнім,
Де всі голі й босі.

Та у пекло б зазирнути,
В ту пекельну нору,
Чи катують, і чи платять
Податки до двору.

Дозволили: здивувався,
Як у пекло глянув,
Розкошує, хто попався —
Немає держпляну.

Нема відзнак, нема стрічок,
Матюків огидних,
Не мають там п'ятирічок
І голих не видно.

Все в золоті, скрізь портери,
Як в Кремлі — бувало,
П'ють горілку і лікери,
На закуску ж — сало.

А в раю — вже інша справа:
Тихо, тихо всюди,
Свічки горять, мов заграви,
Всі моляться люди.

Ні обідів, ні бенкетів,
Лиш молитви чути,
А вже розкоші прикметів
Тут не може й бути.

Хоч і грішник — чим журитись,
В пекло — до Микити,
Як у раю тим молитись —
Краще ж водку пити.

З старим другом погуляєм,
Землячок, до речі,
З себе грішки поскидаєм
Дурнішим на плечі.

Їде Брежнєв аж до брами,
В зубах папіроса,
Із пашпортом і пропуском —
Гордо задер носа.

Аж коли закрились двері
За ним, небораці,
Прийшла думка, що папери,
Як ланцюг собаці.

Так і сталось: посадили
У казан з смолою.
Били різками й смалили
Ззаду кочергою.

Кричить Брежнєв — протестує,
Каже: обдурили!
Та хто ж грішників рятує,
Вже й браму закрили.

Лише голос із акцентом
Почувся — підходить,
Той начальник, що у пеклі
Порядки наводить.

— Не пащекуй, — каже, — п'явко,
Не роби тут гранди!
Що ж ти думав, що у пеклі
Нема пропаганди?!

Альманах, "Новий Обрій",
ч. 7 (1985).

КИЇВСЬКІ

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Київ. Наш золотоверхий Київ. Центр міста. Людський вир — зомінкий, заклопотаний, строкакий.

І посеред цього виру, оточені шанобливою вартою каштанів, кленів і лип, височать — величезні і суворі — рештки древніх наших Золотих воріт.

Немає киянина, який би не приходив сюди доторкнутися до тисячолітніх цеглин, тих самих, яких торкалися руки стародавніх майстрів, його пращурів.

Відтоді, як літописець вивів на своєму пергаменті урочисте: "Заложи Ярослав град великий, у него же града суть златая врата", відшуміло дев'ять століть. І яких століть! Скільки списів було зламано біля цієї брами, скільки шабель пощерблено...

Наші далекі предки мали що захищати. На початок XI століття Київ був одним з найбагатших і найкрасивіших міст світу. Вражені іноземці порівнювали його з Римом і Константинополем.

Однак не тільки гості поспішали до Києва. Приходили сюди й загарбники, і тоді киянин змушений був братися до меча, аби захистити своє домашнє вогнище.

Дбаючи про безпеку столиці Русі, Ярослав Мудрий повелів оточити місто могутньою фортечною стіною, глибокими ровами, побудувати укріплені ворота. Золоті були головними й найкрасивішими.

До в'їзду в місто Золоті ворота

служили, аж до XVII століття. До речі, як свідчить нині меморіяльна дошка, саме тут 1648 року кияни зустрічали з походу переможне військо Богдана Хмельницького.

Протягом семи віків Золоті Ворота разом із 3,5-кілометровим земляним валом були могутньою оборонною спорудою древнього міста. На старовинному малюнку польського художника А. Ван Вестерфельда, зробленому у 1651 році, ще видно залишки надвратної церкви Благовіщення і обриси кам'яних стін.

Згодом знаменита брама втратила своє функціональне призначення. І десь всередині XVIII століття, у зв'язку з новими фортечними роботами, її було засипано землею, і тільки в 1832-1834 роках з ініціативи археолога К. Лохвицького браму розкопали, а в сорокових роках XIX сторіччя ворота розкопали і невдовзі під керівництвом відомого архітектора Беретті робиться перша спроба їх консервації. Не раз тут провадились і архітектурно-археологічні дослідження. Ще у дореволюційні часи подібні роботи очолював архітектор П. Покришкін. У 1927 році дослідження продовжив професор Київського університету В. Ляскоронський. У 1948 році над цим питанням працювала група спеціалістів під керівництвом В. Богусевича і О. Корж, а пізніше — доктор архітектури Ю. Асєєв.

Час робить свою справу: під впливом опадів, вітрів, різких перепадів температури залишки

Золотих воріт поступово руйнуються. І якщо не зупинити цей процес, може статися, що вже наші онуки не побачать цієї унікальної пам'ятки старовини.

Рештки Золотих воріт — історична пам'ятка, архітектурний документ неоціненного значення. І тому вони перебувають під охороною держави. Робиться все, щоб зберегти їх назавжди.

А це не просто. І дуже не просто.

В 1972 році Українському спеціальному науково-реставраційному виробничому управлінню було доручено розробити проект консервації Золотих воріт. Для цього належало провести серйозні дослідницькі роботи. Вони провадилися архітектором Є. Лопушинською, М. Холостенком та археологом С. Висоцьким.

Розкопування дало надзвичайно цікавий археологічний матеріал. Було знайдено рештки фрескової штукатурки, мозаїчні кубики. Вони засвідчили, що надбрамна церква, про яку згадується в літописі, була гарно опоряджена. Виявили також фрагменти фігурної цегли, фасадного оздоблення, керамічні горшки, які застосовувалися стародавніми будівельниками для полегшення склепіння. Було точно встановлено і ширину міського валу — 25 метрів.

Глибина закладення древніх підмурків воріт досягає трьох метрів. В основі фундаментального рову вбивалися коли і закладалися дубові лежаки для рівномірної осадки споруди. Подібні конструкції, як відомо, в той час застосовувалися і при спорудженні інших староруських будівель. Фундамент складений із дикого каміння і скріплений цем'янокою — розчином суміші потовченої цегли з високоякісним вапном.

Досить довго залишалося спірним

питання про рівень первинного проїзду Золотих воріт. На думку П. Покришкіна, він знаходився на глибині 0,85 метра. В. Богусевич — 1,35 метра. Під час розкопок встановлено, що пролягання древнього проїзду у порівнянні з нинішнім рівнем землі, дорівнює 1,40 метра.

Внаслідок проведених архітектурно-археологічних робіт, встановлено схему внутрішніх дерев'яних конструкцій валу Ярославова міста біля Золотих воріт. Виявилось, що в основі валу, для надання йому міцності, було закладено дев'ять дерев'яних зрубів (клітей). Ці зруби виступами йшли вгору до самого гребеня валу. Потім все це засипалося землею. Цікаво, що саме таку ж конструкцію було виявлено під час будівництва телецентру в 1952 році. Якщо врахувати, що протяжність валу сягала 3,5 кілометра, а висота — близько 15 метрів, можна уявити, який обсяг будівельних робіт довелося свого часу виконати стародавнім майстрам.

Однак всі ці дані не дали матеріалів для того, щоб реконструювати архітектурні форми воріт: при влаштуванні нової дороги кілька століть тому первісний будівельний матеріал було видалено.

Разом з археологами та архітекторами працювали хеміки, фізики, ботаніки, мікробіологи. Словом, дослідження провадилося комплексні, на високому науковому рівні. Ретельно досліджувалися будівельні матеріали. Так, наприклад, визначили, що валуни кварциту, які використовувалися разом з плінфою — тонкою цеглою — привозилися з-під Овруча. Цей камінь добувається там і тепер. Аналіз цем'яночного розчину показав, що він відповідає сучасній марці цементу 400. Такий цемент використовується-

Київські Золоті ворота.

ся нині навіть на складних будовах.

1973-1974 роках було проведено першочергові роботи, які сприяли збереженню пам'ятника.

Нині за участю найвидатніших спеціалістів-реставраторів, а

також істориків та археологів розробляється проект консервації Золотих воріт.

Золоті ворота — гордість столиці України — будуть збережені навіки.

**ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
“НОВИЙ ШЛЯХ”,
ЯКИЙ СЛУЖИТЬ УКРАЇНСЬКІЙ ГРОМАДІ
ПОНАД 50 РОКІВ**

ПІДЗЕМНЕ МІСТО

Кам'янець-Подільський славиться пам'ятками старовини, крім оборонних веж, мурів та кам'яниць, має й підземні споруди, які становлять великий науковий інтерес: обстеження підземних льохів та ходів сполучення дало б змогу вивчити систему оборони, розвиток фортифікації міста та замку в різні періоди історії.

До приходу турків у серпні 1672 року в Кам'янці-Подільському нараховувалось 800 будинків. А після того, як турки залишили місто (вересень 1699 р.), комісія, яка за розпорядженням старости 15 вересня 1700 року приймала Кам'янець-Подільський, нарахувала в ньому "48 кам'яниць, 123 будинки (хатин-лип'янок), 174 склепи та 167 пустих площів".

Таким чином, турки за 27 років перебування в місті зруйнували 629 будинків і засипали або завалили приблизно стільки ж склепів. Що це були за склепи, нам невідомо, але залишки їх видніються й досі.

Підземні споруди на Острові в Старому Місті виникли дуже давно. Найдревнішими слід вважати підземні переходи-тунелі у східній частині острова. Ці тунелі були вперше виявлені 1955 року при будівництві школи. Другий такий підземний хід знайдено у 1965 році, на вулиці прикордонників (колишній Іоанно-Предтеченській) під час спорудження нового корпусу Металаштампувального заводу.

Загалом підземні споруди в Старому Місті можна розбити на дві основні групи: ті, що належали міським властям та духівництву, і ті, що належали власникам кам'яниць — купцям, ремісникам.

До першої групи входять підземні

кам'яні переходи, що тяглися під вулицями міста, великі льохи, порохові комори та сховища біля Вітряних воріт, під Польською та Руською брамами, на Вірменському бастионі (на Старому бульварі), під ратушею, льохи під вежами міста. Духівництву належали склепи та підземні переходи під церквами, костелами й монастирями. В цих склепах поховали осіб духовного стану. Тут же переховувались ченці під час облоги міста ворогом.

До другої групи належать склепи під будинками купців, поміщиків та міщан. Отже, виходить, що підземні приміщення були майже під кожним міським будинком. Склепи будувалися здебільшого одноповерхові і триповерхові. Дуже цікавий триповерховий склеп з галеріями був виявлений 1958 року на вулиці Бебеля (колишній П'ятницькій), під будинком ч. 1.

До важливих міських підземних будов слід віднести глибокі льохи під фортами біля Вітряних воріт.

Під Центральною площею, починаючи від ратуші, йдуть кам'яні підземні ходи. Один прямує до Вірменського ринку, а другий — в протилежний бік, до Катедрального костела. Цей підземний хід був виявлений на глибині близько 3-х метрів. Підземні ходи дуже міцні, у них встановлені залізні двері з одвірками з тесаного черепашнику. Поки що вони не обстежені, як і льохи під Троїцькою, Іоанно-Предтеченською церквами та під Вірменським храмом св. Миколая.

Численні пожежі та руйнування міста ворогом знищили пам'ятки архітектури давніх часів на поверхні землі. Але підземні ходи сполучення приведуть дослідників до нових історичних знахідок.

С. ШКУРКО

ДАНИЛОВОЇ ГОРИ

ПІДЗЕМНОЮ РІКОЮ

Співробітникамі Крем'янецького районного музею на Волині М. Островському вдалося відкрити, що маленька церковця на Данилової Горі біля села Стіжок є частинним залишком великого храму, збудованого приблизно в XIII. Керамічні вироби, жіночі прикраси, сліди жител — усе це говорить про те, що тут колись було місто.

У XIII столітті тут стояв багатий Данилівград, який двічі обступали монголо-татари. І лише через 21 рік, після першої невдалої спроби, полчища хана Батия оволоділи містом і по-варварському знищили його.

З того часу ні літописи, ні історичні документи не згадували більше про Данилівград. І лише через сім століть його історичне минуле стає надбанням людей.

В Уманському дендропарку "Софіївка", що на Черкащині, відкрито новий маршрут для екскурсантів — мандрівка човном по підземній річці Стікс.

Сівши в човен біля Амстердамського шлюзу, екскурсанти із ставкового плеса, обрамленого вінком осіннього гаю, потрапляють у тісне склепіння підземної галереї. Тягнеться вона майже чверть кілометра. Дзвінкий плюскіт води, мерехтливе світло, що ледь пробивається крізь штучні локи між кам'яними брилами.

Цей підземний канал прокладено за початковим парковим комплексом 1796-1800 років. Через довгий час він не діяв, щойно після ремонту і реєстрації його включено до екскурсійного маршруту.

А. Белень

КОЗАЦЬКИЙ ЛІТОПИСЕЦЬ

Гадяч — старовинне гетьманське місто Полтавщини, яке увійшло в історію українського козацтва.

... Ось високе підгір'я, яке підноситься над Пслоом. У сиву давнину тут розміщувалася гетьманська резиденція, канцелярія Гадяцького полку і Соборна площа.

У канцелярії Гадяцького полку полковий хорунжий, родом з козаків Гадяччини, Григорій Граб'янка читає описи про походи полководців Кіра, Олександра Македонського, Дмитрія Донського, Олександра

Невського і записує: "Тех убо победителей читая истории соболезновал я немало, что нашего Отечества, ничем от иных в военных делах не различающего, дела в пучину забвения погружены. По сей причине, не ради славы, а ради общей пользы судил и я немолчные дела благоразумного вождя Б. Хмельницкого малую Росію от ига польського освободившаго, повестью свету явити".

Так з'явився козацький рукописний твір...

Григорій Граб'янка (рік

народження невідомий — помер близько 1738 року) — український “козацький літописець” і письменник. Все своє життя провів у Гадяцькому полку — з 1686 року, — він козак, полковий хорунжий, осавул, суддя, з 1729 року — полковник Гадяцького полку.

У козацькому війську брав активну участь в кримських і азовських походах, в Північній війні 1700-1721 років, у російсько-турецькій війні 1735-1739 років, де й загинув у бою.

Григорій Граб'янка є автором відомого історичного твору-хроніки: “Действия презельной і от начала поляков кравшой небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетьмана Запорожского, с поляками, за найяснейших королей польських Владислава, потом и Каземира в року 1648, отправоватися начатой и за лет 10 по смерти Хмельницкого неоконченной, з разных летописцов и из диаруша, на той войне писанного, в граде Гадячу, трудом Григория Грабянки, собранная и самобитных старожилос свидетельств утвержденная. Року 1710 ...”

Матеріал для цієї книги був багатий — 54 підводи архіву Гадяцького полку, літописи,

діаруш (журнал військової канцелярії), свідчення старожилів, а тому ця праця мала вплив на пізніші історичні твори. Так її поклав в основу анонімний автор “Краткого описания Малоросии”

Перший раз вона була видана в 1793 році в “Российском магазине”, а вдруге 1854 року архівною комісією з деякими скороченнями.

Літопис Грабянки — це історія козацьких війн від появи козаків і до 1664 року, написана у вигляді окремих повістей, оповідань, “сказань” про походження і історію козаків. Далі, до 1707 року виклад іде у формі переліку окремих подій.

В центрі його (майже половина літопису) історія визвольної війни українського народу 1648-1654 років

В кінці вміщено ряд “сказань” з історії України другої половини XVII століття — початку XVIII століття.

Крім цього, текстові Грабянки передують два вірші: “Похвала віршами Хмельницькому от народа малоросійського” і “Вірш на герб малоросійський”, пройняті патріотичними почуттями.

**СТАВАЙТЕ В РЯДИ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ОБ'ЄДНАННЯ**

ТАЄМНИЦЯ

ЗАЛУЦЬКОЇ ПЕЧЕРИ

Між селами Залуччя та Черча Чемеровецького району на Поділлі, на лівому скелястому березі ріки Смотрич є велика древня печера. Відомо, що в середньовіччі вона давала притулок мешканцям навколишніх сіл під час татарських набігів.

Про Залуцьку печеру в народі збереглося багато легенд та переказів. розповідають, наприклад, що років триста п'ятдесят тому на села Залуччя та Черчу напали татари. Тутешні мешканці, правда, встигли сховатися в печері. Коли татари випадково довідалися про це і запропонували селянам здатися в полон. Коли ж ті відмовилися, тоді людолови вхід до печери заклали солом'ю і підпалили. Від диму в підземній криївці загинуло близько 300 чоловік.

Залишки замордованих татарами людей пролежали в печері кілька сот років. 1880 року селяни Черчі і Залуччя зібрали кістки і поховали біля підземного входу, поставивши над могилою меморіальний хрест.

Печеру природа створила у рифтовому вапняку-черепашнику. Вона йде під Нігільські Тавтри, які мальовниче височать над селом Нігік. 1830 року Залуцьку печеру вивчав молодий військовий лікар Володимир Даль, який був відряджений на Поділля військовим командуванням для боротьби з епідемією холери. Пізніше для боротьби з епідемією холери, всі свої спостереження учений-етнограф і письменник Володимир Даль використав у повісті "Подоланка".

Отже, до цього часу печеру ще

ніхто ґрунтовно не досліджував. Окремі сміливіці проникали під землю лише на глибину 50-100 метрів. А старожили запевняють, що Залуцька печера має довжину до 12 кілометрів.

Вже з огляду перших двох гrotів видно, що люди намагалися пристосувати печеру для тривалого життя. Підземні "палати" були побілені. Вздовж стін із каміння викладено лавки та сходини. Підлога вистелена тонкими кам'яними плитами.

Вхід у печеру вузький. Через два-три метри коридор розширюється, утворюючи невелику гrotу розміром 2,5 на 3 метри. Її склепіння закурене, подекуди вапняк навіть перегорів. Тут, очевидно, татари розкладали вогнище. Від центрального коридора в різні боки йдуть вузькі тунелі.

Залуцька печера має лише вхід. Лисиці, загнані мисливцями під землю, через день-два повертаються тим же шляхом назад. Тунелі та переходи мають досить оригінальний профіль груші хвостиком донизу.

Люди, які впродовж сотень років ховалися в печері, залишили там різні предмети побуту — фрагменти керамічного та скляного посуду, клаптики одягу, вироби з дерева.

С. Шкурко

ЩО В КУРГАНІ

Унікальні золоті прикраси знайшли археологи на розкопках скитського поховання

Сидимо в експедиційному вагончику і перелічуємо скарби. В коробках з-під сигарет, зубної пасти, монпасьє й сірникових — тільки золото. Бляшки нашивні — 32, хрестоподібні бляшки — 6, великі бляшки з зображенням жіночого обличчя — 13, з зображенням зайця

— 2; бусина, покрита сканню, — одна; підвіски — 21; гудзики золоті — 46, гудзики півсферичні — 134... Ух! Тепер я ані трохи не здивуюсь тому, що археолог Картер, який розкопав гробницю Тутанхамона, перелічуючи старожитності, вніс до їх опису ... власний піджак. У нас не Тутанхамон, але й тут єсть від чого запоморочитись голові.

Багато разів перелічивши й склавши, одержуємо, нарешті, результат, що виражається в кілька сотень золотих речей. А скільки ще кераміки, бронзи, заліза, кості, навіть дерева! Такий літній “улов” запорізької експедиції Інституту археології АН УРСР.

Кожній з дрібничок понад два тисячоліття. Важко собі уявити: тримаєш на долоні сережку, до якої до тебе торкалися людські руки двадцять три століття тому!

Ось уже декілька років експедиція розкопує кургани, котрі попадають в зону будівництва північно-Рогачицької зрошувальної системи: канал не повинен приховати від науки історичні цінності. Цього літа розкопали 24 могили. Останнє поховання нічого особливого не обіцяло. Він був невеликим і безіменним, курган номер одинадцять. Розкривши його, одразу натрапили на слід грабіжників — “грабхід”. Чекати, здавалось, нічого.

Несподівано під ножем сягнуло золото. Не бляшка, не гудзик, щось велике. Стали надзвичайно обережно, розчищати, золота пластинка не кінчалась! Ось вона вже завбільшки в книжку. Петрович кинувся в загін за художником й фотографом. Він нікому нічого не сказав, але мав таке урочисте обличчя, що вся експедиція кинулась до одинадцятої могили. Там, у глибокій ямі Юра Болтрик,

затамувавши подих, розчищав золоту ажурну пластинку.

Нарешті пластинку витягнули. Йї розкопали поховання до кінця. Виявилось, що зруйнована глина засипала його, й грабіжники пройшли зверху, не підозріваючи, що в них під ногами. Остеронь від “хазяїв” могили виявилися два коні й конюх. Один з коней був прикрашений розкішними золотими речами: позолочені націщники, золоті бляхи-фаллари зі знаком сонця, пластина з крилатими грифонами, позолочений налобник у вигляді лева. Конюх був умертвлений насильно. Поруч знайшли й залишки розібраної колісниці.

Золота пластинка, що прикрашала скитського коня, задасть ще історикам роботи: її стиль не схожий ні на що відоме раніш. Це зовсім не скитський звиринний стиль. І не облагороджений греко-скитський. В сцені полювання на оленя є щось наївне й простодушне, щось казкове. І дуже знайоме. Чи не такі ж зображення ми звикли бачити на лубку, на прянику, в народній вишивці? Якісь нові, “незнайомі” скити.

До речі, так само захоплено дивувалися й американці, нещодавно вперше оглянувши в себе виставку скитського золота. А захоплюватись було чим. Подібних скитських речей немає в жодному музеї світу.

ДЕ РОЗЦВІТАЄ МАРМУР

Благородний гірський мінерал мрамур в народі віддавна називають самоцвітом. Якщо вкласти частку душі і вміння — дивокамінь розцвітає всіма барвами веселки. Такими декоративними плитками марки Хустського експериментального каменюобробного заводу облицьовують стіни громадських будівель.

Закарпатські умільці працюють із житомирськими габро і лабрадоритами, смолисточорним радванським антезитом:

... Назви плиток промовляють самі за себе, "Гірський потік" — смарагдовобрунатний з хаотичними сірими прожилками, "Аврора", як і вранішня зоря, сіро-рожевого відтінку, "Червона рута" — своєрідного оранжевого забарвлення з мінливими пурпурними прожилками.

Під Червоною горою за Тисою виросли заводські корпуси, кожен з яких потужністю перевершує старе підприємство.

В. Бахно

Серед комплексних пам'яток природи, знаходиться — мальовниче лісове урочище "Княгиня" на берегах річки Кам'янки у Вінницькій області, Бельбекський каньйон у Криму, де туристи завжди милуються "скульптурами" — оригінальними формами вивітрювання вапняків і багатю рослинністю, Мошинівська діброва на Черкащині, розташованій на території цієї ж області

Козацький Вал — унікальне явище природи.

В Україні є чимало куточків, де збереглися рідкісні породи дерев, кущів, трав'янистих рослин. Так, ботанічною пам'яткою природи оголошено урочище "Гравівка" в Донецькій області. Це крайня східна межа, де росте граб звичайний, тут трапляються особливо великі екземпляри дерев. Кілька цінних об'єктів виділено в Закарпатті. В урочищі "Довгий потік", наприклад, росте тис ягідний, а на кручах гори Близниці можна зустріти унікальну нині рослину — едельвейс, яка повсюдно охороняється законом. У Миколаївській області залишилась тепер незайманою ділянка цілинного степу з багатим трав'яним покривом злакових і різних квіткових рослин в урочищі "Степок".

Збереженню водного режиму, захисту від посухи сприяють гідрологічні пам'ятки природи, серед них озеро "Добре" на Волині, розташоване серед лісових насаджень. На Донеччині знаходиться солоне озеро карстового походження Ропне. Воно виникло в результаті розмивання водою підземних покладів кам'яної солі.

До геологічних пам'яток природи віднесені найглибша в Криму карстова шахта (близько 500 метрів) з оригінальними натічними утвореннями. Баламутівська печера в Чернівецькій області, де збереглися малюнки первісної людини, що мають велике наукове значення, рідкісної краси гіпсова печера "Атлантида" на Хмельниччині, яка є справжнім підземним палацом.

ТРАВА ВІД 99 ХВОРОБ

Гучній славі цієї непримітної рослини могло позаздрити багато трав. "Як без борошна не спекти хліба, так без звіробою невилікувати хворого, — свідчить народна мудрість. У народі звіробій з глибокої давнини вважається "травою від 99 хвороб".

Звіробій — багаторічна трав'яниста рослина з родини звіробійних. Найбільш розповсюджений звіробій звичайний. Росте він у листяних та соснових сухих лісах, на порубках, перелогах, галявинах, обабіч доріг, на межах, серед чагарників, на луках і пагорбах, на піщаних та гірських схилах.

Українські народні назви цього зела: звіробій, заяча кривця, божа кривця, кришталки, кривавник, стокривця, кривця, светоянське зілля.

Звіробій нині широко використовується і в науковій медицині. М. А. Носаль вважає, його дуже цілющим зелом: "В нашій флорі, я вважаю, немає рослини, подібної до звіробою. І дійсно: якщо складається суміш проти будь-якої хвороби, то, як

всередині, так і ззовні, без звіробою не обходиться.

У народній медицині його застосовують при грипі, ангіні, ревматизмі, головних болях, хворобах печінки. Олією з нього лікують рани, виразки, інші запалення. Помічено, що настій і відвар звіробою сприятливо діють при лікуванні туберкульозу легень.

З трав звіробою одержано і впроваджено у виробництво антибактеріальний препарат іманін, який є сильнодіючим засобом при лікуванні опіків і ран. Цей антибіотик успішно замінив коріння ротанії, яку доводилось ввозити з-за кордону. Недавно розпочато випуск нового препарату — новоіманіну, що добре розчиняється у воді.

Квіти цієї рослини — гарний барвник. З них одержують гаму фарб: жовту, зелену, рожеву, червону. Звіробій вирощують на спеціальних плантаціях, одержують врожайі трави до 30-40 центнерів з гектара.

PARKWAY AUTO BODY REPAIRS ОЛЕКСАНДЕР ПРЕДКО

531-1227
1974 Dundas St. W.
Toronto, Ont.

ДЕРЖАВНІ СВЯТКОВІ ДНІ КАНАДИ

- Всі неділі в році.
- Новий рік — 1 січня.
- Велика п'ятниця.
- Великодній понеділок.
- День Вікторії — 24 травня.
- Народини монарха — дату проголошується.
- День Канади (День канадської державности) — 1 липня.
- День праці — перший понеділок вересня.
- День подяки — другий понеділок жовтня.
- День прослави поляглих — 11 листопада або найближчого понеділка.
- Різдво Христове — 25 грудня.

АМЕРИКАНСЬКІ ДЕРЖАВНІ СВЯТА

- 1 січня — Новий рік.
- 20 лютого — День народин Джорджа Вашингтона.
- 31 травня — День прослави поляглих („Меморіал Дей”).
- 4 липня — Свято самостійности.
- 1-го вересня — День праці.
- 11 жовтня — День Колумба.
- 11 листопада — День воєнних ветеранів.
- 24 листопада — День подяки.
- 25 грудня — Різдво Христове.

МІРИ ПОВЕРХНІ

Канадські:

- 1 ферма — 160 акрів
- 1 акр — 4,840 квадратних ярдів
- 1 кв. ярд — 9 квадратних стіп
- 1 кв. стопа — 144 квадратні цілі

Європейські:

- 1 гектар — 10,000 кв. метрів
- 1 морг — 5,754.6 кв. метрів
- 1 кв. метр — 10,000 кв. сантиметрів
- 1 кв. сантиметр — 100 кв. міліметрів

Або при заміні європейських на канадські:

- 1 гектар — 2.471 акра — 11,960 ярдів
- 1 морг — 1.397 акра — 6,752.5 кв. ярдів — 60,772.5 кв. стіп.
- 1 кв. метр — 1.196 кв. ярда — 10,764 кв. стіп — 1,550.016 кв. цілів.
- 1 кв. сантиметр — 0.155 кв. ціля.

Заміна канадських на європейські міри поверхні:

- 1 ферма — 64.75 гектарів — 112.5 моргів.
- 1 акр — 0.404 гектара — 0.703 морга — 4,047 кв. метрів.
- 1 кв. ярд — 0.83613 кв. метра.
- 1 кв. стопа — 929.03 кв. сантиметрів.
- 1 кв. цаль — 6.41516 кв. сантиметрів.

В. Тарноградський

ЗГАДАЙ СИНІВ ТВОЇХ МОГИЛИ

Згадай синів твоїх могили,
Україно, мати дорога —
Вони лягли в них, повні сили,
Від рук проклятого врага!

Їх кості землю нашу вкрили,
Їх кров помститься блага...
Згадай синів твоїх могили,
Україно, мати дорога!

Орлині вирости в нас крила,
Ми переможемо врага!
Згадай синів твоїх могили,
Україно, мати дорога!

За те, що рідний край любили,
В ямах... Кров в серці застига...
Згадай синів твоїх могили,
Україно, мати дорога!

Коли загине вража сила,
Й лиха розвіється нудьга,
Згадай синів твоїх могили,
Україно, синів твоїх могили,
Україно, мати дорога!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! • ЧИТАЙТЕ! • ПОШИРЮЙТЕ!

СВІТЛО

THE LIGHT

ВИДАЮТЬ ОО. ВАСИЛІЯНИ

ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ У ВИГІДНИМ ДО
ЧИТАННЯ ФОРМАТІ З ГАРНОЮ, МИСТЕЦЬ-
КОЮ ОБГОРТКОЮ.

ПЕРЕДПЛАТА ТІЛЬКИ \$11.00 РІЧНО.
КАЛЕНДАР "СВІТЛА" — \$6.00.

Адреса :

The Basilian Press

286 Lisgar Street ■ Toronto, Ont., Canada M6J 3G9 ■ Tel.: 535-6483

Ваші знайомі чи рідні будуть Вам вдячні весь
рік, коли як Різдвяний Дарунок замовите для
них „СВІТЛО“

• • •

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН

ІЗ ВЛАСНОЮ ПЕРЕПЛЕТНЕЮ

виконус сумлінно й за умірковані ціни всякі
друкарські роботи: ЧАСОПИСИ, ЖУРНАЛИ,
КНИЖКИ, ВІДОЗВИ, АФШІ, ЛЕТЮЧКИ,
КАНЦЕЛЯРИЙНІ ДРУКИ, КОВЕРТИ, ВІЗИ-
ТІВКИ, ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ, ДРУКИ
У ДВОХ АБО Й БІЛЬШЕ БАРВАХ, ТОЩО.

The Basilian Press

286 Lisgar Street ■ Toronto, Ont., Canada M6J 3G9 ■ Tel.: 535-6483

Видавництво Новий Шлях вже понад 50 років видає тижневик "Новий Шлях".

Видало десятки книжок про Україну та про життя українців в Канаді і у світі.

НОВИЙ УКРАЇНСЬКИМ ТИЖНЕВИК ШЛЯХ

Передплачуйте і читайте "Новий Шлях"

"Новий Шлях" подає найновіші інформації про події в Україні, в Канаді і про життя українців у вільному світі. В редакційних статтях і коментарях знайдете об'єктивну і вірну оцінку подій і фактів.

Адреса:

THE NEW PATHWAY PUBLISHERS Ltd.

297 College St., Toronto, Ont. M5T 1S2

B & D PLUMBING & HEATING

Йосифина і Богдан Климків
скара і солідна обслуга

Телефонуйте 786-6592

1515 Valour Road
Winnipeg, Manitoba

PIG & WHISTLE INN Ltd.

в л а с н и к и

Андрій ДУТКО,

Петро КОП'ЯК,

Павло ДРОЗД

Тел: 634-0404

5527 Lakeshore Road Burlington, Ont.

НОТАТКИ:

З М І С Т

<i>Максим Грива: Ми</i>	5
Церковний календар	6
Історичний календар	7
Загальний Церковний Устав	30
<i>Орест Масикевич. Запроданцям</i>	32
<i>Д-р Юрій Кульчицький: Вбивство Симона Петлюри</i>	33
<i>Ришард Тожецький: Ставлення Гітлерівської служби безпеки та поліції до церков на Сході</i>	43
<i>Андрій Качор: Змаг до добра і краси народу</i>	49
<i>В. В-га: Трагедія села Завадка на Лемківщині</i>	61
<i>Зенон Гошовський: Спомин з воєнних переживань</i>	65
<i>Мгр Лев Стеткевич: Стелилася доріженька</i>	79
Цікаво знати	91
<i>Петро Особа: До полону</i>	93
<i>Степан Касіян: “У лісах Бойківщини”</i>	103
<i>Світлана Кузьменко: Світлій пам’яті Юрія Стефаника</i>	119
<i>Василь Верига: Никандер Буковський</i>	122
<i>Д. Прокоп: Роман Кремар — визначний канадський українець</i>	131
<i>Микола Ступак: Жахливі часи</i>	137
<i>Дубравка Поляк-Макаруха: Українська дума та хорватськосербські епічні пісні</i>	147
<i>Д-р мед. Юрій Чорний: З історії медичної освіти на Україні</i>	153
<i>Богдан Гошовський: “Стрілецькі писанки”</i>	161
<i>Ар-кий: Невідомі літаючі об’єкти — тайна двадцятого століття</i>	165
<i>В. Журбенко: Моя наукова подорож</i>	171
<i>М. Костка-Понятковський: І чужому научайтесь</i>	185
<i>Михайло Підріз. Чи до раю, чи до пекла</i>	189
З історії рідного краю	191
Унікальні куточки природи	199
Цікаво знати	200
<i>В. Тарноградський. Згадай синів твоїх могили</i>	202